

เรื่อง

การรถไฟไทย

ที่ระลึก

ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

หม่อมเจ้า เสริมสวัสดิ์ กฤดากร

ณ ลู่ลานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔

ด้วยฉันทนพนาถ
จากหอสมุดแห่งชาติ

เรื่อง

การรถไฟไทย

ที่ระลึก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ มี.ค. ๒๔๖๕

หม่อมเจ้า เจริญสวัสดิ์ กฤดากร

ณ ลู่ลานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

เลขที่

เลขหมู่

เลขทะเบียน บ. ๕๖๗๘๕

คำนำ

ด้วยเจ้าภาพในงานพระศพหม่อมเจ้าเสวิมลวาลดี กฤดากร ได้แจ้งกับข้าพเจ้าว่า ในการพระราชทานเพลิง คิดจะพิมพ์หนังสือแจกเป็นบรรณาการแก่ผู้ที่มีไมตรีจิตต์ไปในงานไว้ เป็นที่ระลึก และโดยที่หม่อมเจ้าเสวิมลวาลดี ได้ทรงรับราชการอยู่ในกรมรถไฟตลอดมา ตั้งแต่เสด็จกลับจากการศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษ ก็ทรงฝึกฝนและหมกมุ่นอยู่กับงานเกี่ยวกับกิจการรถไฟเสมอมา ฉะนั้น หนังสือที่จะพิมพ์ขึ้นจึง ไม่มีอะไรที่จะเหมาะไปกว่าการรวบรวม ประกาศ, กฎกระทรวง, ข้อบังคับ, แรงความ, คำกราบบังคมทูลพระกรุณา, พระราชดำรัสตอบ, รายงานการก่อสร้าง และบันทึกกิจการเกี่ยวกับการรถไฟบางประการ ซึ่งตั้งเหล่านี้นั้นแต่เกี่ยวข้องกับการรถไฟทั้งสิ้น มาพิมพ์ลงไว้ ให้ชื่อว่า “เรื่องเกี่ยวกับการรถไฟไทย” และขอให้ข้าพเจ้าเขียน คำนำ ให้ด้วย เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบบุคคลเจตน์จำนงอันดีของเจ้าภาพเช่นนี้ ประกอบด้วยท่านผู้สิ้นชีพิตักษัยไปแล้ว ก็เป็นที่ชอบพอด้วยอัธยาศัยกับข้าพเจ้าตามที่ได้รับราชการร่วมกันมา จึงรับสนองเขียน คำนำ นี้ให้ ด้วยความยินดี และเห็นชอบด้วยการรวบรวมข้อความต่าง ๆ ตามที่เจ้าภาพได้นำมาพิมพ์เป็นหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพหม่อมเจ้าเสวิมลวาลดี กฤดากร เป็นอย่างมาก เพราะไม่แต่จะเชิดชูพระเกียรติของท่านผู้สิ้นชีพิตักษัย ซึ่งได้รับราชการมาในกรมรถไฟด้วยพระปรีชาสามารถทรงทำประโยชน์ให้แก่ราชการอยู่มากหลาย หนังสือยังเป็นประโยชน์แก่กรมรถไฟอีกมาก เพราะจะเป็นคู่มือได้อย่างดีในการค้นคว้าหาหลักฐานต่าง ๆ ตั้งแต่กรมรถไฟได้ตั้งมา และเป็นวิถิต่างให้ผู้บริหารต่อไป

๒

ได้มีดำรับเป็นแบบอย่าง เท่ากับได้รวบรวมกิจการอันเป็นประวัติของกรมรถไฟ
เท่าที่ได้ดำเนินมา ไว้ในที่เดียวกัน นอกจากนี้ยังเป็นอนุสรณ์ถึงพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้เป็นพระชนกของหม่อมเจ้าเสริมสวัสด์ กฤดากร
ซึ่งในสมัยหนึ่งของพระองค์ท่าน ได้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
ทรงบังคับบัญชาการกรมรถไฟด้วย

อันสิ่งสิ่งใดอันพึงมีพึงได้ตามที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลครั้งนี้ ขอ
อรรถที่อันสิ่งสิ่งใดอันถวายแด่หม่อมเจ้าเสริมสวัสด์ กฤดากร และถ้ามีญาณวิ
ทางใดของเป็นปัจจัยให้ ได้ทรงอนุโมทนา เพื่อประโยชน์สุขตามควรแก่คติอุบัต
ในสมัยปรายภพนั้น ฯ เทอญ

กรมรถไฟ

วันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๘๔

พ.อ. ส.ร./ร.ร.

อธิบดีกรมรถไฟ

สารบัญ

๑. พระประวัติหม่อมเจ้าเสริมสวาลดี กฤดากร	หน้า ๑-๖
๒. ประกาศเซอร์เวทางรถไฟพร้อมทั้งสัญญา จุลศักราช ๑๒๔๙ (ร.ศ. ๑๐๖)	,, ๗-๑๕
๓. ประกาศสร้างทางรถไฟแต่กรุงเทพ ฯ ถึงนครราชสีมา ร.ศ. ๑๐๙	,, ๑๖-๒๕
๔. ประกาศหอรัษฎากรพิพัฒน์เรียกผู้เข้าส่วรถไฟนครราชสีมา ร.ศ. ๑๐๙	,, - ๒๖
๕. ประกาศกรมโยธาธิการจัดที่ดินทำทางรถไฟหลวง ร.ศ. ๑๑๐	,, ๒๗-๓๑
๖. พระราชพิธีการเริ่มถมทางรถไฟกรุงเทพ ฯ-นครราชสีมา ร.ศ. ๑๑๐	,, ๓๑-๓๔
๗. รายงานการสร้างทางรถไฟกรุงเทพ ฯ-นครราชสีมา และพระราชดำรัสตอบ ร.ศ. ๑๑๐	,, ๓๕-๓๗
๘. ประกาศกระทรวงโยธาธิการเปิดการเดินรถจากกรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเก่า ร.ศ. ๑๑๕	,, ๓๘-๔๑
๙. การเปิดทางรถไฟสายนครราชสีมา ระหว่างกรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเก่า ร.ศ. ๑๑๕	,, ๔๒-๔๔
๑๐. คำกราบบังคมทูลของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดาในการเปิดทางรถไฟกรุงเทพ ฯ - กรุงเก่า ร.ศ. ๑๑๕	,, ๔๕-๔๗

๗

๑๑. คำกราบบังคมทูลของมิลเตอร์เบทเกในการเปิดทางรถไฟ
กรุงเทพ ฯ—กรุงเก่า ร.ศ. ๑๑๕ หน้า ๕๒—๖๒
๑๒. พระราชดำรัสตอบในการเปิดทางรถไฟกรุงเทพ ฯ—กรุง
เก่า ร.ศ. ๑๑๕ ,, ๖๓—๖๔
๑๓. ข้อบังคับของทางรถไฟกรุงสยาม ร.ศ. ๑๑๖ ,, ๖๕—๗๗
๑๔. ประกาศกระทรวงโยธาธิการแผนกรมรถไฟเปิดการ
เดินรถระหว่างกรุงเก่า—แก่งคอย ร.ศ. ๑๑๖ ,, ๗๘—
๑๕. กฎเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการว่าด้วยการจำหน่ายตั๋วโดย
สถานีโดยไม่ต้องเสียเงิน ร.ศ. ๑๑๗ ,, ๗๙—๘๗
๑๖. ประกาศเพิ่มเติมข้อบังคับทางรถไฟกรุงสยาม ร.ศ. ๑๑๖
ร.ศ. ๑๑๗ ,, ๘๘—
๑๗. รายงานการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรทางรถไฟ
ตอนเหนือ ร.ศ. ๑๑๗ ,, ๘๙—๙๐
๑๘. ประกาศกระทรวงโยธาธิการเรื่องที่ดินสร้างทางรถไฟ
สายเพชรบุรี ร.ศ. ๑๑๘ ,, ๙๑—๙๒
๑๙. แจ้งความกระทรวงโยธาธิการเปิดการเดินรถระหว่าง
แก่งคอย—ปากช่อง ร.ศ. ๑๑๘ ,, ๙๓—
๒๐. พระราชกฤษฎีกาจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเพชรบุรี
ร.ศ. ๑๑๘ ,, ๙๔—๙๗
๒๑. รายงานการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรทางรถไฟ
ตอนเหนือ ร.ศ. ๑๑๘ ,, ๙๘—๙๙

ค

๒๒. ประกาศกระทรวงโยธาธิการเรื่องมิสเตอร์เบทเก
ถึงแก่กรรม ตั้งมิสเตอร์เกิ้ล เป็นเจ้ากรมแทน
ร.ศ. ๑๑๙ หน้า ๑๐๐—
๒๓. รายงานการเสด็จพระราชดำเนินเปิดทางรถไฟสาย
นครราชสีมา ร.ศ. ๑๑๙ ,, ๑๐๐—๑๑๐
๒๔. รายงานการเปิดทางรถไฟสายนครราชสีมา และ
คำกราบบังคมทูลของเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
พร้อมทั้งพระราชดำรัสตอบ ร.ศ. ๑๑๙ ,, ๑๑๑—๑๑๖
๒๕. ประกาศกระทรวงโยธาธิการขยายการเดินรถไฟจาก
คลองรังสิตถึงคลองเกราะ ร.ศ. ๑๒๐ ,, ๑๑๗—
๒๖. พระราชกฤษฎีกาจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเหนือ
ร.ศ. ๑๒๑ ,, ๑๑๘—๑๒๑
๒๗. พระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติมในการจัดซื้อที่ดินสร้างทาง
รถไฟสายเหนือจากปากน้ำโพถึงอุตรดิตถ์ ร.ศ. ๑๒๑ ,, ๑๒๒—
๒๘. การก่อสร้างทางสายฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา
และการเปิดทางรถไฟสายเพชรบุรี ร.ศ. ๑๒๒ ,, ๑๒๓—๑๓๓
๒๙. พระราชกฤษฎีกาจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสาย
ตัวนอก ร.ศ. ๑๒๔ ,, ๑๓๔—๑๓๕
๓๐. รายงานเสด็จพระราชดำเนินเปิดทางรถไฟสายเหนือ
ตอนบ้านภาชี—ลพบุรี—ปากน้ำโพ ร.ศ. ๑๒๔ ,, ๑๓๖—๑๓๗
๓๑. รายงานกราบบังคมทูลการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือ
แก่พระราชดำรัสตอบ ร.ศ. ๑๒๔ ,, ๑๓๘—๑๔๕

๓๒. แจ้งความกระทรวงโยธาธิการ พแนกกรมรถไฟ เรื่อง
เข้าไปในขานสำหรับขึ้นรถไฟตามสะพานต้องซื้อตัว
ร.ศ. ๑๒๕ หน้า ๑๔๖—
๓๓. ประกาศพระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติมห้ามแลกเปลี่ยน
เจ้าของที่ดินซึ่งต้องการสร้างทางรถไฟแยกจากสาย
ตัวนอก ไปตั้งสถานีสินค้าที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ร.ศ. ๑๒๕ ,, ๑๔๗—๑๔๘
๓๔. ประกาศเพิ่มเติมขยายเขตที่ดินสร้างโรงงานใหม่
ในทางรถไฟสายตัวนอก ร.ศ. ๑๒๕ ,, ๑๔๘—
๓๕. รายงานกราบบังคมทูลเรื่องสร้างทางรถไฟสาย
ตัวนอกตอนต่อปากน้ำโพถึงพิษณุโลก ร.ศ. ๑๒๖
พร้อมทั้งพระราชดำรัสตอบ ,, ๑๕๐—๑๕๖
๓๖. ประกาศกรมรถไฟ เปิดเดินรถจากพิษณุโลกถึง
บ้านคาวา ร.ศ. ๑๒๗ ,, ๑๕๗—
๓๗. การเปิดเดินรถไฟสายเหนือจากพิษณุโลก ถึงอุดรดิษฐ์
และสรวงโลก ร.ศ. ๑๒๘ ,, ๑๕๘—๑๖๑
๓๘. คำกราบบังคมทูลรายงานการเปิดทางรถไฟตอน
อุดรดิษฐ์และสรวงโลก ร.ศ. ๑๒๘ พร้อมทั้ง
พระราชดำรัสตอบ ,, ๑๖๒—๑๗๑
๓๙. พระราชกฤษฎีกาจัดที่ดินสร้างทางรถไฟสายใต้
ร.ศ. ๑๒๘ ,, ๑๗๒—๑๗๔

๔๐. บัญชีการขยายทาง หน้า ๑๗๕—
๔๑. ประกาศกระทรวงคมนาคม เปิดการเดินรถจาก
ตำบลปากบึงถึงตำบลปากดำ พ.ศ. ๒๔๕๖ . . . ,, ๑๗๖—
๔๒. ประกาศห้ามมิให้บรรทุกผู้โดยสารไปในรถไฟ
พ.ศ. ๒๔๕๖ ,, ๑๗๗—
๔๓. ประกาศกระทรวงคมนาคม เปิดการเดินรถระหว่าง
บ้านบึงถึงตำบลผาคอ พ.ศ. ๒๔๕๗ ,, ๑๗๘—
๔๔. พระราชกฤษฎีกา จัดที่ดินสร้างทางรถไฟสายเหนือ
จากนครลำปางถึงเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๔๕๘ . . . ,, ๑๗๙—๑๘๐
๔๕. ประกาศกระทรวงคมนาคม เปิดการเดินรถจาก
ตำบลผาคอไปตำบลแม่จาง พ.ศ. ๒๔๕๘ . . . ,, ๑๘๑—
๔๖. ประกาศกระทรวงคมนาคม เปิดการเดินรถจาก
ตำบลแม่จางถึงนครลำปาง พ.ศ. ๒๔๕๘ . . . ,, ๑๘๒—
๔๗. แจ้งความกระทรวงคมนาคม เรื่องสร้างน้ำพุดหน้าสถานี
รถไฟสายเหนือขึ้นเป็นอนุสาวรีย์ถวายพระพุทธเจ้าหลวง
พ.ศ. ๒๔๕๙ ,, ๑๘๓—
๔๘. ประกาศกระทรวงคมนาคม เปิดการเดินรถระหว่าง
นครลำปางถึงตำบลปางหัวฟาง พ.ศ. ๒๔๕๙ . . . ,, ๑๘๔—
๔๙. ประกาศตั้งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชร
อัครโยธินเป็นผู้บัญชาการรถไฟชั่วคราว
พ.ศ. ๒๔๖๐ ,, ๑๘๕—

๕๐. ประกาศรวมกรมรถไฟสายเหนือกับสายใต้เป็นกรมเดียวกัน และตั้งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นผู้บัญชาการกรมรถไฟ
พ.ศ. ๒๔๖๐ หน้า ๑๘๖—
๕๑. ประกาศรวมกรมทางเข้าอยู่ในกรมรถไฟหลวง
พ.ศ. ๒๔๖๐ ,, ๑๘๗—
๕๒. ประกาศใช้เวลารถไฟและโทรเลข พ.ศ. ๒๔๖๐ ,, ๑๘๘—๑๘๙
๕๓. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์สร้างทางรถไฟหลวง
ต่อจากฉะเชิงเทราถึงอาร์ญประเทศ พ.ศ. ๒๔๖๒ ,, ๑๙๐—๑๙๒
๕๔. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์สร้างทางรถไฟต่อ
สายรถไฟหลวงฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกแห่งแม่น้ำ
เจ้าพระยา พ.ศ. ๒๔๖๒ ,, ๑๙๓—๑๙๕
๕๕. บัญชีการแปลงราง พ.ศ. ๒๔๖๓ ,, ๑๙๖—
๕๖. บัญชีเหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดการ
รถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ ,, ๑๙๗—
๕๗. พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ
ในพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ,, ๑๙๘—๒๐๒
๕๘. บัญชีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ,, ๒๐๓—
๕๙. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์สร้างทางรถไฟต่อ
จากนครราชสีมาไปจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๔๖๖ ,, ๒๐๔—๒๐๖
๖๐. ประกาศเปลี่ยนนามแห่งกรมรถไฟ ให้ใช้ว่า
“กรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม” พ.ศ. ๒๔๖๗ ,, ๒๐๗—

๖๑. ประกาศพระบรมราชโองการ พระราชทานพระ
บรมราชานุญาต ให้ใช้รถไฟหลวงทางขนาดย่อม
ที่ตำบลหัวหวาย พ.ศ. ๒๔๖๗ หน้า ๒๐๘-
๖๒. คำกราบบังคมทูลรายงานในการเปิดสะพานพระราม ๖
และพระราชดำรัสตอบ พ.ศ. ๒๔๖๘ ,, ๒๐๙-๒๑๖
๖๓. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตก่อสร้างทางรถไฟแยกจาก
สายตะวันออกเฉียงเหนือที่บ้านบุ่งหวาย ไปบ้านโพธิ์มูล
พ.ศ. ๒๔๗๐ ,, ๒๑๗-๒๑๘
๖๔. พระราชกฤษฎีกาย้ายเขตที่ดินรถไฟเพื่อทำการ
ก่อสร้างสถานีรถไฟโคราชและสายตะวันออกเฉียง
เหนือ พ.ศ. ๒๔๗๒ ,, ๒๒๐-๒๒๒
๖๕. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตก่อสร้างทางรถไฟจาก
ขอนแก่น ไปจังหวัดนครพนม พ.ศ. ๒๔๗๒ ,, ๒๒๓-๒๒๕
๖๖. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจัดซื้อที่ดินเพื่อสร้าง
สถานีสำหรับทางรถไฟตอนสถานีบางซื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๓ ,, ๒๒๖-๒๒๘
๖๗. บันทึกการใช้รถดีเซลไฟฟ้า ,, ๒๓๐-
๖๘. รถไฟสายปากน้ำ ,, ๒๓๑-
๖๙. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่
ที่จะเวนคืนในท้องที่อำเภอท่าช้าง อำเภอท่าขนอน
กิ่งอำเภอท้ายเหมือง อำเภอทับปด อำเภอตะกั่ว
ทุ่ง จังหวัดพังงาและอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อสร้างทางรถไฟแยกจากทาง
รถไฟสายใต้ ไปยังจังหวัดพังงาและจังหวัดกระบี่
,, ๒๓๒-๒๓๔

๗๐. ประกาศผู้อำนวยการบังคับกักทางอากาศเรื่องการ
ปฏิบัติของรถไฟซึ่งเดินไปมาระหว่างจังหวัด
พ.ศ. ๒๔๘๒ หน้า ๒๓๕-
๗๑. บันทึกย่อเรื่องการสร้างทางรถไฟตอนชุมทางถนนจิระ
(จังหวัดนครราชสีมา) ถึงจังหวัดอุดร พ.ศ. ๒๔๖๓ .. ๒๓๖-๒๓๘
๗๒. บันทึกเรื่องการสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่าง
อรัญญประเทศกับอินทจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ . . . ๒๔๐-
๗๓. บัญชีแสดงวัน เดือน ปี ซึ่งเปิดการเดินรถไฟ และ
ระยะทางที่เปิด ๒๔๑-๒๔๕
๗๔. บัญชีแสดงเงินทุนในการสร้างทางรถไฟสายฝั่
งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าสุดท้าย

NATIONAL LIBRARY

พระประวัติ

หม่อมเจ้า เสริมสวัสดิ์ กฤดากร

นายช่างใหญ่

กรมรถไฟไทย

หม่อมเจ้า เสริมสวัสดิ์ กฤดากร
ประสูติ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑
สิ้นชีพิตักษัย วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

หม่อมเจ้า เสริมสวัสดิ์ กฤดากร
ขณะเมื่อทรงศึกษาอยู่ในต่างประเทศ

พระประวัติ

ของหม่อมเจ้าเลื่อมสวาลดี กฤดากร

หม่อมเจ้าเลื่อมสวาลดี กฤดากร เป็นพระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศรวรฤทธิ์ หม่อมเจิม กฤดากร เป็นมารดา ประสูติเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้ทรงรับการศึกษาในประเทศไทยที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ซึ่งในขณะนั้นตั้งอยู่ที่โรงเรียนเด็ก - ครั้นเมื่อพระชันษาเจริญขึ้นพอสมควรแล้ว พระชนกได้ทรงสั่งให้ ไปทรงศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยทุนส่วนของพระองค์ท่านเป็นเวลา ๑ ปี แล้วจึงได้ทรงโอนให้พี่นักเรียนของรัฐบาล ในระหว่างที่หม่อมเจ้าเลื่อมสวาลดี กฤดากร ประทับอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น ได้ทรงรับการศึกษาและอบรมเป็นอย่างดี กล่าวคือ ได้ทรงเข้าเล่าเรียนในโรงเรียนชั้นเด็ก และเมื่อได้ทรงเรียนจบตามหลักสูตรของโรงเรียนชั้นเด็กแล้ว ได้เสด็จเข้าศึกษาวิชาชั้นมัธยมในโรงเรียนชาเตอร์เฮาส์ ซึ่งเป็นโรงเรียนชนิดที่นิยมเรียกกันว่าบิลด์สคูล และเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงโรงเรียนหนึ่งในประเทศอังกฤษ ในขณะที่ประทับอยู่ ณ โรงเรียนนี้ เป็นระหว่างเวลามหาสงคราม ฉะนั้น จึงได้ทรงมีโอกาสได้รับการฝึกหัดวิชาทหารประเภทยุวชนนายทหาร ซึ่งทางการได้จัดให้มีขึ้นตามโรงเรียนที่มีชื่อเสียงบางแห่ง หม่อมเจ้าเลื่อมสวาลดี กฤดากร ได้ทรงศึกษาจนจบหลักสูตรของโรงเรียนนี้ และได้รับประกาศนียบัตรซึ่งได้รับการยกเว้นในการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย.

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เสด็จเข้าศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการช่าง ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และประทับอยู่ ณ สำนักวิทยาลัยตรีนิค ในระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยนั้น ได้ทรงตั้งพระปณิธานแน่วแน่ว่าจะต้องทรงศึกษาให้สำเร็จ และได้รับปริญญาเกียรตินิยมดังเช่นพระเชษฐาทั้งหลาย ซึ่งได้เคยทรงผ่านการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์มาแล้ว ด้วยพระมานะและพระอุตสาหะประกอบการใฝ่พระหทัยในวิชาช่างนั่นเอง จึงได้ทรงสอบไล่ได้สำเร็จและได้ทรงรับปริญญาเกียรตินิยมดัง ได้ตั้งพระทัยไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

โดยที่พระองค์ท่านได้ ทรง สนพระทัยในวิชาช่าง รถไฟ อยู่ตั้งแต่ เดิม ครั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแล้ว พระวรวงศ์เชื้อพระวงศ์เจ้าจรรยวงศ์ กฤดากร ผู้เป็นพระเชษฐา ซึ่งในขณะนั้นทรงเป็นอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส และทรงมีหน้าที่ควบคุมการศึกษาของหม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร อยู่ด้วย จึงได้ทรงจัดให้หม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร ได้เสด็จเข้าฝึกหัดการช่างรถไฟอยู่กับบริษัทรถไฟลอนดอนแอนด์นอร์ธเวสต์เคิน ในประเทศอังกฤษ ในระหว่างที่ทรงฝึกหัดงานอยู่ นายช่างใหญ่ของบริษัทรถไฟนั้นเห็นว่าพระองค์ท่าน ทรงตั้งพระทัยที่จะฝึกหัดงานให้มีความชำนาญจริง ๆ จึงเป็นที่ถกถกถ้อยอาศัยและได้จัดให้ทรงฝึกหัดงานในแผนกต่าง ๆ อยู่เป็นเวลา ๒ ปี เมื่อได้ทรงรับการอบรมในภาคปฏิบัติการของการช่างรถไฟแล้ว ได้เสด็จกลับสู่ประเทศไทยและทรงเข้ารับราชการในกรมรถไฟเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ในตำแหน่ง นายช่างผู้ช่วย

การศึกษาของหม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร ณ ประเทศอังกฤษ นั้น นับว่าสมบูรณ์ เพราะได้ทรงศึกษาอยู่ตามโรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นเด็กจนถึงชั้น

มหาวิทยาลัย ฉะนั้น จึงทรงสั่งให้ในภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ตลอดจนขนบธรรมเนียมต่าง ๆ และนิสัยใจคอของชนชาติอังกฤษ นอกจากจะทรงมีความรอบรู้ในภาษาอังกฤษแล้ว ยังทรงศึกษาภาษาฝรั่งเศสอีกด้วยตามสมควร เพราะถึงแม้ว่าทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษก็จริง แต่อยู่ในความควบคุมของสถานทูต ณ กรุงปารีส ฉะนั้น เมื่อถึงคราวที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยปิดภาคเรียน ทางผู้ปกครองนักเรียนก็ได้ให้ไปทรงพักผ่อนและศึกษาภาษาฝรั่งเศสอยู่เสมอ.

เมื่อได้ทรงเข้ารับราชการในกรมรถไฟแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการรถไฟ ได้ทรงโปรดให้ประทับอยู่ในกองแบบแผน เพื่อทรงศึกษาวิธีปฏิบัติการและช่วยออกแบบแผนเกี่ยวกับการก่อสร้างกิจการรถไฟทั่วไปก่อนเป็นเวลา ๗ เดือนเศษ และเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้ตามเสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินออกไปทอดพระเนตรกิจการรถไฟในประเทศอินโดจีน ครั้นเมื่อเสด็จกลับมายังประเทศไทยแล้ว จึงได้ทรงรับคำสั่งให้ไปประจำอยู่ยังกองก่อสร้างสายตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีมหาอำมาตย์ตรี พระยารัษฎนครินทร์ เป็นนายช่างเอกก่อสร้างกำกับอยู่ และได้ทรงรับมอบหน้าที่ให้ทำการสำรวจทางเพื่อสร้างทางรถไฟจากสถานีชุมทางฉะเชิงเทรา จังหวัดนครราชสีมา ไปยังจังหวัดหนองคาย

การสำรวจทางดังกล่าวแล้วนี้ ได้ทรงเป็นหัวหน้าควบคุมอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งงานได้เสร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ พร้อมทั้งจะดำเนินการก่อสร้างต่อไปได้ กิจการที่ได้ทรงจัดทำไปนั้นเป็นที่พอพระทัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชร ฯลฯ ซึ่งยังทรงเป็นผู้บัญชาการอยู่ยิ่งนัก จึงได้ทรงขอให้ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา เป็นพระเกียรติยศ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ . เมื่อการสำรวจทางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้รับมอบให้ทรงเป็นนายช่างก่อสร้างทางรถไฟสายนั้นต่อไป คือ จากสถานีชุมทางถนนจิระถึงจังหวัดขอนแก่น ซึ่งแล้วเสร็จบริบูรณ์เปิดรับส่งคนโดยสาร และสินค้าได้เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ฉะนั้นจึงนับได้ว่าทางรถไฟจากสถานีชุมทางถนนจิระถึงสถานีขอนแก่นนั้น หม่อมเจ้าเสริมสวัสดิกฤดากร ได้ทรงเป็นผู้สร้างตลอดมาตั้งแต่ต้น ส่วนการก่อสร้างจากสถานีขอนแก่นไปถึงอุดรนั้น ถึงแม้ว่าจะมิได้ทรงอำนวยการก่อสร้างด้วยพระองค์เองก็ดี แต่การก่อสร้างนั้นก็คงดำเนินไปตามแนวที่ได้ทรงสำรวจไว้.

เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ทรงรับคำสั่งให้ย้ายจากกองก่อสร้างเป็นการชั่วคราว เพื่อเสด็จออกไปทรงศึกษากิจการรถไฟเพิ่มเติมในประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเป็นเวลาประมาณ ๘ เดือน เมื่อเสด็จกลับจากทวีปยุโรปแล้ว ก็ได้เสด็จกลับไปทรงรับหน้าที่ก่อสร้างทางรถไฟสายขอนแก่นตามเดิม.

กิจการรถไฟของประเทศต่าง ๆ ที่ได้เสด็จออกไปทอดพระเนตรในทวีปยุโรปนั้น ได้ทรงรวบรวมเป็นรายงานไว้อย่างละเอียด ซึ่งผู้บัญชาการรถไฟครั้งนั้น (พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร) เห็นว่าย่อมเป็นประโยชน์แก่ราชการ จึงได้จัดให้พิมพ์ขึ้นแจกจ่ายแก่บรรดาข้าราชการในกรมรถไฟซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการช่าง.

เมื่อกรมรถไฟได้มีการเปลี่ยนแปลง โครงการใน พ.ศ. ๒๔๗๕ หม่อมเจ้าเสริมสวัสดิกฤดากร ได้ทรงรับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายช่างเอกของกรมรถไฟ มีหน้าที่บังคับบัญชาของการช่าง ซึ่งมีกองบำรุงทางและสถานีที่

กองโรงงานมักกะสัน กองแบบแผน กองสื่อสารและอาณัติสัญญาณ และกองพัสดุ ลังก็อยู่ นอกจากนั้นยังได้ทรงรับเลือกตั้งให้เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการรถไฟ (ซึ่งภายหลังเรียกว่า คณะกรรมการรถไฟ) อีกด้วย ซึ่งทั้งสองตำแหน่งและหน้าที่นี้ ได้ทรงปฏิบัติกิจการมาด้วยความเรียบร้อย.

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ รถไฟหลวงลพบุรี ได้มีหนังสือเชิญให้กรมรถไฟส่งผู้แทนไปร่วมประชุมที่กัวลาลัมเปอร์ ในสหรัษฎมลายู เพื่อปรึกษาหารือถึงการที่จะแก้ไขข้อความในสัญญาเกี่ยวกับการเดินรถ ดัง ได้เคยมีมาแล้วแต่ก่อน ๆ โดยมัตถให้มีการประชุมกันในประเทศไทยและในสหรัษฎมลายูสืบกันไป ในการประชุมครั้งนี้ คณะกรรมการรถไฟได้ตกลงให้มีผู้แทน ของกรมรถไฟออกไปร่วมประชุม โดยให้พระยาไชยยศสมบัติเป็นหัวหน้า และหม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร ได้ทรงรับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนร่วมอยู่ในคณะนี้ด้วย.

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงการของกรมรถไฟอีกครั้งหนึ่ง หม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร ได้ทรงรับแต่งตั้งให้มากระช่วยอธิบดี มีหน้าที่สั่งราชการแทนอธิบดีตามอำนาจที่มอบให้ กับรับพิจาราราชการของกรมรถไฟทั่วไป และทรงดำรงตำแหน่งนายช่างใหญ่ของกรมรถไฟเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒

ตั้งแต่ที่ได้เสด็จเข้ารับราชการมา พระองค์ ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่ ๆ ทางราชการมอบหมายให้ ด้วยความตั้งใจที่จะให้กิจการของกรมรถไฟเจริญก้าวหน้าจริง ๆ มิได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยากและตรากตรำ ถึงคราวที่ควรพักผ่อนก็หาได้ทรงถือโอกาสลาพักผ่อนไม่ เพราะทรงเป็นห่วงราชการอยู่เสมอ จึงทำให้พระสุขภาพพลานน้อยลงเป็นลำดับ และเมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้ประชวร

พระโรคความดันโลหิตสูงและพระหทัยพิการ นายแพทย์จึงต้องถวายคำแนะนำให้หยุดรักษาพระองค์เป็นเวลา ๕ เดือน พระอาการจึงค่อยทุเลาลงพอที่จะเสด็จไปทรงรับราชการตามเดิมได้.

ครั้นเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เวลา ๘.๓๐ น. พระโรคหทัยพิการ ได้กำเริบขึ้นโดยปัจจุบัน และได้ ลื่นชีพตักษัยโดยมิได้คาดหมาย ณ วังถนนนคร สิริพระชนมายุได้ ๔๒ ปี.

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ หม่อมเจ้าเสริมสวาสดี กฤดากร ได้ทรงเคแกล้มรสกับหม่อมหลวงแสง สนิทวงศ์ ธิดาของนายพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ และท่านผู้หญิงวงษาอนุประพัทธ์ ทรงมีโอรส ๕ คน และธิดา ๑ คน.

ในระหว่างที่ได้ทรงรับราชการ ได้ทรงรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้:—

- พ.ศ. ๒๔๖๖ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
- พ.ศ. ๒๔๖๗ เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
- พ.ศ. ๒๔๗๔ จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
- พ.ศ. ๒๔๘๐ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย
- พ.ศ. ๒๔๘๓ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

หอสมุดแห่งชาติ
รวมเรื่อง

เกี่ยวกับการรถไฟไทย

ตั้งแต่ ร.ค. ๑๐๖ (พ.ค. ๒๔๓๐) ถึง พ.ค. ๒๔๘๓

ประกาศเซอร์เวทางรถไฟ

(พระราชหัตถเลขา) จุฬาลงกรณ์ ป ร ต (อาร์มแผ่นดิน)
(ลำเนา)

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม ทั้ง
ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้แลดินแดนทั้งหลายที่ใกล้เคียง คือลาวเฉียง ลาวขาว มลายู
กัหรียง รลข รลข

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ แต่พระเจ้าอนงยาเธอ กรม
หลวงเทเวศร์วัชรโรประการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ว่าด้วยเป็นการสมควร
ที่จะให้รู้แน่ว่า การทำทางรถไฟขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ จนถึงเมืองนครเชียงใหม่
แลมีกิ่งทางแยกอื่น ๆ อีกด้วยนั้น จะทำเป็นประโยชน์ใช้ได้ฤาไม่ แลราคาที่
จะทำทางรถไฟนั้น จะได้ประมาณตัวให้รู้ด้วย แลเพื่อประโยชน์อันนี้ จึงจะให้
ทำสัญญาในการเซอร์เว (ตรวจดูแผนที่ทาง) ที่สมควรแก่การนั้น

แลด้วยได้ทำสัญญา ในการเซอร์เวนนี้บัดนี้หนึ่งแล้วแลมีพระราชหฤทัย
ทรงเชื่อว่า เลฟเตแนนต์เยเนอราล เซอร์แอนดรูคลาก รอยแยลอินชเนีย กับ
นายห้างวิลเลียมเฮนรี บันชาด วิลเลียมเบลแมกคัตคัต ฟรานซิส วิลเลียม
เลาเดอ แลวิลเลียมชาลส์บันชาด ทั้งหลายเหล่านี้ เป็นผู้สมควรที่จะรับทำการ
เซอร์เวเช่นนี้ได้ โดยสัจจิต

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้ได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรม ราชอนุญาตให้ เลฟเตแนนต์

เยเนอราล เซอร์แอนดรูคลาก รอแอลอินชเนีย กับนายห้างวิลเลียมเฮนรี่บันชาด วิลเลียมเบล แมกทัตคาค ฟรานซิสวิลเลียมเลาเออ แลวิลเลียมชาลส์บันชาด เหล่านี้เตรียมทำการเซอร์เว ให้สำเร็จด้วยแผนที่สำหรับทำการพร้อมทั้งแบบ อย่าง ที่ลำแสงส่วนตัดต่อภายในแบบตัวอย่างต่าง ๆ รายชื่อสิ่งของแลรายงาน ที่จะทำกับบาญชีประมาณราคาลำหรับทางรถไฟใหญ่ ที่จะไปจากกรุงเทพ ฯ ถึง เมืองนครเชียงใหม่ ผ่านไปตามทางบางปิ่นกรุงเก่า แลตามฝั่งซ้ายลำน้ำแคว ปากก็ไปยังพระพุทธรูปเมืองลพบุรี เมืองนครสวรรค์ เมืองอุตรดิตถ์ เมือง แพร่ เมืองนครลำปาง แลเมืองลำพูน แลมีกิ่งทางแยกตามนี้ คือ

(๑) ตั้งแต่เมืองสระบุรี ไปถึงเมืองนครราชสีมา

(๒) ตั้งแต่เมืองอุตรดิตถ์ไปยังตำบลท่าเดื่อ

(๓) ตั้งแต่เมืองนครเชียงใหม่ ไปยังเมืองเชียงใหม่

แลเพื่อประโยชน์นี้ จึงอนุญาตให้พวกนี้เดินทางกลับไปกลับมา ในดินแดน ทั้งปวงซึ่งจะได้ทำการเซอร์เวนนั้นได้ กับทั้งคนใช้คนรับการแทนและคนทำงาน ที่จำเป็นจะต้องใช้ สำหรับการอันนี้ บันดาผู้ว่าราชการ กรมการหัวเมืองทั้งหลาย ที่จะอยู่ในรถไฟทางใหญ่มาแล้วนี้ โดยยอมให้เดินทางกลับมามีอยู่แล้ว แล ทั้งให้ช่วยจัดหาพาหนะเป็นช้างเรือแลสิ่งอื่น ๆ ซึ่งพวกทำการเซอร์เวอาผู้ที่มีชื่อ ในหนังสือเดินทางหลวง ว่าเป็นผู้รับทำการเซอร์เวแถบนั้นจะเสียราคาจ้างให้ ครบตามที่จะต้องการใช้ทำการเซอร์เวที่กล่าวมานั้น

หนังสือเดินทางใหญ่น้อยทั้งหลายนั้น จะให้ ออกให้ แก่พวก ทำการ เซอร์เวน เพื่อที่จะได้สามารถที่จะทำการให้สำเร็จเป็นผลตลอด แลจะได้

๙

ทำการตามอำนาจแลผลประโยชน์ที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้ตาม หนังสือ
ประกาศนี้ ประกาศแต่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ณวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ
ปีชวดยังเป็นพศก จุลศักราช ๑๒๔๙ เป็นวันที่ ๗๐๖๖ ฤกษ์ที่ ๒๐รัชกาล
ปัจจุบันนี้ ฯ

สำเนาสัญญาเซอร์เวทางรถไฟ

หนังสือสัญญา ในระหว่างพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์
วโรประการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ (จัดการแทนคณเวอนเมนต์ของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม แลเรียกว่าคณเวอนเมนต์คือไปหนังสือฉบับนี้) ฝ่าย
หนึ่งกับเลฟเตแนนต์เยเนอรอล เซอร์แอนดรูคลาก รอยัลอินฟันทรี ผู้อยู่ที่ถนน
ชอปดแลนด์เพลซที่ ๕๒ อยู่ในตำบลมิสเทอลเชกส์ ในเมืองอังกฤษ ทั้งนาย
ห้างวิลเลียมเฮนรี่บัตต วิลเลียมเบลแมกต์ดาคาต ฟรานซิส วิลเลียมเลาเกอ
แลวิลเลียมชาลส์บัตต ทั้งหลายผู้อยู่ที่ถนนชอแคนนอนที่ ๑๕๑ ในเมือง
ลอนดอนเมืองอังกฤษ (เรียกว่าผู้รับสัญญาทำการต่อไปในหนังสือฉบับนี้) อีก
ฝ่ายหนึ่ง

ด้วยมีประกาศลงวันว่า ผู้รับสัญญาทำการที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้รับ
พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ทำการเซอร์เวทางรถไฟทางใหญ่ทาง
หนึ่ง กับกิ่งทางแยกนอกในกรุงสยามซึ่งมีชอรายทางนั้น ๆ อยู่ในประกาศ

แลเพื่อประโยชน์นั้น ผู้รับสัญญาทำการนี้จึงได้รับอำนาจ แลผลประโยชน์
มีแจ้งอยู่ในประกาศนั้นแล้ว บัดนี้ได้นิยมพร้อมกันทำหนังสือสัญญานี้ไว้
ดังนี้ว่า

ข้อ ๑ การทำเซอร์เวทกล่าวแล้วนั้น จะได้ทำเป็นตอน ๆ ดังที่จะว่า
ต่อไป คือตอนที่ ๑ มีทางส่วนที่ไปจากกรุงเทพ ฯ จนถึงกรุงเก่าจะได้ลงมือทำ
เซอร์เว ตั้งแต่วันที่ใช้สัญญานี้ขึ้นไป แลจะแล้วเสร็จภายใน ๑๘ เดือน
ตั้งแต่วันนั้น ตอนที่ ๒ มีทางส่วนที่จะไปจากกรุงเก่าถึงเมืองลพบุรี จะได้
ลงมือทำการภายใน ๔ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จภายใน ๒๔ เดือน ตั้งแต่วัน
ที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๓ มีทางที่จะไปจากเมืองลพบุรีตามริมน้ำถึงเมือง
นครสวรรค์ จะได้ลงมือทำการภายใน ๖ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จภายใน
๒๘ เดือน ตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๔ มีทางส่วนที่จะไปจากเมือง
นครสวรรค์ตามทางเมืองอุตรดิตถ์ถึงเมืองแพร่ จะได้ลงมือทำภายใน ๖ เดือน
จะให้แล้วเสร็จภายใน ๒๘ เดือน ตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๕
มีทางที่จะไปจากเมืองแพร่ ไปตามทางเมืองนครลำปาง เมืองลำพูน จน
ถึงเมืองนครเชียงใหม่ จะได้ลงมือทำการภายใน ๖ เดือน แลจะให้แล้วเสร็จ
ภายใน ๓๖ เดือนตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้

ข้อ ๒ การเซอร์เวทถึงทางแยก ที่คิดจะทำนั้นเป็นดังนี้ ตอนที่ ๖ มี
ทางส่วนที่จะไปจากสระบุรี จนถึงเมืองนครราชสีมา จะได้ลงมือทำภายใน ๔
เดือน แลจะให้แล้วเสร็จภายใน ๒๔ เดือนตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ . ตอนที่ ๗ มีทางจะ
ไปจากเมืองอุตรดิตถ์จนถึงท่าเตี๋ย จะได้ลงมือทำภายใน ๖ เดือน

และให้แล้วเสร็จภายใน ๓๖ เดือน ตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้ ตอนที่ ๘ มี
ทางส่วนที่จะไปจากเมืองนครเชียงใหม่ไปตามทางเมืองเชียงราย จนถึงเมือง
เชียงแสน จะได้ลงมือทำการภายใน ๑๒ เดือน จะให้แล้วเสร็จภายใน ๔๘
เดือน ตั้งแต่วันที่ลงไว้ในสัญญานี้

ข้อ ๓ เงินค่าที่จะใช้สอยในการเซอรเว และการประมาณเงินทำ
ทางรถไฟที่กล่าวมานี้ จะใช้แต่อย่างน้อยที่สุดไม่ให้เปลืองมากสมควรกับที่จะ
ทำการให้เป็นผลให้ได้การเซอรเวอย่างเลียบดพิศดาร และจะใช้เงินคิดถัวกัน
ไม่เกินกว่าร้อยละต่อไมล์หนึ่ง (คือ ๓๔ เส้น ๑๒ วา) ตามทางรถไฟที่
จะมีไปนั้น แลเงินค่าที่จะใช้สอยนี้จะคิดอยู่ในจำนวนเงินที่เท่าเท่นั้น ไม่มีค่าใช้
สอยพิเศษอื่น ๆ อีกเป็นอันขาด แลเงินค่าที่ใช้สอยนี้ได้ใช้จ่ายเท่าใด จะต้อง
ทำบัญชีรายเลียบดขึ้นต่อคอเวอนแมนด์ ก่อนเวลาที่คอเวอนแมนด์จะจ่ายเงิน
นั้นให้ แลถ้าเงินที่ใช้จ่ายรายใดปรากฏว่าเป็นการเหลือเกิน แลไม่สมควร
แก่เหตุแล้ว คอเวอนแมนด์จะรังเกียจไม่ใช้ก็ได้

ข้อ ๔ การเซอรเวที่กล่าวมานี้ จะชี้แจงรายงานทำทางรถไฟที่คิด
ขึ้นนั้นโดยพิศดาร แลจะมีพร้อมทั้งแผนที่ ๆ สำหรับทำการแบบอย่างที่ดีแล
ส่วนตัดต่อภายในภาพแผนที่ด้วยอย่าง กับรายชื่อสิ่งของแลรายงานที่จะทำแลให้
พร้อมบริบูรณ์ทุกอย่างเหมือนหนึ่งว่า จะลงมือทำจริงเมื่อใดก็ได้ทำได้ในเวลานั้น
ไม่ต้องทำการเซอรเวอื่นอีกต่อไป

ข้อ ๕ การเซอรเวที่กล่าวมานี้ จะมีบัญชีประมาณเงินที่จะใช้ ใน
การทำทางรถไฟทุก ๆ ตอน คิดคำนวณโดยคณวาทารถไฟนั้น ทางเหล็ก

กว้างเมตรหนึ่ง (คือ ๒ คอก) แต่จะให้ไม้ยาญซี่ประมาณราคาคำนวนโดย
 คเนว่าทางเหล็กกว้าง ๕ ฟุต ๘ นิ้ว (คือ ๒ คอกคืบ ๘ นิ้ว) แลยาญซี่
 ประมาณคำนวนโดยคเนว่า ทางเหล็กกว้าง ๖๐ เซนติเมตร (คือคอกกับ ๕
 นิ้ว) นั้นด้วย

ข้อ ๖ เป็นการเข้าใจด้วยกันว่า ถ้าคอเวนเมนต์จะให้ผู้รับสัญญา
 ทำการนี้ ทำทางรถไฟผู้รับสัญญาทำการนี้ก็จะรับทำทางรถไฟนั้น ได้ตาม
 ราคาในยาญซี่ประมาณที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่ในสัญญาไม่มีความข้อหนึ่งข้อใด
 ที่จะเปนเหมือนหนึ่งว่า ฤาที่จะทำให้เป็นการจำเป็นว่า คอเวนเมนต์จะต้อง
 ให้ ฤาขอให้ผู้รับสัญญาทำการนี้ทำทางรถไฟที่กล่าวนั้น ฤาแต่ส่วนใดส่วนหนึ่ง
 ของทางรถไฟนั้นได้

ข้อ ๗ ถ้าผู้รับสัญญาทำการนี้ จะทำการเซอรเวแลทำยาญซี่ ประมาณ
 ดังกล่าวมาแล้วไม่สำเร็จบริบูรณ์ตามเวลาที่กำหนดไว้ ในสัญญานี้ในทางรถไฟ
 ตอนหนึ่งตอนใดก็ดี คอเวนเมนต์ไม่ต้องใช้ค่าอันใด ในการเซอรเวฤาการ
 ประมาณราคาของทางตอนที่ไม่สำเร็จบริบูรณ์นั้น แลผู้รับสัญญาทำการนี้ จะ
 คิดเอาเงินค่าป่วยการค่าทำการค่าใช้จ่ายฤาค่าอะไร ๆ ในการที่ทำทางตอนที่ไม่
 แล้วนั้นต่อคอเวนเมนต์ไม่ได้

ข้อ ๘ ถ้าคอเวนเมนต์ ไม่ใช่เงินที่ควร คอเวนเมนต์จะได้ใช้แก่
 ผู้รับสัญญาทำการนี้ เพื่อการเซอรเวแลการประมาณราคาทางรถไฟตอนหนึ่ง
 ตอนใดเมื่อเสร็จบริบูรณ์แล้ว ผู้รับสัญญาทำการนี้ จะพึงเรียกเอาเงินค่าที่ต้อง
 ใช้จ่ายเปลืองไปแล้วนั้นได้

ข้อ ๙ เมื่อการเซอรเว แลการประมาณราคาทางรถไฟตอนใดบริบูรณ์

แล้วเสร็จเมื่อใด จะได้ ใช้เงินเสร็จเมื่อนั้น เมื่อได้ใช้เสร็จเมื่อใดบันทึกแผนที่แตกต่างกัน สำหรับทำการแบบอย่างที่สำคัญส่วนติดต่อภายใน ภาพแผนตัวอย่าง แลรายชอสังของแลรายงานที่จะทำ กับทั้งบัญชีประมาณราคาโดยพิศดารเหล่านี้ จะได้มอบให้แก่แลเป็นสมบัติของคอเวนเมนต์เมื่อนั้น

ข้อ ๑๐ คอเวนเมนต์จะตั้งให้เจ้าพนักงานเซอร์เวผู้หนึ่งจากผู้รับการแทนเจ้าพนักงานเซอร์เวนั้น ให้ไปกับพวกทำการเซอร์เวแลตรวจการทำนั้นเมื่อใดก็ได้ ผู้รับสัญญาทำการและผู้ทำการของผู้รับสัญญา ทั้งผู้รับการแทนผู้รับสัญญานั้น จะช่วยให้ผู้ซึ่งคอเวนเมนต์ แต่งตั้ง ไปนั้นตรวจการที่ทำการได้โดยสะดวก แลผู้แทนคอเวนเมนต์ ไปนั้นจะช่วยแกือกุลพวกเซอร์เวนั้นโดยชี้แจงข้อความซึ่งจะเป็นประโยชน์ แลที่จะบอกให้แก่ผู้ทำการเซอร์เวนั้นได้ ในเวลาที่ไปตรวจดูด้วยกันนั้น

ข้อ ๑๑ เมื่อก่อนคอเวนเมนต์ จะรับแผนที่เซอร์เวแลบัญชีประมาณราคานั้น จากก่อนเวลาที่จะใช้เงินค่าเซอร์เวนั้น ผู้รับสัญญาทำการนี้ต้องลำแดงให้คอเวนเมนต์ ถ้าผู้รับการแทนเจ้าพนักงานเซอร์เวนั้น เห็นเป็นที่พอใจว่าทางรถไฟที่คิดจะทำทางนั้น เป็นทางสมควรที่จะทำเหมือนกัน ทุกทางที่คิดไว้ ถ้าแลคอเวนเมนต์ ถ้าผู้รับการแทนเจ้าพนักงานเซอร์เวนั้นจะไม่เห็นชอบด้วยกับทางที่ผู้รับสัญญาทำการนี้คิดจะทำตามนั้นโดยเหตุที่สมควรแล้ว แผนที่เซอร์เวแลบัญชีประมาณราคาทางนั้น ก็จะต้องแก้ไขถ้าเปลี่ยนแปลงใหม่ เพื่อให้พ้นข้อรังเกียจดังกล่าวมาแล้วนี้ไว้ ผู้รับสัญญาทำการนี้จะคิดเอาค่าอันใด ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ ในการที่ต้องเปลี่ยนแปลง ถ้าเดิมเพราะเหตุเช่นนี้ต่อคอเวนเมนต์นั้น ไม่ได้

ข้อ ๑๒ ข้อความซึ่งจะต้องประพจน์ต่อกันก็ดี จะต้องรักษาไว้ก็ดี แล จะต้องให้กันก็ดี ซึ่งมีอยู่ทั้งสองฝ่ายในสัญญา ในส่วนคอเวนแนนต์นั้นผู้รับ ราชการแทนต่อไป แลผู้ที่ได้รับมอบราชการก็ต้องถือตามนั้น ในส่วนผู้รับ สัญญาทำการนี้ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกแลผู้รับมอบการ ก็จะต้องถือตามนั้น

ข้อ ๑๓ ถ้าเกิดข้อสงสัยโดย ข้อวิวาทๆข้อเถียงกันขึ้นในระหว่างผู้ ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายเมื่อใด ที่เป็นการเกี่ยวข้องกันข้อความในหนังสือสัญญานี้ ฤๅเกี่ยวกับความส่วนหนึ่งส่วนใด ในหนังสือสัญญาก็ ฤๅเกี่ยวกับการที่จะทำ ฤๅสิ่งของที่จะใช้ตามหนังสือสัญญาก็ ฤๅเกี่ยวกับอำนาจฤๅผลประโยชน์ ที่ ควรจะได้จะเสียต่อกันในสัญญาก็ ฤๅเกี่ยวกับสิ่งของฤๅการเซอเว ที่ตกลง กันว่าจะทำตามสัญญาก็ ข้อความทั้งหลายเหล่านี้จะมีให้ฟ้องด้วยความกันใน โรงศาลหนึ่งศาลใด แต่จะให้คนกลางตัดสินตามแบบอย่างที่จะว่าต่อไปนี้ คือว่า เรื่องความซึ่งเห็น ไม่ต้องกันนั้นจะยกขึ้นให้คนกลางสองคน ผู้ซึ่งเห็นไม่ต้องกัน ในสัญญานี้เลือกตั้งคนกลางนั้นฝ่ายละคน แล้วแลกก่อนเวลาที่จะพิจารณาเรื่อง ความที่จะให้ตัดสินนั้น คนกลางทั้งสองคนที่กล่าวมาแล้วนั้น จะได้เลือกกระลาการ กลาง (ซึ่งเรียกตามกฎหมายว่าอนุญาโต) อีกคนหนึ่ง แล้วภายหลังจึงนำเรื่อง ความซึ่งวิวาทกันนั้น มาว่ากล่าวกันต่อหน้าคนกลาง แลกระลาการกลางผู้ซึ่งมี อำนาจที่จะสืบพยานแลตรวจหนังสือสำคัญต่าง ๆ แลได้ส่วนคำพยานได้ ถ้าแล ผู้ทำสัญญานี้ฝ่ายใดได้รับหนังสือบอกของฝ่ายหนึ่งว่า ให้เลือกคนกลางฝ่ายตน มาแล้ว แลไม่เลือกตั้งคนกลางมาฤๅละเลยเสียถึง ๓๐ วันแล้วคนกลางฝ่ายที่ ตั้งแล้วนั้น จะพิจารณาเรื่องความวิวาทกันนั้นผู้เดียวแลตัดสินได้ แต่บัดนี้ ความ ทั้ง ปวงคนกลาง ต้องตัดสินเป็นหนังสือลงชื่อยลายมือคนกลางนั้นแลบัดนี้

ความทั้งปวงที่คนกลางจะเห็นความไม่ตกลงกันได้ ก็จะต้องให้ตระลาการกลาง ตัดสิน คำตัดสินนั้นจะเป็นการเด็ดขาด แลคำตัดสินของคนกลางหลายคนๆ คนเดียวๆ ของตระลาการกลางนั้น เมื่อได้ตัดสินลงชื่อแล้ว ผู้ทำสัญญาทุกฝ่าย จะต้องทำตามทุกข้อ เว้นไว้แต่ว่าเป็นการผิดๆ อีกมากมายนัก และผู้ทำ สัญญารับว่าจะทำตามคำตัดสินนั้นทั้งสองฝ่าย ถึงแม้ว่าจะมีคดีความเกิดขึ้น ในโรงศาลใด ถ้าผู้สัญญารับว่าจะรับว่าคำตัดสินนั้นตนจะต้องทำตาม เว้นไว้แต่ ข้อที่ยกมาข้างต้นแล้ว คำตัดสินนั้นจะใช้ได้เหมือนหนึ่งว่าเป็นคำตัดสินของศาล ที่สมควร จะพิจารณาตัดสิน แลบันทึกข้อความทั้งปวง ซึ่งไม่ได้กล่าวเฉพาะลง ไว้ในหนังสือสัญญา ผู้ทำสัญญายอมตกลงว่าการตัดสินเปรียบเทียบกับ คนกลางนี้ จะได้ทำตามข้อความที่ไว้ไว้ในกฎหมายอังกฤษ ซึ่งว่าด้วยกระ บวนพิจารณาความแพ่ง ซึ่งออกเมื่อปีพุทธศักราช ๑๘๕๔ ตรงกับปีชาน ฉศก ๑๒๑๖ นั้น ให้ใกล้ข้อความนั้นตามแต่เหตุการณ์ที่จะทำได้ แลค่าธรรมเนียม ของการตัดสินด้วยคนกลางนี้ จะได้เสียกันตามคำตั้งของคนกลางหลายคนๆ คน เดียว ๆ ของตระลาการกลางนั้น

หนังสือสัญญาทำเป็นสองฉบับที่กรุงเทพฯ มหานคร แลเพื่อที่จะ ให้มีสำคัญมั่นคงเป็นพยานนั้น ผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย ได้ลงชื่อไว้แต่เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนมาฆศกพุทธศักราช ๑๘๘๘ ตรงกับวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำปีชวดยังเป็น นพศกจุลศักราช ๑๒๔๘

ลงวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวดยังเป็นนพศก จุลศักราช ๑๒๔๘
ตรงกับวันที่ ๑๖ เดือนมาฆ ศกพุทธศักราช ๑๘๘๘
พยาน (เซ็น) เทวะวงษ์วโรประการ (เซ็น) สวัสดิ์โสภณ
แอนดรูวกราก เฟรเดอริก วิลเลียมชาลส์บันชาด

ประกาศสร้างรถไฟสยาม

แต่กรุงเทพ ฯ ถึง เมืองนครราชสีมา

มีพระบรมราชโองการ มารพระยันทูลสุรสิงหนาทดำรงตำแหน่งเกล้า ฯ ให้ประกาศแก่มหาชนทั้งปวงทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชหฤทัยรำพึงถึงเหตุการณ์ซึ่งจะทรงตนบำรุงกรุงสยาม ให้รุ่งเรืองเจริญ ไพบูลย์ยิ่งขึ้นไป ทรงพระราชดำริเห็นว่าการสร้างหนทางรถไฟ เดินไปมา ในระหว่างหัวเมืองไกล เป็นเหตุให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมือง ได้เป็นอย่างสำคัญอันหนึ่งเพราะทางรถไฟ อาจจะชักย่นหนทางหัวเมือง ซึ่งตั้งอยู่ไกล ไปมาถึงกันยากให้กลับเป็นหัวเมืองใกล้ ไปมาถึงกันได้โดยสะดวกเร็วพล้น การย้ายขนสินค้า ไปมาซึ่งเป็นการลำบาก ก็สามารถจะย้ายขนไปมาถึงกันได้โดยง่าย เมื่อเป็นดังนี้หัวเมืองใดซึ่งที่ดินอุดมดี แต่สินค้ายังไม่บริบูรณ์ เพราะขัดหนทางไปมายาก ไม่สามารถที่จะย้ายขนสินค้า ก็จะบังเกิดขึ้นไปค้าขาย แลกเปลี่ยนกันกับหัวเมืองอื่นได้ ก็คงมีผู้ฉลาดคิดสร้างทำแลเพาะปลูกสิ่งสินค้า นั้นให้มากยิ่งขึ้นขึ้นเป็นการ เปิดโอกาสให้อาณาประชาราษฎร์ มีทาง คั่ง การทำมาหากินกว้างขวางออกไป แลทำทรัพย์สินมัตถ์กรุงสยามให้มากมียิ่งขึ้นด้วย ทั้งเป็นคุณประโยชน์ ในการบังคับบัญชาตรวจตราราชการบำรุงรักษา พระราชอาณาจักร ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขได้ โดยสะดวกหาใคร่เหตุทั้งปวงนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชดำริห์ พร้อมด้วยความคิดท่านเสนาบดี เห็น

สมควรจะสร้างทางรถไฟตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึงเมืองนครราชสีมาเป็นสายแรก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจัดการรวบรวมเงินแผ่นดิน ซึ่งเหลือจ่ายราชการเป็นทุนส่วนหนึ่งสำหรับสร้างทางรถไฟสายนี้ขึ้นเป็นของหลวงแล้วลงทุนสำหรับสร้างทางรถไฟสายนี้ นอกนั้นสมควรจะเฉลี่ยให้ เป็นประโยชน์ แม้ไปถึงมหาชนผู้มีทุนเต็มใจ รับผิดชอบต่อราชการแผ่นดินกับความมุ่งหมายทั้งเป็นขยาย ที่จะได้ชักนำให้ทั่วหน้าทรัพย์ลงในที่ชวย ซึ่งจะประกอบการณ์ให้เกิดผลประโยชน์โดยสมควรนั้นด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานบรมราชานุญาต ให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จำหน่ายส่วนให้แก่มหาชนผู้สมัครรับตามสมควร แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดการแบ่งเงินทุนเป็นส่วนเพื่อมหาชน ซึ่งได้ออกทุนอุดหนุนทางรถไฟนี้ จะได้รับผลกำไรโดยเที่ยงธรรมตามมากแลน้อยในส่วนแห่งเงินทุนนั้น จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกา สำหรับการที่จะสร้างรถไฟสายนี้ไว้ ๑๐ ข้อดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการสร้างรถไฟขนาดใหญ่ตามอัตรา ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ไปทางบางปิ่นกรงเก่า แลเมืองสระบุรี ถึงเมืองนครราชสีมาสายหนึ่ง อยู่ในพระราชกำหนดกฎหมายสยามขึ้นไว้สำหรับแผ่นดินเรียกชื่อว่ารถไฟนครราชสีมา กำหนดเงินทุนไม่เกินสองแสนชั่ง (๒๐๐,๐๐๐ ชั่ง) ถัดกำหนดเวลาสร้างลงมือไม่ช้ากว่ากันยายนรัตนโกสินทรศก ๑๑๐ แล้วเสร็จไม่ช้ากว่าสิ้นรัตนโกสินทรศก ๑๑๕

มาตรา ๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจัดการเงินทุน ซึ่งจะสร้างรถไฟเมืองนครราชสีมา เงินทุน

นั้นจะแบ่งเป็นส่วนกำหนด ส่วนละหนึ่งชั่งยี่สิบบาท (๑ ชั่ง ๒๐ บาทถ้วน) ไม่เกินแสนหกหมื่นส่วน (๑๖๐๐๐๐ ถ้วน) จำนวนส่วนซึ่งเหลือจากออกเงินแผ่นดินรับไว้แล้วจะจำหน่ายให้แก่หาชนผู้สมัครรับเข้าส่วน ตั้งแต่วันผู้เข้าส่วนส่งเงินแล้วไป จนถึงสิ้นรัตนโกสินทรศก ๑๑๙ คือกำหนดภายใน ๑๐ ปี ถ้าผลกำไรรถไฟยังแบ่งไม่ได้ ฤๅได้แบ่งต่ำกว่าร้อยละ ๕ ต่อปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติรับประกัน จะจ่ายเงินแผ่นดินออกใช้เป็นผลกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นจนครบร้อยละ ๕ ต่อปี ถ้าผลกำไรรถไฟในระหว่าง ๑๐ ปี ซึ่งเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติรับประกันจะใช้ให้ครบร้อยละ ๕ นั้น ได้มากกว่าร้อยละ ๕ ขึ้นไปอีกเท่าใดก็ดี ผู้ถือหุ้นได้ส่วนแบ่งเป็นสิทธิ์ของตนทั้งสิ้น เป็นแต่เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติไม่ต้องออกร้อยละ ๕ ให้อีก แลเมื่อพ้นกำหนด ๑๐ ปีไปแล้ว ผลกำไรรถไฟจะได้มาน้อยเท่าใดก็เป็นสิทธิ์ของผู้ถือหุ้นทั้งสิ้นตามแต่จะได้ ถ้าได้ถึงกำหนดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติซื้อส่วนกลับ ผู้ถือหุ้นต้องยอมขายส่วนคืนให้ตามพระราชกฤษฎีกา อนึ่งเมื่อการสร้างรถไฟแล้วสำเร็จบริบูรณ์เงินลงทุนน้อยลงมาเพียงเท่าใด เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะตั้งจำนวนเงินทุนแน่แท้แต่เพียงเท่านั้น ไม่คิดเอาส่วนเปล่าเป็นของหลวงเลย

มาตรา ๓ ผู้ใดจะซื้อส่วนเท่าใดต้องทำหนังสือสัญญาารับส่วนไว้ ต่อเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติฝ่ายละฉบับ เมื่อเจ้าพนักงานกระทรวง

พระคลังมหาสมบัติ จะต้องการเก็บเงินจ่ายให้เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ
 ครั้งละเท่าใด จะได้เฉลี่ยเก็บเงินจากผู้เข้าส่วนเรียกเป็นครั้งละส่วน ๆ โดย
 ส่วนน้อยตามผู้เข้าส่วนน้อยแลมาก ผู้ถือส่วนได้ส่งเงินแล้วก็ส่งเจ้าพนักงาน
 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ต้องออกใบสำคัญสำหรับส่วนให้ทุกส่วน ผู้ถือส่วน
 จะต้องการใบสำคัญสำหรับส่วนฉบับละส่วนๆ หลายๆ ส่วนต่อฉบับ เจ้าพนักงาน
 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติต้องออกให้ตามปรารถนา เมื่อการรถไฟแล้วสำเร็จ
 บริบูรณ์เงินน้อยลงเป็นต้นว่า ๑ ส่วนใน ๔ ส่วนผู้รับสัญญาซื้อส่วนไว้ร้อยละ
 จะได้ส่วนเพียง ๗๕ ส่วนเท่านั้น เพราะเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
 จะออกส่วนได้แต่เท่าทุนแท้ อนึ่งถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะ
 เก็บเงินส่วนซึ่งได้ประกาศบอกล่วงหน้าก่อน ๑๕ วันไปในหนังสือพิมพ์แลมีหนังสือ
 ส่งไปด้วยแล้ว ผู้รับสัญญาเข้าส่วนไม่ได้ส่งเงินจนช้ากว่า ๑๕ วัน เจ้าพนักงาน
 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะคิดเอาดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี ถ้าพ้น
 กำหนดไปถึงปีหนึ่ง เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะรับส่วนซึ่งได้
 ให้เงินแล้วเสีย แล้วส่วนซึ่งรับสัญญาจะเข้าไว้เหลืออีกนอกนั้นเท่าใด เจ้า
 พนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะจำหน่ายให้แก่ผู้อื่นต่อไป

มาตรา ๔ ผู้ถือส่วนรถไฟนครราชสีมา จะซื้อขายให้บันแลกเปลี่ยน
 ส่วนของตนย้ายเจ้าของ ให้เป็นของผู้อื่นได้ตามความปรารถนา ว่าจะจำหน่าย
 ของตนไว้ต่อผู้อื่นก็ได้ แต่ถ้าผู้ถือส่วนตายๆ เสียชีวิต ส่วนนั้นก็ตกเป็นของ
 ผู้รับทรัพย์มรดกตามพระราชกำหนดกฎหมาย แลลักษณะที่จะย้ายเจ้าของส่วนจาก
 คนเก่าตกเป็นสิทธิ์ของคนใหม่นั้น เจ้าของส่วนเดิมต้องมีหนังสือปฏิญาณ ขอม

ยกส่วนของตนให้แก่คนใหม่ สิ่งตัวสำคัญสำหรับส่วนเดิมมายังเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ๆ จะได้ถอนชื่อถอนบาญชีคนเก่า แลลงบาญชีเป็นคนใหม่ แล้วตัวสำคัญสำหรับส่วนลงชื่อคนใหม่มอบให้ไป ถ้าเจ้าของส่วนเดิมมิได้มีหนังสือปฏิญาณยอมยกส่วนของตนให้แก่คนใหม่โดยเหตุที่ตายฉะโดยปริศนา ฤๅเหตุอย่างอื่นบรรดาซึ่งคนใหม่ ผู้มีหนังสือปฏิญาณนำตัวสำคัญนั้นมายื่นต่อเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีหลักฐานพอเป็นที่ยืนยันได้ว่าคนใหม่ควรจะเป็นเจ้าของส่วน โดยยุติธรรมถูกต้อง ตามพระราชกำหนดกฎหมายแล้ว เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ก็จะได้ถอนชื่อถอนบาญชีคนเก่า แลลงบาญชีเป็นคนใหม่ แล้วออกตัวสำคัญสำหรับส่วนลงชื่อคนใหม่ มอบให้ไปเหมือนกัน แต่ถ้าผู้ถือส่วนเดิมจะซื้อขายให้ บั้นแลกเปลี่ยนแก่ผู้ใด ฤๅจำนำแก่ผู้ใด แลตกเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ใดต่อไปก็ดี ผู้เป็นเจ้าของส่วนเก่า แลผู้เป็นเจ้าของส่วนใหม่ ยังมิได้ทำตามลักษณะย้ายเจ้าของส่วนตามพระราชกฤษฎีกานี้อยู่เพียงใด เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติต้องถือว่าส่วนนั้น ยังตกเป็นสิทธิ์ของเจ้าของผู้มิได้อยู่ในบาญชีตรานั้น บรรดาหนังสือมีไปหาแลข้อซึ่งจะเกี่ยวของต่าง ๆ เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะพูด แลส่งหนังสือถึงผู้มิได้อยู่ในบาญชีเก่าเท่านั้น

มาตรา ๕ เมื่อถึงกำหนดถึงบดอดเดือนมีนาคมครั้งหนึ่ง สิ้นเดือนกันยายนครั้งหนึ่ง เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ต้องทำบาญชีแลรายการในระหว่างหกเดือนนั้น ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ที่เปิดเผย แลแจกผู้ถือส่วนให้ทั่วกันแล ในลำดับนั้นต้องแจกผลกำไร ฤๅเงินรับประกันร้อยละห้าให้แก่ผู้ถือส่วนถึงปีครั้งหนึ่งเสมอไป

อนึ่งถ้ามีประกาศพระราชบัญญัติ ถ้ากฎข้อบังคับกับความเห็นอันใด ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องรถไฟในพระราชสิทธิ์ที่เป็นการเบียดเบียนครั้งใด เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ต้องลงในหนังสือพิมพ์เปิดเผย แลคัดสำเนาแจกผู้ถือส่วนให้ทราบด้วยทุกครั้งทุกคราว

อนึ่งถ้าผู้ถือส่วนเห็นเจ้าพนักงานทำการผิดๆมีพอใจ แลส่งโดยการข้อใดข้อหนึ่งถ้ามีความเห็นอันใด ผู้ถือส่วนอาจจะหนังสือมาต่อว่าเอาได้ถาม แลแสดงความเห็นต่อเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ถ้าถ้าเพราะเห็นว่าเจ้าพนักงานทำผิดพระราชกฤษฎีกา จะร้องฟ้องณ ศาลตามกระบิลเมืองก็ได้ ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้รับหนังสือผู้ถือส่วนต่อว่าเอาได้ถามความสงสัย แลชี้แจงความเห็นต้องได้ส่วนแลตอบชี้แจงไปตามสมควร

มาตรา ๖ ส่วนรถไฟนครราชสีมา ซึ่งจำหน่ายแก่หาชนนั้น เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะยังไม่ซื้อกลับคืนก่อนห้าสิบปี คือวันที่ ๓๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๘๘ เว้นแต่ในระหว่างนั้นผู้ถือส่วนสมควรจะขายให้แก่ผู้อื่น เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะรับซื้อไว้เองก็ได้ ถ้าพ้นกำหนดห้าสิบปีแล้ว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ซื้อส่วนกลับคืนเมื่อใดเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะเรียกส่วนซื้อกลับคืน คราวเดียวหมดอาคราวละเท่าใด กำหนดตามสมควรนั้น ถ้าจะแบ่งเรียกส่วนซื้อกลับคืนเป็นกำหนดคราวๆ จะได้ตัดสินชบวนจับฉลากว่าควรจะเรียกส่วนเท่าใด ซื้อกลับคืนก่อนโดยยุติธรรม เมื่อ

เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะเรียกส่วนของใครซื้อกลับคืน ผู้ถือ
 ส่วนต้องยอมขายให้ทั้งสิ้น ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มี
 หนังสือเรียกจะซื้อส่วนใดกลับคืน ผู้ถือส่วนนั้นไม่ส่งมาขายคืนผลกำไรแบ่งคราว
 นาก็คงเป็นของหลวง ผู้ถือส่วนนั้นไม่ได้รับอีกต่อไป

อนึ่งราคาส่งซึ่งเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จะเรียกซื้อ
 กลับคืนนั้น จะคิดค่าตามราคาส่งนั้นขึ้นลงสูงต่ำกว่าส่วนละ ๑ ชั่ง ๒๐ บาท
 ตามที่เป็นราคาตลาด ซื้อขายกันอยู่ในพื้นบ้านพื้นเมืองเวลานั้นโดยตามสมควร
 แก่ยุติธรรม

มาตรา ๗ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทูลเกล้าฯ สั่งให้เจ้าพนักงาน
 กระทรวงโยธาธิการสร้างทางรถไฟสายนี้ ต่อออกไปอีกในหัวเมืองขึ้น แต่ให้
 จัดการตั้งเช่นรถไฟนครราชสีมา เจ้าพนักงาน กระทรวงโยธาธิการจะได้
 เรียงความเห็นสมควรจะรวมทุนกำไรเป็นรายเดียวกัน ฤ็แยกเป็นคนละรายกับ
 รายนี้จะเป็นผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายนั้น มายื่นต่อพนักงานกระทรวง
 พระคลังมหาสมบัติ ๗ จะได้มีหนังสือชี้แจงไปยังผู้ถือส่วนรถไฟนครราชสีมา
 เมื่อได้รับตอบความเห็นอย่างไรมาก เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการจะได้
 จัดการตามความเห็นข้างมากนั้น การซึ่งความเห็นผู้ถือส่วนนี้จะฟังตามน้ำเสียง
 คือมีส่วนมากก็น้ำเสียงมากตามจำนวนส่วนที่มี แต่ถึงอย่างไร การสร้าง
 รถไฟสายนี้ต่อไปอีกเท่าใดจะหักทุนกำไรพวกส่วนนี้ไปทำไม่ได้ ต้องให้เรียก
 ส่วนเงินทุนเข้าใหม่ แลในเวลากำลังสร้างรถไฟสายใหม่นั้น จะชักเนื้อ
 กำไรรถไฟสายเก่าไปเจือจางกันไม่ได้

มาตรา ๘ การสร้างและจัดการรักษารถไฟนครราชสีมา เป็นหน้าที่
เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการรับผิดชอบทั้งสิ้น ตั้งแต่การคิดแบบแผน
ประมาณการ แลเงินจนการสร้างทำการจัดซื้อสิ่งของการรับจ่ายเงิน แล
ทำบัญชีการวางเจ้าพนักงานแลนายจ้กรกตแลการอื่น ๆ ทั้งสิ้น อนึ่งเจ้าพนักงาน
กระทรวงโยธาธิการต้องรักษาผลประโยชน์ รถไฟนครราชสีมาโดยเต็มกำลัง
สุดแต่จะทำได้ เมื่อเสนายัดกระทรวงโยธาธิการเห็นสมควรจะจัดการสถานใด
จะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณาทราบ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เมื่อ
ทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยท่านเสนายัดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
พระบรมราชานุญาตแล้ว เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการจะได้จัดการไปตาม
กระแสพระบรมราชโองการ

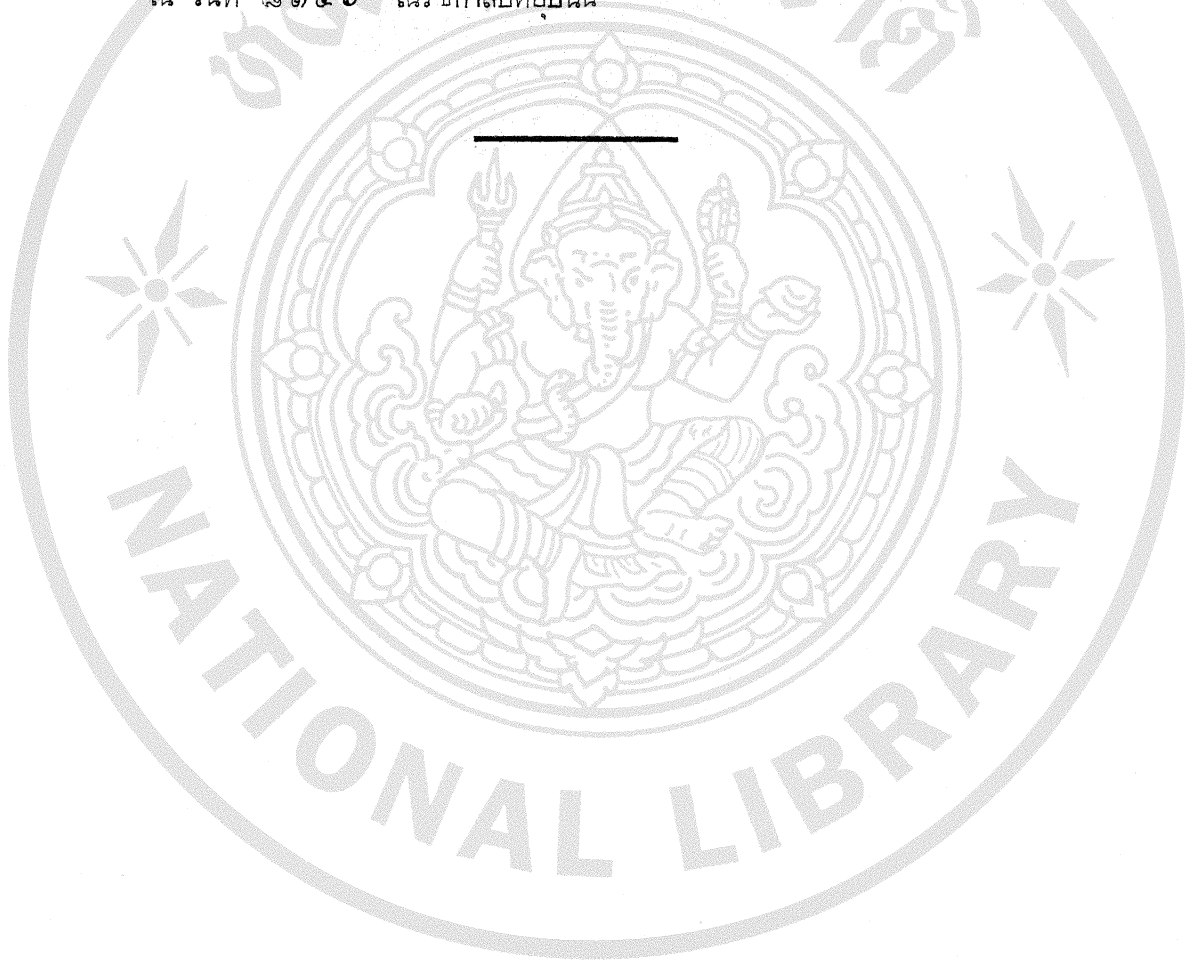
มาตรา ๙ ในชั้นเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้องคัตบัญชีราย
ประมาณเงินที่จะต้องการใช้จ่าย กำหนดเดือนละเท่าใดรวมทั้งสิ้นเท่าใด ซึ่ง
ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วนั้น มายื่นต่อ เจ้าพนักงานกระทรวง
พระคลังมหาสมบัติ ฯ ต้องจ่ายเงินให้ตามกำหนด เมื่อสิ้นปีคือสิ้นเดือนมิถุนา
คมครั้งหนึ่ง สิ้นเดือนกันยายนครั้งหนึ่ง เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้อง
งบบยอดบัญชี และสมบัติพัสดุซึ่งเปนทุนคง แลเงินรับเงินจ่ายรวมเปนเสร็จ
เท่าใด หักเก็บเปนเงินเผื่อขาดเผื่อเหลือแล้วคงเปนส่วนแบ่งเท่าใด นั้นเปน
บัญชีมายื่นต่อเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พร้อมกับรายงานต่าง ๆ
ในการรถไฟนั้น เมื่อเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติได้รับบัญชีแลรายงาน
แล้ว ต้องไปตรวจบัญชีที่เจ้าพนักงาน กระทรวงโยธาธิการรับ เงินส่วนแบ่งมา
แล้ว ลงชื่อในงบบัญชีแลรายงานซึ่งเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ จะได้นำ

ชั้นทุลเกล้า ฯ ถวายทุกกึ่งปี ตามที่ได้ตรวจเห็นถูกต้องแล้วนั้น อนึ่งถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ จะจัดการในเรื่องรถไฟนครราชสีมาขึ้นประการใด ต้องแจ้งความมาให้เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติทราบ เพื่อจะได้แจ้งแก่ผู้ถือส่วนทั้งหลาย อนึ่งถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ถามการในเรื่องรถไฟนครราชสีมาขึ้น เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้องตอบชี้แจงโดยละเอียด เพื่อจะได้แจ้งให้ผู้ถือส่วนทราบตามพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๐ ทางรถไฟซึ่งจะผ่านไปในที่ใด ๆ ก็ดี ถ้าโรงพัก โรงจักร โรงงาน ในการรถไฟจะต้องสร้างขึ้นในที่ใด ๆ ก็ดี ถ้าที่นั้นเป็นที่บ้านคนอยู่ ถ้าเป็นที่ห้างร้านโรงจักรโรงงานแลสวนผลไม้มีราคา เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้องคิดเงินทำขวัญให้เป็นค่าที่ดิน แลค่ารื้อเรือนและค่าผลไม้ต้องเสียตามสมควร แต่ถ้าเป็นที่ไร่นาป่าทุ่งไม่มีราคา เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้องคิดเงินทำขวัญให้เป็นค่ารื้อเรือนเท่านั้น ไม่ต้องให้ค่าที่ดินด้วย กำหนดเงินทำขวัญซึ่งเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ จะต้องให้นั้น ไม่จำเป็นต้องตราค่าให้มากมายจนถึงเป็นผลกำไรแก่เจ้าของที่ เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการต้องให้แต่พอช่วยทุนพอสมควร เจ้าของที่ดินต้องยอมรับตามราคาที่เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการได้ให้ แลต้องไปจากที่นั้นตามกำหนดซึ่งเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการกะให้ ถ้าที่ใดจำเดิมแต่วันลงมือขุดการสร้างรถไฟนครราชสีมา ยังไม่มีเจ้าของทวงแทนที่สองฟากทางรถไฟ

กำหนดทางช้างละห้าเส้นนั้น คงตกเป็นหลวง ผู้ใดจะถือเอาเป็นเจ้าของเข้า
ไปทำการในที่ตามกำหนดนี้ ต้องประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายเรื่องที่ดิน
เก่าใหม่ซึ่งมีอยู่แล้ว และจะมีอีกต่อไปภายหน้าด้วย

ประกาศมาณวันอาทิตย์ที่ ๑ เดือนมีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๙
ณ วันที่ ๙๑๔๖ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศเข้าล่วนรถไฟ

ประกาศให้มหาชนทราบทั่วกัน ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานโยธาธิการจัดการสร้างทางรถไฟนครราชสีมา แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติออกล่วนทุนการสร้างรถไฟนครราชสีมา ซึ่งเหลือจากออกเงินแผ่นดินแล้ว ให้แก่ผู้ซึ่งมีความปรารถนาจะไคร้รับส่วน แจกอยู่ในประกาศกระแสพระบรมราชโองการ แลพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ ๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๙๙ นั้นแล้ว ถ้าผู้ใดมีความพอใจจะไคร้รับส่วนด้วยก็ล่วนก็ให้แจ้งความมายังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติจนทหราชอาณาจักรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวังกรุงเทพฯ ฯ เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติจะจำหน่ายส่วน ให้แก่ผู้มาขอรับก่อนโดยลำดับจนกว่าจะหมดส่วนซึ่งจำหน่ายจะจำหน่าย

ประกาศมาแต่ทหราชอาณาจักรพิพัฒน์ ณวันที่ ๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๙๙

กรมหมื่นนราธิประพันธ์พงษ์ รองเสนาบดี
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ประกาศกรมโยธาธิการ

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาธิการประกาศให้ทราบทั่วกันว่า การจัดที่ดินทำทางรถไฟหลวง ซึ่งได้มีอยู่ในประกาศเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม คก ๑๐๙๔ นั้น ไม่ได้กล่าวถึงข้อบังคับในการจัดที่ดินนั้นโดยชัดเจน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศข้อบังคับสำหรับการจัดที่ดินทำทางรถไฟหลวงนั้น มาให้ทราบโดยชัดทั่วกันดังนี้

ข้อ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งข้าหลวงผู้หนึ่ง พร้อมด้วยเจ้าพนักงานในกรมรถไฟหลวง ออกตรวจจัดที่ดินซึ่งต้องการใช้ทำทางรถไฟ

ข้อ ๒ ข้าหลวงผู้ตรวจจัดที่ดิน กับแอนานิเษยตรวจทางรถไฟหลวง ถ้าผู้แทนแอนานิเษยนั้น จะพร้อมกันเป็นผู้ไปกำหนดจัดที่ดินที่ต้องการมีหน้าที่ที่จะต้องเป็นผู้จัดการทั้งปวงให้ตกลงกับเจ้าของที่ดิน แลกับเจ้าพนักงานผู้รักษาท้องที่นั้น แต่ฝ่ายการที่จะต้องใช้แอนานิเษย แล้วแอนานิเษยผู้ที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่อยู่นั้น จะต้องทำการนั้น ๆ ให้สำเร็จไป แล้วแลข้าหลวงกับแอนานิเษยทั้งสองฝ่าย จะต้องพร้อมกันจดหมายความเห็นในล่วนราคาค่าถ่ายที่ซึ่งเป็นราคาลมควรจะใช้ทดแทนให้แก่เจ้าของที่ดิน

ข้อ ๓ ในการที่จะตกลงกับเจ้าของที่ดินนั้น จะต้องจัดแลทำการโดยลุ่มเต็มสติปัญญา ให้การนั้นเป็นไปโดยเรียบร้อย อย่าให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศแลผลประโยชน์แผ่นดินอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ต่อเมื่อจะตกลงกันไม่ได้โดยเรียบร้อยแน่ แล้วจึงควรใช้อำนาจขับไล่เจ้าของที่ให้ออกเสียจากที่นั้น

ข้อ ๔ ธรรมเนียมที่จะต้องรักษาในการที่จะจัดเอาที่ดินนั้นต่อไปดังนี้ คือ ถ้าเขตแดนที่ดินที่ต้องการนั้นยังไม่ได้กำหนดหมายลงไว้โดยชัดเจนแล้ว จะต้องเรียกเอานิเญส่วนทางรถไฟ มากำหนดเขตแดนให้เป็นการแบ่งลงไว้ แล้วข้าหลวงผู้ตรวจจัดที่ดินกับเอานิเญส่วนทางรถไฟ จะตรวจสอบที่ดิน ซึ่งต้องการนั้นต่อหน้าเจ้าของที่ดิน แลแจ้งความให้เจ้าของที่ดินทราบเขตแดนที่ได้กำหนดลงไว้ ฝ่ายการที่จะนัดเจ้าของที่ดินให้อยู่พร้อมกันด้วยในเวลาไปตรวจสอบที่ดินนั้น จะแจ้งความด้วยวาจาแก่เจ้าของที่ดินเอง ถ้าจะมีหนังสือนัดไปยังเจ้าของที่ดินก็ได้ แต่ให้มีพยานรู้เห็นด้วย แล้วให้แจ้งความต่อไปให้เจ้าของที่ดินทราบว่า ถ้าเมื่อเจ้าของที่ดินไม่มา อยู่ในเวลาเจ้าพนักงานไปตรวจสอบที่แล้วเจ้าของที่ดินจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในสรรพสิ่งของของตนซึ่งมีอยู่ในที่ดิน เมื่อจำเป็นจะต้องขมิได้ให้พ้นไปเสียจากที่ เมื่อได้ตรวจสอบส่วนที่ดินเสร็จแล้ว ให้ประกาศพุดจาตกลงกับเจ้าของที่ดินเสียให้เสร็จ แล้วให้เจ้าพนักงานทั้งสองกำหนดราคาค่าที่ดินเป็นราคาควรจะใช้ให้แก่เจ้าของที่ดิน เมื่อได้ตกลงกันเสร็จเป็นประการใด ก็ให้จกรายงานลงไว้ในสมุดสารบบ ซึ่งมีไว้สำหรับจดข้อความ แล้วให้นำความขึ้นแจ้งต่อผู้บังคับการกรมรถไฟให้ทราบการโดยละเอียดในสมุดสารบบนี้ ให้จดกำหนดวันซึ่งเจ้าของที่ดินจะควรขอคืนได้โดยชอบธรรม ในการที่ยกมอบที่ดิน ๗ ให้เป็นการเสร็จกันนั้นด้วย เมื่อมีกำหนดยกมอบที่ดินแล้ว จึงเขียนตรอกเพิ่มเติมลงไว้ในหนังสือใบที่หมายเลข ๑ แล้วเอาหนังสือติดต่อกับข้อความนั้น ๗ ซึ่งมีแจ้งอยู่ในสมุดสารบบ ถ้าเห็นว่าเจ้าของที่ดินไม่ยอมรับเงินตามจำนวนที่คิดให้เป็นค่าค่าที่ดินของตนแล้ว ก็ให้จดจำนวนเงินรายซึ่งผู้เจ้าของที่ดินต้องการนั้น ลง

ไว้ในตารางที่มีอยู่สำหรับจัดความเห็นนั้น แต่ในตารางนี้ได้จัดความเห็นในส่วน
เนื้อที่ดินที่แลเห็นเป็นประการใด มีสิ่งปลูกสร้างลงไว้ อย่างไรก็ดี และความข้อ
อื่น ๆ ที่จะแนะนำให้เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการกำหนดราคาค่าขายให้ได้ และ
เมื่อมีกำหนดแล้วเมื่อใดจะต้องแจ้งความ ให้เจ้าของที่ดินทราบโดยทันทีด้วย

ข้อ ๕ เมื่อได้ตรวจข้อความในสารบบนั้น
ก็จะกำหนดราคาที่ดินยังไม่ได้แล้ว เจ้ากรมรถไฟจะบอกให้เสนาบดีกระทรวง
ทำตามความเห็น ประมาณเงิน ที่ควรจ่ายที่ดินนั้นต่อเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
จะได้ตัดสินกำหนดเงินให้ตามควร และบังคับการที่จะขายที่ดินนั้นต่อไป เมื่อ
ท่านเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการตกลงแน่นอนอย่างใดแล้ว กรมรถไฟจะจ่ายเงินค่าที่
ให้แก่เจ้าของที่ดิน และรับหนังสือใบเสร็จไว้เป็นคู่มือตามแบบอย่างหมายเลข ๒ นั้น

ข้อ ๖ แต่ถ้าเจ้าของที่ดินไม่ยอมตามค่าที่ท่านเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
ได้ตกลงตัดสินไว้แล้ว ก็ให้เจ้าของที่ดินไปฟ้องศาลตามเหตุที่ถูกต้องด้วยพระ
ราชกำหนดกฎหมายได้ แต่กรมรถไฟจะยึดเอาที่ดินแห่งนั้นไว้ก่อน และจะ
ต้องจัดสรรพลังของที่มีอยู่ในบริเวณที่ดินโดยเฉลี่ยให้ถูกต้อง แล้วต้องให้
เจ้าของที่ดินซื้อไว้เป็นลำดับด้วย เพื่อที่ดินจะเปลี่ยนแปลงเป็นประการใดต่อไป
จะได้เก็บไว้เป็นหลักทรัพย์ ศาลจะได้ลืมาดคีราคาตัดสินให้สมควรแก่ค่าที่
นั้นได้

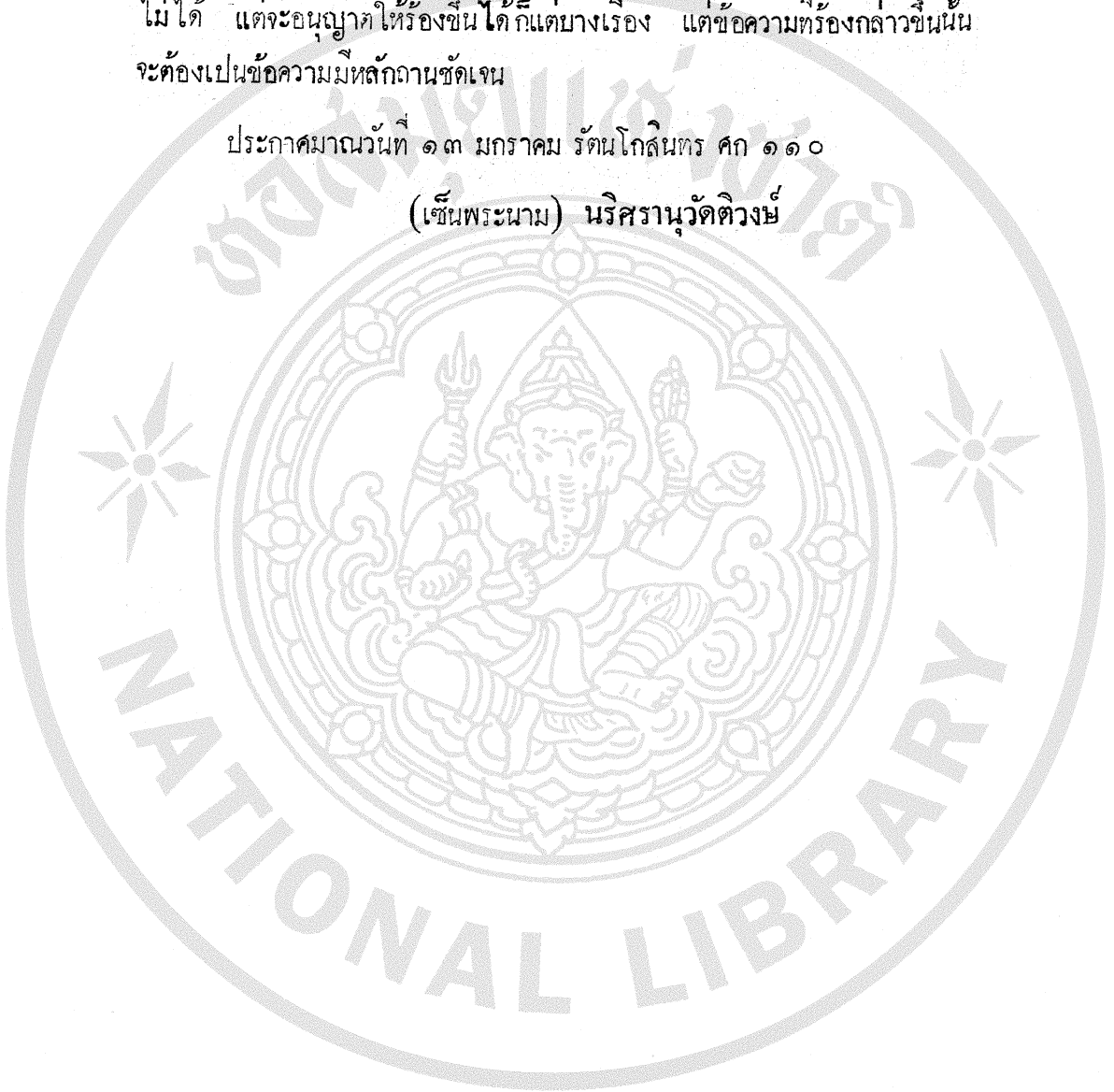
ข้อ ๗ ในการที่จะตราค่าที่ดินนั้น จะต้องประพฤติตามแบบอย่างที่มี
ต่อไปนี้ คือที่ดินทั้งสิ้นที่ไม่มีในโฉนดตราแดง แลหนังสือสัญญาข้อความ
อันหนึ่งอันใด ที่จะเพียงพอได้ว่า ที่นั้นเป็นของ ๆ ผู้ที่อยู่นั้นแล้ว จะต้องคิด

เอาว่าเป็นที่ของหลวง และจะไม่คิดเงินค่าที่ดินให้ แต่ถ้าแลในที่นั้นมีการก่อสร้างลงไว้ ถ้ามีต้นไม้ผลไม้แลสิ่งอื่น ๆ ที่มีราคาแล้ว จะคิดค่าช่วยการรื้อถอน แลค่าปลูกสร้างที่จะทำขึ้นใหม่ให้ แต่เงินค่าสิ่งของต่าง ๆ ที่จะคิดให้นั้นมิให้เกินกว่าราคาค่าปลูกสร้างต้นไม้ผลไม้แลสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วนั้น เจ้าของที่ซึ่งมีสิ่งที่เป็นพยานตามกฎหมายได้ว่า ที่ซึ่งต้องการนั้นเป็นของตนแล้ว จะได้รับเงินค่าค่าที่ไม่เกินกว่า ๒๐ เท่าเงินที่ได้มาโดยที่มิฉะนั้นเป็นผลประโยชน์อันแก่ทุกผลประโยชน์อันแก่ที่ได้ทุก ๆ ปีนั้น จะต้องพึงเข้าใจว่าเป็นเงินยังคงเหลืออยู่จากค่าจ้างค่าทำงานค่าภาษีอากรแลค่าธรรมเนียมอื่น ๆ การปลูกสร้างที่ได้กระทำลงไว้ โดยมั่นคงในที่แผ่นดินแห่งนั้น จะต้องตราค่าตามราคาก่อสร้างเช่นนั้น ในเวลาสมัยเมื่อไปตรวจดู แลที่รื้อถอนการปลูกสร้างนั้น ก็จะต้องให้ตามราคาที่ได้ไว้แล้วนั้น แต่ต้องหักเงินค่าสิ่งของที่ได้รื้อถอนเหลืออยู่ ซึ่งเจ้าของจะต้องรับเอาไว้ก่อนออกเสียก่อน แลสิ่งของที่เหลืออยู่เหล่านั้นจะตราค่าเอาตามราคาซื้อขายกันในวันนั้น ตามหมายประกาศทางรถไฟหลวงลงวันที่ ๑ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๐๙ นั้น มีกำหนดอยู่ว่า ให้ใช้เงินค่าค่าที่ดินให้แก่เจ้าของที่ดินแต่พอคุ้มค่าผลประโยชน์ที่เจ้าของที่ต้องเสียไปเท่านั้น แลเจ้าของที่ดินไม่มีอำนาจที่จะร้องขอเงินเกินขึ้นไปอีกได้ อนึ่งต้องพึงเข้าใจกันว่า ที่แผ่นดินทั้งดินเป็นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อต้องพระราชประสงค์แล้ว จะถ่ายถอนคืนเอาในเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในที่นั้น จะควรได้ก็แต่ค่าซึ่งตัวไปปลูกสร้างลงไว้ให้เป็นประโยชน์ขึ้นเท่านั้น ซึ่งเจ้าขอความเหตุอื่น ๆ มาเปรียบเทียบกับเรื่องต่อไปนั้นก็สมควรเมื่อการเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว ที่จะ

เอาเหตุการณ์มาคิดก็ไม่ควร แต่จะกล่าวว่าหนึ่งที่ได้ก็อย่างหนึ่งอย่างใดนั้น
ไม่ได้ แต่จะอนุญาตให้ร้องขึ้นได้ก็แต่บางเรื่อง แต่ข้อความที่ร้องกล่าวขึ้นนั้น
จะต้องเป็นข้อความมีหลักฐานชัดเจน

ประกาศมาณวันที่ ๑๓ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๐

(เซ็นพระนาม) นริศรานุวัตติวงษ์

การเริ่มถมทางรถไฟ

การที่เราทั้งหลายคอยอยู่ว่า เมื่อไรจะได้ขึ้นรถไฟไปเมืองนครราชสีมา แลต่างปรารถนาจะได้เห็นความเจริญของบ้านเมืองซึ่งจะทวีขึ้นในระหว่างที่ได้เอาไครยหนทางไปมาอุปโภคบริโภคค้าขึ้นลงได้ง่าย ได้เร็วพลันนั้น บัดนี้เราก็ได้เห็นการฤาได้รับข่าวอันดีซึ่งเป็นเวลาจวนอยู่แล้ว ที่จะได้สมความมุ่งมาดดังข้างต้นนั้น ด้วยกระทรวงโยธาธิการ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ว่าจ้างมีสเตอร์ ยัมเมอร์แคมป์เบลล์ ซึ่งเป็นพ่อค้าใหญ่ ณ เมืองอังกฤษ ทำทางรถไฟแต่กรุงเทพ ฯ ไปถึงเมืองนครราชสีมาตกลงกันเรียบร้อยแล้ว จึงได้เริ่มการทำทางรถไฟต่อไป กำหนดว่าวันที่ ๙ มีนาคม เป็นวันที่จะได้เริ่มถมทางรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ ได้จัดการที่จะเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปในเวลาพระฤกษ์ ซึ่งจะทรงขุดดินถมทางรถไฟนั้น คือได้ปลูกปราสาทในโรงพระราชพิธี ณ ฝั่งคลองผดุงกรุงเกษมตรงท้ายวัดเทพศิรินทราวาศข้าม แลเชิญเชิญพระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ ราชทูต กงสุลผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศ คนผู้ศึกษายุโรปไปประชุมพร้อมกันในเวลาพระฤกษ์ทรงขุดดินถมทางรถไฟนั้นเป็นอันมาก

ครั้นถึงกำหนดวันที่ ๙ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐ เจ้าพนักงานได้เชิญพระไชยวัฒน์ประจักษ์กาล ประจวบนี้ไปประดิษฐานใน โรงพระราชพิธี แลนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป มีพระธรรมวาโรดมเป็นต้น ไปประชุมณโรงพระราช

พื่อนั้น แลพระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ คนชาวต่างประเทศทั้งหลาย ซึ่งได้รับหนังสือเชิญ ก็ได้มาพร้อมกันตามกำหนด

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องคร่งยศอย่างจอมพลทหาร ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนรถพระที่นั่ง แต่เกยพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พร้อมด้วยกระบวนทหารหน้าตามเสด็จพระราชดำเนินออกประตูวิเศษไชยศรี เลี้ยวบ้อมเนติจักร เลี้ยวลงถนนบำรุงเมือง ประทับที่โรงพระราชพิธี ทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธรูปแล้ว ถึงเวลาพระฤกษ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับที่พระราชบัลลังก์ พระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ คนต่างประเทศเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครานุวัตรวงษ์ อธิบดีกระทรวงโยธาธิการ ได้กราบบังคมทูลรายงานที่ได้จัดการ ซึ่งจะทำรถไฟแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบแล้วเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชบัลลังก์ ประทับที่ทรงดินซึ่งจะขุดเป็นพระฤกษ์ มิสเตอร์มิลเชล ผู้แทนมิสเตอร์แคมป์เบลล์ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาทูลเกล้าฯ ถวายเลี่ยมเงินแลเกวียนเล็กสำหรับพระฤกษ์ขุดดินนี้ มีพระราชดำรัสตอบแสดงพระราชหฤทัยยินดีพอสมควรแล้ว ทรงลงนามลงเหนือแผ่นดินที่จะขุดเป็นพระฤกษ์นั้นแล้ว ทรงปักดินเทลงในเกวียนเล็ก ขณะนั้นพระสังฆ์ ถวายไชยมงคล ชาวประโคม ๆ ดุริยดนตรีทหารถวายคำนับแลทำเพลงแตรสรเสริญพระบารมีพร้อมกัน ครั้นทรงปักดินเทลงในเกวียนพอสมควรแล้ว โปรดให้สมเด็จพระ

บรมโอรสาธิราชทรงไล่เกียณดินไปตามรางที่ซึ่งทอดไปโดยทางปราศรัย ครั้นถึง
ที่ต้นทางที่จะทำทางรถไฟแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเทศน์ลงถมที่
นั้น แล้วคนงานทั้งหลายได้ลงมือขุดดินตามทางที่กระทรวงโยธาธิการได้ปัก
กรุยไว้แล้วนั้น เมื่อทรงเทศน์เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินประทับโต๊ะด้วย
พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดีและเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ
ได้เชิญบันดาผู้จะไปประชุมรับพระราชทานอาหาร เมื่อเสร็จแล้ว มีเสนาบดี
เบตเกเจ้ากรมรถไฟกล่าวคำแสดงความยินดีที่มีรถไฟขึ้นในกรุงสยาม แล
ถวายสวัสดิมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วมีพระราชดำรัสตอบตาม
สมควรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่พระบรมมหาราชวัง

เวลายามเย็น นายห้างผู้รับเหมาทำทางรถไฟได้เชิญเสด็จพระบรม
วงศานุวงศ์ เสนาบดี แลผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศทั้งปวงไปประชุมรับ
ประทานอาหารที่ออเรียนเต็นโฮเตลเป็นการแสดงความรื่นรมย์ ในการสร้าง
ทางรถไฟนั้น

รายงานการลี้ร้างทางรถไฟ

วันที่ ๙ มีนาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาในรายงานการลี้ร้างทางรถไฟให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

ในการก่อนอันล่วงมาช้านานแล้ว ได้ทรงพระราชดำริที่จะบำรุงพระราชอาณาจักร ให้เจริญยิ่งขึ้นโดยการสร้างทางรถไฟ ให้เป็นความสะดวกในการเดินทางไกลให้เหมือนใกล้ ครั้นเมื่อมีโอกาสนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศทำสัญญาจ้างห้างบริษัทแอนดักคอมปะนี ทำการตรวจทางอันควรจะสร้างทางรถไฟไปทางทิศเหนือ จากกรุงเทพมหานครไปโดยทางกรุงเก่าแลลพบุรีตลอดถึงเมืองอุดรดิฐ แล้วติดต่อไปถึงเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงแสนฝ่ายหนึ่ง และให้ตรวจทางไปในทิศตะวันออก อันเป็นกิ่งแยกจากกรุงเก่า ไปสระบุรีตลอดถึงนครราชสีมาอีกฝ่ายหนึ่ง พวกห้างบริษัทแอนดักคอมปะนี ได้จับตรวจการมาตั้งแต่รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๗

ภายหลังมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกระทรวงโยธาธิการขึ้น มีหน้าที่สำหรับจัดการทำการก่อสร้าง สิ่งทั้งปวง ตลอดถึงการสร้างทางรถไฟนี้ด้วย แลได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานกระแสพระราชดำริไว้ให้คิดจัดการสร้างทางรถไฟไปนครราชสีมาก่อนทางอื่น ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระบรมราชโองการแล้ว

จึงได้พร้อมด้วยเจ้าพนักงานทั้งหลายในกระทรวงโยธาธิการ รับแบบแผนจากทาง
 ษัตราสถานแอตคอมปนีที่เขาได้ตรวจแล้วนั้น มาตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง ที่แห่งใด
 ควรยกย้ายหรือสิ่งใดควรลดหย่อนหรือเพิ่มเติม อันจะให้การดีขึ้นกว่าเก่า
 ก็ได้แก้ไขใหม่โดยเรียบร้อยตลอดทุกประการ ทางรถไฟสายนี้ ตั้งแต่
 กรุงเทพมหานคร ไปถึงนครราชสีมา คิดเป็นทางยาวประมาณ ๒๖๕ กิโลเมตร
 เมื่อกับ ๗ ทศาคัง คิดเป็น ๖๔๔๒ เส้น ๑๐ วา คิดต้นทุนที่จะทำการ
 ประมาณเป็นเงินไม่เกินกว่า ๑๗๘๗๕๐ ซึ่งการเป็นแล้วเสร็จบริบูรณ์
 เมื่อได้คิดการนี้พร้อมเสร็จแล้ว จึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้
 ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการสร้างทางรถไฟสายนี้ ตามที่ได้
 คิดการแล้วเสร็จนั้น และพระราชทานชื่อว่า “ทางรถไฟนครราชสีมา”
 ข้าพระพุทธเจ้าได้รับ พระบรมราชโองการแล้ว จึงพร้อมด้วยเจ้าพนักงาน
 ทั้งหลายในกระทรวงโยธาธิการ เตรียมการที่จะได้ลงมือสร้างทางรถไฟนั้น
 บัดนี้การนั้นก็ได้เตรียมพร้อมแล้ว สามารถที่จะลงมือทำการได้ ในวันนี้

เวลานี้ก็เป็นศุภฤกษ์อันดี ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคม
 ทูลเชิญได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงจรดเสียมขุดดินถมถนนทางรถไฟให้เป็น
 มงคลในครั้งแรก เป็นที่ข่งให้เกิดความนิยมยินดีแห่งนายช่างแลคนงาน
 ทั้งหลาย อันจะได้ทำการต่อตามรอยพระราชหัตถ์นี้ไปโดยแข็งแรงให้การแล้ว
 สำเร็จได้โดยพลัน ดังพระบรมราชประสงค์

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขอเดชะ

พระราชดำรัสตอบ

เรามีความยินดีไม่น้อยเลย ที่ได้มาอยู่ ณ ที่นี้ อันเป็นที่จะได้เริ่มลงมือทำการก่อสร้างทางรถไฟ ซึ่งเราได้คิดอ่านจะทำให้สำเร็จมานานแล้ว เราได้รู้ลึกรู้แน่ อยู่ว่าธรรมดา ความเจริญรุ่งเรือง ของประชุมนชน ย่อมหาใคร่ ยถนหนทางไปมาหากัน เป็นใหญ่เป็นสำคัญ เมื่อมีหนทางคนจะไปมาได้ง่าย ได้ไกล ได้เร็วขึ้นเพียงใด ก็เป็นการขยายประชมชนให้ไพศาลยิ่งขึ้นเพียงนั้น บัดนี้การค้าขายอันเป็นสมบัติของบ้านเมืองก็จะรุ่งเรืองวัฒนาขึ้น โดยส่วนหนทางนั้น เราจึงได้อุสาคคิดจะทำทางรถไฟให้ลุ่มกับกำลังบ้านเมืองก็ได้คิดทำทางรถไฟไปเมืองนครราชสีมา ก่อน บัดนี้ก็เป็นมงคลมัยที่เราแลท่านทั้งหลาย จะได้เห็นลงมือทำทางรถไฟนี้ ซึ่งเราเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ได้มาพร้อมกัน ณ ที่นี้ จะมีความยินดีเหมือนกับเราด้วย เรามีความขบใจท่านทั้งหลาย ที่ได้เต็มใจช่วยทำการนี้ ให้สำเร็จประสงค์ของเรา ๗ หวังใจว่าการนี้จะมีผลอันสำเร็จบริบูรณ์เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป เราเต็มใจที่จะได้ลงมือขุดดินทางรถไฟในเดี๋ยวนี

ประกาศ

กระทรวงโยธาธิการ

แผนกรถไฟ

มีคเตอร์เบทเกเจ้ากรมรถไฟ ขอแจ้งความให้มหาชนทั้งปวงซึ่งมีกิจธุระ
จะโดยล่านไปมาทางรถไฟในระหว่างกรุงเทพ ฯ แลกรุงเก่า ทราบทั่วกันว่า ด้วย
พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
รับพระบรมราชโองการไล่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ดำรัสว่า การก่อสร้าง
ทางรถไฟนครราชสีมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวง
โยธาธิการ จัดการสร้างขึ้นเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๑๐ โดยทรงพระราชดำริ
เห็นว่าจะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าข้าราชการแลคนต่างประเทศทั้งปวง ซึ่ง
มีกิจธุระจะไปมาในหนทางอันนี้ได้โดยสะดวก แลเป็นประโยชน์แก่การค้าขาย
ทั้งปวงได้ โดยมากเมื่อการค้าขายเจริญขึ้นโดยเหตุที่ได้หาใคร่ความสะดวกแห่ง
ทางรถไฟสายนี้ ก็จะเป็นที่รุ่งเรืองแก่บ้านเมือง ในพระราชอาณาเขต แลเป็นที่
ชูเชิดเฉลิมพระเกียรติยศต่อไปในภายภาคหน้าชั่วนิรันดร์ บัดนี้การก่อสร้าง
ทางรถไฟสายนี้ เป็นอันแล้วล้าเร็จลงตอนหนึ่ง คือตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเก่า
ควรที่จะเปิดให้มหาชนทั้งปวงโดยล่านไปมาได้ตามประสงค์แล้ว จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปิดการรถไฟ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม แลให้มหาชน
ได้ใช้ตามปรารถนาตั้งแต่วันที่ ๒๘ มีนาคม ศก ๑๑๕ นี้ไป

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดมีประสงค์จะโดยสารรถไฟไปมาในระยะทาง
ตอนกรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเทพฯ แล้วก็เชิญไปยังกรมรถไฟ เจ้าพนักงานกรมรถไฟ
จะได้จัดให้ไปมาตามประสงค์ตามกำหนดเวลาและอัตราค่า แั่งอยู่ในท้าย
ประกาศนี้

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕
โดยรับสั่งพระเจ้าอยู่หัวฯ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

ก. เบทเก

เจ้ากรมรถไฟ

[illegible]

คำอธิบาย

๑. เวลาที่ได้แจ้งอยู่ข้างซ้ายโรงพักนั้นต้องอ่านลงมา แลที่ได้แจ้งอยู่ข้างขวานั้นต้องอ่านขึ้นไป
๒. ตามโรงพักที่อยู่กึ่งกลางซึ่งบอกแต่กำหนดเวลาออกนั้น รถไฟจะหยุดรออยู่ประมาณนาทีเดียว
- ราคาในตารางนี้ เป็นราคาแต่กรุงเทพ ฯ ไปจากที่นั้นถึงกรุงเทพ ฯ ถ้าออกจากสถานีในระหว่างใดต้องคิดราคาตามระยะสถานีนั้นทุกเลี้ยว

ระยะกิโลเมตร	สถานี	ที่ ๑	ที่ ๒	ที่ ๓	
๒๕ เส้น		บาท	อัฐ	บาท	อัฐ
๐	ตั้งแต่กรุงเทพ ถึง				
๖	, ๕๕ บางซื่อ	—	๓๒	—	๑๖
๑๖	, ๓๐ หลักสี่	๑	—	—	๓๒
๒๔	, ๙๐ หลักหก	๑	๓๒	—	๔๘
๒๘	, ๐๐ คลองรังสิต	๑	๔๘	—	๕๖
๓๖	, ๑๐ เขียงราก	๒	๒๔	๑	๑๖
๔๔	, ๖๕ เขียงรากน้อย	๒	๕๖	๑	๓๒
๕๖	, ๔๕ บางปอน	๓	๔๐	๑	๕๖
๖๙	, ๕๕ กรังเกล้า	๔	๒๔	๒	๑๖

ถ้าจะคิดตามอัตราณระยะ ๆ

ละ ๒๕ เส้น ระยะ ๑
เศษต่ำกว่าเฟื้องบวกเป็นเฟื้อง ๑

การเปิดทางรถไฟนครราชสีมา

ระหว่างกรุงเทพ ฯ กับกรุงเก่า

แลเปิดที่ว่าการข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า

ทางรถไฟนครราชสีมา ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้น
ตั้งแต่รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๐ โดยมีผู้รับเหมาทำ แลให้กรมรถไฟเป็นผู้
กำกับตรวจการนั้น ภายหลังผู้รับเหมาทำการไม่แล้วตามกำหนด กรมรถไฟจึง
ได้รับทำเองต่อมา บัดนี้การแล้วพอจะเปิดให้มหาชนไปมาได้ ในระหว่าง
กรุงเทพ ฯ กับกรุงเก่า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการ
ที่จะทรงเปิดทางรถไฟตอนนี ให้เป็นประโยชน์แก่มหาชนทั่วไป เจ้าพนักงาน
ได้จัดการปลูกพลับพลาโรงพิธีใหญ่ ในที่ซึ่งต่อไปจะปลูกเป็นพลับพลาหลวง
ในท่ากลางสถานีของรถไฟนั้น กลางเป็นโรงพิธีใหญ่มีมุงสองข้าง แลปรา
สาทรับเลี้ยงเครื่องตมต่าง ๆ อยู่ด้านใต้ แลปลูกปราสาทตลอดทางริมรางรถไฟให้
ร่มตลอดถึงที่หยุดรถริมออฟฟิศกรมรถไฟซึ่งทำการอยู่ในเวลานี้ มีที่ชายตัว
เดินทางแลที่พักคนโดยสารติดต่อกันอยู่ริมที่พักรถมานั้น ในบริเวณเหล่านี้ได้
ตกแต่งด้วยผ้าแดงผ้าขาว ธงช้างเผือกแลใบไม้ ไคมย่นตลอดไป เชิญ
พระไชยวัฒน์ประจำรัชกาลปัจจุบันนี้กับพระไชยเนาวโลหไปประดิษฐาน บนที่
นมัสการด้านเหนือแห่งโรงพระราชพิธีนี้

ครั้นวันที่ ๒๕ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕ เวลาบ่าย ๔ โมง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวิไชยเฉลิมลาภ
เสด็จไป ทรงจุดเทียน นมัสการ พระสังฆราชาคณะผู้ใหญ่ ๑๕ รูป เจริญพระ
พุทธมนต์

ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒๖ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕ เวลาเช้า ๔ โมง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ โดยขบวนรถพระที่นั่งออกจากพระบรมมหาราชวังเลี้ยวลง
ถนนบำรุงเมือง ไปเลี้ยวทางถนนหน้าวัดเทพศิรินทราวาศ ถึงสะพานกรมรถไฟ
ข้ามสะพานไปเทียบรถพระที่นั่ง ณ ที่พักรถในบริเวณรถไฟ พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กับเจ้าพนักงาน
กระทรวงโยธาธิการ แลกรมรถไฟพร้อมกันคอยรับเสด็จอยู่ที่นั่น เมื่อเสด็จ
ลงจากรถพระที่นั่ง หม่อมเจ้าหญิงสุนันทา ในพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น
พิทยลาภพฤฒิธาดา ได้ทูลเกล้าฯ ถวายดอกกุหลาบมัตต์ แด่สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถแล้ว แล้วมีพระราชดำรัสตามสมควรแล้ว เสด็จพระราช
ดำเนินไปตามทาง ซึ่งคาดปร่าตกแต่นั้น ระยะทาง ๓ เส้นถึงที่โรงพระราชพิธี
พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการ หม่อมห้ามเจ้านายแลภรรยาข้าราชการ แล
ท่านผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศกับทั้งภรรยา ทั้งผู้มบรรดาศักดิ์แลพ่อค้าบรรดาศักดิ์
ได้รับเชิญของเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ได้มาพร้อมกันอยู่ในที่นั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสกับท่านที่มา คอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่นั้น
บางท่านแล้ว ทรงจุดเทียนนมัสการ แล้วเสด็จพระราชดำเนินสู่ที่ซึ่งจะได้
ทำพระราชพิธีเผาพลับพลาหลวงตรงที่ได้เทมุดินซึ่งทรงขุดเมื่อครั้งเริ่มการ ใน

รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ นั้น ทรงตรึงหมุดที่รางทองรางเงินล้วนข้างเหนือให้ติดกับหมอนไม้มริด คาดเงินมีอักษรจารึกนั้นเป็นพระฤกษ์ พระสังฆราชาคณะผู้ใหญ่ ๑๕ รูป มีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสเป็นประธาน ลวดคาถาไชยมงคล เจ้าพนักงานประโคมสังข์แตรพิณพาทย์แล แตรวงชั้นพร้อมกัน เมื่อทรงตรึงรางทองรางเงินด้านเหนือแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จึงทรงตรึงรางทองรางเงินลงเหนือไม้หมอน ไม้มริดคาดเงินมีอักษรจารึก ซึ่งทอไว้ด้านใต้นั้น แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ แลชาวต่างประเทศทั้งชายหญิง ซึ่งมาประชุมอยู่ในที่นั้นช่วยกันตรึงต่อไปจนแล้วเสร็จตลอดทั้ง ๒ ราง เป็นนัยว่าทางรถไฟในระหว่างกรุงเทพ ฯ กับกรุงเก่าติดต่อกันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่โรงพระราชพิธีประทับนาราชบัลลังก์ ซึ่งจัดตั้งพระราชอาสน์คูหนึ่งอยู่ภายใต้เพดานแพร มีธงบรมราชวัชรดาคอยอยู่ด้านหลังนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นทิพยลาภพฤติธาดา เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ทรงอ่านคำกราบบังคมทูลพระกรุณา (ดังได้ลงต่อไปแล้วนั้น) แล้วมีลเตอร์เบเก เจ้ากรมรถไฟอ่านรายงานกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อไป (ดังได้ลงไว้ข้างท้ายนี้เหมือนกัน) แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัส (ดังได้คัดลงต่อไปข้างท้ายนี้แล้ว) ครั้นมีพระราชดำรัสเสร็จแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นบำเหน็จแก่เจ้าพนักงาน กระทรวงโยธาธิการแลกรมรถไฟ ดังได้ลงรายนามต่อไปในล่วนพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นแล้ว เจ้าพนักงานกรมรถไฟได้เลื่อนรถไฟสายซึ่งจะได้เสด็จ พระราชดำเนิน เป็นพระฤกษ์

นั้น เข้ามาเทียบที่หน้าพลับพลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช
ดำเนิน ไปสู่ที่รถไฟ ทรงเจิมรดพระที่นั่งแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เจ้าพนักงานเชิญพระไชยเนาวโล่ห์ขึ้นสู่รถนำ พร้อมด้วยพระราชาคณะผู้ใหญ่
๓ รูป คือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ๑ หม่อมเจ้า
พระสเด็จพระพุฒาจารย์ ๑ หม่อมเจ้าพระศรีสตุภคคัยานวัตร ๑ กับพระ
ราชาคณะฝ่ายรามัญ ๑ รูป ฝ่ายวิษณุภระ ๑ รูป สำหรับประพรมน้ำพระ
พุทธมนต์ แลโปรยทรายไปในรถนำ ซึ่งต่ออยู่นำรถพระที่นั่งนั้น แล้วพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่รถพระที่นั่ง พระบรมวงษานุวงษ
ข้าราชการผู้ใหญ่ แลทูตานุทูตต่างประเทศ ตามเสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่รถ
พระที่นั่ง ข้าราชการแลกงสุลผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ แลหัวหน้าพ่อค้าบาง
คน ก็ขึ้นสู่รถพ่วงต่อ ๆ ไปในสายรถพระที่นั่งนั้น ครั้นพร้อมแล้ว เจ้าพนักงาน
กรมรถไฟใช้จักรเลื่อนรถไฟพระที่นั่งออกจากที่ พระสงฆ์ที่ยังเหลืออยู่อีก ๑๐ รูป
มีสมเด็จพระวันรัตเป็นประธานสวดคำคาถาถวายไชยมงคลอีกครั้งหนึ่ง ชาวประโคม
ก็ประโคมสังข์แตรพินพาทย์พร้อมกัน รถพระที่นั่งแล่นไปข้างเหนือ ผ่านที่
พักกายทางซึ่งตกแต่ระดับด้วยธง แลไปไม้ทกระยะไป จนเวลาบ่ายโมงเศษ
ถึงพลับพลาหลวงที่พักพระราชวังบางปะอิน หยุดรถพระที่นั่งเทียบที่พลับพลา
หลวงแล้ว เสด็จพระราชดำเนินลงจากรถพระที่นั่ง ประทับทอดพระเนตร
พลับพลาหลวงนั้น เจ้าพนักงานกรมทหารเรือ ได้จัดโต๊ะสำหรับเสวยเลี้ยงพระบรม
วงษานุวงษ ข้าราชการ ไว้ในที่พลับพลาหลวงนั้นพร้อมแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวประทับโต๊ะเสวยพร้อม ด้วยพระบรมวงษานุวงษ ราชทูตผู้แทน

รัฐบาลต่างประเทศ แลข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นพานทองรวมโต๊ะหลวงจำนวน ๕๐
ตั้งข้างฝ่ายเหนือ ยังฝ่ายใต้ ตั้งโต๊ะสำหรับเลี้ยงข้าราชการผู้น้อย แลกงสุลพ่อ
ค้าชาวต่างประเทศอีก ๒ โต๊ะ รวม ๑๐๐ คน รวม ๓ โต๊ะ เป็น ๑๕๐
ด้วยกัน ครั้นแล้ว พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา
เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณา ถวายไชยมงคลแด่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ได้ทรงเริ่มแลบำรุงรถไฟในกรุงสยาม พระบรม
วงษานุวงษ์ ข้าราชการแลชาวต่างประเทศ พร้อมกันถวายไชยมงคล แล้วพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพรแก่เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ แล
กรมรถไฟแล้ว เป็นเสร็จการเลี้ยง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นสู่รถ
พระที่นั่ง พร้อมด้วยผู้ซึ่งจะตามเสด็จพระราชดำเนินขึ้น ไปกรุงเก่าทั้งปวง เลื่อน
รถไฟพระที่นั่งเดินต่อไป ส่วนผู้ซึ่งมิได้ตามเสด็จไปกรุงเก่า นั้น เจ้าพนักงาน
จัดรถลงมาสั่งอีกสายหนึ่ง เมื่อรถพระที่นั่งออกจากพลับพลาหลวงนั้น ข้าราชการ
แลชาวต่างประเทศที่มิได้ตามเสด็จขึ้นไปกรุงเก่า นั้น ได้ให้ถวายไชยมงคล ๓
ถา ครั้นรถพระที่นั่งถึงที่พักกรุงเก่าแล้ว เสด็จลงจากรถพระที่นั่งประทับ
ตรัสกับพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ข้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑลกรุงเก่า แลพระยาไชยวิชิตผู้รักษาราชการ แลข้าราชการหัวเมืองตาม
สมควรแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
แก้มิลเดอรส์ไมท์ เชกชั้นอินนิไนเยนกรมรถไฟ ซึ่งมีหน้าที่จัดการรับเสด็จอยู่
กรุงเก่า หาได้ลงไปรับพระราชทานที่กรุงเทพ ฯ ไม่ แล้วพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย นำพระเจ้าน้องยาเธอ

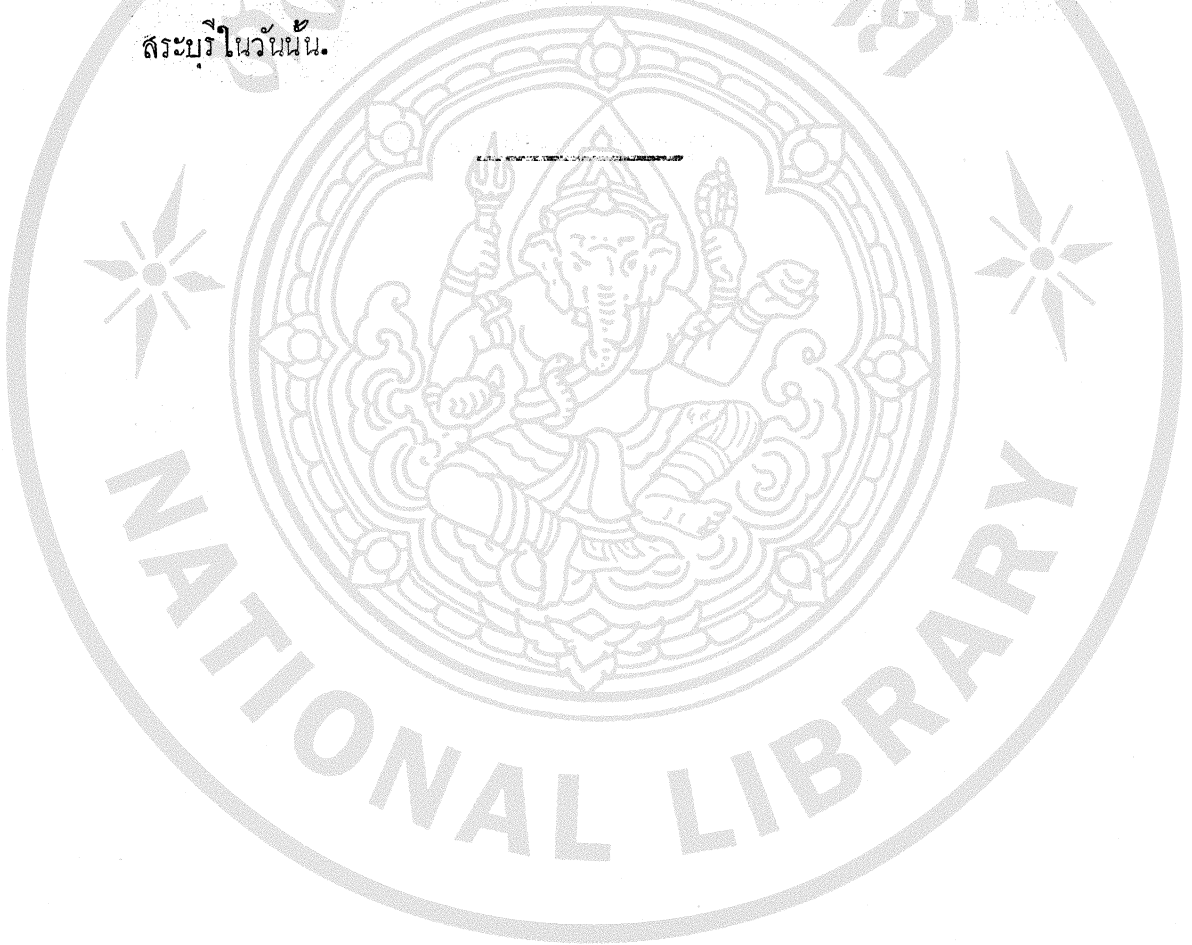
กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ข้าหลวงพิเศษต่างพระองค์มณฑลลาวพวน กราบถวายบังคมลาขึ้นไปรักษาราชการในมณฑลนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญจักรมาลาแลพระราชทานพร แลทรงแต่งตั้งพระราชธิดา โศรยาโลย แต่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคมตามสมควร แลพระราชทานพรแก่หม่อมงาม ในพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ซึ่งกราบถวายบังคมลาในที่นั้นเหมือนกัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินสู่ท่าหน้า น้ำที่พักรถไฟประทับในเรือพระที่นั่งกลไฟประทับที่คานการ พร้อมด้วยเรือนำเรือตาม ไปประทับพระราชวังจันทเกษม เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนที่ว่าการข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า แล้วพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์ ข้าหลวงเทศาภิบาลทรงอ่านคำถวายไชยมงคล (ดังได้นำมาลงต่อไปนี้) แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบขอบใจ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์ตามสมควร แล้วทรงเปิดคลุมพระบรมรูปที่พระราชทานมาไว้ สมมุติว่าได้ทรงเปิดที่ว่าการมณฑลแล้ว ในเวลาอันพระสงฆ์สวดไชยมงคล แล้วเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร ณ สถานที่ต่างๆ ในที่ว่าการข้าหลวงเทศาภิบาลทั่วแล้ว

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงท่าหน้าน้ำที่พักรถไฟ เสด็จจากเรือพระที่นั่งขึ้นสู่รถไฟพระที่นั่งแล้ว ใช้จักรกลับลงมาตามระยะทางถึงกรุงเทพ ฯ เวล่าย่ำค่ำเศษ เสด็จพระราชดำเนินจากรถไฟขึ้นสู่รถพระที่นั่ง กลับเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

อนึ่งในตอนเช้า เมื่อรถพระที่นั่งออกจากพลับพลาหลวงไปแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จขึ้นทรงพระวอกลับตามทางซึ่งคาดปรา

ตกแต่นั้น ถึงที่เทียบรถพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินลงจากพระวอขึ้นสู่รถ
พระที่นั่ง หม่อมห้าม เจ้านาย แลภรรยาราชการซึ่งไปในที่นั้นตามเสด็จ
พระราชดำเนินเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

อนึ่งเมื่อรถพระที่นั่งกลับจากกรุงเก่าแล้ว เจ้าพนักงานกรมรถไฟได้
จัดรถไฟขึ้นไปสู่เสด็จพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ถึงเมือง
สระบุรีในวันนั้น

คำพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา
อ่านกราบบังคมทูล

วันที่ ๒๖ มีนาคม รัตนโกสินทร์ ๑๑๕

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ในมงคลสมัย
ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทตั้งสองพระองค์ ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนิน
มาทรงกระทำทางรถไฟในระหว่างพระมหานครเก่ากับใหม่นี้ ให้ติดต่อกันเป็น
อันแล้วสำเร็จในเวลานี้ ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา แลแสดงความปีติ
ยินดี ของข้าพระพุทธเจ้าในสมัยนี้เป็นอันเกล้ากระหม่อม

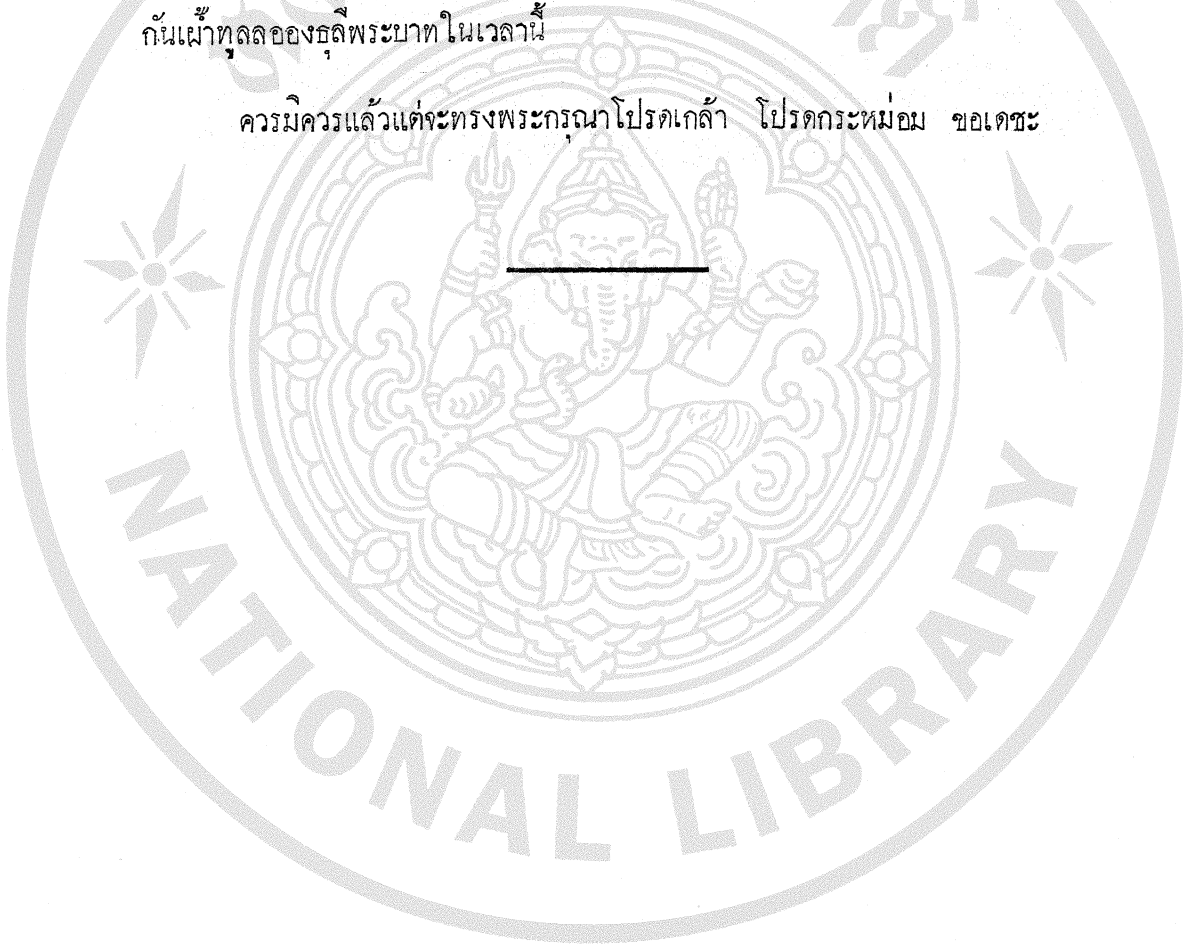
รถไฟสายนครราชสีมา ส่วนที่ได้ทรงกระทำให้สำเร็จแล้วนี้ ถึงว่า
เป็นส่วนหนึ่งของสายนี้ก็ดี แต่เป็นส่วนสำคัญที่สุดในพระราชอาณาเขต เพราะ
เหตุว่าบรรดาทางรถไฟ ซึ่งจะมีต่อไปในฝ่ายเหนือแลฝ่ายตะวันออกแห่งพระมหานครนี้
ย่อมจะต้องอาศัยส่วนที่ได้ทรงกระทำให้สำเร็จแล้วนี้ เป็นต้นทางแทบทุกสาย
ไป เพราะฉะนั้น ทางรถไฟส่วนที่ได้ทรงกระทำให้สำเร็จในเวลานี้ หากใช้เป็น
แต่เพียงส่วนหนึ่ง ในรถไฟนครราชสีมาอันไม่ ต้องควรถือว่าเป็นทางรถไฟ
ต้นทางของสายเหนือทั้งปวง แลฝ่ายตะวันออกบางสายตลอดพระราชอาณาเขต

เป็นส่วนสำคัญ สมควรที่จะเป็นที่ยินดีของมหาชนทั่วไป ในการที่ได้ทรงพระมหา
กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งแต่ได้ทรงพระราชดำริห์ ริเริ่มให้มีรถไฟ
ขึ้นในกรุงสยาม แลได้ทรงพยายามพระราชทานพระราชทรัพย์จำหน่ายสร้างขึ้น
จนในเวลานี้ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทั้งสองพระองค์ ทรงกระทำให้สำเร็จเป็น
เครื่องหมายให้เห็นได้ว่าได้ฝ่าล่องชลีพระบาททั้งสองพระองค์ ได้ทรงพระอุสา
หอยู่เป็นนิมิต ที่จะทรงบำรุงความเจริญของบ้านเมือง ให้วัฒนาการถาวร
ยิ่งขึ้นไปทุกเมื่อ เป็นพระเดชพระคุณ อันล้นพ้นแก่ประชาชนทั่วไป ในพระ
ราชอาณาจักร

อนึ่งเป็นที่น่ายินดียิ่งอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพระพุทธเจ้า จะดเว้นเสียไม่
กล่าวถึงไม่ได้ เพราะน้ำใจข้าพระพุทธเจ้า เวลานี้เต็มไปด้วยความยินดี ที่ได้
เห็นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงกระทำ
การอันเป็นสิ่งเจริญของบ้านเมืองในวันนั้นเป็นครั้งแรก ตั้งแต่ได้ประกาศเฉลิม
พระปรมาภิไธย ในพระราชพิธีครั้งนั้นมาเป็นพยาน ให้เห็นว่าพระราช
จริยานวัตรในเวลาที่ทรงดำรงในพระเกียรติยศ ในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน
ต่างพระองค์ ในเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จจากพระนครนั้นก็
แลสืบไปภายหน้าก็ดี คงจะเป็นที่หวังของข้าพระพุทธเจ้าได้ว่า มีแต่จะตั้งพระ
ราชฤทัยไทย บำรุงความเจริญของพระนครตามพระราชจริยานวัตร อันเป็น
ปรกติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเนื่องนิมิตแลการอันนี้ ก็นับว่าเป็นมงคล
อันอุดมของกระทรวงโยธาธิการ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศ อันได้ฝ่าล่อง
ชลีพระบาทได้ โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาทรงกระทำพิธีเป็นครั้งแรกนี้
เป็นพระเดชพระคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงหาที่ล้นมิได้

บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ในมงคล
สมัยอันนี้ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้มีมติเตอร์เบทเก เจ้ากรรมไผ
ได้อ่านรายงานการร่างทั้งปวง กราบบังคมทูลพระกรุณาได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ทั้งสองพระองค์ ในที่ประชุมพระบรมวงษานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทแล
ท่านผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ ทั้งผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าพ่อค้าทั้งปวง ซึ่งมาประชุมพร้อม
กันเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในเวลานี้

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ขอเดชะ

คำมิลเตอร์เบทเก เจ้ากรรมรถไฟ

อ่านกราบถวายบังคมทูลพระกรุณา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
แลสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
มาเย็ดทางรถไฟวันที่ ๒๖ มีนาคม

รัตนโกสินทรศก ๑๑๕

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ฯ

ด้วยเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๖ ประมาณล่วงมากกว่า๘
ปีแล้ว รัฐบาลของไทยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีความประสงค์อยากให้มีทางรถไฟขึ้น
ในพระนครนี้ จึงได้โดยเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศทำหนังสือสัญญาตกลง
กันกับห้างรับเหมา ทำทางรถไฟชาติอังกฤษข้างหนึ่ง เพื่อจะทำการเซอรเว
แลตระเตรียมเครื่องมือ และทำบาญชีประมาณการก่อสร้างทางรถไฟในระหว่าง
กรุงเทพมหานครแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ ในพระราชอาณาเขตไปทางกรุงเก่า
ลพบุรี นครสวรรค์ เพชร เชียงใหม่ แลเชียงราย ไปจนกระทั่งถึงเชียงแสน
กับในระหว่างกรุงเทพมหานครแลเขตแขวงแม่น้ำโขง จนตลอดพระราชอาณา
เขตฝ่ายตะวันออกถือเอาเมืองโคราชซึ่งเป็นนครราชสีห์มาเก่า แลเป็นประธาน
ท่ากลางแห่งพานิชกรรมในชั้นที่ ๑ เป็นที่ลุดปลายทางในชั้นคันแห่งทางรถไฟ
สายตัวนอก

ทางรถไฟเหล่านี้ ซึ่งมีระยะยาวมากกว่า ๑๐๖๐ กิโลเมตรนั้น เจ้าพนักงานได้เชอร์เวย์ไป ก็ได้ทำแบบแผนบัญชีประมาณขึ้นเสนอต่อรัฐบาลของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในต้นถึงปีพุทธศักราช ๑๘๙๑

ราคาค่าเชอร์เวย์ตรวจทางรถไฟมีจำนวนประมาณกิโลเมตรละ ๓๕ ปอนด์ แลเงินที่ได้เสียไปรวมหมดด้วยกันเป็น ๓๘๒๑๔ ปอนด์ คิดราคาค่าเอกซ์เชนในเวลานี้ ตรงกับเงินประมาณ ๖๓๐๐๐๐ บาท

ในขณะนั้น ในเดือนธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๗ พระเจ้าน้องยาเธอ เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ จึงได้ทรงเรียกช่างกลหลวงกรุงปารีส ผู้ที่ได้ทำการตลอดทางรถไฟในประเทศจีนแล้วเสร็จ เข้ามาคนหนึ่ง เพื่อจะให้ออกไปตรวจทางที่จะขึ้นไปนครราชสีมาแลแสดงความเห็นด้วย เรื่องที่จะสร้างทางรถไฟในระหว่างนครราชสีมา แลมหานครหลวง กับเพื่อจะได้ตรวจดูการที่จะสร้างทางรถไฟให้ติดต่อกันดังนี้ ควรจะสร้างข้างตัววันตก ทางกรุงเก่าแลสระบุรีเข้าไปข้างทิศใต้ ทางเมืองกระบิลแลนารอง

ครั้นในเดือนกุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๐๗ ได้มีรายงานทำขึ้นเสนอเสนาบดี ว่าการต่างประเทศ ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ฉะนั้นหนึ่งมีเนื้อความกล่าวว่า ทางที่จะสร้างไปข้างตัววันตก ทางกรุงเก่าแลสระบุรีนั้นเป็นที่ชอบดี กับผู้เจ้าของรายงานนั้นก็แสดงความเห็นของตนว่า ทางรถไฟไปนครราชสีมา จะสร้างขึ้นได้โดยขนาด นอร์แมลเคช ๑๔๓๕ มิลลิเมตร (กว้าง ๔ ฟุต ๘ นิ้วครึ่ง อังกฤษ) โดยราคาตามสมควร

ในรายงานนี้ได้กล่าวถึงภูมิดานแห่งพานิชกรรมในสมัยบัดยุบนั้น แลความ

รุ่งเรืองแห่งทางรถไฟสายนี้ต่อไปในอนาคตด้วย ซึ่งเป็นที่ขอบคิ แต่เป็นที่
ประกันความที่ได้ฝ่าลของธฤพระบาท ได้ทรงพระราชดำริว่า ทางรถไฟ
สายแรกสร้างไปนครราชสีมาแล้ว จะเป็นคุณประโยชน์แลสมควรแก่การเป็น
อันมาก

ครั้นในเดือนตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๐๙ ได้มีพระบรมราชโองการ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมรถไฟขึ้น เป็นกรมขึ้นอยู่ในกระทรวง
โยธาธิการ เพื่อเป็นหน้าที่จัดการทางรถไฟในพระราชอาณาเขตสยามทั่วไป
แลบังคับบัญชา ตรวจตราทางรถไฟไปรเวตซึ่งได้โปรดเกล้าฯ พระราชทาน
พระบรมราชานุญาตไปแล้ว แลซึ่งยังมีผู้มาขอรับพระราชทานพระบรมราชา
นุญาตอยู่กับในที่สุดเพื่อเป็นหน้าที่จัดการ แลดูแลการก่อสร้างทางรถไฟสายโคราช
ฤา นครราชสีมาด้วย

อนึ่งได้มีความมุ่งหมาย ที่จะเรียกผู้รับเหมาทำทางรถไฟต่างประเทศ
ให้ส่งคำขอ (เตนเดอร์) รับเหมาทำการก่อสร้างแลส่งเครื่องต่าง แต่โดยว่า
แบบแผนที่ทำไว้แต่เดิมเป็นแต่แบบแผนขั้นต้น ไม่ได้แจ้งความเลียดพอกับการ
ที่ได้ทรงพระราชดำริห์ กรมรถไฟจึงได้จัดทำหนังสืออัตราต่าง ๆ ฉบับหนึ่งก่อน
ที่จะขอให้ส่งหนังสือขอรับทำการ (เตนเดอร์) นั้นมาได้

ครั้นในเดือนเมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ จึงได้มีหนังสือเตนเดอร์
ทำออก แลได้ยื่นขึ้นเสนอในวันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐

คำขอรับทำการ ๒ ราย ได้ยื่นเสนอในวันนั้น มีจำนวนเงินผัดกันประมาณ
๒๐๐๐๐๐๐ บาทเศษ ซึ่งถึงกระนั้นก็ได้ลดลงคงอยู่เพียงแต่ ๑/๑๐ แห่ง

จำนวนข้างบนอุปมาประมาณ ๒๐๐๐๐๐ บาท โดยเมื่อคิดเปรียบเทียบ ค่าขอ
ทั้งสองรายนี้เข้าด้วยกัน

รัฐบาลของไค้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงได้ตกลงรับคำขอรับทำการ ทม
ราคาถูกกว่ารายอื่นแล้ว ครั้นวันที่ ๑๒ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ จึงได้
ทำหนังสือสัญญาตกลงกันกับทางรับเหมาชาติอังกฤษ ฉบับหนึ่ง ในสัญญา ผู้
รับเหมาสัญญาจะสร้างทางรถไฟให้แล้วเสร็จถึงนครราชสีมา ภายในกำหนด
๕ ปีตั้งแต่วันที่ ๑๒ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ จนถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม รัตน
โกสินทรศก ๑๑๕ ตามราคาที่ได้แจ้งอยู่ในหนังสืออัตราราคา แลตามอัตรา
ผู้รับเหมาต้องได้รับเงินรวม ๙๙๕ ๖๑ ๖๔,๘๑ บาท เป็นค่างานต่าง ๆ ๑๔๒
ราย ตามที่ได้แจ้งอยู่ในหนังสือนั้น นอกจากเงินอีก ๑๖๘๑๗๔,๘๕ บาท
เป็นค่าที่ดินแลหินเกินกว่าระยะ ๕๐ เมตรขึ้นไป รวมหมดด้วยกันเป็นเงิน
๑๐๑๒๔๓๙,๖๖ บาท

นอกจากเงินจำนวนนี้ ต่อมาภายหลังยังมีเงินอีก ๖๒๐๔๐๒,๖๓ บาท
เป็นค่าสะพานเหล็กถาวรรองด้วยอิฐ ๓๓ สะพาน แทนสะพานไม้ ซึ่งได้แจ้ง
อยู่ในบัญชีกะประมาณฉบับก่อน เพราะฉะนั้นจำนวนงานทั้งหมด แลสิ่งของ
ต่าง ๆ ที่ผู้รับเหมาจะส่งมารวมเสร็จสิ้นเป็นเงิน ๑๐๗๔๔๗๔๒,๘๙ บาท

นอกจากจำนวนเงินที่กล่าวมานี้ กรมรถไฟยังต้องเสียเงินซื้อที่ดินค่าของ
จัดการแลบังคับการ การผ่าวิชาค่าทำโรงพักแลออฟฟิศจัดการทางรถไฟใน
กรุงเทพ ฯ เรือนสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับการ แลพนักงานรถไฟการบ้องกัน

รักษาแลหมอพยาบาล ดอกเบี้ยเงินทุนในระหว่างเวลาทำการก่อสร้างแลเงินที่จะเสียไปในทางต่าง ๆ ที่ไม่ได้รู้เห็นแต่ล่วงหน้า

รวมจำนวนราคาเหล่านี้เสร็จสิ้น บัญชีกะประมาณของกรมรถไฟจึงคิดได้ ๑๖๐๐๐๐๐๐ บาท ซึ่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตในหนังสือพระราชบัญญัติ ทางรถไฟนครราชสีมา (เป็นจำนวนอย่างมากจะไม่ให้เกินไปได้)

หนังสือพระราชบัญญัตินี้ ออกเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ มีเนื้อความโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงโยธาธิการของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เป็นพนักงานเจ้าที่จัดการทางรถไฟนครราชสีมา แลโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงพระคลัง มีอำนาจเก็บเงินทุนที่จะใช้สำหรับทำการก่อสร้าง โดยให้ออกหุ้น (แชร์) ๑๖๐๐๐๐ หุ้น ๆ ละ ๑๐๐ บาท ให้กระทรวงพระคลังยึดไว้ส่วนหนึ่ง แลที่ยังเหลืออยู่นั้นยอมให้ชนทั่วไปลงชื่อซื้อ

บัญชีรายชื่อก็ได้ทำออก แลเก็บเงินตามผู้ที่ลงชื่อไว้ได้มาก แต่มาจนบัดนี้กระทรวงพระคลัง หากจำเป็นที่จะต้องเรียกเงินเพิ่มจากหุ้นเหล่านั้นขึ้นอีกไม่แลเงินทุนทั้งสิ้นที่สำหรับใช้ในการก่อสร้างทางรถไฟนครราชสีมา นั้น กระทรวงพระคลังของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ก็ได้จัดจ่ายให้

ครั้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ คือภายหลังเวลาที่ได้ทรงเซ็นหนังสือพระราชบัญญัติ ๙ วัน ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงกระทานพระฤกษ์แห่งการทางรถไฟ ในที่ซึ่งอยู่ห่างจากนี้ไปประมาณ ๖๐ ก้าว แลถ้าข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย กลับไประฤกถึงวันอันเป็นมงคลรุ่งเรืองใน

สมัยนั้นแล้ว ใจของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็เต็มไปด้วยความเศร้าสลดอย่างยิ่ง โดยเมื่อระอุถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมกุฎราชกุมาร พระบรมบิษโยรสของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ผู้ซึ่งได้เสด็จสู่สวรรคต ในขณะที่นั้นกำลังทรงเจริญพระกอบไปด้วยพระวาระ ตามสมัยที่ยังทรงพระเยาว์อยู่ ได้ทรงถูกกอนดินซึ่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงตกใส่ในระแยะ แลทรงลากไปจนถึงที่ ๆ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทั้งสองพระองค์ ได้ทรงทรงตะปุลแลหมุดอันลุดท้ายในเวลา

ตามบรรดาผู้ซึ่งได้มาประชุม ในการพิธีคราวนั้น ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดจะได้ล่วงนำเล็งเห็นความด้อยสูญ อันเป็นที่น่าเศร้าสลดซึ่งได้เกิดขึ้นต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแลพระบรมวงษานุวงษ ผู้ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายร่วมจิตรใจเศร้าโศกด้วยเป็นอันมาก กับไม่มีผู้หนึ่งผู้ใด จะล่วงนำเล็งเห็นได้ว่าการทำทางรถไฟจะไม่แล้วเสร็จไปได้ในเวลา ๕ ปี ภายหลังพิธีคราวนั้น

อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้มุ่งหมายที่จะกล่าวต่อไปในมงคลสมัยนี้ถึงเหตุแห่งความช้าเวลาทำให้มีความติดขัดโดยมาก แลถึงความยากลำบากหลายอย่าง ซึ่งเป็นการขัดขวาง ต่อการที่จะทำงานทางรถไฟให้แล้วเสร็จตามเวลาที่ได้อ้างมาข้างต้นนี้

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ในมงคลสมัยนี้กราบทูลว่า กรมรถไฟได้กระทำการเต็มกำลังที่จะให้การทำงานทั้งปวงดำเนินไปได้สะดวกแต่มีเหตุต่าง ๆ เกิดขึ้น ขัดต่อความมุ่งหมายของกรมรถไฟ เหลืออำนาจ

กรมรถไฟที่จะรับได้ กับทั้งความติดขัดซึ่งเป็นธรรมดาหลายอย่างซึ่งจะต้องถือเอาว่าเป็นเหตุเพื่อมาจากอำนาจใหญ่ (โฟคเมเยอร์)

การที่ได้ฝ่าล่องธลีพระบาททั้งสองพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาถึง ณ วันนั้น เพื่อจะทรงกระทำการเปิดทางรถไฟ ซึ่งเป็นแต่ส่วนหนึ่งของทาง ซึ่งได้ฝ่าล่องธลีพระบาท ได้ทรงหวังพระไทย ที่จะทอดพระเนตรทางรถไฟแล้วเสร็จในวันนั้น เป็นพะยานให้เห็นว่า มีพระราชหฤทัยเพียงกรรมแลความอดทน กรมรถไฟจึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส แสดงความขอบพระเดชพระคุณเป็นล้นเกล้า ฯ ที่ว่าโดยได้ฝ่าล่องธลีพระบาททั้งสองพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่วันนั้น เป็นที่ประกันว่าได้ฝ่าล่องธลีพระบาทมิได้ตีโทษข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายในการช้าเวลา กับได้ทรงหวังพระราชหฤทัยในความกตัญญูแลมุ่งหมายของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอพระราชทานปฏิญาณตนสัญญาว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะอาสาเต็มกำลัง ที่จะทำทางรถไฟลงพระเดชพระคุณให้แล้วเสร็จทั้งสาย จนถึงนครราชสีมา ในเวลาโดยเร็ว แลโดยเสียเงินน้อยที่สุดตามที่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะจัดไปได้ตามเหตุการณ์ที่จัดอยู่ในเวลานี้ แลตามความยากลำบากต่าง ๆ ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ประจักษ์ในการที่รับงานการทั้งปวง คือมาจากผู้รับเหมา

เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๕ กรมรถไฟจำเป็นต้องเลิกสัญญาผู้รับเหมา ซึ่งทำไว้เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๐ พระข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าผู้รับเหมาไม่ได้ทำการตาม

สัญญา แลตามการผลประโยชน์แห่งรัฐบาล ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ด้วยเรื่องราคาทางรถไฟสายนครราชสีมา ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย กราบทูลให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
สัก ๒, ๓, คำ

ราคาเหล่านี้เป็นอย่างต่ำมาก เมื่อเปรียบเข้ากับราคาทางรถไฟในทวีป
อาเซียและประเทศอื่นอื่น ๆ ตามที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ในหนังสือรายงาน
ครั้งที่ ๓ ของข้าพระพุทธเจ้าที่ได้ส่งไปถวายพระเจ้าน้องยาเธอ เสนาบดีกระทรวง
โยธาธิการ ในเดือนมิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

ในยอดเงิน ๑๖๐๐๐๐๐๐ บาทนั้น ทางรถไฟนครราชสีมาจะมีราคา
แต่กิโลเมตรละ ๖๒๐๐๐ บาทเท่านั้น เมื่อทางรถไฟในอาณาเขตต้องกฤษฎ
ฉ่ายอินเดีย มีราคาคิดได้ถึงกิโลเมตรละ ๑๓๒๐๐๐ บาท ทางรถไฟหลวง
ประเทศเบอรซิด กิโลเมตรละ ๑๕๕๐๐๐ บาท ทางรถไฟขนาดเล็กกรุง
ญี่บุ่น กิโลเมตรละ ๑๒๕๖๒๐ บาท ทางรถไฟขนาดเล็ก กรุงชะวา
กิโลเมตรละ ๑๑๐๕๖๐ บาท

เพราะฉะนั้น ทางรถไฟนครราชสีมาที่มีราคาถูกกว่าทางรถไฟในประเทศ
อินเดียถึง ๕๖ เปอร์เซ็นต์ในราคาเฉลี่ยกัน แลถูกกว่าทางรถไฟหลวงในประเทศ
เบอรซิด ๖๑ เปอร์เซ็นต์ ถูกกว่าทางรถไฟขนาดเล็กในกรุงญี่บุ่น ๕๑ เปอร์เซ็นต์
ถูกกว่าทางรถไฟหลวงในกรุงชะวา ๔๕ เปอร์เซ็นต์

ตามบัญญัติประมาณไว้แต่เดิม ทางรถไฟสายนครราชสีมาต้องมีราคา
ประมาณถึง ๑๘๐๐๐๐๐ ปอนด์ เพราะฉะนั้น บัญชีประมาณของกรมรถไฟ

ซึ่งมีจำนวน ๑๖๐๐๐๐๐๐ บาท ฤๅล้นปอนด์นั้น ถูกกว่าการที่ได้เซอร์เว
แต่เดิมถึง ๔๔ เปอร์เซ็นต์

ข้าพระพุทธเจ้าต้องการบทูลให้ทรงทราบได้มูลค่าของธูลีพระบาทด้วยว่า เงิน
ที่ได้กะประมาณนี้ บางทีจะยังหาพอไม่ และเกินบ้างเล็กน้อย เพราะเหตุว่า
เงินลงราคา แต่ถึงอย่างไรก็ดี ราคาทางรถไฟคงจะยังต่ำอยู่กว่าราคาทางรถไฟ
ประเทศอื่น ในเมืองต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย ตามที่ได้กล่าวมาข้างบนนี้ เพราะ
ฉะนั้นได้มูลค่าของธูลีพระบาทแลผู้มีหุ้นส่วนต่อไปไม่ควรจะมีความหวาดเสียวอย่างใด
เลยว่ โดยที่การงานแห่งทางรถไฟที่ทำมาจนถึงเวลานี้เป็นที่ติดขัดส่วนการเงิน
ในเวลาภายหน้า จะเป็นที่น่าขาดทุนมาก

ทางรถไฟไปกรุงเก่า ซึ่งได้มูลค่าของธูลีพระบาททรงกระทำการเปิดวันนี้
เพื่อให้มหาชนไปมานั้น มีระยะยาว ๗๐ กิโลเมตร แลข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
หวังว่า ในอีก ๒, ๓, เดือนคงจะเปิดอีกตอนหนึ่งมีระยะยาว ๕๔ กิโลเมตร ขึ้น
ไปจนถึงแก่งคอย ให้มหาชนไปมาได้

ราคาทางรถไฟจนถึงปลายทางแขวงกรุงเก่า ระยะยาว ๗๔ กิโลเมตร
ประมาณ ๔๘๐๐๐๐๐ บาท รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งหมด เว้นแต่ค่า
ดอกเบี้ยแห่งเงินทุนที่ใช้ ในระหว่างเวลาทำการก่อสร้าง

ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลถึงจำนวนราคาเหล่านี้เป็นอย่างแน่นอนในเวลา
นี้ยังไม่ได้ เพราะยังมีความเป็นอยู่ในระหว่างกรมรถไฟแลผู้รับเหมาคนก่อน
ซึ่งศาลอนุญาโตตุลาการที่ในเวลานี้กำลังประชุมกันในประเทศยุโรปนั้น ยังหาได้
ตัดสินตกลงไม่ แลเงินค่าใช้จ่ายหลายรายซึ่งได้จ่ายไป ในงบทางรถไฟ

ตลอดสาย เป็นต้นว่าค่ากองจัดการ ค่าส่งแลค่าใช้สอยทั่วไป จะต้องเฉลี่ย
แบ่งออกตามส่วน ฝ่ายทางรถไฟสายกรุงเทพก็ต้องคิดแต่ในส่วนของเงิน
เหล่านั้น งานตามทางรถไฟก็ยังคงดำเนินไปโดยสะดวกและทำต่อไปได้บางเดือน
ก็เป็นการที่ต้องอาศัยผลประโยชน์แห่งระบอบนคราว่า เมื่อข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
จะถือเอาได้ว่า งานเหล่านั้นสำเร็จ

โดยพระบรมราชานุญาตแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้า
หมายจะเดินรถไฟทุก ๆ วันทางละ ๒ คืน ในระหว่างกรุงเทพ ฯ แลกรุงเทพ ฯ
ซึ่งจะออกจากโรงพักทั้งสองแห่ง ประมาณเวลา ๖ โมง ๔๕ นาที ย่ำรุ่ง แล
ประมาณเวลาบ่าย ๓ โมง ๑๕ นาที รถเที่ยวตอนบ่ายนี้จะมาถึงที่ใดก่อนพลบค่ำ
ตามการที่จัดนี้ คนที่ทำการจะได้ไปตั้งแต่หัวเมืองหนึ่ง ถึงหัวเมืองหนึ่ง
จัดการธุระของตน แลกลับมาในวันเดียวกันได้

ราคาค่าคนโดยสารนั้นคือ

ในชั้นที่ ๓ กิโลเมตรละ ๑ อัฐ

” ” ๒ ” ” ๒ ”

” ” ๑ ” ” ๔ ”

แต่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ขวบ จะเอาไปได้ ไม่ต้องเสียเงิน ตั้งแต่
๓ ขวบ ถึง ๑๒ ขวบต้องเสียครึ่งราคา

คนที่ไปกันมาก ๆ ถ้าพวกกลุ่มไปเป็นพวกเดียวกันมากแล้ว จะได้ราคา
ลด ๕๐ เปอร์เซ็นต์

ธรรมเนียมใช้ตั๋วเผดคือ ตัวสำหรับเที่ยวไปมานั้น ยังหาได้จัดขึ้นไม่

แต่เพื่อจะใช้แทนตัวนี้ กรมรถไฟจึงเห็นสมควร ที่จะลดราคา ค่าโดยสารตาม
ธรรมเนียม ให้คงอยู่เท่ากันกับราคาซึ่งได้เสียในทางรถไฟอื่น ๆ สำหรับตัวเดียว
ไปมา ที่จริงนี้ราคาค่าโดยสารของเราในชั้นที่ ๓ และชั้นที่ ๒ ถูกกว่าราคาแห่ง
ทางรถไฟเล็กปากน้ำ ได้เสียลงในกิโลเมตรหนึ่งนั้น เป็นแต่ส่วนหนึ่งในสาม
ของเงินทดแทนทางรถไฟนครราชสีมา

การเดินทางรถไฟ บนทุกของในทางรถไฟนครราชสีมา นั้น จะได้เปิด
ใช้ไปอีก ๒, ๓, เดือนพร้อมกับทางรถไฟตอนขึ้นไปแก่งคอย การเดินทางรถไฟ
บนทุกของขึ้นไป กรุงเก่าต้องคิดได้ว่า เป็นอย่างน้อยที่สุด เพราะเป็นการ
ประชันกันกับทางน้ำ ซึ่งมีอยู่ตลอดขวบปี

ในที่สุดข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชโองการแสดงความ
ปรารถนาอย่างยิ่งของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า การ
ทำทางรถไฟซึ่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงกระทำ ต่อทางรถไฟนครราชสีมา
นั้น จะเป็นการสำเร็จไปได้โดยเร็วพลัน และการเดินทางรถไฟในทางรถไฟสายนี้
จะเป็นที่เปิดเผยความเจริญแห่งชนทั้งหลาย ที่เกี่ยวข้องด้วยทั่วไปและจะเป็นที่
ชักนำรัฐบาล ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงการที่จะสร้างทางรถไฟสายแยกต่อไป
ในพระราชอาณาเขตเพื่อเป็นประโยชน์แห่งพานิชกรรมและการมัตยัต ต่าง ๆ ของ
อาณาประชาราษฎร์ทั่วไป

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

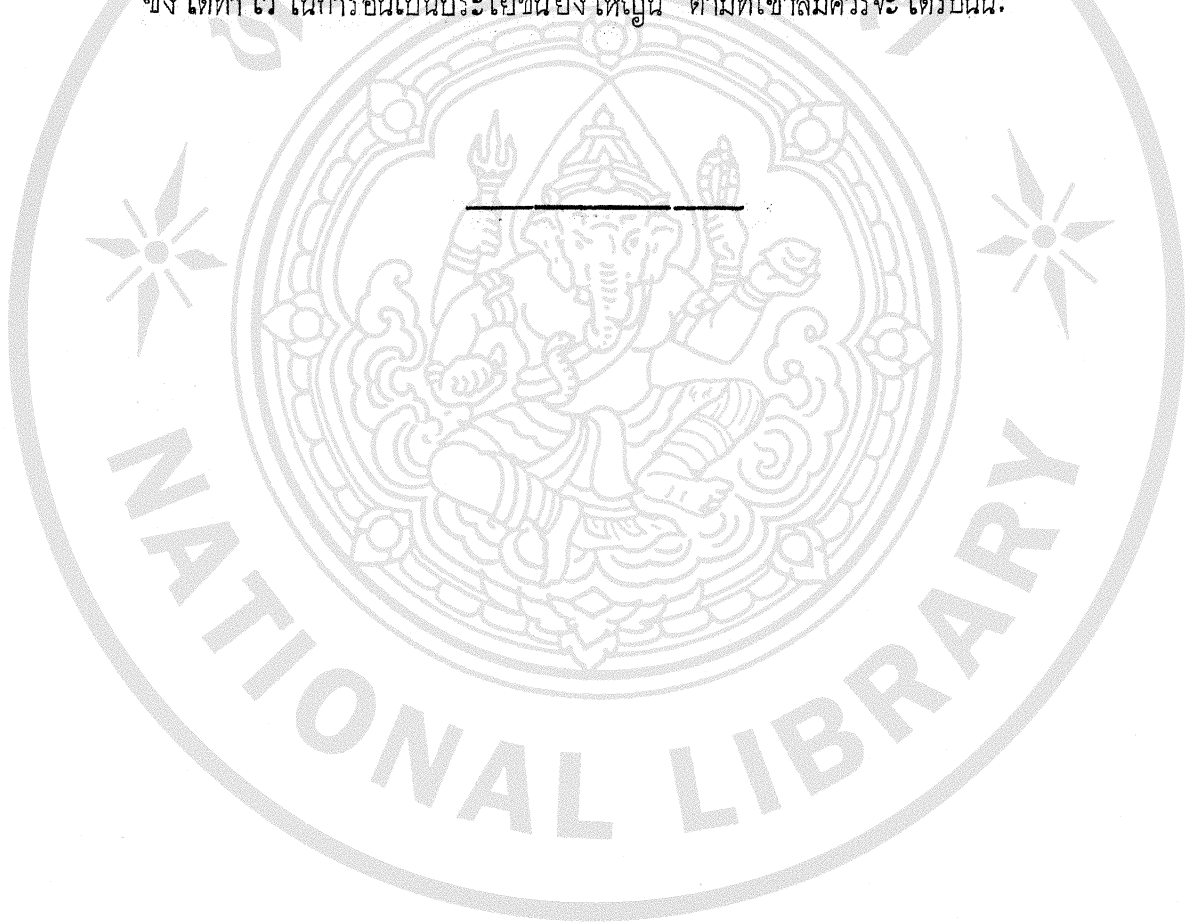
พระราชดำรัสตอบ

เรารู้สึกว่าการที่จะทำวันนี้ เป็นเกียรติยศแก่ตัวเรา และเป็นที่ยินดีด้วยที่จะได้ทำการให้รถไฟสายนี้สำเร็จได้ ถึงแม้แต่เป็นส่วนหนึ่งตอนหนึ่ง เพราะเหตุว่า ได้ทำการเพื่อเป็นประโยชน์แก่พระราชอาณาจักร ไม่เฉพาะแต่คนในประเทศของเรา แต่ได้เป็นประโยชน์ทั่วไปแก่มนุษยทั้งปวง ด้วยเมื่อได้ฟังรายงานแห่งเจ้ากรมรถไฟ บรรณาดังการที่เป็นมาโดยลำดับ ตั้งแต่แรกคิดทำการจนถึงเวลาที่จะได้เปิดในบัดนี้ ก็ได้รับรู้ถึงการที่เป็นล่วงมาแล้ว คือการที่มึความปรารถนา โดยความมุ่งหมายอันดี มีความหวังใจว่าจะสำเร็จได้ลุ่มประสงคืบ้าง รู้สึกที่เกิดความรำคาญบ้าง มีความวิตกที่กลัวการจะไม่ตลอดไปบ้าง มีเหตุที่ควรเศร้าสลดใจบ้าง แต่เมื่อทักความคิดที่นึกมาตามลำดับเหล่านั้นเสียแล้ว คิดแต่ถึงการที่จะได้ทำบัดนี้ ก็เป็นเหตุให้เกิดความชื่นชมยินดีว่า ถึงแม้ว่าการที่จะได้ทำในวันนี้ ไม่ได้เต็มถึงความมุ่งหมายแต่เดิมก็ยังเป็นที่พึงพอใจแลเห็นได้ว่า เป็นพยานแห่งความอุตสาหของกรมรถไฟ แลเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการด้วย ซึ่งได้อุสาหพยายามลำบากมาแต่แรกจนถึงบัดนี้ เป็นผู้ทลุมควรซึ่งจะได้รับความชอบใจของเราแท้ และเป็นเครื่องให้มันหมายความว่า ด้วยความอุตสาหเช่นนั้นคงจะได้ปลดเปลื้องความรำคาญเมื่อรฤกถึงให้สูญหายได้ ด้วยทำการให้สำเร็จตลอดได้ โดยไม่ช้า

เราขออำนวยพรแก่ทางรถไฟนี้ แลกรมรถไฟซึ่งจะได้ทำการต่อไปภายหน้า ขอให้การทั้งปวงสำเร็จเป็นประโยชน์ แพร่หลายยังยืนสืบไป

พระบรมราชินีนาถได้พร้อมด้วยเรา ขอขอบใจเสนาบดี กระทรวงโยธา
แลกรมรถไฟที่ได้เห็นจัดการทั้งปวงในเวลาวันนี้ เป็นที่พึงพอใจ แลทั้งถ้อยคำ
ที่ได้กล่าวถึงเราทั้งสองนั้นด้วย

บัดนี้ จะได้ให้บำเหน็จแก่เจ้าพนักงานทั้งหลาย ซึ่งได้ทำให้การอันนี้
สำเร็จได้ เพื่อจะให้เปนเครื่องหมายแห่งความพอใจของเรา แลความดีของเขา
ซึ่งได้ทำไว้ ในการอันเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่นี้ ตามที่เขาสมควรจะได้รับนั้น.

ข้อบังคับของทางรถไฟ

กรุงเทพมหานคร

ด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดิน
ต่างพระองค์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชานุญาต ให้
เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ทำกฎเป็นข้อบังคับสำหรับทางรถไฟนครราชสีมา
ขึ้นไว้ เพื่อให้ผู้ที่โดยสารรถที่เกี่ยวข้อง ด้วยทางรถไฟนี้ประพฤติตามข้อ
ทั้งหลายดังต่อไปนี้

ข้อบังคับของทางรถไฟกรุงเทพฯ

ข้อ ๑ ห้ามมิให้คนโดยสารคนหนึ่งคนใดนั่งในรถหรือบนรถ ๑ นั่งรถ
ใดที่ใช้ในทางรถไฟ นอกจากผู้นั้นได้เสียค่าโดยสารแล้ว

ข้อ ๒ คนโดยสารทั้งหลาย ต้องเอาตัวของตนออกให้เจ้าพนักงาน
รถไฟ เมื่อเจ้าพนักงานเรียกรับขอลูก และต้องมอบตัวนั้นให้แก่เจ้าพนักงานผู้
มีหน้าที่ จะรับก่อนเวลาจะออกจากโรงพักเลขนั้น

กล่าวด้วยตัวแปลใช้ทั้งไปมา

หรือตัวประจำปีจะให้ผู้อื่นใช้ไม่ได้

ข้อ ๓ ตัวประจำปีนั้นจะให้ผู้อื่นใช้ไม่ได้ ต้องใช้แต่จำเพาะตัวผู้
ไปมาในตำบลหนึ่งตำบลใด ที่มีชื่อตำบลแจ้งอยู่ในตัวนั้น ว่าตั้งแต่ตำบลนั้นไป
ถึงตำบลนั้น แต่ถ้าผู้อื่นผู้หนึ่งผู้ใด ลักลอบเอาตัวประจำปีไปใช้ หรือคิดจะใช้

จะต้องถูกปรับจนถึง ๓๐ บาท นอกจากค่าโดยสานตามธรรมเนียม แห่งระยะทางทั้งหมดที่แจ้งอยู่ในตัวนั้น แลค่าธรรมเนียมพิเศษที่แจ้งอยู่ใน ข้อ ๕ แห่งข้อบังคับเหล่านี้ด้วย

ถ้าเจ้าพนักงาน ได้กับปะผู้หนึ่งผู้ใด ลักลอบเอาตัวประจำ ปี ไปใช้ เจ้าพนักงานจะเก็บรับเอาตัวนั้นเสียโดยทันที ไม่ให้ใช้ต่อไปอีก เว้นแต่ผู้เจ้าของจริง ๆ จะแสดงให้เห็นได้โดยสัจจริง ว่ามีผู้ลักลอบเอาตัวนั้น ไปโดยเขามิได้รู้เห็นเลย กับจะติโทษเขาว่า ไม่ระมัดระวังนั้น ไม่ได้

ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดลักลอบเอาตัวนี้ ไปใช้ โดยผู้เจ้าของตัวทราบแล้วก็ดี ผู้เจ้าของตัวจะต้องถูกปรับจนถึง ๓๐ บาท กับทั้งเจ้าพนักงานจะไม่ให้ใช้ตัวนั้นได้อีก

กล่าวด้วยโทษสำหรับคนโดยสาน ที่ไม่ได้เอาตัวออกให้ดู

ข้อ ๔ ถ้าคนโดยสานคนหนึ่งคนใดไม่เอาตัวออกให้ดู หรือไม่มอบตัวให้เจ้าพนักงานแล้ว จะต้องเสียค่าโดยสานนับตั้งแต่ตำบลที่รถไฟออก หรือตั้งแต่โรงพักละแวกที่ตรวจตัวครั้งแรกนั้นกับจะต้องถูกปรับตาม ที่หมายไว้ในกฎข้อ ๕ ที่แจ้งอยู่ใน

กล่าวด้วยคนโดยสานที่ไม่มีตัว หรือที่นิ่งขึ้นสูงเกินไป

ข้อ ๕ คนโดยสานไปในรถไฟไม่มี ตัวหรือไป เกินระยะที่แจ้งอยู่ในตัวนั้น หรือนิ่งในชั้นสูงกว่าที่แจ้งอยู่ในตัวนั้น ถ้าจับได้จะต้องยึดเอาตัวไว้ ให้

เสียเงินนอกจากค่าโดยสารที่กล่าวในข้อ ๔ นั้นอีกตามชั้นที่ตนไป คือชั้นที่ ๑
 ลีบาท ชั้นที่ ๒ และชั้นกลางถึงต่ำลง ชั้นที่ ๓ หนึ่งบาท

แต่ถ้าคนโดยสารไปรถไฟ ไม่มีตัวหรือไปชั้นสูงกว่าที่ตนควรจะไป แต่
 ได้แจ้งแก่เจ้าพนักงานรถไฟ ว่าตนมิได้มุ่งหมายจะฉ้อโกงรถไฟ แล้วต้องเสีย
 ค่าปรับลดลงมาคือ ชั้นที่ ๑ หนึ่งบาท ชั้นที่ ๒ สองสลึง ชั้นที่ ๓ หนึ่งสลึง
 นอกจากที่ตนต้องเสียค่าโดยสารตามธรรมเนียม หรือค่าโดยสารที่ผิดกัน เมื่อตนไป
 ในชั้นสูงนั้น

กล่าวด้วยการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือ
 กระทำให้ลบเลือนในหนังสือเบิกกล่องหรือตัว

ข้อ ๖ ถ้าคนโดยสารผู้หนึ่งผู้ใดเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือกระทำให้
 ลบเลือนในหนังสือเบิกกล่อง หรือตัวด้วยความตั้งใจเพื่อจะให้กำหนดวัน เลข
 หมายเลขหรือข้อความสำคัญสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่แจ้งอยู่ในนั้นให้เป็นที่ยั่วไม่ได้ จะ
 ต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๓๐ บาทขึ้นไป

กล่าวด้วยคนมีโรคอันเป็นที่จะติดต่อกันได้

ข้อ ๗ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีโรคอันเป็นที่น่าเหิน หรือที่ติดกันได้ไปใน
 รถไฟโดยไม่ได้รับอนุญาตพิเศษ จากเจ้าพนักงานนายโรงพักก่อน และผู้หนึ่ง
 ผู้ใดที่เป็นผู้ดูแลคนโรคชนิดนี้ไปในรถไฟนั้น เจ้าพนักงานในรถไฟจะไล่ออก
 เสียด้วยกัน

กล่าวด้วยการฉ้อโกงรถไฟ

ข้อ ๘ ถ้าคนหนึ่งคนใดกระทำการเพื่อจะฉ้อโกงรถไฟ โดยอาการ

อย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจะหลบหลีกไม่เสียค่าโดยสารจะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป

กล่าวด้วยเงินที่คืนให้แก่ผู้โดยสาร โดยเหตุว่าที่นั่งในรถไม่มี

ข้อ ๙ เมื่อผู้โดยสารได้ซื้อตั๋วแล้ว ครั้นมาถึงรถไม่มีที่นั่ง จะไปไม่ได้ ผู้โดยสารจะได้เงินค่าตัวคืน แต่ต้องนำตัวไปคืนแลร้องขอในกำหนด ๓ ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่ได้รับตั๋วไป

ผู้โดยสารทั้งหลายที่ได้ซื้อตั๋วขึ้นรถแล้ว แต่ต้องไปขึ้นต่ำกว่ากำหนดที่แจ้งอยู่ในตั๋ว โดยเหตุว่าไม่มีที่นั่งขึ้นในรถ ผู้โดยสารเหล่านั้นจะได้เงินซึ่งเป็นราคาค่าที่นั่งที่ตนขึ้นรถกลับคืนเมื่อเวลาลงตัวคืนนั้น แต่ต้องบอกกล่าวให้ผู้กำกับรถทราบไว้ก่อนเวลาที่รถจะออก

กล่าวด้วยการขึ้นรถแสดงจากรถ เมื่อเวลากำลักรถเดิน

ข้อ ๑๐ ถ้าคนโดยสารผู้หนึ่งผู้ใดขึ้นรถหรือลงจากรถ หรือกระทำการเพื่อจะขึ้นรถหรือลงรถ หนึ่งรถใดเวลารถเดิน หรือขึ้นรถลงรถตามในท้องถิ่น นอกจากข้างรถที่เทียบอยู่กับที่จอด หรือที่ ๆ เจ้าพนักงานรถไฟได้จัดทำไว้สำหรับคนขึ้นรถแสดงจากรถ หรือเปิดประตูเมื่อเวลารถเดินก็ดี ผู้นั้นจะต้องถูกปรับจำนวนถึง ๒๐ บาทได้

กล่าวด้วยคนไปกักรถเครื่องจักรเคลื่อน ๆ

ข้อ ๑๑ ถ้าคนหนึ่งคนใดไปกักรถเครื่องจักรรถไถถ่าน หรือรถพ่วงที่

สำหรับใช้ในการรถไฟไม่ใช้รถสำหรับคนโดยสาร เมื่อคนไม่มีน้ำดื่ม จะไป
เช่นนั้น จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๒๐ บาทขึ้นไป กับจะต้องไล่ออกเสียจาก
ทางรถไฟด้วย

กล่าวด้วยการสูบบุหรี่

ข้อ ๑๒ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดสูบบุหรี่ใน รถหรือบนรถที่ได้จัดไว้สำหรับเฉพาะ
แต่ผู้ที่ไม่สูบบุหรี่แล้ว จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๕ บาทขึ้นไป แต่ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด
ขึ้นสูบบุหรี่ เมื่อตนได้ทราบความแล้วจะต้องห้าม เจ้าพนักงานจะไล่ออกเสีย
จากรถแลจากบริเวณของทางรถไฟก็ได้

กล่าวด้วยการเมาสุรา

หรือการกระทำให้เป็นที่น่ารำคาญแก่คนอื่น

ข้อ ๑๓ ถ้าเจ้าพนักงานพบเห็นผู้หนึ่งผู้ใดเมาสุรา กระทำให้เป็นที่น่า
รำคาญแก่ผู้อื่น หรือประพฤติกิริยาชั่วหรือพูดจาตาด่าทู่ซ้าหรือหยาบคาย หรือ
แก๊งกระทำวุ่นวายรบกวน ไม่ให้คนอื่นได้ความสบายหรือดื่บไฟ จะต้องถูก
ปรับไม่เกินกว่า ๑๐ บาทขึ้นไป กับจะเก็บริบเอาค่าโดยสารที่จะได้เสียไปแล้ว
นั้น หรือใบเบิกกล่องที่ได้รับแล้วนั้น กับจะไล่ออกเสียจากทางรถไฟด้วย

กล่าวด้วยการทำการขัดขวาง

ต่อเจ้าพนักงานรถไฟ

ข้อ ๑๔ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดตั้งใจทำการขัดขวางต่อเจ้าพนักงาน ผู้หนึ่ง
ผู้ใดในการที่เจ้าพนักงานผู้นั้น จะรับราชการในหน้าที่ของตนอยู่แล้ว จะต้อง
ถูกปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป

กล่าวด้วยกระทำการขัดขวางต่อการบอกข่าว

ข้อ ๑๕ คนโดยสถานผู้หนึ่งผู้ใดไปเล่นไปลองเล่นกับเครื่องต่าง ๆ ที่กรรมรถไฟได้จัดทำขึ้นไว้ สำหรับบอกข่าวไปมาในระหว่างคนโดยสถาน แลเจ้าพนักงานผู้กำกับรถ โดยเหตุที่ไม่จำเป็นแล้ว จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป

ข้อ ๑๖ กล่าวด้วยการกระทำการขัดขวาง วนวายต่อทางรถไฟหรือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับทำการ คงมีโทษตามกฎหมายอาญาโทษหลวง

ข้อ ๑๗ กล่าวด้วยการขวางปาลังของไปที่รถ คงมีโทษตามกฎหมายอาญาโทษหลวง

กล่าวด้วยขายขึ้นรถที่ได้จัดไว้

เฉพาะสำหรับผู้หญิง

ข้อ ๑๘ ชายผู้หนึ่งผู้ใด ขึ้นรถหรือเข้าไปในห้องพัก หรือที่ซึ่งได้จัดไว้เฉพาะสำหรับผู้หญิง โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควรแล้ว จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป กับทั้งจะริบเอาเงินค่าโดยสารที่ได้เสียไปแล้วนั้น หรือค่าโดยสารเบ็ดเตล็ดที่ตนได้ซื้อแล้ว แลเจ้าพนักงานรถไฟจะไล่เสียจากทางรถไฟด้วยก็ได้

กล่าวด้วยการจัดขึ้นไม่ยอมไป

จากห้องรถซึ่งเต็มแล้ว

ข้อ ๑๙ คนโดยสถานผู้หนึ่งผู้ใดไม่ยอมไปจากห้องรถ ซึ่งเป็นที่หวง

ห้ามหรือห้อง ซึ่งมีคนโดยสารอยู่เต็มครบจำนวนอย่างมากแล้ว หรือขัดขึ้นกะทาง มิให้ผู้อื่นผู้ใดควรจะต้องเข้าไปได้ เข้าไปในห้องที่กรมรถไฟไม่ได้ ทวงห้ามไว้สำหรับผู้ที่ห้ามไว้ หรือห้องที่ยังไม่มีคนโดยสารเต็มครบจำนวน อย่างมาก ก็ดี จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๒๐ บาทขึ้นไป

กล่าวด้วยการบุกรุก

ข้อ ๒๐ คนหนึ่งคนใดบุกรุกหรือเข้าไปโดยไม่ชอบ ธรรมเนียมในรถไฟหรือในเขตรที่ทางรถไฟ เว้นแต่ที่ขึ้นเป็นที่ได้จัดไว้สำหรับหาชนทั่วไปแล้ว จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๑๐ บาทขึ้นไป แต่ถ้าผู้นั้นยังขัดขึ้นอยู่ เมื่อเจ้าพนักงานรถไฟร้องขอให้ออกไปแล้วจะต้องถูกปรับขึ้นอีก ๕๐ บาท

กล่าวด้วยคนขับรถ

ข้อ ๒๑ คนขับรถหรือเกวียนล้อเลื่อนต่าง ๆ อย่างใด ๆ ก็ดี หรือรถอื่น ๆ ก็ดี ในเวลาที่อยู่ในบริเวณของทางรถไฟ ไม่ประพฤติตามคำสั่งเจ้าพนักงาน ในข้ออื่นควรอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะต้องถูกปรับไม่เกินกว่า ๑๐ บาทขึ้นไป

กล่าวด้วยการปล่อยสรรพสัตว์

ให้เดินบนทางรถไฟ

ข้อ ๒๒ ถ้าคนหนึ่งคนใดค้อนสัตว์หรือปล่อยให้สัตว์เดินผ่านทาง หรืออยู่ในทางรถไฟนอกจากเวลาแลตำบลที่ ๆ ได้กำหนดไว้แล้ว จะต้องถูกปรับจนถึงตัวละ ๕ บาท

กล่าวด้วยสัตว์พาหนะเที่ยวอยู่ตามทางรถไฟ

ข้อ ๒๓ เจ้าของสัตว์พาหนะปล่อยให้สัตว์พาหนะของตน เที่ยวอยู่ใน เขตที่ทางรถไฟตอนหนึ่งตอนใด เมื่อเจ้าพนักงานพบเห็นเข้า จะต้องถูกปรับ จนถึงตัวละกึ่งตำลึง

กล่าวด้วยการจำเอนต้องรับใบเสร็จสำคัญ

ข้อ ๒๔ เจ้าพนักงานรถไฟจะไม่รับผิดชอบในการเสียหาย หรือชำรุด ทรุดโทรม แลอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใด ที่เกิดขึ้นแก่สิ่งของต่าง ๆ แลเครื่อง ภาชนะใช้สอยเดินทาง ซึ่งเป็นของคนโดยตนเอง หรือที่คนโดยส่านนั้นเป็นผู้ ระวังรักษานั้นเลย เว้นไว้แต่เจ้าพนักงานรถไฟได้รับมอบหมายแลได้ให้ใบ เสร็จไว้เป็นสำคัญ

กล่าวด้วยความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานรถไฟ มีกำหนดเว้นไว้แต่ได้มีการรับประกัน

ข้อ ๒๕ (๑) เจ้าพนักงานรถไฟจะไม่รับผิดชอบในเหตุเสียหาย หรือ ชำรุดทรุดโทรม หรืออันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นแก่สิ่งของต่าง ๆ ที่มีชื่อ แจ้งอยู่ต่อไปนี้ หรือจะเป็นห่อ หรือหีบเครื่องขึงกันอย่างใดก็ดี ซึ่งมีของอยู่ ในนั้น คือ

(ก) ทองหรือเงิน จะเป็นเงินตราทองคำหรือไม่มีตราก็ตาม จะเป็น รูปพรรณหรือไม่ใช่รูปพรรณก็ตาม

(ข) ของที่ซุกซ่อนต่าง ๆ

(ค) เสื้อผ้าเครื่องใช้เครื่องใช้ แลผ้าโปรงที่เจือไปด้วยทองเงิน ซึ่งไม่ใช่เครื่องยศ หรืออยู่ในล้นเครื่องยศของนายทหารพลทหาร ลูกเรือ พนักงาน พลตระเวน แลข้าราชการทั่วไปในราชการสยาม หรือต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งจะใช้เครื่องยศเหล่านั้น

(ข) ไข่มุกเพชรพลอยต่าง ๆ แลเครื่องประดับต่าง ๆ

(ง) นาฬิกาพก นาฬิกาข้อมือ หรือนาฬิกาข้อมือข้อมือ

(จ) เครื่องบริภัณฑ์ประกันของหลวง

(ฉ) ตัวตราหลวงต่าง ๆ

(ช) ตัวแลกเงินตัวสัญญากำหนดใช้เงินตัวแบงก์ โฉด หรือตัวรับ

ประกันสัญญาใช้เงินต่าง ๆ

(ซ) แผนที่ หนังสือเขียนต่าง ๆ แลหนังสือสำคัญต่าง ๆ

(ณ) รูปภาพแลวาดลายทาสีรูปพิมพ์ด้วยแกะสลัก รูปพิมพ์หินรูปถ่าย รูปพรรณลายเลื่อย รูปสลักหรือปั้น แลเครื่องต่าง ๆ ที่ประดิษฐ์ทำขึ้นโดยวิจิตรต่าง ๆ

(ญ) เครื่องถ้วย แลเครื่องแก้วต่าง ๆ ของเคลือบหรือทำด้วยศิลาต่าง ๆ ทุกอย่าง

(ด) ไหมที่ทอเป็นผืนผ้าแล้ว แลที่ยังไม่ได้ทอ จะมาด้วยก้นกับของอื่น ๆ หรือมาต่างหาก

(ต) ผ้าหมักกันหนาว

(ถ) ผ้าโปรงแลขนนกแลสัตว์ต่าง ๆ

(๓) ฝน

(๔) ของทำด้วยงาช้าง ไม้ดำ หิน ฟองน้ำ ไม้จันทร์

(๕) ชมน้ำมันจัน แลน้ำมันหอมอื่น ๆ ที่ใช้ทำเครื่องหอม

(๖) หีบเพลงแลเครื่องมีวิชาต่าง ๆ

(๗) ของอื่น ๆ ที่มีราคาพิเศษ ซึ่งท่านเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการจะประกาศแจ้งความในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเพิ่มเติมลงในรายชื่อนี้ เมื่อสิ่งของเหล่านั้นมีราคาเกินกว่า ๑๐๐ บาทขึ้นไป เว้นไว้แต่ราคาแลชนิดของ ๆ เหล่านั้นห่อหุ้มมัดของเครื่องเหล่านั้น ผู้ฝากจะได้แจ้งความให้เจ้าพนักงานตรวจตราดูก่อนแลได้เสียเงินค่ารับประกัน หรือค่าทำขวัญที่รถไฟต้องระวางในเหตุอันตราย ทว่าขึ้นมากเกินกว่าที่เจ้าพนักงานได้กะไว้ เงินค่ารับประกัน แลเงินค่าทำขวัญเหล่านั้นจะต้องเสียให้แก่เจ้าพนักงานผู้รับ ที่กรมรถไฟได้ตั้งไว้โดยสมควร ให้เป็นผู้รับเงินนั้นแทนกรมรถไฟ แลเมื่อมันได้ตรวจตราหรือกะทำอย่างใดให้เห็นเป็นที่พอใจอยู่แล้วว่าห่อมัดเหล่านั้น มีของถูกต้องตามที่เจ้าของได้แสดง

กล่าวด้วยการห่อหุ้มหรือบรรจุของแลหมายสำคัญ

ที่ห่อหุ้มต่าง ๆ ไม่เรียบร้อยแลอื่น ๆ

(๘) เจ้าพนักงานรถไฟจะไม่รับผิดชอบในการเสียหายหรือเป็นอันตรายเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเกิดขึ้นแก่ของซึ่งผูกมัดห่อหุ้มแลหมายสำคัญ หรือซึ่งแสดงข้อตำบัลแล้วแต่ห่อหุ้มไม่พอ หรือไม่เรียบร้อยหรือมีของต่าง ๆ รวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้กระทบกัน แยกเป็นอันตราย หรือโดยว่าของนั้นรั่ว เป็นมาใน

ภาษาไม่ดี หรืออัดไม่เรียบร้อย หรือโดยว่าของมันจะเสียไปเพราะการนำ
ไปยัดขึ้นอย่างหนึ่งอย่าใดเลย

กล่าวด้วยการเสียหายหรืออันตราย
ที่เกิดขึ้นแก่ของที่ได้รับความเสียหาย

(๓) ของทั้ง หลายที่มีราคาพิเศษ ได้รับประกันดังกล่ามาแล้วข้างต้น
เสียหายหรือเป็นอันตราย ชำรุดหักพังไปก็ดี เงินค่าทำขวัญที่เจ้าพนักงานจะ
เสียให้มัน จะไม่เกินกว่าราคาที่ผู้ฝากได้แจ้งแสดงไว้แต่เดิมนั้น แลหน้าที่ ๆ จะ
ชั้นสุดว่าราคาที่ได้แสดงไว้นั้น จะเป็นราคาของจริงหรือไม่จริงนั้น ถึง
จะได้ทำหนังสือบอกกล่าวแสดงไว้อย่างใดก็ดี ต้องเป็นหน้าที่ให้ผู้ร้องขอค่าทำ
ขวัญนั้น จะต้องกระทำไปปรากฏ

กล่าวด้วยกำหนดเวลาจะร้องขอค่าทำขวัญที่สมควร

ข้อ ๒๖ เจ้าพนักงานจะไม่รับฟังคำขอร้องเอาค่าทำขวัญอย่างหนึ่ง
อย่างใดนอกจากได้ร้องขอภายในกำหนด ๖ เดือน ตั้งแต่เวลาที่เกิดเหตุขึ้น
เท่านั้น

กล่าวด้วยของที่จะเกิดอันตรายหรือของเน่าเหม็น

ข้อ ๒๗ (๑) ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดนำของเน่าเหม็น หรือของที่จะเป็น
อันตรายขึ้นรถไฟไปเอง หรือให้เจ้าพนักงานรถไฟนำเอาของนั้นไปในรถไฟ
ลำพังเป็นอันขาด

(๒) ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดเอาของอย่างทีกล่าวนั้นไปด้วยรถไฟ นอก

จากได้แจ้งความโดยชัดเจนให้นายโรงพัก หรือเจ้าพนักงานรถไฟ ผู้ที่ดูแลกำกับอยู่ในที่ ๆ ตนได้นำเอาของไปขึ้นรถนั้น ทราบชนิดของนั้นก่อน หรือขอมอบ หรือสิ่งของอย่างนั้นไปขึ้นรถไฟ เมื่อตนไม่ได้หมายซื้อบอกชนิดของให้จะแจ้งไว้ข้างนอกห่อ หรือมีฉลาก ถ้าไม่ได้มีหนังสือแจ้งชนิดของนั้นให้เจ้าพนักงานรถไฟ ซึ่งเป็นผู้รับของนั้นทราบก่อน ไม่ได้ทั้งสิ้น

(๓) เจ้าพนักงานรถไฟทุก ๆ คนอาจที่จะไม่ยอมรับของ เช่นที่กล่าวแล้วเหล่านี้ขึ้นไว้ในรถ แต่ถ้าเจ้าพนักงานเหล่านี้ได้ทราบความว่าของเหล่านี้ได้รับไว้แล้วโดยไม่ได้มีผู้แจ้งความล่วงหน้าตามที่กล่าวไว้ตอน ๒ ข้อนั้นแล้ว เจ้าพนักงานอาจที่จะไม่ยอมพาเอาไป หรือหยุดไม่รับส่งอีกต่อไปก็ได้

(๔) ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุที่น่าสงสัยโดยว่ ของเช่นที่กล่าวแล้วนี้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมีอยู่ในห่ออันหนึ่ง ซึ่งเป็นของยังไม่มีผู้แจ้งความล่วงหน้าตามที่กล่าวไว้ในตอน ๒ ข้างบนนี้ เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะให้เปิดห่อของนั้นออก เพื่อจะได้ตรวจของในห่อนั้นได้

กล่าวด้วยการลักลอบ

เอาของที่จะเป็นอันตรายเลขของเน่าเหม็นขึ้นรถไฟ

ข้อ ๒๘ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดประพฤติดังข้อ ๒๗ ได้นำเอาของที่เกิดอันตรายเลขของเน่าเหม็นขึ้นรถไฟ หรือเอาของอย่างนั้นมาฝาก หรือมอบให้ขึ้นรถไฟก็ดี จะต้องถูกปรับตั้งแต่ ๕๐๐ บาทลงมา ก็จะต้องรับผิดชอบในเหตุเสียหายแลอันตรายทั้งสิ้นซึ่งเกิดขึ้น เพราะของนั้นไปขึ้นรถไฟทุกอย่าง

กล่าวด้วยตั้งใจกระทำอันตราย

แก่สรรพสิ่งของๆ รถไฟ

ข้อ ๒๙ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดทำรถไฟหรือของอื่น ๆ ซึ่งเป็นของ รถไฟให้เสียหายไปจนเปราะอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี จะต้องถูกปรับให้ ใช้อำนาจของที่เสียไป กับจะต้องถูกปรับอีกตั้งแต่ ๕ บาท ถึง ๑๐ บาท

กล่าวด้วยการเกาะกุมผู้กระทำผิด

ข้อ ๓๐ เจ้าพนักงาน แลคนใช้ของกรมรถไฟต้องเป็นธุระดูแลให้คนทั้งปวงประพฤติตามที่ถูกกล่าวมาข้างบนนี้โดยเคร่งครัดแข็งแรง และมีอำนาจที่จะเกาะกุมจับผู้กระทำผิดได้ เมื่อเป็นการจำเป็น

ข้อ ๓๑ การรับผิดชอบของเจ้าพนักงานรถไฟในสิ่งของทั้งสิ้นนั้น พึงเข้าใจว่าจะหมดสิ้นเมื่อพ้น ๒๔ ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่ของเหล่านั้น ได้ส่งมาถึงโรงพักปลายทางที่จะส่งของนั้นไปแล้ว ต่อเวลานี้ไปผู้เป็นเจ้าของจะต้องดูแลรักษาเอาเองทั้งสิ้น แต่ถ้าของนั้นเจ้าพนักงานรถไฟจะเก็บเข้าไปในโรงแล้วก็ดี เจ้าของจะต้องดูแลรักษาเอาเองทั้งสิ้น

ข้อ ๓๒ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้กระทำผิดต่อข้อบังคับเหล่านี้ กับไม่ยอมเสียค่าปรับใหม่ตามที่ได้อำนาจไว้ ในข้อบังคับนั้นแล้ว จะต้องถูกจับนำมายังกระทรวง ผู้มีหน้าที่ เพื่อจะได้ชำระตามกฎหมาย

พระราชทานพระราชนุญาต ณ วันที่ ๑ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

เลขาธิการกระทรวงโยธาธิการ

พิทยลาภพฤฒิธาดา

ผู้รับพระราชนุญาต

ประกาศกระทรวงโยธาธิการ

แผนกรมรถไฟ

ด้วยการเดินรถไฟสายนครราชสีมาซึ่งเปิดให้มหาชนโดยสาน ไปมาตามความปรารถนาตอน ๑ ระหว่างกรุงเก่ากับกรุงเทพ ฯ ซึ่งได้เดินไปมาทุกวันนี้ บัดนี้ กรมรถไฟหลวงได้ทวิการก่อสร้างทางรถไฟ ต่อจากกรุงเก่าถึงตำบลแก่งคอยแล้วเสร็จบริบูรณ์ รถเดินไปมาได้อีกตอน ๑ กระทรวงโยธาธิการจึงได้นำความกราบบังคมทูล พระกรุณาแด่สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์ ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชนุญาต ให้เปิดรถไฟเดินถึงตำบลแก่งคอยแล้วให้มหาชนได้ ใช้ตามปรารถนา เช่นตอนกรุงเทพ ฯ กับกรุงเก่า ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ เป็นต้นไป กรมรถไฟจะได้จัดการตามพระราชเสาวนีย์

เพราะเหตุนี้จึงแจ้งความมาให้ทราบ เมื่อว่าท่านผู้ใดที่ประสงค์จะโดยสารรถไฟไปมาในระยะแต่กรุงเทพ ฯ ตลอดไปถึงตำบลแก่งคอยแล้ว ก็จะได้ไปมาโดยสะดวก

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

โดยรับสั่งพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

(เซน) ก. เบทเก

เจ้ากรมรถไฟ

กฎเกณฑ์กระทรวงโยธาธิการ

สำหรับกรมรถไฟหลวง

ว่าด้วยการจำหน่ายตั๋วใบอนุญาต
ให้โดยสารทางรถไฟไม่ต้องเสียเงิน
กำหนดให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน
รัตนโกสินทรศก ๑๑๗

ด้วยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤธยาธาดา เสนาบดีกระทรวง
โยธาธิการ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ตั้งกฎเป็นข้อบังคับสำหรับ
กรมรถไฟหลวง ว่าด้วยการจำหน่ายตั๋วใบอนุญาต ให้คนโดยสารในรถไฟ
หลวงโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสาร มีเนื้อความดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ การอนุญาตให้โดยสารไปในรถไฟหลวง โดยไม่ต้องเสีย
เงินค่าโดยสารนั้น ตั้งแต่นั้นต่อไปให้มีกำหนดแลตรวจตราโดยการออกใบอนุญาต
ซึ่งเจ้าพนักงานในหัวราชการนั้น ๆ ถ้าเจ้าพนักงานรถไฟซึ่งได้รับอำนาจตามกฎหมาย
ข้อบังคับนี้ตามคำสั่งพิเศษของเจ้ากรมรถไฟให้ เป็นผู้จำหน่ายตั๋วอนุญาตเช่นนั้น
จะออกให้

ข้อ ๒ ตั๋วอนุญาต ดังกล่าวมาในข้อ ๑ นั้นมีดังนี้ คือ
อย่างที่ ๑ ตั๋วอนุญาตให้โดยสารไม่ต้องเสียเงิน ซึ่งใช้ได้ไม่มี
กำหนดเที่ยว แต่ไม่มีกำหนดรถชั้นใด ๆ แลเป็นตั๋วอนุญาตชั่วคราว มีเวลา
กำหนดใช้ได้เฉพาะภายในนั้น ถ้าให้ใช้ได้ตลอดปีนั้นอย่างหนึ่ง

อย่างที ๒ ตัวอนุญาตโดยสถานไม่ต้องเสียเงินซึ่งใช้ได้มีกำหนด ใน
เฉพาะรถคันใดคันหนึ่ง แลเพียงระยะใดระยะหนึ่งแลให้ใช้ได้ยาวนานที่สุด
ไม่ยิ่งกว่าเฉพาะในเดือนนั้นเท่านั้นอย่างหนึ่ง

อย่างที ๓ ใบอนุญาตให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินซึ่งใช้ได้เฉพาะคราว
เดียวสำหรับเดินทางได้ชั่วแต่เที่ยวเดียว ถ้าทิ้งกลับด้วยเท่านั้นอย่างหนึ่ง

เจ้าพนักงานรถไฟผู้ซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปยังสะเตชันอื่น โดยพระราชการ
ฎาจะกลับมายังนำที่ราชการของชน ในเวลาเมื่อกระทำการภายนอกสะเตชันของ
ตนเสร็จแล้วก็ดี จะต้องให้มีใบอนุญาตโดยสาร ไม่ต้องเสียเงินอย่างที ๓ เช่น
กล่าวแล้วนั้นมาสำหรับตัวด้วย จึงจะโดยสถานได้

ข้อ ๓ การออกตั๋วฎาใบอนุญาต ให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินเหล่านี้
นอกจากการที่ได้มอบอำนาจไปให้หัวหน้าในระยะตำบลต่าง ๆ ให้ออกได้แล้ว จะ
ต้องให้ได้รับอนุญาตจากเจ้ากรมรถไฟเอง จึงจะออกได้

ข้อ ๔ ตัวฎาใบอนุญาตให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินนั้น ให้ออกให้แก่
คนจำพวกต่าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

จำพวกทีหนึ่งให้ใช้ได้ตลอดทางรถไฟนั้น คือ

๑. เสนาบดี แลผู้แทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กับทั้งปลัดทูล
ฉลองฎาผู้แทนปลัดทูลฉลองในกระทรวงนั้น

๒ ข้าราชการในกรมอื่น ๆ ถ้าผู้มีบรรดาศักดิ์ ในราชการบรรดาศักดิ์มีนำที่
ราชการเกี่ยวข้องกับการรถไฟตามที่สมควร ซึ่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
จะได้สั่งให้อนุญาตให้

- ๓ เจ้ากรมรถไฟ ถ้าผู้แทนเจ้ากรมรถไฟ
 - ๔ อินนิทเนียบนายเซกชั้นทั้งหลาย
 - ๕ สมิทบาญชีใหญ่
 - ๖ เจ้าพนักงานใหญ่ผู้จัดการเดินรถไฟ
 - ๗ เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้จัดการโรงงานทำการรถไฟ
 - ๘ หัวหน้ากองรักษาพัสดุ
 - ๙ ผู้ตรวจบัญชีเงินรับจ่ายตามละเคชันต่าง ๆ และผู้ตรวจระทั้งปวง
 - ๑๐ เจ้าพนักงานแพทย์ทั้งหลายของกรมรถไฟ
 - ๑๑ เจ้าพนักงานตรวจการโทรเลข
- จำพวกที่ ๒ ให้ใช้ได้เฉพาะมีกำหนดระยะ

๑๒ นายตรวจการทั้งหลาย ซึ่งจะโดยสถานไปมาในระยะอันเป็นหน้าที่ซึ่งตนทำการอยู่ ถ้าโดยสถานไปยังที่อยู่ของอินนิทเนียบ นายเซกชั้นผู้บังคับการตำบลนั้น การออกตั๋วอาใบอนุญาต ให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินชนิดตั้งแต่ ๑ ถึง ๑๑ นั้น ให้เจ้ากรมรถไฟเป็นผู้ออกให้เอง นอกจากนั้นให้เจ้าพนักงานหัวหน้าซึ่งมีหน้าที่ในระยะตำบลนั้น ๆ เป็นผู้ออกให้

ข้อ ๕ ตั๋วอนุญาตให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินเฉพาะเที่ยวเดียวนั้น ให้ออกจำหน่ายให้ได้ แก่คนจำพวกที่จะกล่าวต่อไปนี้ด้วย คือ

จำพวกที่ ๑ คนทำราชการอาคนที่มีราชการตบรองฝึกหัดในราชการของรถไฟหลวงให้ใช้

๑ สำหรับตัวผู้นั้นเองกับทั้งครอบครัวบ่าวไพร่ แต่คนใช้การเยาเรือนของผู้นั้น ในเวลาเมื่อจะโดยสถานไปถึงตำบลที่ให้ผู้ผู้นั้นไปทำการ

๒ สำหรับตัวผู้ยื่นเอง ในเวลาเมื่อโดยส่านไปมาด้วยราชการ

๓ สำหรับตัวผู้ยื่นเอง กับทั้งครอบครัวบ่าวไพร่ แลคนรับใช้การ
เย่าเรือนของผู้นั้นด้วย ในเวลาเมื่อต้องย้ายที่อยู่ไปทำการแห่งอื่น

๔ สำหรับตัวผู้ยื่นเอง เมื่อเวลาผู้นั้นป่วย ใช้ฤาสำหรับ ครอบครัวของ
ผู้นั้น คนใดคนหนึ่งซึ่งป่วยไข้ลง เพื่อให้ได้ โดยส่านไปถึงสะเตชั้นใกล้ที่สุด
ซึ่งจะหายาแก้ โรคพยาบาล ใช้นั้นได้ ฤาเพื่อให้ได้ โดยส่านไปถึงโรงพยาบาล
ฤาหมอที่รักษาชำนาญเฉพาะโรคที่ป่วยนั้น ในเวลาเมื่อหมอของกรมรถไฟได้
สั่งให้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล ฤาหมอที่ชำนาญรักษาเฉพาะโรคเช่นนั้น แล
ถ้าเป็นการจำเป็นต้องการจริง ๆ แล้ว ก็ให้ยกตัวอนุญาตสำหรับคนที่เกี่ยวข้อง
กับคนใช้นั้นคนหนึ่งซึ่งจำเป็นต้องการจะให้ ไปกับคนใช้นั้นได้ด้วย

๕ สำหรับคนทำราชการรถไฟ ในเวลาเมื่อได้อนุญาตให้หยุดพักราชการ
ไปจากที่นั้น กับทั้งสำหรับครอบครัว ซึ่งอยู่กินด้วยกันกับผู้นั้น แลบ่าวไพร่ของ
ผู้นั้นด้วย กับทั้งสำหรับให้โดยส่านไปถึงโรงศาลแห่งใด ๆ ซึ่งผู้นั้นจะต้อง
ไปให้การเป็นพยาน ฤาเป็นผู้ชี้แจงการที่ตนเข้าใจชำนาญฤาเป็นจำเลยได้ด้วย

๖ สำหรับลูกของคนที่ทำราชการรถไฟซึ่งต้องอยู่ในตำบลที่ไกล ให้
ได้มาเล่าเรียนถึงโรงเรียน ถ้าแม้ว่าลูกของคนทำราชการรถไฟเหล่านั้นเป็น
นักเรียนซึ่งหลับนอนอยู่ในโรงเรียนในเวลาเล่าเรียนเช่นนั้น จะออกใบอนุญาต
ให้โดยส่านไม่ต้องเสียเงิน ให้ไปในคราวแรกที่โรงเรียนเปิด แลให้กลับ
ในคราวที่โรงเรียนนั้นปิด ตามกำหนดคราวของโรงเรียนนั้นก็ได้

๗ ถ้าไม่มีวัดซึ่งเป็นที่นับถือ ตามลำดับของคนที่ทำราชการรถไฟ ผู้ใด

ตั้งอยู่ในตำบลซึ่งผู้นั้นทำการอยู่เช่นนั้นแล้ว จะออกใบอนุญาตให้ผู้นั้นโดยสาน
ไม่ต้องเสียเงิน สำหรับตัวผู้นั้นกับทั้งครอบครัว และผู้ทำการเช่าเรือนของผู้นั้น
ให้มากระทำการสักการบูชาในส่วนลาคณาของผู้นั้นก็ได้

๘ ถ้าการซื้อขายสิ่งอาหาร แลสิ่งของที่จำเป็นจะต้องใช้ทั้งปวง
ในละแวกทั้งหลายนั้น จะเป็นการผิดเคืองลำบาก จะออกใบอนุญาตเช่นที่กล่าว
แล้วนั้นให้กรรยา ถ้าผู้นั้นซึ่งทำการเช่าเรือนของคนรับราชการรถไฟเหล่านั้น
เพื่อให้ได้ ไปซื้อขาย สิ่งของมาจากตลาดที่ขายของ อันตั้งอยู่ใกล้ที่สุดกับที่
นั้น มาไว้ใช้สอยเพียงเดือนละ ๔ ครั้งก็ได้

๙ ในเวลาเมื่อให้คนรับราชการรถไฟนั้นออกเสียจากหน้าที่ทำการจะออก
ตัวอนุญาตให้ โดยสาน ไม่ต้องเสียเงิน สำหรับตัวผู้นั้นเองกับทั้งครอบครัวแลคน
ทำการเช่าเรือนของผู้นั้นให้ก็ได้ แต่ต้องออกภายในกำหนดเดือนหนึ่งตั้งแต่
วันที่ให้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อจะให้เดินทางกลับ ไปยังจำบล ซึ่งผู้นั้นแรกเข้า
รับราชการในกรมรถไฟเท่านั้น

๑๐ ถ้าคนรับราชการ ในกรมรถไฟคนใดถึงแก่กรรมลง จะออกตัว
อนุญาตเช่นที่กล่าวแล้วนั้น ให้แก่คนทั้งหลายบรรดาที่ทำการอยู่ในเช่า เรือนของ
ผู้นั้น ก็ได้แต่ภายในเดือนหนึ่ง เพื่อให้ได้ ไปยังที่ทำการใหม่ของคนเหล่านั้น

จำพวกที่ ๒ คนใช้การหลวง ซึ่งคนรับราชการรถไฟ ได้มอบหมาย
การให้กระทำ บรรดาที่ส่งเคราะห์เข้าในจำพวกที่ ๑ ไม่ข้อยังคับไม่ได้ กับ
ทั้งคนทำการเครื่องจักร เครื่องมือต่าง ๆ แลคนงานซึ่งเกี่ยวกับการรถไฟ

๑ ในเวลาเมื่อเรียกผู้นั้นให้มา ถ้าย้ายไปยังละแวกใหม่ แห่งใดแห่ง
หนึ่งสำหรับตัวผู้นั้นเอง แลคนทำการเช่าเรือนของผู้นั้นได้ โดยสานไปด้วย

๒ ในเวลาเมื่อมอบให้ผู้นั้นทำการหลวงนอกออกไปจากตำบลที่ผู้นั้นตั้งอยู่โดยปกติ

อนึ่ง จะออกตั๋วอนุญาตให้ โดยสถานไม่ต้องเสียเงินให้แก่ผู้ทำการ เครื่องจักรเครื่องมือ ถ้าผู้รับเหมาทำการรถไฟ อันไม่ใช่เจ้าพนักงานคนรับราชการ เหล่านั้น ถ้ามีข้อสัญญาที่จะอนุญาตเช่นนั้นก็ออกได้

ก็จะออกตั๋วอนุญาตเช่นนั้น ให้แก่ผู้แทนของหมอในกรมรถไฟ ในเวลาที่เดินทาง เพื่อประโยชน์ราชการของกรมรถไฟก็ออกได้

จำพวกที่ ๓ คนสามัญทั้งหลายเมื่อมีเหตุต้องถูกบาดเจ็บเป็นอันตรายโดยการเดินรถไฟ เมื่อเป็นการจำเป็นแล้วจะออกตั๋วอนุญาตเช่นนั้นให้ ตลอดถึงผู้ที่ดูแลมาด้วยกับผู้ที่ต้องบาดเจ็บนั้น เพื่อให้ได้ไปหาที่พยาบาลด้วยก็ออกได้

กรรมาญาญาตีสันติ ของผู้ที่ต้องบาดเจ็บเช่นนั้น จะได้รับใบอนุญาตให้ โดยสถานไม่ต้องเสียเงิน ให้ไปจากที่อยู่ของตนถึงที่ซึ่งคนที่ต้องบาดเจ็บหาใครยารักษาพยาบาลอยู่นั้น เป็นครั้งเป็นคราวภายในเวลากำหนดอันสมควร ก็ออกได้

ข้อ ๖ ตั๋วอนุญาต ให้โดยสถานไม่ต้องเสียเงินเหล่านี้ ให้อำนาจแก่ผู้ถือตั๋ว ญาใบอนุญาตนั้น เฉพาะแต่ให้ใช้ไปในรถชั้นที่กล่าวไว้ในตั๋ว ญาใบอนุญาตฉบับนั้นเท่านั้น ตามธรรมเนียมของข้อบังคับนี้ คือ ว่าบรรดาคนจำพวกที่ได้กล่าวพรรณนาไว้ในข้อ ๔ ตั้งแต่หนึ่งถึงสิบนั้น จะไปรถชั้นใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น ส่วนจำพวก ๑๑ กับ ๑๒ แลคนทำราชการรถไฟทั้งปวงนอกนั้นกำหนดให้ใช้ไปในรถชั้นที่ ๒ แต่คนงานทั้งปวง ให้ไปได้แต่ในรถชั้นที่ ๓ เท่านั้น

คนที่ต้องบาดเจ็บโดยการเดินรถไฟ กับคนพยาบาลของผู้บาดเจ็บนั้นจะรับ

ชั้นรถชั้นใด ๆ ในชั้นที่ ๑ ถึง ๒ ถ้าที่ ๓ ตามเหตุผลอันสมควรเฉพาะการนั้น ๆ ก็ได้

ญาติญาติที่เกี่ยวข้องกับที่คนรับราชการรถไฟทั้งปวงเหล่านั้น จะรับให้ชั้นรถชั้นเดียวกับชั้นที่คนรับราชการรถไฟผู้นั้นสมควรจะไปในคราวนั้น ถ้าสมควรจะไปในเวลาเมื่อมีขบวนรถอยู่ บ่าวไพร่ทั้งปวงจะรับให้ขึ้นไปได้ชั่วแต่ในรถชั้นที่ ๓ เท่านั้น ยกเสียแต่เป็นการจำเป็นต้องการให้มารับใช้การงานที่ขาดไม่ได้โดยแท้ของนาย ถ้าเพื่อจะให้มาระวังรักษาลูกอ่อนในรถที่นายไปถ้าเมื่อนายไปในรถสำหรับตรวจการซึ่งมีที่จัดไว้สำหรับบ่าวไพร่ให้ ไปในรถนั้นด้วย

บรรดาผู้ซึ่งถือตั๋ว ถ้าใบอนุญาตให้โดยสารไม่ต้องเสียเงินในรถชั้นใดชั้นหนึ่ง ไม่มีอำนาจที่จะไปขึ้นรถชั้นที่สูงขึ้นไป โดยใช้เงินเพิ่มราคาขึ้นจากตัวของตน ที่ตำบลอยู่นั้นได้เลย แต่ถ้าผู้นั้นปรารถนาอยากจะไปในรถชั้นที่สูงขึ้นไปแล้วก็ต้องซื้อตั๋วโดยสารธรรมดาต่างหากโดยเต็มราคาทีเดียว

ข้อ ๗ เด็กอายุต่ำกว่า ๔ ขวบในเวลาที่ญาติผู้หนึ่งไปนั้น ถ้าญาติผู้นั้นได้รับอนุญาตให้โดยสารไม่ต้องเสียเงินแล้ว ก็ให้ไปในรถนั้นได้ ไม่ต้องเสียเงินค่าโดยสาร

ข้อ ๘ บรรดาคนทำราชการรถไฟแลคนงานทั้งปวงของกรมรถไฟหลวงจะได้รับอนุญาตที่จะบรรทุกภาชนะเครื่องใช้สอย สำหรับเย้าเรือนไปโดยไม่ต้องเสียเงินค่าระวาง ได้ตามสมควรตามการที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

๑ ในเวลาแรกเข้ารับราชการ

๒ ในเวลาที่ต้องย้ายจากตำบลหนึ่ง ไปยังตำบลอื่น

๓ ในเวลาที่ต้องออกจากราชการ ให้ได้บรรทุกไปยังที่ ซึ่งผู้นั้นได้เริ่มเข้ารับราชการ แลให้บรรทุกไปได้แต่ภายในเดือนหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ให้ออกจากการนั้น

๔ ญาติญาติที่เกี่ยวข้อกับผู้ที่ทำราชการซึ่งถึงแก่กรรมลงในเวลารับราชการอยู่ ให้ได้บรรทุกไปถึงที่อื่นจะไปอยู่ใหม่ ภายในเดือนหนึ่ง ตั้งแต่วันถึงแก่กรรมของคนรับราชการนั้นไป

คนทำการเครื่องจักรเครื่องมือ แลคนงานทั้งปวงบรรดาที่ทำการรถไฟเหล่านั้น จะรับอนุญาตที่จะให้ขนส่งของ เครื่องใช้สอยในเฝ้าเรือนบรรทุกไปในรถไฟได้ ไม่ต้องเสียเงินค่าระวางในเวลาที่ต้องการ เพื่อให้ไปใช้การในโรงงานตำบลใดตำบลหนึ่ง ถ้าย้ายไปทำการอยู่ที่แห่งอื่น

ข้อ ๙ เมื่อคนรับราชการรถไฟ คนใดถึงแก่กรรมลงในเวลาที่กำลังรับราชการอยู่ในตำบลนอกออกไปจากที่ ซึ่งตนอาศัยอยู่รับราชการนั้น แลญาติญาติที่เกี่ยวข้อจะขอเป็นการพิเศษเฉพาะให้ทำการศพของผู้นั้น ในตำบลที่ผู้นั้นอาศัยอยู่รับราชการ จะบรรทุกศพของผู้นั้นมาในรถไฟหลวงไม่ต้องเสียเงินก็ได้

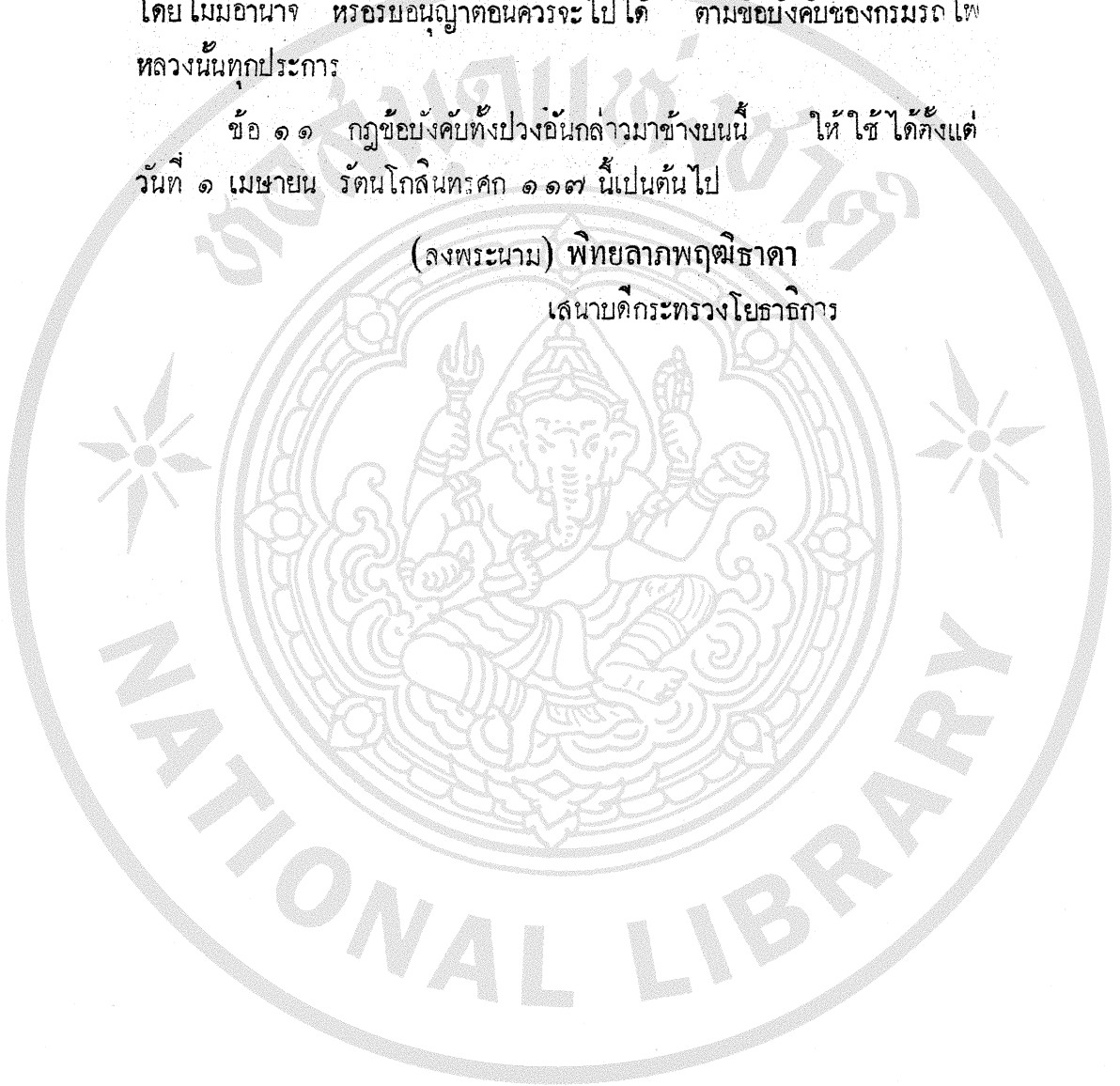
ข้อ ๑๐ บรรดาข้าราชการในกรมรถไฟผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งใช้ หรือพยายามจะใช้รถไฟหลวง เพื่อจะโดยลำหนหรือบรรทุกสิ่งของผิดจากกฎข้อบังคับนี้ หรือเป็นใจอุกหนุนให้ผู้อื่นใช้ หรือพยายามจะใช้เช่นนั้นก็จะต้องได้รับโทษอันหนักแลจะต้องถูกขับไล่เสียจากราชการในทันทีตามเหตุการณ์นั้น ๆ คนนอกจากนี้ถ้ากระทำการที่ผิดเช่นนั้นก็จะต้องกระทำตามข้อบังคับสำหรับการเดินรถไฟนั้นทุก

ประการ จะต้องถูกฟ้องเป็นความอาญาทุกข้อ ตามข้อความที่ว่าด้วยไปในรถไฟ โดยไม่มีอำนาจ หรือขออนุญาตอันควรจะได้ ตามข้อบังคับของกรมรถไฟหลวงนั้นทุกประการ

ข้อ ๑๑ กฎข้อบังคับทั้งปวงอันกล่าวมาข้างบนนี้ ให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ นี้เป็นต้นไป

(ลงพระนาม) พทยลาภพฤตศาตา

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

เพิ่มเติมข้อบังคับทางรถไฟกรุงสยาม

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า ข้อบังคับ ลำหรับทางรถไฟนครราชสีมา ที่ได้พระราชทานพระราชนุญาตแล้ว เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๑๖ อันได้ลงพิมพ์ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑๔ แผ่นที่ ๒๙ เช่นใช้อยู่ทุกวันนี้ นั้นยังขาดข้อความที่จำเป็นจะต้องมี เพื่อยกกันการซื้อขาย หรือลักพาเอาแผ่นดินเข้ามาในบริเวณทางรถไฟ อันผิดด้วยพระราชบัญญัติภาษีเงิน ซึ่งเจ้าพนักงานจะตรวจจับกุมได้โดยยาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการกำหนดข้อ ๒๙, เพิ่มเติมในพระราชบัญญัติสำหรับทางรถไฟนครราชสีมา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๒๙ ข, ห้ามมิให้ผู้หนึ่ง ผู้ใดซื้อขายแผ่นดิน ฐานพาเอาแผ่นดินเข้ามาในบริเวณ กรมรถไฟเลยเป็นอันขาด ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดประพฤติดังกล่าวข้อบังคับนี้ จะต้องถูกปรับ ๕๐ เปอรเซนต์ แห่งราคานั้น กับทั้งผู้นั้นจะต้องถูกริบด้วย อนึ่งถ้าผู้หนึ่งผู้ใดนำความมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานรถไฟ ได้ว่ามีผู้ทำการซื้อขายแผ่นดินจริงแล้ว ผู้นั้นจะได้รางวัล ๒๕ เปอรเซนต์ แห่งราคานั้นซึ่งต้องริบ แลเงินรางวัลนี้เจ้าภาษีจะต้องเสียเมื่อเวลาตนได้รับเงิน ซึ่งต้องริบนั่น

พระราชทานพระบรมราชานุญาต วันที่ ๑๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๗

(ลงพระนาม) พทยลาภพฤตธาดา

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

ผู้รับพระบรมราชโองการ

เสด็จพระราชดำเนิน

ทอดพระเนตรทางรถไฟตอนเหนือ

วันที่ ๒๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ เวลาเช้า ๓ โมง ๒๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงเฝ้าที่พลับพลา แล้วเสด็จประทับเรือพระที่นั่ง โบก ๖ แฉว ไปประทับรถไฟที่สถานีบางปิ่น พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการที่ตามเสด็จ ได้ขึ้นรถไฟพร้อมแล้ว รถไฟพระที่นั่งใช้จักรออกจาก สถานีไปหยุดที่ปากเพรียว พระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ รับเสด็จอยู่ที่นั่น แล้วเสด็จขึ้นทอดพระเนตรเรืออินเยนเนียบนายเชกษันซึ่งจัดเป็นที่รับเฝ้าที่พลับพลา แล้วยกเครื่องว่าง ซึ่งพระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์จัดถวาย พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แล้วประทับอยู่ประมาณ ๑๕ นาที แล้วเสด็จขึ้นประทับรถไฟพระที่นั่งต่อไป ถึงแก่งคอยเปลี่ยนรถพระที่นั่งเป็นรถโถงต่อไป จนถึงหมวกเหล็กประทับโต๊ะเสวยกลางวัน ซึ่งเป็นของมิสเตอร์เบทเกเจ้ากรมรถไฟจัดถวายเสวยแล้วทรงรถโถงต่อไปจนถึงสุราง พระยาประสิทธิ์ศัลการ ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา กับพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ ปลัดเมืองนครราชสีมา รับเสด็จอยู่ที่นั่น มีพระราชดำรัสด้วย พระยาประสิทธิ์ศัลการ แลพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ พอสสมควรแล้ว ทรงฉายพระรูป พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน แล้วเสด็จกลับมาถึงแก่งคอยเปลี่ยนรถพระที่นั่ง เหมือนเมื่อเวลาเสด็จไป แล้วเสด็จกลับถึงบางปิ่นเวลา ๒ ทุ่ม

เสด็จพระราชดำเนิน
กลับจากพระราชวังบางปิ่น

วันที่ ๒๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ เวลาบ่าย ๒ โมง เสด็จ
ออกทางพระที่นั่งวโรภาษพิมาน ประทับเรือพระที่นั่งโบด ๖ แฉก ไปประทับ
สะพานรถไฟ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นรถไฟพระที่นั่ง เวลาบ่าย ๒ โมง ๓๐ นาที
รถไฟพระที่นั่งใช้จักรออกจากสะพานถึงกรุงเทพ ฯ เวลาบ่าย ๔ โมง ๑๕ นาที
เสด็จลงจากรถพระที่นั่ง มีพระราชดำรัสด้วยพระบรมวงษานุวงษ และข้าราชการ
ที่มารับเสด็จ แล้วเสด็จประทับรถพระที่นั่ง กลับพระบรมมหาราชวัง เวลาบ่าย
๔ โมง ๔๕ นาที

ประกาศกระทรวงโยธาธิการ

เรื่องที่ดินสร้างทางรถไฟสายเพชรบุรี

เลขาธิการกระทรวงโยธาธิการ รับพระบรมราชโองการไล่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการจัดการสร้างทางรถไฟสายหนึ่ง ตั้งแต่ลำน้ำเจ้าพระยา ริมปากคลองบางกอกน้อยกรุงเทพฯ ปลายทางถึงเมืองเพชรบุรี เรียกว่ารถไฟเพชรบุรี บัดนี้กระทรวงโยธาธิการได้ให้กรมรถไฟจัดการตรวจทางทำแผนที่ตลอดแล้ว กับได้ปักกรุยหมายเขต ๒ ข้างทางรถไฟ ตั้งแต่ต้นจนถึงเมืองราชบุรีตอนหนึ่ง แล้วบรรดาที่ดินซึ่งยื่นออกจากแนวกรุยทาง ข้างละ ๑๕ วา ตลอดทางที่กรุยไว้แล้ว ถ้าที่จะได้กรุยต่อไปจนตลอดถึงเมืองเพชรบุรีนั้น บางที่เจ้าพนักงานจะต้องการก่อสร้างสิ่งต่างๆ อันเกี่ยวข้องแก่การรถไฟ บ้างตามคำบลที่สมควร แต่เวลานี้ยังรู้ไม่ได้ไปแน่นอนว่า จะต้องการเฉพาะที่แห่งใดบ้าง เพราะฉะนั้นห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง จบจองที่ดิน ซึ่งเป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของไว้ เป็นของ ๗ ตน ส่วนที่ดินซึ่งมีเจ้าของแล้ว ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินเอาที่ซึ่งอยู่ในกำหนดนี้ ไปยกให้ผู้อื่นขายแลกเปลี่ยนกับผู้ใดผู้หนึ่ง แลห้ามมิให้ปลูกสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นในที่เหล่านั้นก่อนเจ้าพนักงาน ถ้าเจ้าของที่ดินเดิมจะต้องการขายที่ดิน อาจจะปลูกสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นในที่ดินแห่งใดในกำหนดเขตทางรถไฟนี้ ให้นำความมาแจ้งแก่กระทรวงโยธาธิการก่อน เพื่อว่าเจ้าพนักงานจะจัดซื้อไว้สำหรับ

ทำการก่อสร้างทางรถไฟ อาจจะปลูกสร้างตึกเรือนโรงแลกระทำการต่าง ๆ ซึ่ง
 เกี่ยวแก่การรถไฟนั้น เจ้าพนักงานจะได้รับซื้อไว้เป็นของหลวง ถ้าเจ้าพนักงาน
 กระทรวงโยธาธิการไม่ต้องการที่ดินแล้ว จะได้อนุญาตให้ซื้อขายปลูกสร้าง
 แล้ว จึงจะซื้อขายหรือปลูกสร้างได้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในกำหนดเขตทาง
 รถไฟนี้ ไปลักลอบยกให้ผู้อื่นซื้อขายแลกเปลี่ยนกับผู้ใด โดยมีได้อนุญาตจาก
 เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการก่อนแล้ว ให้ถือว่า การยกให้ผู้อื่นซื้อขายแลกเปลี่ยน
 นั้นนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่
 หนึ่งถ้าผู้หนึ่งผู้ใดปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นในที่กำหนดเขตทางรถไฟนี้ ภายหลัง
 วันที่ได้ออกประกาศนี้ โดยมีได้อนุญาตจากเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการก่อน
 แล้ว ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการจะต้องการที่ดินทำการอย่างหนึ่งอย่างใด
 ซึ่งเกี่ยวข้องการรถไฟแล้ว เจ้าพนักงานจะไม่ใช้ค่าสิ่งของเหล่านั้นให้ เพราะผู้
 ก่อสร้างเป็นผู้ทำผิดประกาศนี้ ของเหล่านั้นต้องเป็นพับแก่เจ้าของ ส่วนการที่
 เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ จะได้จัดซื้อที่ดินแล้วจ่ายเงินให้เป็นการทำขวัญ
 ในคำรื้อเรือนโรงแลต้นผลไม้ต่าง ๆ นั้น จะมีแจ้งในประกาศพระราชกฤษฎีกา
 ต่อไป

ประกาศมาณวันเสาร์ที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

(ลงนาม) เทเวศรวงษ์วิวัฒน์

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

แจ้งความกระทรวงโยธาธิการ

แผนกกรมรถไฟ

ขอแจ้งความ ให้มหาชนทั้งหลายทราบทั่วกันว่า ในทางรถไฟสายนครราชสีมา ตอนระหว่างแก่งคอยและปากช่อง ซึ่งยังไม่ได้เปิดเดินให้มหาชนโดยสารไปมา บัดนี้ ได้จัดให้รับส่งคนโดยสาร แลสรรพสิ่งสินค้าต่างๆ ไปมา โดยรถที่เดินใช้ทำการตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ เป็นต้นไป แต่ต้องมีข้อสัญญาบางอย่าง คือ เมื่อมีที่พอในรถที่จะรับของเหล่านั้น กับคนโดยสารไปได้ เจ้าพนักงานก็จะได้รับส่งไป ผู้โดยสารจะร้องขอให้บรรทุกสิ่งของไปในทางตอนนั้นเหมือนอย่างเช่นทางตอนที่ได้จัดการเรียบร้อยแล้วไม่ได้ ก็ต้องเข้าใจว่า การส่งของไป ในทางตอนนั้น ผู้ส่งต้องรับผิดชอบเอง กรมรถไฟจะไม่รับผิดชอบ และจะไม่ใช้เงินให้ ในส่วนของจะชำรุดหรือสูญหายไป หรือในการที่ช้าเวลาด้วย

แจ้งความมา ณ วันที่ ๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

โดยบัญชาท่านเสนาบดี

กระทรวงโยธาธิการ

ก, เบทเก

เจ้ากรมรถไฟ

ประกาศพระราชกฤษฎีกา ในการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเพชรบุรี

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่ารถไฟเพชรบุรี อันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการจัดสร้าง ตั้งแต่ลำน้ำเจ้าพระยาริมปากคลองบางกอกน้อยกรุงเทพฯฯ ปลายถึงเมืองเพชรบุรี ซึ่งได้มีประกาศเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ลงวันที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๘ ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินซึ่งถูกทางรถไฟเอาที่ดิน ไปยกให้เอกชนซื้อขายแลกเปลี่ยน กับผู้หนึ่งผู้ใดก่อนได้รับอนุญาตแต่เจ้าพนักงานไว้ชั้นหนึ่งแล้ว บัดนี้ถึงเวลาที่จะใช้ที่ดินเหล่านั้นทำการสร้างทางรถไฟ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกเอาที่ดินเหล่านั้นทำการสร้างทางรถไฟ ให้ใช้ค่าที่ดินกับทั้งค่าเรือโรงแลค่าต้นทุนไม่ให้แก่เจ้าของที่ดินตามสมควร เจ้าของที่ดินที่พึงจะต้องพึงเข้าใจว่า ที่แผ่นดินย่อมเป็นของหลวงทั้งสิ้น เมื่อต้องพระราชประสงค์แล้ว จะถ่ายถอนคืนเมื่อใดก็ได้ ผู้ซึ่งอาศัยอยู่อยู่ในที่นั้นจะควร ได้ก็แต่ค่าสิ่งซึ่งตนได้ปลูกสร้างลงไว้ให้เป็นประโยชน์เท่านั้น ซึ่งจะคิดไปอย่างอื่น อันเป็นทางขัดขวางแก่ความรุ่งเรืองของบ้านเรือนนั้นไม่สมควร โดยเหตุที่จะให้เป็นที่ยังใจชัดเจน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งข้าหลวงสำหรับจัดที่ดินสองฝ่าย คือข้าหลวงโยธายฝ่ายหนึ่ง ข้าหลวงท้องที่ฝ่ายหนึ่ง ข้าหลวงโยธา

นั้น ให้เลือกคัณฑ์งานตั้งไปแต่กรรมรถไฟ ข้างหลวงท้องถิ่น มณฑลกรุงเทพฯ ให้เลือกคัณฑ์งานตั้งไปแต่กระทรวงนครบาล ส่วนมณฑลนครไชยศรีและราชบุรี ให้เลือกคัณฑ์การตั้งไปแต่ที่ว่าการมณฑล ผู้ใดเป็นข้าหลวงทำการแขวงใด จะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน

ข้อ ๒ ให้ข้าหลวงโยธาและข้าหลวงท้องถิ่นพร้อมกัน ตรวจจัดที่ดินซึ่งต้องการใช้สร้างทางรถไฟตามระเบียบดังต่อไปนี้

ข้อ ๓ ถ้าเขตที่ดินซึ่งต้องการนั้น ยังไม่ได้หมายกรุยลงไว้ชัดเจนแล้ว ฤาหมายแล้วหลุดออกเสีย ก็ให้ข้าหลวงโยธาอาณานิคม ส่วนทางรถไฟ บั๊กกำหนดลงไว้ให้ชัดเจน

ข้อ ๔ ให้ข้าหลวงสองฝ่าย ตรวจที่ดินซึ่งต้องการนั้นต่อหน้าเจ้าของที่ และแจ้งให้เจ้าของที่ทราบโดยชัดแจ้งว่าจะต้องการเพียงใดในการที่จะนัดเจ้าของที่ให้อยู่พร้อมกันในเวลาตรวจที่ดินนั้น จะแจ้งความแต่จากแก่เจ้าของเองอาจจะมโนหึงส่อไปก็ได้ แต่ให้มีพยานรู้เห็นด้วย แลในข้อความที่บอกนัดเจ้าของที่นั้น ต้องให้เข้าใจชัดว่า ถ้าเจ้าของที่ไม่มาเองแลไม่ให้ผู้แทนมา ต้องถือว่าเจ้าของที่ไม่มาขัดใจในการที่ข้าหลวงจะตีราคาให้ จะฟ้องร้องภายหลังไม่ได้

ข้อ ๕ เมื่อได้ตรวจที่ดินเสร็จแล้ว ให้ข้าหลวงทั้งสองฝ่ายปรึกษาหาความตกลงกับเจ้าของที่ กำหนดราคาที่เหมาะสมเจ้าของจะได้รับนั้น จดลงในตราบัญชาไว้ ณ วันที่ชี้เจ้าของไม่เอื้อเฟื้อ ที่จะมาเองฤาตั้งผู้แทนมาตามนัด ก็ให้ข้าหลวงกำหนดราคาโดย ไม่ต้องปรึกษาหาความตกลงกับเจ้าของที่ด้วย เมื่อใดได้ตรวจเสร็จกำหนดราคากดลงแล้ว ให้ส่งรายงานมายังเจ้ากรมรถไฟพิจารณาก่อน เมื่อได้รับตอบเห็นชอบแล้วจึงนับว่าเป็นใช้ได้

ข้อ ๖ ถ้าแม้ว่าการ กำหนดราคาที่ดิน กับทั้งสิ่งที่อยู่ใน เนื้อที่ ตกลงกันกับ เจ้าของที่ไม่ได้ ก็ให้เจ้าของที่กับข้าหลวงเลือกคนกลางฝ่ายละคนปรึกษา กัน ตัดสินไป ถ้าคนกลางทั้งสองฝ่ายปรึกษาแก่งแย่งกัน ก็ให้คนกลางทั้งสองฝ่าย นั้นเลือกผู้ตัดสินคนหนึ่ง ถ้าและผู้ตัดสิน ๗ อย่างไร ต้องฟังเอาค่านั้นเป็นเด็ดขาด จะมีคำร้องฟ้องอีกไม่ได้

ข้อ ๗ เมื่อการว่าราคาตกลงกันแล้วโดยปรานีปรานอมกิติ โดยคนกลาง ตัดสินกิติ ให้เจ้าของที่ทำจดหมายบรรทุกลงลายมือติดไว้ในตราบุญชี แด ให้มีข้อพยานลงไว้ด้วยเป็นสำคัญ ครั้นเมื่อได้รับคำสั่งกรมรถไฟให้รับเงินแห่ง ไต ก็ให้ข้าหลวงออกตัวสำคัญให้แก่เจ้าของที่ไปรับเงินแห่งนั้นเป็นราย ๆ ไป

ข้อ ๘ กำหนดที่ซึ่งเจ้าของที่จะขอผิดผ่อนเวลามอบที่ดิน ก็ยอมจะให้ ผ่อนผิดได้ตามที่สมควร ให้ฟังจดกำหนดผิดไว้ในสารบบด้วย

ข้อ ๙ ที่ดินแห่งใด ซึ่งเจ้าของไม่มีสิ่งสำคัญ จากข้อความอันใดอันหนึ่ง ซึ่งจะเปนพยานได้ว่าที่ดินนั้นเป็นของตนแล้ว จะต้องถือว่าที่ดินนั้นเป็นที่หลวง จะคิด ค่าให้ไม่ได้ ถ้าหากว่ามีเรือนโรงฤๅต้นผลไม้อยู่ในที่นั้นก็จะได้แต่ค่าสิ่งปลูก สร้างไว้เท่านั้น

ข้อ ๑๐ สิ่งปลูกสร้างไว้ในเนื้อที่ทั้งนั้น ต้องตราค่าปลูกสร้าง ตามไฉมย เมื่อไปตรวจแต่การรื้อล้างสิ่งปลูกสร้างนั้น ถ้าเจ้าของไม่ได้สิ่งใด ไป ก็ให้ได้รับราคาเต็ม ถ้าเจ้าของรับสิ่งใดไปบ้าง ก็ให้หักเงินราคานั้น ออกเสียตามราคาที่ซื้อขายกันเวลานั้น

ข้อ ๑๑ เจ้าของที่ผู้ใด แกล้งขัดขวางไม่ยินยอมให้ใช้ที่สร้างทาง รถไฟโดยไม่มีเหตุอันจำเป็น ก็ให้ขับไล่และออกเอาที่ทำทางรถไฟในทันที

ข้อ ๑๒ พระราชกฤษฎีกานี้ ให้ใช้ได้แต่ด้วยเจ้าของที่ ผู้ซึ่งได้เป็นเจ้าของก่อนประกาศเดนาบติกระทรวงโยธาธิการ ซึ่งลงวันที่ ๘ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ อันได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะใช้ด้วยเจ้าของที่ได้เป็นเจ้าของภายหลังวันในประกาศนั้น ถ้าจะใช้ด้วยสิ่งปลูกสร้าง อันเจ้าของที่ได้ปลูกสร้างขึ้นภายหลังวันในประกาศนั้นไม่ได้

ประกาศพระราชกฤษฎีกามา ณ วันจันทร์ที่ ๔ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๘ เป็นวันที่ ๑๑๓๔๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

เล็ด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร

ทางรถไฟตอนเหนือ

วันที่ ๑๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ เวลาย่ำรุ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งวโรภาษพิมาน ทรงพระดำเนินไปตามทางแต่พระราชวังถึงเลี้ยวรถไฟ เล็ด็จขึ้นประทับบนรถไฟพระที่นั่ง พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการที่ตามเสด็จก็ขึ้นรถไฟพร้อมกัน รถพระที่นั่งใช้จักรอกจากสเดชั่นไป เวลาเช้า ๓ โมงหยุดที่ตำบลหมวกเหล็ก เล็ด็จลงจากรถพระที่นั่งเสด็จทอดพระเนตร ทัพ้าแล่น้ำตกในลำหมวกเหล็ก ซึ่งเจ้าพนักงานจัดรับปรีณศเณร แลปรีณศวลัณมานัน ประทับด้วยเชือกปรีณศน้ำตกแล้ว เล็ด็จขึ้นทรงรถไฟโงงซึ่งกรมรถไฟแต่งเป็นรถพระที่นั่ง ลำหรับทอดพระเนตรทางได้ถนัด เข้า ๓ โมงครึ่ง ออกรถไฟต่อไปจนหมดทางตำบลลี้ควเวลาเที่ยงครึ่ง(ระยะทางตั้งแต่สเดชั่นกรุงเทพ จนถึงที่ ๕๖๐๐ เล็ด) เล็ด็จทอดพระเนตรพวกกลัทำทาง แลวางแผนอนทางรถไฟแล้ว เล็ด็จกลับมาประทับที่ตำบลลี้คว ซึ่งข้าหลวงแลกรมการเมืองนครราชสีมาจัดรับเสด็จ พระย้ากำแหงสงคราม แทนข้าหลวงเทศาภิบาล ลำเร็จราชการมณฑล แลว่าราชการเมืองนครราชสีมา แลพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิปลัดพร้อมด้วยข้าหลวง ผู้ว่าราชการเมือง กรมการในมณฑลนั้น แลนายพัไตรีหม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์ ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๕ พร้อมด้วยนายทหารแลพลทหารกรมนั้น แลมีกรมตำรวจภูธรขึ้นม้าเข้าแถวรับเสด็จอยู่ที่นั้นพร้อมกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสด้วย พระยากำแหงสงครามแลพระยา
สุริยเดชะวิเศษอุทัย แลผู้บังคับการทหาร แล้วว่าราชการเมืองกรมการตามสมควร
แล้ว เล็กก็ทอดพระเนตรตรวจแถวทหารแล้วเล็กก็ประทับพักที่นั่น จนเวลาบ่าย
โมงเศษเล็กก็ขึ้นรถไฟไปออกจากที่นั่นกลับมาถึงตำบลหมวกเหล็ก เวลาบ่าย ๔
โมงครึ่งประทับเสวยที่ๆ พักตำบลหมวกเหล็กแล้วเล็กก็ทรงรถไฟอย่างมือ
เวลาเล็กไป ออกจากตำบลหมวกเหล็ก บ่าย ๕ โมง ๔๐ นาที กลับถึง
พระราชวังบางปอิน เวลายาม ๑ แล้วเล็กจึงประทับเรือพระที่นั่งกลับสู่
พระราชวัง

ประกาศกระทรวงโยธาธิการ

ด้วยมีพระบรมราชโองการฯ ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า มีคเตอร์เขต
เจ้ากรมรถไฟถึงแก่กรรม
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีคเตอร์เกศอินเณนียใหญ่กรม
รถไฟ เป็นเจ้ากรมรถไฟต่อไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๗ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๙

นริศรานุวัดติวงศ์

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

การเลิกพระราชดำเนินเปิดทางทางรถไฟ

ลายนศรราชสีห์มา

ด้วยทางรถไฟตั้งแต่กรุงเทพฯ ถึงเมืองนครราชสีมา ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวงจัดสร้างขึ้น และได้เปิดเดินตั้งแต่กรุงเทพฯ ถึง
กรุงเก่า แลเมืองสระบุรีโดยลำดับนั้น บัดนี้ทางรถไฟลำแรกตลอดถึงเมืองนคร
ราชสีมาแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเปิดรถไฟสายนี้ แล
เลิกพระราชดำเนินประพาศเมืองนครราชสีมาด้วย เจ้าพนักงานได้จัดการทั้ง
ปวงพร้อมเสร็จ

วันที่ ๒๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เวลาบ่ายแล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศทหารบกเสด็จออกจากพระทวารกลาง

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เลด็จพระราชดำเนินลงทางบันไดด้านตะวันออก ทรงรถพระที่นั่งมีกระบวนทหารม้าตำรวจราชองครักษ์ เฝ้าตามเสด็จออกประตูพิมานไชยศรี ประตูวิเศษไชยศรีไปตามถนนหน้าพระลาน เลี้ยวซ้ายเข้าเขตถนนสนามไชย เลี้ยวลงถนนบำรุงเมืองถึงประตูตำราญราษฎร์ เลี้ยวไปถนนมหาไชยข้ามสะพานรพีมุขมนตรี ไปตามถนนหลวงข้ามสะพานนางษ์ถึงที่พักรถไฟหยุดพระที่นั่ง หน้าโรงพระราชพิธีอันเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการ แลกรมรถไฟหลวงได้ยกแต่งประดับประดาด้วยธง แลใบไม้สดเป็นการวิจิตรงดงาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เลด็จพระราชดำเนินลงจากรถพระที่นั่ง เลด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระราชบัลลังก์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่งพระองค์แลแต่งตัวเต็มยศทั้งผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ แลหัวหน้าพ่อค้าทั้งปวง ซึ่งกรมรถไฟได้เชิญมาประชุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกันในที่นั้น พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครานุวัตรวงศ์ เสด็จขึ้นที่กระทรวงโยธาธิการอ่านรายงานการสร้างรถไฟตั้งแต่ได้ทำมาแล้วเป็นตอนๆ จนตลอดที่ลัดทางถึงเมืองนครราชสีมา กราบบังคมทูลพระกรุณา (ดังจะได้กล่าวต่อไป) ครั้นอ่านจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบ (ดังจะได้กล่าวต่อไป) เมื่อมีพระราชดำรัสแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แก่เจ้าพนักงานกรมรถไฟเสร็จแล้ว เลด็จพระราชดำเนินมาทรงมีพระราชปฏิสันถาร ด้วยพระบรมวงษานุวงศ์ ผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ ข้าราชการทูลละอองธุลีพระบาท แลเจ้าพนักงานกรมรถไฟหลวงตามสมควร พอถึงเวลากำหนดพระฤกษ์ เลด็จ

พระราชดำเนินไปประทับรดพระที่นั่ง เจ้าพนักงานได้ใช้จักรออกจากที่พักเข้า
เวลา ๑ โมง ๒๕ นาที ตามระยะทางที่เสด็จพระราชดำเนินนั้นในที่พักทุก ๆ
แห่ง ได้ตกแต่งประดับด้วยธงแลใบไม้สด ตามเส้าโถงมียังช้างไขว้เป็น
คู่กำกับตรา จักรกลางเป็นรูปล้อรวมมีปักติดเส้าละคู่ ตั้งแต่ที่พักถึงกรุงเทพ ฯ
ตลอดจนถึงเมืองนครราชสีมาทั้งมีกรมการเมืองผู้ใหญ่บ้าน แลราษฎรมาคอย
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ให้ร้องถวายไชยมงคลตลอดหนทางที่เสด็จพระราชดำเนิน
ในที่บางแห่งซึ่งมีหมู่บ้านใหญ่ ๆ ที่มีโรงเรียน มีเด็กนักเรียนร้องสรรเสริญ
พระบารมีแลพระสงฆ์สวดชัยมงคลถวายไชยมงคล เมื่อถึงที่พักกรุงเก่าหยุดรด
พระที่นั่ง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมยุราชศิริพัฒน์ ข้าหลวงเทศาภิบาล
สำเร็จราชการมณฑลกรุงเก่า แลผู้รักษาราชการกรมการอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน
ราษฎรมาคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทให้ร้องถวายไชยมงคล พิณพาททำเพลง
สรรเสริญพระบารมี พระสงฆ์สวดถวายไชยมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินลงจากรถพระที่นั่ง มีพระราชดำรัสด้วยผู้ที่มารับเสด็จ
ตามสมควร แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับรดพระที่นั่ง เจ้าพนักงานใช้
จักรเดินต่อไป เวลาเช้า ๔ โมงเศษ ถึงที่พักแก่งคอยหยุดรดพระที่นั่ง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากรถพระที่นั่ง มีพระราช
ดำรัสด้วยข้าราชการ แล้วประทับโต๊ะเสวยกลางวัน พร้อมด้วยพระบรมวงษา
นุวงศ์ แลมีการเลี้ยงข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ที่ตามเสด็จด้วยทั่วไป เมื่อเสร็จ
การเสวยแล้ว เสด็จขึ้นประทับรดพระที่นั่ง รถใช้จักรเดินต่อไปถึงที่พักปากช่อง
หยุดรดพระที่นั่งรถจักรรับน้ำลงหม้อในเวลาบ่ายนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่เจ้าพนักงานกรมรถไฟ ซึ่งไปจัดการรับ
เสด็จอยู่ในที่นั้น ๑ นาย ครั้นรถจักรรับน้ำลงหม้อเสร็จแล้วใช้เดินต่อไป เมื่อ
ถึงหลักกิโลอันเป็นที่ถูกในการเสด็จพระราชดำเนิน ซึ่งก็อยู่ข้างทางถัดลิคว
ขึ้นไปหยุดรถพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินลงจากรถ ขึ้นไปทอดพระเนตร
หลักกิโลแล้ว เสด็จกลับ มาประทับรถพระที่นั่ง รถใช้จักรออกจากที่นั้น ในระยะ
นี้ไปหยุดรถในระยะตำบลโคกกรวด เจ้าพนักงานกรมรถไฟจึงขึ้นเปิดศิวาลาย
ทอดพระเนตร แล้วออกเดินต่อไป พอเวลาบ่าย ๔ โมงเศษถึงที่พักเมือง
นครราชสีมา อันเป็นที่ลัดของทางรถไฟ ในที่นี้พระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จขึ้น
รถพระที่นั่งประทับเสด็จ พระเจ้าสุทธยาเธอ กรมหมื่นนครไชยศรี
สุรเดช ซึ่งมาจัดการทวาร แลพระยากำแพงสงคราม ผู้แทนข้าหลวงเทศาภิบาล
แลข้าหลวงรักษาราชการเมืองกรมการอำเภอ ข้าราชการมณฑลนครราชสีมา
แลมณฑลที่ใกล้เคียง มาคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นอันมาก พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ลงจากรถพระที่นั่งมีพระราชปฏิสันถาร
ด้วยผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามสมควรแล้ว ในขณะนั้นกองทหารปืนใหญ่
แลกองทหารราบที่ ๕ ซึ่งมาคอยตั้งแถวคอยรับเสด็จได้ทำวัตรถวายแลยิงปืนใหญ่
ถวายคำนับ ๒๑ นัด แตรวงทำเพลงสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจแถวทหารแล้ว เสด็จทรงม้าพระที่นั่งเสด็จไปตาม
ทางถนนเข้าในตลาด ไปออกถนนราชดำเนินนำกำแพงเมืองตรงมาพลับพลาค่าย
หลวงเสด็จลงจากม้าพระที่นั่ง ประพาศตามสนามหญ้าในบริเวณนำพลับพลาค่าย
หลวงแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเสมาผูกคอเด็ก ทำด้วยเงินมี

อักษรพระบรมนามาภิไธย จารกโดยรอบกลางมีอักษร จ, ป, ว, ข้างบนเป็นพระเกี้ยว
 แก่เติกบุตรข้าราชการและราษฎรชาวเมือง ซึ่งมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในเวลา
 นั้นแล้ว เล็ดจพระราชำเนิเข้าสู่พลับพลาในค่ายหลวง ตามระหว่างหนทาง
 ที่เล็ดจพระราชำเนิ ตั้งแต่ที่พักรถไฟตลอดถึงพลับพลาค่ายหลวงมีการตกแต่ง
 ตั๊ซึ่ ประดับด้วยธงแลใบไม้สดเป็ระยะตลอดไป พระสงฆ์วัดต่าง ๆ ในเมือง
 นั้น ได้ปลุกปรำตังเครื่องบูชา คอยสวดชยันโตถวายไชยมงคล จนถึงที่สุดทาง
 จะเข้าตลาด แลมีการเล่นเต็นรำ ของชนชาวเมืองตลอดทางที่เล็ดจพระราชำเนิ
 เป็การครึกครื้นรื่นเริงของราษฎรชาวเมืองทั่วไป จนถึงวันเล็ดจพระราชำเนิ
 กลับกรุงเทพ ฯ ทั้งพวกเงินพ่อค้าชาวร้านตลาด ก็ได้ตั้งโต๊ะเครื่องบูชาตลอดทาง
 ในเวลาค่ำวันนั้นเล็ดจออกทอดพระเนตรเพลง เล็ดจขึ้นเวลา ๔ ทุ่ม

วันที่ ๒๒ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๙ เวลาเช้า ๒ โมงเศษ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเล็ดจออกพลับพลาในค่ายหลวงทรงม้าพระที่นั่งเล็ดจ
 ไปทางถนนราชำเนิ นำกำแพงเมือง เล็ดจเข้าประชุมพลประพาศตามถนน
 ในเมือง ทรงไปเล็ดจถนนกำแพง ไปประทับที่ศาลาว่าการมณฑล ทอดพระเนตร
 ที่ต่าง ๆ ในบริเวณนั้นแล้ว เล็ดจทรงพระราชำเนิไปประพาศวัดกลาง เล็ดจขึ้น
 ขนวิหารใหญ่ อันเป็นที่สำหรับประชุมถือน้ำพระพิพัฒน์ ของข้าราชการในเมือง
 มณฑลนั้น มีพระสงฆ์ราชาคณะ ซึ่งขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ มีพระราชกระวี
 ผู้อำนวยการศึกษาเป็ประธาน และพระครูฐานานุกรมอันดัยในวัด ต่าง ๆ มาคอย
 สวดชยันโตถวายไชยมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจืดเทียนนมัสการ
 พระพุทธรูปแล้ว เล็ดจมาประทับ มีพระราชดำรัสด้วยพระสงฆ์ราชาคณะประมาณ

ครู่หนึ่ง พระราชทานปัจจัยมูลแก่พระสงฆ์ที่มารับเสด็จตามสมควรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินข้ามสะพานไปทอดพระเนตรอุโบสถ อันตั้งอยู่กลางสระบัวด้านตะวันออก เสด็จเข้าในอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธรูปเสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร ศาล เถาะรูปต่าง ๆ ซึ่งชาวเมืองนั้นเรียกกันว่าหอ Нараяณ ในหอนั้นมีรูปพระอิศวร พระนารายณ์ พระพิฆเนศวร ทำด้วยศิลาอันเป็นของโบราณ และมีเภารูปอื่น ๆ อีกหลายองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนทองเทียนเงินบูชาเทวรูป มีเจ้าพนักงานลำหีบรักษาหอนั้น จัดเครื่องสังเวยมาบวงสร่วงแล้ว เสด็จพระราชดำเนิน ประพาศตามร้านขายผ้า และสิ่งของต่าง ๆ ไปรดเกล้าฯ พระราชทานเสมาผูกคอแก่เด็กบุตร ชาวบ้านอย่างวันก่อนแล้ว เสด็จไปประพาศโรงทหารกองทหารราบที่ ๕ มณฑลนครราชสีมา ซึ่งได้จัดตั้งเป็นกองขึ้น ในที่นี้มีทหารปืนแควอยู่กลางสนามที่หัด ทำวันทียาวอุบายคำนับ แดรงทำเพลงสรรเสริญพระบารมีแล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับบนเรือนผู้บังคับการ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรที่อยู่พลทหารแลโรงเลี้ยงอาหาร โรงม้า ทอดพระเนตรที่ต่าง ๆ ในบริเวณโรงทหารเสร็จแล้ว เสด็จขึ้นทรงม้าพระที่นั่งเสด็จกลับ พอถึงศาลหลักเมือง ทรงจุดเทียนบูชาเทพารักษ์ แล้วเสด็จทรงม้าพระที่นั่งกลับทางเดิม ออกประจักษ์มณฑล มาตามถนนเข้าสู่พลับพลาค่ายหลวง เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศทหารบก เสด็จออกนำพลับพลาในค่ายหลวงประทับพระราชอาคัน พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการของอุลือพระบาท ฝ่ายทหารพลเรือนแต่งพระองค์แล

แต่งตัวเต็มยศเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ว่าราชการเมืองกรมการเมืองกรมการ
อำเภอผู้ใหญ่นาย แด่ราษฎรชาวเมืองทั้งพวกจีนพ่อค้า นำดอกไม้ธูปเทียน
มาถวายไชยมงคล พระยากำแหงสงครามอ่านคำถวายไชยมงคลแทนราษฎร
ชาวเมืองทั้งปวง เมื่ออ่านจบแล้วให้ ๓ ลาแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระราชดำรัสตอบ พอมิพระราชดำรัสแล้วให้อีก ๓ ลา แตรวงทำเพลง
สรรเสริญพระบารมี แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราช
อิสริยาภรณ์ แก่ข้าราชการหัวเมืองเล่านายทหาร ซึ่งประจำกองทหารราบที่ ๕
มณฑลนครราชสีมาที่สำเร็จแล้วเสร็จขึ้น เวลาบ่าย ๔ โมง เสด็จออกพระราชทาน
ธงประจำกองกรมทหารราบที่ ๕ (ตั้งจะได้ลงไป) แล้วเสร็จขึ้น เวลา
บ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงม้าพระที่นั่ง แต่พลับพลา
ค่ายหลวงไปประพาศบ้านหัวทะเล พอสุระระย้านแล้วเสด็จพระราชดำเนิน กลับ
ทางริมกำแพงเมืองด้านใต้ มาออกถนนราชดำเนินเสด็จกลับเข้าสู่พลับพลา เวลา
ค่ำเสด็จออกประทับที่หน้าพลับพลาในค่ายหลวง พระศรีสิทธิสงคราม นำลคร
มาเล่นถวายทอดพระเนตรที่หน้าพลับพลา ประทับทอดพระเนตรครุอยู่จนเวลา
๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๒๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงม้าพระที่นั่งแต่พลับพลาในค่ายหลวง
ไปตามถนนพระราชดำเนินเลี้ยวเข้าในตลาดจีน เสด็จลงจากม้าพระที่นั่งทรงพระ
ดำเนิน ประพาศตามร้านขายผ้าและสิ่งของต่าง ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานเสมาผูกคอ แก่บุตรจีนชาวตลาด และบุตรราษฎรชาวบ้านอย่างวัน

ก่อน ๆ แล้วเล็ดจ้พระราชดำเนินแวะเข้าในบ้านพระเจริญราชกิจ อำเภจัน เมือง นครราชสีมา ทอดพระเนตรทำไ้ใหม่ ลำหรับทอดผ้าต่าง ๆ และทอด พระเนตรบ้าน เรือนพระเจริญราชกิจ ในที่นี้ขุนฉายาลาติศกร ได้ตั้งกล้องฉายพระบรมรูป เสร็จแล้ว เล็ดจ้พระราชดำเนินออกจากบ้านพระเจริญราชกิจ ประพาศตามร้าน ตลาดต่อไปจนสุดตลาดแล้ว เล็ดจ้ทรงม้าพระที่นั่ง เล็ดจ้พระราชดำเนินต่อไปถึง บ้านมิลเตอร์ โคกเซกชั้นอนิโยเนีย เล็ดจ้เข้าไปทอดพระเนตรลำปะหรุ ซึ่งเป็น ลำธารชักน้ำมาใช้ในเมือง แล้วเล็ดจ้กลับ ทางบึงคำหลัว มาทาง หนองบัวรอง ออกถนนราชดำเนินกลับเข้าสู่พลับพลาในค่ายหลวง

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เล็ดจ้ออกที่พลับพลาใน ค่ายหลวง บรรดา ข้าราชการและพวกจันพ่อค้าราษฎร ในเมืองมณฑลนครราชสีมา ได้นำสิ่งของ และสัตว์ป่าต่าง ๆ มาทูลเกล้าถวาย ส่วนหญิงผู้ภักถรยาข้าราชการและราษฎรทูล เกดถวาย ส้มเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสร็จแล้ว เล็ดจ้พระราชดำเนิน จากพลับพลา ประทับทอดพระเนตรมวยขาวโคราชที่สนามหน้าค่ายหลวง ทอดพระ เนตรมวยแล้ว ทรงม้าพระที่นั่งเล็ดจ้มาทางถนนราชดำเนิน เข้าในเมืองทอด พระเนตรที่ซังนักโทษ เมื่อเล็ดจ้พระราชดำเนินถึงที่นั้น เป็นเวลาค่ำไม่ได้ทอด พระเนตรทั่ว แล้วเล็ดจ้พระราชดำเนินไปออกประตูด้านใต้ เลียบไปตามถนน ริมกำแพงเมืองข้างใน เลี้ยวผ่านมาทางถนนหน้าที่พักตำรวจภูธร ตรงไปเข้า ถนนกำแพง เลี้ยวลงถนนยมราช ถึงบ้านพระยากำแพงสงคราม เล็ดจ้ลงจาก ม้าพระที่นั่ง เล็ดจ้ทรงพระราชดำเนินขึ้น ไปประทับบนเรือนพระยากำแพงสงคราม ทรงทอดพระเนตรบ้านเรือน แลการตกแต่งบ้าน แล้วมีพระราชดำรัสด้วยพระยา

กำหนดสงครามจนเวลาทุ่มเศษ เล็ดจึงออกจากบ้านทรงม้าพระที่นั่ง ไปออกทาง
เดิม เล็ดจึงกลับเข้าสู่พลับพลา

เวลาค่ำเล็ดจึงออกประทับหน้าพลับพลา ทอดพระเนตรเกรียงซ้ายด้าเรียก
ตามชาวเมืองนั้นว่า “ข้าแจะ” แล้วทอดพระเนตรลาวแคนอยู่จนเวลา ๔ ทุ่มเศษ
เล็ดจึงขึ้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินแก่พวกที่มาเล่นทั่วทุกคน

วันที่ ๒๔ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เวลาเช้าโมงเศษ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล็ดจึงออกทรงม้าพระที่นั่งแต่พลับพลาค่ายหลวงไปตาม
ถนนราชดำเนินเลี้ยวเข้าประตูชุมพล ไปทางถนนในเบื้องนอกประตูพลแสนด้าน
เหนือ ตามทางที่เล็ดจึงพระราชดำเนินมีพระสิ่งขี้กต่าง ๆ ปลุกปรำตั้งเครื่อง
บูชา คอยสวดถวายไชยมงคลในเวลาที่เล็ดจึงพระราชดำเนินผ่านไปถึง เมื่อ
เกือบใกล้จะถึงพลับพลาที่ประทับร้อนที่กระต๊ากเลื้อ ม้านางมดเขมรมาทรงผัวถวาย
ทอดพระเนตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หยุดม้าพระที่นั่ง เล็ดจึงพระราช
ดำเนินลงทอดพระเนตรนางมดแล้ว ทรงม้าพระที่นั่งต่อไปถึงพลับพลา. ประทับ
ร้อนที่กระต๊ากเลื้อหยุดม้าพระที่นั่ง เล็ดจึงไปทอดพระเนตรพวกหญิงงามัญโหนด
ตบิณเป็นเชือกกลิ้งผืน เต็มว่าโดยวิธีต่าง ๆ แลเล็ดจึงพระราชดำเนินประทับพลับพลา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานเสมาเงินผูกคอแก่บุตรราษฎรชาวบ้านเสร็จแล้ว เล็ดจึง
ไปทรงทอดพระเนตรชาวบ้านทำเกล้อดินทาว แล้วเล็ดจึงทรงม้าพระที่นั่ง ไป
ประพาศวัดพนมวัน ทอดพระเนตรวิหาร อันเป็นของโบราณทำด้วยศิลาแท่ง
ใหญ่ๆ ประดับซ้อนขึ้นไป แล้วทรงจากถูกพระบรมนามาภิไธยเป็นอักษรย่อ จ,ป,ร,
ในแผ่นศิลาฝาผนังวิหาร แลมีอักษรว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จพระราชดำเนินประพาศเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๑๙ แลลงวัน ตาม จันทรคติ
วัน ๒ เดือน ๒ ขึ้น ๔ ค่ำ พุทธศักราช ๒๔๔๓ จุลศักราช ๑๒๖๒ เสด็จ
แล้วเสด็จพระราชดำเนิน มาประทับพลับพลาที่ประทับร้อน ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้แจกเสมาแก่บรรดาข้าราชการแล้ว เสด็จกลางวันพร้อมด้วยพระบรมวงษา
นวงษ์ ที่ตามเสด็จ แล้วมีการเลี้ยงข้าราชการด้วย เสด็จแล้วเสด็จประทับ
ทอดพระเนตรแห่บั้งไฟ แลตีกลองประชันกัน เรียกว่าตีกลองแสงเป็นของข้าง
มณฑลทวันออกเฉียงเหนือ แล้วเสด็จพระราชดำเนินลงจากพลับพลาทอดพระเนตร
จุดกรวดลาวเสร็จแล้ว เสด็จขึ้นประทับบนพลับพลา มีพระราชดำรัสด้วยเจ้านาย
ข้าราชการที่ตามเสด็จ พอเวลาบ่ายทรงม้าพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินกลับตาม
ทางเดิมมาพลับพลาค่ายหลวง เวลาค่ำเสด็จออกประทับที่พลับพลา ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการ แลพระ
ราชทานสัญญาบัตรฝ่ายทหาร สัญญาบัตรพลเรือน แล้วประทับทอดพระเนตร
การเล่นต่าง ๆ ของคนชาวประเทศนั้นอยู่จนเวลา ๔ ทุ่ม เสด็จขึ้น

วันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เวลาเช้ารุ่งแล้ว พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพลับพลา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานสัญญาบัตรแก่ข้าราชการเสร็จแล้ว ทรงม้าพระที่นั่งเสด็จออกจากค่าย
หลวงไปประทับที่พักรถไฟ มีพระราชดำรัสด้วยผู้ที่ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
ตั้งเสด็จในที่นั้นตามสมควร แล้วเสด็จพระราชดำเนิน ตรวจแถวทหารตลอดแล้ว
เสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่ง เจ้าพนักงานใช้จักรออกจากที่พักเมืองนครราชสีมา
เวลาเช้าโมงเศษ ทหารปืนใหญ่ยิงปืนถวายคำนับ รถไฟพระที่นั่งเดินมาตาม
ระยะทาง ถึงที่พักตำบลสูงเนิน รถหยุดรับน้ำลงหม้อ ครั้นเสร็จแล้วใช้จักรเดิน

ต่อไปถึงที่พักตำบลแก่งคอยเวลาเช้า ๕ โมงเศษ หยตร์รถเสด็จพระราชดำเนิน
ลงจากรถพระที่นั่ง ไปประทับโต๊ะเสวยกลางวัน พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์
แลมีการเลี้ยงข้าทูลลอองธุลีพระบาทด้วยเหมือนเมื่อก่อน เมื่อเสร็จการเลี้ยง
แล้ว ทรงพระดำเนินมาทรงรถพระที่นั่ง รถใช้จักรออกจากที่พักแก่งคอยเวลา
เที่ยงแล้ว ถึงที่พักกรุงเก่าเวลาบ่ายโมงเศษหยตร์รถ เสด็จพระราชดำเนินลงจาก
รถพระที่นั่ง มีพระราชดำรัสด้วยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงษ์ศิริพัฒน์
ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลกรุงเก่า แลพระสังฆราชาคณะซึ่งมา
คอยรับเสด็จประมาณครึ่งหนึ่งแล้วเสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่ง รถใช้จักรเดินต่อมา
ถึงที่พักสามเสนเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
ราชดำเนินลงจากรถพระที่นั่ง ทรงรถม้าเสด็จพระราชดำเนินไปสวนดุสิต แล้วด
เบญจมาศพิท จนเวลาค่ำเสด็จกลับพระบรมมหาราชวัง

ในเวลาเสด็จพระราชดำเนิน กลับจากเมืองนครราชสีมา มาตามระยะ
ทางในตำบลที่พักต่าง ๆ มีกรมการอำเภอผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรคอยให้ร้องถวาย
ไชยมงคล แลเด็กนักเรียนร้องสรรเสริญพระบารมี พระสังฆสวดชัยนโตอย่าง
วันเสด็จทุก ๆ แห่ง เปนเสร็จการพระราชพิธี เสด็จพระราชดำเนินเบ็ดทางรถไฟ
ลายนครราชสีมาแทน

รายงานการเปิดทางรถไฟ

ลายนศรราชสีห์มา

ซึ่งพระเจ้านั่งยาเธอ

เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์เสนาบดี

กระทรวงโยธาธิการกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูล
พระกรุณาถึงการสร้างทางรถไฟลายนศรราชสีห์มา อันเป็นทางแรก ที่ได้จับ
ทำขึ้นในประเทศสยาม โดยพระราชดำริห์ แลพระบรมราชโองการแห่งใต้ฝ่า
ล่ององค์พระบาท จำเดิมตั้งแต่เดือนมีนาคม ร.ศ. ๑๐๖ ได้มีพระบรมราช
โองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้สัญญาจ้างช่างชาวต่างประเทศ ทำการตรวจทาง
ที่จะสร้างรถไฟลายน เมื่อการตรวจทางได้ทำอยู่ ถึงเดือนตุลาคม ร.ศ. ๑๐๘
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมรถไฟขึ้น สำหรับอำนวยการสร้าง
ทางรถไฟ ได้ทรงเตรียมการที่จะลงมือ สร้างพร้อมเสร็จ ถึงวันที่ ๔ มีนาคม
ร.ศ. ๑๑๐ ได้มีล่ององค์พระบาท ได้ทรงพินิจแผนทางครั้งแรกเป็นพระฤกษ์
แล้วช่างได้กระทำการต่อไป จนการพร้อมเพียงพอที่จะเดินรถไฟได้พลาง ใน
ระยะตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเก่า ได้มีล่ององค์พระบาทจึงได้เสด็จพระราช
ดำเนินเปิดทางรถไฟ ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึงกรุงเก่า ในวันที่ ๖ มีนาคม
ร.ศ. ๑๑๕ ทาง ๗๐ กิโลเมตรเป็นพระฤกษ์ก่อน แล้วเปิดให้มหาชนโดยถ่าน

แลส่งสินค้าไปมาค้าขายต่อไป แลแต่เด่นั้นมาเมื่อทางรถไฟได้ทำแล้ว ยาวออกไปเพียงเท่าใดก็ได้ มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ขยายการเดินรยยาวออกไปเพียงเท่านั้น คือเมื่อ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๖ มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้เดินรถต่อขึ้นไปถึงแก่งคอย คิดเป็นทาง ๑๒๕ กิโลเมตร นับตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึง ณ วันที่ ๓ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๖ มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้เดินรถต่อขึ้นไปถึงหมวกเหล็ก แล ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๘ มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้เดินรถต่อขึ้นไปถึงปากช่อง นับตั้งแต่กรุงเทพ ฯ เป็นระยะทาง ๑๘๐ กิโลเมตร

ในบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้า มีความยินดีที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า การสร้างทางรถไฟสายนี้ เป็นอันพร้อมเพียงพอที่จะเปิดรถให้เดินได้ตลอดถึงนครราชสีมาแล้ว นับตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ถึงนครราชสีมา เป็นระยะทาง ๒๖๕ กิโลเมตร แลในระยะกิโลเมตร ๑๖๘ ถึง ๑๖๙ กิโลเมตรนั้น เป็นที่สูงสุดกว่าทุกแห่งในทางนี้ มีประมาณสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๔๓๕ เมตร ส่วนที่สูงทางข้างนครราชสีมา นั้น ต่ำลงกว่าตอนนั้น แต่ก็ยังมีประมาณสูงกว่าระดับน้ำทะเล อยู่ถึง ๒๒๗ เมตร

ความยากลำบากในการทำรถไฟนี้ ย่อมเป็นอยู่ในตอนตั้งแต่ขึ้นไปถึงจนถึงคลองไม่มากกว่าทุกแห่ง ความยากลำบากนั้นย่อมเป็นไปในการก่อสร้างแลทั้งการต่อสู่ความใช้ด้วย

เครื่องล้อเลื่อนซึ่งมีอยู่ในเวลานั้น คือ รถจักร ๑๙ คัน รถลำหีบคน โดยลาน ๓๘ คัน รถลำหีบขนดินคัน ๒๑๑ คัน

ตามทางรถไฟแต่กรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา มีดัดชั้นชั้นที่หนึ่ง ๓
 แห่ง ชั้นที่สอง ๔ แห่ง ชั้นที่สาม ๒๐ แห่ง ท้ายรถ ๑๑ แห่ง

จำนวนเงินที่ได้ใช้จ่าย ในการสร้างรถไฟนี้มีจำนวน ๑๗,๕๘๕,๐๐๐
 บาท คิดเฉลี่ยเป็นกิโลเมตรละ ๖๖,๓๖๐ บาท เมื่อคิดเทียบเคียงกับ
 รางรถไฟ อันได้สร้างในเมืองต่างประเทศผ่านวันออกด้วยกันในบางสายซึ่ง
 ทรานเกล้า ฯ ในราคาได้ รถไฟสายนี้ก็ทำได้มีราคาแพงไปกว่ารถไฟเหล่านี้นั้น

ในเวลานี้ กรมรถไฟเตรียมรถพระที่นั่งพร้อมที่จะได้รับเสด็จใต้ฝ่าละออง
 อสุภะบาท เสด็จพระราชดำเนินไปยังนครราชสีมา ที่สุดทางเป็นระยะแล้ว
 จะได้เดินรถรับคนแลล้นคำติดต่อไป ตามกระแสพระบรมราชโองการ ให้
 พระราชประสงค์แลพระราชดำริห์แห่งใต้ฝ่าละอองอสุภะบาท ผู้ทรงพระราช
 อุตสาหะกระทำให้ทางรถไฟ ได้มีขึ้นในประเทศสยามเป็นครั้งแรกนั้น ได้
 ลำเริญพระราชประสงค์บริบูรณ์ ในวันนี้ ประโยชน์แห่งการอันได้มีรถไฟขึ้น
 ไม่ต้องพรรณนา คงจะเป็นสิ่งที่หมายอันดี ในพระวิริยะบารมีแห่งใต้ฝ่าละออง
 อสุภะบาท เป็นพระเกียรติยศไปสิ้นกาลนาน เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าขอ
 พระราชทาน กราบบังคมทูลพระกรุณาในนามของกรมรถไฟ ในสมัยอันเป็น
 พระฤกษ์ เสด็จพระราชดำเนินเปิดทางรถไฟครั้งนี้ ด้วยความตั้งใจอันดีพร้อม
 กัน ขอให้ความเจริญ จะมีแก่รถไฟแลแก่บ้านเมืองด้วย กับทั้งใต้ฝ่าละออง
 อสุภะบาท ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แห่งทางรถไฟแลบ้านเมือง จึงทรงพระเจริญ
 ด้วยพระเกียรติยศสิ้นกาลนาน ดังข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้ถวายไชยมงคล
 ณนี้ ด้วยเกล้า ฯ ด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระราชดำริการเปิดทางรถไฟ

ลายนกราชลี้ห์มา

เราคิดเห็นว่ำนนี้ ที่ได้เชิญให้มาเปิดทางรถไฟ อันเป็นลายสำคัญ อย่างที่หนึ่ง ในพระราชอาณาจักรของเรา นี้ ควรนับว่า เป็นวันอันเป็นมหามงคลสมัยวันหนึ่งในรัชการของเราได้ แม้ว่า ได้มีความขัดข้องยากลำบากเป็นอันมากอย่างใด ๆ ที่ไม่ได้คิดเห็นแต่ก่อนนั้น มาขัดขวางไม่ให้การรถไฟนี้ ดำเนินบริบูรณ์เร็วขึ้นกว่าเวลานอกกติ บัดนี้ ก็พึงเป็นที่ยินดีของเราทั้งหลายได้ แล้ว ว่าเป็นอันหมดสิ้นไปแล้ว แลในกาลที่ลุดอันนี้ พระมหานครแห่งพระราชอาณาจักรของเรา ก็ได้มีทางตรง ไปมาติดต่อกับนครเก่าแก่แต่โบราณของกรุงสยามเมืองหนึ่งแล้ว กับทั้งติดกับหัวเมืองของเราบางเมืองที่เห็นได้ว่าจะเป็นการเจริญขึ้น ไปในภายหน้าหลายเมืองด้วย ในการที่กระทำให้เป็นผลสำเร็จขึ้นนี้ เราขอขอบใจเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ อันเป็นที่รักใคร่ของเรา แลขอแสดงความยินดีแลขอบใจอย่างยิ่ง แก่ท่านทั้งหลายในกรมรถไฟทั้งสิ้น

ในไม่ช้าก็โมงนั้ รถไฟที่คอยรับพวกเรายู่บัดนี้ ก็จะได้เร็วรี่ไปตลอดทางตอนซึ่งทำใหม่ ในตำบลที่เมื่อเร็ว ๆ นี้ คนเดินทางแลคนค้าขายทั้งหลายต้องไปมาอยู่โดยช้ามาก แลโดยความลำบากยากเย็นเชียวใจ ตลอดในบ่ำนนี้ซึ่งเพียงแต่ขอของบ่า นั้นก็ทำให้คิดเห็นเป็น ความร้อน อย่างเผ่าไฟ

แลมีใจเป็นโรคร้ายติดต่อกันด้วย เมื่อถึงขั้นนั้นแล้ว เราก็จะคำนึงได้โดยความ
ยินดีว่า ตั้งแต่นั้นสืบไปหนทางไปมาในระหว่างประชาชนทั้งหลาย ที่เมือง
นครราชสีห์มา ที่กรุงเก่า ที่กรุงเทพ ฯ กับตำบลทั้งปวงอันตั้งอยู่ในท่ามกลาง
แถบนี้ จะดีขึ้นได้เพียงไร ค่าใช้สอยเดินทางจะถูกลงกว่าแต่ก่อนเท่าไร และ
ไม่เป็นที่น่ากลัวอันตรายเหมือนแต่ก่อนเพียงไรด้วยแล้ว และเห็นได้เหมือน
กันว่าจะเป็นการสะดวก และมีผลขึ้นได้อีกเพียงไร ในการที่จะไปตั้งถิ่นฐาน
บ้านเรือน ทำการเพาะปลูก ถ้าทำการค้าขายอย่างใด ๆ ในแถบที่ใกล้กับทาง
รถไฟหนึ่งแห่งหนึ่งใดเหมือนกันหมด แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อไปถึงบ้านนั้น เราก็
จะไปมีความสลดใจอันหนึ่ง เมื่อรำพึงถึงชีวิตของคนทั้งหลาย ซึ่งต้องเสียไป
เป็นอันมากในระหว่างเวลาที่ก่อสร้าง ทำการอันหมกมุ่นอย่างยิ่งในทางตอนนั้น อัน
นี้แลเป็นสิ่งซึ่งนับว่าเป็นราคาอย่างสูงที่สุด ซึ่งต้องเสียไปสำหรับให้มีทางรถไฟ
อันเป็นประโยชน์

เรามีความสลดใจนัก ด้วยอนิโยแลพนักงานอื่น ๆ อันมีพยายามมาก
ผู้ซึ่งเราได้เคยเห็นกระทำการมา ตั้งแต่แรกโดยความอดสาหะแล้วนั้น ไม่ได้
มาอยู่เห็นการงานที่ทำได้สำเร็จบริบูรณ์ ณ ที่นี้ด้วย เรายังมีความระฤกถึง
คุณความดีของเขาทั้งหลายเหล่านั้นอยู่ทุก ๆ คน มีเป็นต้นคือ มีสเตอร์เบทเก
เจ้ากรมรถไฟคนเก่า ผู้มีชื่อเสียงอันปรากฏ ผู้มีใจอดแต่สิ่งที่ยชอบแลผู้มีความ
เพียรยิ่งนัก

เราหวังใจว่าทางรถไฟสายนี้ที่ฝ่ายเราได้ทำสำเร็จ เพราะความ
แคล่วคล่องว่องไวแลความพยายามต่อกรงานของอนิโยแลพนักงานชาวต่าง
ประเทศทั้งหลาย ซึ่งรับราชการอยู่เป็นอันมากนั้นแล้ว คงจะกระทำให้มีผล

เหมือนกัน ให้ประชาชนคนของเราเจริญขึ้น ในความแคล้วคล่องว่องไว แล
 ในความพยายามต่อการทำงาน เหมือนดังเช่นทางรถไฟ ได้กระทำให้เกิดขึ้นใน
 ประเทศอื่น ๆ แล้ว เราหวังใจอีกด้วยว่า เมื่อประชาชนได้คบหาไปมาถึงกัน
 มากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนโดยมีทางรถไฟใช้ได้ง่ายแล้ว คงจะกระตือรือร้นใจที่มีความ
 รักใคร่ซึ่งกันและกันขึ้นอีก แลความรักบ้านเมืองของตนด้วยกิต ให้อำนาจแรงยัง
 ขึ้นอีก แลเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว คงจะเป็นที่อดทน แลกระทำให้อำนาจแผ่นดินของ
 คนรับเร่ขยายทางรถไฟ แผ่ไปในภูมิภาคแห่งอื่น ๆ ในกรุงสยามนี้ด้วย

เราขอประกาศว่าตั้งแต่วันนี้ไป ให้เปิดทางรถไฟตั้งแต่กรุงเทพ ฯ
 ถึงเมืองนครราชสีมา สำหรับรับใช้กิจการของคนทั้งปวง เทอญ

ประกาศกระทรวงโยธาธิการ

แผนกกรมรถไฟ

ด้วยกรมรถไฟจะได้จัดขยายการเดินรถสายไปคลองรังสิต ให้ยาว
ออกไปถึงกรุงเก่า ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคมคนี้ เป็นต้นไป ตามกำหนดเวลา
รถออกแลถึงดังนี้ คือ

รถไฟออกจากกรุงเทพ ฯ ย้าย ๓ โมง ๔๒ นาที ถึงคลองรังสิต
ย้าย ๔ โมง ๔๔ นาที ถึงกรุงเก่าย้าย ๕ โมง ๕๕ นาที

รถไฟออกจากกรุงเก่าย้าย ๕๐ นาที ถึงคลองรังสิตเข้า ๑ โมง
๕๒ นาที ถึงกรุงเทพ ฯ เข้า ๒ โมง ๕๖ นาที

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

โดยรับสั่งเลขาธิการกระทรวงโยธาธิการ

(เซ็น) เสถียรฐาปนกิจย์

ปลัดทูลฉลอง

ประกาศพระราชกฤษฎีกา ในการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเหนือ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า รถไฟสายเหนืออันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการ จัดสร้างต้นต่อกับรถไฟสายนครราชสีมา ตำบลบ้านภาชีผ่านเมืองลพบุรีตลอดขึ้นไป ถึงปากน้ำโพมณฑลนครสวรรค์ตอนหนึ่ง เรียกว่ารถไฟสายเหนือ ซึ่งมีประกาศเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินซึ่งติดทางรถไฟนี้ เอาที่ดินไปยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใดก่อน ได้รับอนุญาตแต่เจ้าพนักงานไว้ชั้นหนึ่งแล้ว บัดนี้ถึงเวลาที่จะใช้ที่ดินเหล่านั้นทำการสร้างทางรถไฟ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกเอาที่ดินเหล่านั้นทำการสร้างทางรถไฟ ให้ใช้ค่าที่ดินกับทั้งรั้วเรือนโรง แลค่าค่านมส ไม่ให้แก่เจ้าของที่ตามสมควร เจ้าของที่ทั้งปวงต้องพึงเข้าใจว่าที่แผ่นดินยอมเป็นของหลวงทั้งสิ้น เมื่อต้องพระราชประสงค์แล้วจะถ่ายถอนคืนเมื่อใดก็ได้ ซึ่งผู้ใดใคร่อยู่ในที่นั้น จะควรได้ก็แต่ค่าตั้งซึ่งตนได้ปลูกสร้างลงไว้ให้เป็นประโยชน์เท่านั้น ซึ่งจะคิดไปอย่างอื่นอันเป็นทางขัดขวางแก่ความรุ่งเรืองของบ้านเมืองนั้นไม่สมควร โดยเหตุที่จะให้เป็นประโยชน์ชัดเจน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งข้าหลวงสำหรับจัดที่ดินสองฝ่าย คือ ข้าหลวงโยธามายหนึ่ง ข้าหลวงท้องที่ฝ่ายหนึ่ง ข้าหลวงโยธานั้น

ให้เลือกคัดพนักงานตั้งไปแต่กรรมรถไฟ ข้าหลวงท้องถิ่น มณฑลกรุงเทพฯ และ มณฑลนครสวรรค์ ให้เลือกคัดกรรมการไปแต่ที่ว่าการมณฑล ผู้ใดเป็นข้าหลวง ทำการแขวงใดจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ทราบทั่วกัน

ข้อ ๒ ให้ข้าหลวงโยธาและข้าหลวงท้องถิ่นพร้อมกันตรวจที่ดิน ซึ่ง ต้องการใช้สร้างทางรถไฟตามระเบียบต่อไปดังนี้

ข้อ ๓ ถ้าเขตรับที่ดินซึ่งต้องการนั้นยังไม่ได้หมายกรุยลงไว้ชัดเจน แล้ว ฤาหมายแล้วหลุดจนเลย ก็ให้ข้าหลวงโยธาฤาอนิเณยล่วนทางรถไฟยก กำหนดลงไว้ให้ชัดเจน

ข้อ ๔ ให้ข้าหลวงลงหมายตรวจที่ดินซึ่งต้องการนั้นต่อหน้าเจ้าของที่ และ ชี้แจงให้เจ้าของที่ทราบโดยชัดแจ้งว่าจะต้องการเพียงใด ในการที่จะนัดเจ้าของ ที่ให้อยู่พร้อมกันในเวลาตรวจที่ดินนั้น จะแจ้งความด้วยวาจาแก่เจ้าของที่เอง ฤาจะมีหนังสือไปก็ได้ แต่ให้มีพยานรู้เห็นด้วย แลในข้อความที่บอกนัดเจ้าของ ที่นั้นต้องให้เข้าใจชัดว่า ถ้าเจ้าของที่ไม่มาเอง แลไม่ให้ผู้แทนมา ต้องถือว่า เจ้าของที่ไม่มาขัดใจ ในการที่ข้าหลวงจะตราคาให้ จะฟ้องร้องภายหลัง ไม่ได้

ข้อ ๕ เมื่อได้ตรวจที่ดินเสร็จแล้ว ให้ข้าหลวงทั้งลงหมายประกาศหาฤาทำ ความตกลงกับเจ้าของที่ กำหนดราคาที่ดินสมควรเจ้าของจะได้รับนั้นจดลงในตาราง บัญชี เว้นแต่ที่ซึ่งเจ้าของไม่เชื่อเพื่อ ที่จะมาเองฤาตั้งผู้แทนมาตามนัด ก็ให้ ข้าหลวงกำหนดราคาลงโดยไม่ต้องประกาศหาความตกลงกับเจ้าของที่ด้วย เมื่อ ที่ใดได้ตรวจเสร็จ กำหนดราคาคกลงแล้ว ให้ส่งรายงานมายังเจ้ากรมรถไฟ พิจารณาก่อน เมื่อได้รับตอบเห็นชอบแล้วจึงนับว่าเป็นใช้ได้

ข้อ ๖ ถ้าแม้ว่าการกำหนดราคาที่ดิน กับทั้งสิ่งที่อยู่ในเนื้อที่ตกลงกันกับเจ้าของที่ไม่ได้ ก็ให้เจ้าของที่กับข้าหลวงเลือกคนกลางฝ่ายละคนปรึกษาตัดสินกันไป ถ้าคนกลางทั้งสองฝ่ายปรึกษาแย้งแย้งกัน ก็ให้คนกลางทั้งสองฝ่ายนั้นเลือกผู้ตัดสินชี้ขาดคนหนึ่ง ถ้าแต่ผู้ตัดสินชี้ขาดตัดสินอย่างไร ต้องฟังเอาคำนั้นเป็นเด็ดขาด จะมีคำร้องฟ้องอีกไม่ได้

ข้อ ๗ เมื่อการว่าราคาตกลงกันแล้ว โดยปรานีปรานอมกิติ โดยคนกลางตัดสินกิติ ให้เจ้าของที่ทำจดหมายบรรทึกลงลายมือติดไว้ในตราขานูซีแลให้มีข้อพยานลงไว้ด้วยเป็นสำคัญ ครั้นเมื่อได้รับคำสั่งกรมรถไฟให้รับเงินแห่งใด ก็ให้ข้าหลวงออกตั๋วสำคัญให้แก่เจ้าของที่ไปรับเงินแห่งนั้น เป็นราย ๆ ไป

ข้อ ๘ กำหนดซึ่งเจ้าของที่จะขอผ่อนเวลามอบที่ดิน ก็ย่อมจะให้ผ่อนผันได้ตามที่สมควร ให้ฟังจดกำหนดไว้ในสารบบด้วย

ข้อ ๙ ที่ดินแห่งใดซึ่งเจ้าของ ไม่มีสิ่งสำคัญอาชื้อความอันใดอันหนึ่งซึ่งจะเป็นพยานได้ว่าที่ดินเป็นของตนแล้ว จะต้องถือว่าที่ดินเป็นที่หลวงจะคิดค่าทให้ไม่ได้ ถ้าหากว่ามีเรือนโรง ฤๅต้นไม้ อยู่ในที่ดินก็จะได้แต่ค่าสิ่งปลูกสร้างไว้เท่านั้น

ข้อ ๑๐ สิ่งปลูกสร้างไว้ในเนื้อที่นั้น ต้องตีราคาค่าปลูกสร้างตามสมัย เมื่อไปตรวจแต่การรื้อล้างสิ่งปลูกสร้างนั้น ถ้าเจ้าของไม่ได้สิ่งใดไปก็ให้ได้รับราคาเต็ม ถ้าเจ้าของรับสิ่งใดไปบ้าง ก็ให้หักเงินราคาสິงนั้นออกเสียตามราคาที่ซื้อขายกันในวันนั้น

ข้อ ๑๑ เจ้าของที่ดินใดเกล็งขัดขวางไม่ยินยอมให้ใช้ที่สร้างทางรถไฟโดยไม่มีเหตุอันจำเป็น ก็ให้ขับไล่ออกเอาที่ทางรถไฟในทันใด

ข้อ ๑๒ พระราชกฤษฎีกานี้ ให้ใช้ได้แต่ด้วยเจ้าของที่ดินซึ่งได้เป็นเจ้าของก่อนประกาศเดิณบัตรกระทรวงโยธาธิการ ซึ่งลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ อันได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะใช้ด้วยเจ้าของที่ดินได้เป็นเจ้าของภายหลังวันประกาศนั้น ถ้าจะใช้ด้วยสิ่งปลูกสร้าง อันเจ้าของที่ดินได้ปลูกสร้างขึ้นภายหลังวันประกาศนั้นไม่ได้

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑
เป็นวันที่ ๑๒๒๕๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติม ในการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเหนือ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศ พระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติมให้ทราบทั่วกันว่า แต่เดิมได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายเหนือ ตั้งแต่จุดรถไฟสายนครราชสีมา ตำบลบ้านภาชี ผ่านเมืองลพบุรีตลอดขึ้นไป ถึงปากน้ำโพ มณฑลนครสวรรค์ตอนหนึ่ง ซึ่งลงวันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ มีเนื้อความ ๑๒ ข้อ ความแจ้งอยู่แล้ว

บัดนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการจัดการสร้างทางรถไฟขยายออกไปตั้งแต่ปากน้ำโพถึงเมืองอุดรดิฐ ตามประกาศเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ห้ามการแลกเปลี่ยนเจ้าของที่ดิน ซึ่งลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ นั้นแล้ว เพราะเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ความในประกาศพระราชกฤษฎีกา ในการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟ ซึ่งลงวันที่ ๒ มิถุนายน รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ นั้นตลอดไปถึงเมืองอุดรดิฐ ด้วยทุกประการ

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑
เป็นวันที่ ๑๒๕๒๘ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

การก่อสร้างทางสายฝั่งตะวันตก ของแม่น้ำเจ้าพระยา

ทางตอนแรมก่อสร้างตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ตั้งต้นจาก
สถานีบางกอกน้อยเป็นสถานีต้นทาง ไปถึงสถานีเพชรบุรี มีระยะทางยาว ๑๕๑
กิโลเมตร และได้สร้างแล้วเสร็จเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ต่อมา
วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง
กระทำพระราชพิธีเปิด

การเปิดรถไฟเพชรบุรี

ด้วยการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟได้สร้างทางรถไฟ
หลวง ตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อยไป เมืองเพชรบุรีนั้น บัดนี้การสร้างทางรถไฟ
สายนี้สำเร็จตลอดถึงเมืองเพชรบุรี แล้วก็ได้ทดลองเดินรถไฟได้โดยเรียบร้อย
แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการ
เปิดรถไฟสายนี้ เพื่อให้มหาชนโดยส่วนได้โดยสะดวกต่อไป เจ้าพนักงาน
ได้จัดการตกแต่งสถานีที่น้ำวักอมรินทร์ารามด้วยธงรูปจักร บิกแดดต้นไม้ ภาย
ในสถานีตั้งน้ำหมู่ประดิษฐานพระไชยวัฒน์ประจำรัชกาลปัจจุบันนี้ แลพระไชย
หลังข้างมีเครื่องทรงนมัสการ, พระแท่นทรงกราบ, อาคันตุกษี, เป็นต้น คือ
ออกมาตั้งพระราชบัลลังก์ แลที่สะพานทำน้ำสเด็จพระรถไฟปากคลองบางกอกน้อย
ก็ได้จัดตั้งปราสาทประดับธงรูปจักรเหมือนกัน เป็นการครึกครื้นยิ่งนัก

วันที่ ๑๙ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ เป็นวันกำหนดเปิดทางรถไฟ เวลาเช้าโมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องอย่างจอมพลทหารบก ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ เสด็จออกทรงรถม้าพระที่นั่งพร้อมด้วยกระบวนทหารราชองครักษ์ มหาดเล็ก หน้าตามเสด็จ ฯ พระราชดำเนินออกจากพระบรมมหาราชวัง เลี้ยวถนนหน้าพระลาน แล้วไปเลี้ยวข้อมอินทรีลงวัด ไปตามถนนริมกำแพงพระนคร หยุดรถพระที่นั่งที่ศาลาพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย แล้วเสด็จพระราชดำเนินลงประทับเรือพระที่นั่งกลไฟชื่อชลยุธที่ท่าราชวรดิฐ มีเรือกลไฟเป็นเรือหน้าตามเสด็จ เรือพระที่นั่งกลไฟใช้จักรแล่นขึ้นไปตามลำน้ำเจ้าพระยา เทียบท่าสเดชนทปากคลองบางกอกน้อยแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปประทับรถพระที่นั่ง ซึ่งเจ้าพนักงานกรมรถไฟได้จัดไว้รับเสด็จนั้น แล้วรถไฟใช้จักรลากรถพระที่นั่งไปหยุดที่สถานีน้ำวัดมรินทราราม เสด็จลงจากรถพระที่นั่งเข้าไปประทับในสเกช่น พระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ แลราชทูต กงสุล ผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ แลพ่อค้าชาวต่างประเทศอื่น ๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนนมัสการแล้วประทับ ณ พระราชบัลลังก์ พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ได้กราบบังคมทูลรายงานในการที่โปรดเกล้า ฯ ให้จัดสร้างทางรถไฟสายนี้ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ ทรงแสดงพระราชหฤทัยทรงชื่นชมยินดีในการที่ได้จัดสร้างทางรถไฟสายนี้สำเร็จแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสัญญาบัตร แก่ข้าราชการในกรมรถไฟ แล้วเสด็จไป

ประทับที่ทรงรถไฟทรงหน้าดัดเช่น ทรงครึ่งหมดที่ทรงรถไฟ ซึ่งสมมติว่าเป็น
อันแล้วสำเร็จบริบูรณ์นั้น ในเวลานี้พระสงฆ์ดำรงสมณะศักดิ์ ๕ รูป มีพระเจ้า
น้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสเป็นประธานสวดชัยนโต เจ้าพนักงาน
ประโคมแตรสังข์ ช้องไชย พิณพาทย์ เมื่อทรงครึ่งหมดเสร็จแล้ว เจ้าพนักงาน
กรมรถไฟได้เลื่อนรถไฟแลรอดฟ่วงที่สำหรับเดินตาม ธรรมเนียม ซึ่งจะโปรดเกล้า ฯ
ให้เดินเป็นฤกษ์ขึ้นมาหยุดที่หน้าพระที่นั่ง แล้วเจ้าพนักงานกรมภูษามาลาได้เชิญ
พระไชยหลังช้างขึ้นประดิษฐานในรถฟ่วง พระอมรโมหิเจ้าคณะมณฑลราชบุรี
ได้ขึ้นรถไฟสำหรับปรียทราญไปจนตลอดถึงที่สุดทางเมืองเพชรบุรี พอการ
พร้อมเรียบร้อยแล้ว แฮร์เกิ้ลเจ้ากรมรถไฟได้กราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน กรมรถ
ไฟ ใช้จักรเดินรถไฟเป็นฤกษ์ ไปตลอดถึงเมืองเพชรบุรี แล้วพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสปฏิสันฐานด้วยพระบรมวงษานุวงศ์ และ
ราชทูตกงสุล พ่อค้าชาวต่างประเทศตามสมควรแล้ว พระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์ดิวงษ์ ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จประทับโต๊ะเสวยขณะ
ที่เสด็จนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสวยพร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงศ์
ล้วนข้าราชการ ราชทูตกงสุล พ่อค้าชาวต่างประเทศกับพระราชทาน
เลี้ยงด้วย ในเวลาที่เสวยนี้ได้มีพระราชดำรัสแด่กงพระราชทูตไทยยินดี กรง
อำนวยพร พระราชทานกรมรถไฟเสร็จการเรียบร้อยแล้ว ได้มีพระราชดำรัส
กับผู้ที่เฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทในที่นั้นต่อไปตามสมควร แล้วเสด็จทรงรถพระที่
นั่ง รถไฟใช้จักรลากรพระที่นั่งกลับมาประทับท่าเสด็จลงเรือพระที่นั่งกลไฟ
แล้วเรือพระที่นั่งกลไฟใช้จักรล่องกลับมาเทียบท่าราชวรดิฐ เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงรถม้าพระที่นั่งกลับเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๓ โมงเศษ

เป็นเสร็จการเท่านั้น ฯ

รายงานการจักรสร้างทางรถไฟเพ็ชรบุรี

ขอเดชะฝ่าล่ององค์พระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

โดยกระเสร์พระบรมราชโองการ ดำรัส เหนือเกล้าฯ ชั่งให้กระทรวงโยธาธิการจัดการถ่ายถอนพระบรมราชานุญาติ อันได้พระราชทานไปแล้วแก่ผู้คิดจะสร้างทางรถไฟเพ็ชรบุรีนั้นแล ให้คิดจัดการสร้างเสียใหม่ให้เป็นการของแผ่นดิน ด้วยเหตุว่าผู้ซึ่งได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาติไปแล้ว ไม่ได้จัดการให้สมควรที่จะหวังพระราชทานได้ว่าจะทำการให้เป็นประโยชน์สมเด็จพระราชประสงค์นั้น

พระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ซึ่งเวลานั้นได้ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ได้รับพระบรมราชโองการไว้เกล้าฯ ว่ากล่าวถ่ายถอนพระบรมราชานุญาติไว้แล้ว จึงได้เสด็จตรวจท้องที่ทำเลที่ควรจะทำทางรถไฟแต่กรุงเทพฯ ไปถึงเพ็ชรบุรี กระเล็นทางลงตั้งต้นแต่ปากคลองบางกอกน้อยตรงไปในทิศตะวันตกไกลแนวคลองมหาสวัสดิ์ข้ามแม่น้ำท่าจีนตรงข้ามบ้านเขมรไปจนถึงฝั่งแม่น้ำแม่กลองตรงข้ามบ้านโป่งจึงโอนเส้นทางเลี้ยวไปข้างทิศใต้เลียบไปใกล้ฝั่งน้ำข้ามแม่น้ำแม่กลองที่เมืองราชบุรี แล้วตรงไปตามทางบกจนถึงเมืองเพ็ชรบุรีเป็นที่สุด เมื่อได้ทรงพระราชดำริเห็นชอบตามนี้แล้ว จึงได้ลงมือจัดการตรวจทำแผนที่ซึ่งจะได้ทำการสร้างนั้นต่อไป

เมื่อการตรวจทำแผนที่ทางเสร็จแล้ว จึงได้ลงมือจัดการสร้างตั้งแต่เดือนเมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙ เป็นต้นมา จนถึงวันที่ ๓๑ เดือนมีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ การสร้างแล้วพอใช้การได้ไม่สำเร็จพร้อม เพราะรถที่ลงไปทำที่ประเทศยุโรปมาถึงช้า เหตุว่ามีความยากลำบากในเรื่องเรือบรรทุก การจึงได้ล่าช้ามาจนถึงบัดนี้ แลถึงกระนั้นก็ก็ยังได้จัดเครื่องล้อเลื่อนซึ่งมีอยู่แก่ไข้ ชั้เดิมไปพลางตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนเมษายนมาแล้ว

รถไฟสายนี้ได้ทำรางขนาดกว้างเมตร ๑ มีระยะยาว ๑๕๑ กิโลเมตร การพูนดินต้องทำมากกว่า ๒ ล้านคิวเมตร เกินกว่าที่ได้ประมาณไว้เดิม ด้วยเหตุเกิดแต่ดินอ่อน เป็นต้นว่าที่เชิงสะพานใหญ่ ๆ ถมดินไม่ยืนอยู่ให้ชุกต้องถมเพิ่มเติมให้ความมั่นคงอันมาก

สะพานในทางรถไฟนี้ มีสะพานใหญ่ ๓ ทำด้วยเหล็ก คือที่ ๑ สะพานข้ามคลองตลิ่งชัน มีช่องเดียวกว้าง ๕๐ เมตร ที่ ๒ สะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน มี ๓ ช่อง ๆ กลางกว้าง ๙๐ เมตร ช่องริมกว้างช่องละ ๒๑ เมตร เป็นสะพานอันมีช่องกว่าสะพานอื่นหมดที่ได้ทำแล้วในประเทศนี้ ได้พระราชทานนามว่า “สะพานเสาวภา” ที่ ๓ สะพานข้ามแม่น้ำแม่กลอง มี ๓ ช่อง กว้างช่องละ ๕๐ เมตร รวมเป็นยาว ๑๕๐ เมตร เป็นสะพานยาวกว่าสะพานอื่นหมดที่ได้ทำแล้วในประเทศนี้ ได้พระราชทานนามว่า “สะพานจุฬาลงกรณ์” ความยากลำบากในการทำสะพานทั้ง ๓ นั้นเป็นอันมาก รากสะพานเหล่านี้ต้องทำต่ำกว่าระดับรางรถแห่งหนึ่งถึง ๒๐ เมตร แห่งหนึ่ง ๑๙ เมตร อีกแห่งหนึ่ง ๑๖ เมตร ยิ่งสะพานเล็กมีอีก ๑๒๑ สะพานทำด้วยไม้ล้วนบ้าง ทำด้วยไม้ปนก่ออิฐบ้าง

เงินใช้จ่ายในการสร้างทางรถไฟสายนี้จะเป็นราคาแพงอยู่เล็กน้อยด้วย
 ถูกเวลาโชคร้าย เครื่องเหล็กทั้งหลายที่ได้สั่งจากประเทศในยุโรปก็ไปเวลา
 กำลังราคาเหล็กแพงแลทั้งเป็นเวลาเงินลงราคามากด้วย ข้าพระพุทธเจ้ามี
 ปรากฏที่จะกราบบังคมทูลถึงราคารถไฟสายนี้ แต่ยังไม่สามารถที่จะกราบบังคม
 ทูลในขณะนี้ได้ ด้วยว่างานที่จะต้องทำเพิ่มเติมยังมีอยู่บ้างเล็กน้อย แต่อย่าง
 ไรก็ดี ราคาทั้งหมดคงจะไม่เกินไปกว่า ๗๘๘๐๐๐๐ บาท ถ้าคิดเฉลี่ยราคา
 ลงในระยะยาวแห่งทางตกเพนกีโลเมตรละ ๕๒๐๐๐ บาท ถ้าเทียบกับราคา
 ทางรถไฟชนิดเดียวกันในประเทศอื่น ก็ยังไม่มีประเทศใดทำได้ราคาถูกกว่านี้

บัดนี้การคุมรถได้ทำสำเร็จจะเปิดใช้ในวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าไม่มีความ
 สงสัยอย่างใดเลย ผลประโยชน์แห่งทางรถไฟสายนี้จะมีเป็นอันมาก ด้วยทาง
 ได้ผ่านไปผ่านไปในแผนที่อันได้มีราษฎร ประกอบ การ ทำมาหารับ พระราชทานด้วย
 การเพาะปลูกอยู่แล้วเกือบจะตลอดทาง แลดูที่ประชุมชนอันใหญ่อยู่ถึง ๖
 ตำบล คือ กรุงเทพฯ, พระปฐมเจดีย์, บ้านโป่ง, โพธาราม, ราชบุรี, กับ
 ทั้งเพชรบุรีเป็นหลัก แลยังมีช่องที่จะขยายการสร้างต่อไปในหัวเมืองชักได้
 ฝ่ายวันทกอนันมีเมืองพิริบวรณย์อยู่แล้วอีกมากนั้นก็ได้ในภายหน้าด้วย เพราะฉะนั้น
 ทางรถไฟสายนี้ต้องนับว่าเป็น ต้น ราก แห่ง ทางรถไฟทั้งหลายในพระราชอาณา
 จักร ชักชวนตกเป็นทางลำค้ำยอันหนึ่ง ซึ่งจะมีความสำเร็จเกิดขึ้นในภายหน้าหา
 ประมาณมิได้

อนึ่งการสร้างรถไฟสายนี้ กรมรถไฟทำการไปได้สดวกดี ก็ด้วย
 อาศัยรถยนต์กระทรวงมหาดไทยแลรถยนต์กระทรวงนครบาล พร้อมทั้ง
 ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลราชบุรีแลนครไชยศรี ได้ช่วยอุดหนุนตลอดกันไป

ในการปลูกรักษา ทั้งการจัดหาสิ่งของแลจัดที่ดินซึ่งต้องการใช้ในการสร้าง
ทางรถไฟนี้ มิได้มีความขัดขวางอย่างหนึ่งอย่างใด

การสร้างทางรถไฟนี้แล้วในไม่ช้าเวลานัก เช่นนี้ด้วยอาไศรยพระ
บารมีปกเกล้า ฯ ข้าพระพุทธเจ้ากับทั้งข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งหลายในกระทรวง
โยธาธิการ มีความยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ ที่ได้ฝ่าลอบของธุลีพระบาทได้ทรงพระอุสาห
เสด็จพระราชดำเนินมาจนถึงที่นี่ในเวลาอันเป็นฤกษ์มงคลชุก ก็ด้วยพระราชประสงค์
ที่จะทอดพระเนตร การงานอันได้ มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งให้
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายกระทำการนี้ เมื่อเป็นอันสำเร็จบริบูรณ์สมพระราชประสงค์
แล้ว ก็จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปิดทางเดินรถไฟให้มหาชนไปมาได้
สะดวกตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ข้าพระพุทธเจ้าได้ละหมศรั้งทางอันสดท่ายไว้มูล
เกล้า ฯ ถวายทรงตั้งด้วยพระราชหัตถ์ เพื่อเป็นมงคลแก่ทางรถไฟด้วยนี้ให้
เป็นอันแล้วสำเร็จด้วยพระราชหัตถ์ แล้วข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เตรียมพร้อม
ที่จะรับพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งให้เดินรถต่อไป ด้วยเกล้า ฯ
ด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระราชดำรัสเปิดทางรถไฟเพชรบุรี

เจ้าฟ้ากรมขุน

เรามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ทราบความตามรายงานของเธอว่าทางรถไฟแต่กรุงเทพฯ ไปเมืองเพชรบุรีสายนี้ได้สร้างขึ้นสำเร็จบริบูรณ์เพื่อจะเปิดให้คนทั้งปวงใช้ได้ทั่วไปแล้ว

เราได้สังเกตเห็นด้วยความพอใจเป็นอย่างยิ่ง ในการที่กรมรถไฟได้สร้างทางรถไฟสายนี้ ว่าเจ้าพนักงานได้เอาใจใส่ระวังมากเพียงไรในการที่คิดใช้จ่ายเงินแต่ที่พอควรแก่การซึ่งเป็นข้อสำคัญนักของประเทศนี้ จนเห็นได้ว่าเงินค่าก่อสร้างทางรถไฟสายนี้ สมควรที่จะจดหมายไว้ได้ ว่าเป็นอย่างต่ำที่สุดอันหนึ่งของการทำรถไฟชนิดเดียวกันที่ได้สร้างขึ้นในประเทศอื่น ๆ แล้ว เราขอแสดงความชื่นชมยินดีด้วยกับกรมรถไฟในผลสำคัญอันสำเร็จไปได้ด้วยนี้ด้วย

เรามีความรู้สึกแน่ในใจว่า ความที่เอาใจใส่ระวังในการใช้จ่ายเงินเช่นนี้ กรมรถไฟจะคงได้มีอยู่ต่อไปในการบังคับบัญชาวิชาการ สำหรับทางรถไฟสายนี้ เพื่อที่จะได้รับผลอันดีอย่างเดียวกันต่อไปในภายหน้า

การที่มีทางไปมาถึงกันได้ โดยเร็วอย่างนี้ ย่อมเป็นหนทางอันแน่ว่าให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ ทุกประเทศแล้ว เราจึงควรคิดที่จะให้มีทางรถไฟแผ่ไพศาลออกไปทั่วพระราชอาณาเขต ตามกำลังของบ้านเมืองเราที่จะกระทำได้ในเวลาอันสมควร แต่อย่างไร ๆ ก็ดี เมื่อจำเป็นต้องคิดอยู่ถึงการ

ที่จะไม่ให้เปลืองเงินแผ่นดินแล้ว เราจะได้สร้างทำทางรถไฟที่ไม่มีประโยชน์อันใดในทางค้าขายนั้นก็ได้ด้วย

เรามีความพอใจเป็นอย่างยิ่งมาก ในการทำงานที่เธอได้กระทำให้สำเร็จได้แล้วนี้ แต่ในขณะที่เมื่อเรามีความประสงค์อยู่ว่า ขอให้ทางรถไฟสายนี้มีความสำเร็จตลอดทุกอย่างนั้น เรามีความยินดีที่จะลงมือกระทำการเพื่อให้เป็นอันเสร็จงานที่สุดของการก่อสร้างทางรถไฟนี้ แต่มีความยินดีที่จะประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่นี้ไปทางรถไฟสายนี้เป็นอันเปิดให้คนทั้งปวงใช้ได้ทั่วกันแล้ว

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
แด่เหรียญช้างเผือกเหรียญมงกุฏสยาม

วันที่ ๑๔ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับที่เสนาสน์รถไฟในการเปิดทางรถไฟเพชรบุรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ

มงกุฏสยามชั้นที่ ๒ จตุสดรภรณ์

แฮร์เกดส์ เจ้ากรมรถไฟ

มงกุฏสยามชั้นที่ ๓ มัณฑนาภรณ์

แฮร์โคลกซัพ อินเเยอเนียร์กรมรถไฟ

มงกุฏสยามชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์

มิสเตอร์ทิล ผู้บังคับการออฟฟิศกลางกรมรถไฟ

มณฑลสยามชั้นที่ ๕ วิจิตรารักษ์

หลวงนรพรตพิทักษ์ (ทองอยู่)

แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน
นครานุวัตติวงศ์รับพระราชทาน คือ

ช้างเผือกชั้น ๘ ภูษนาภรณ์

มัสเตอร์ โกศล อินเอยเนยชั้นใหญ่กรมรถไฟ

มัสเตอร์คาโนวา อินเอยเนยชั้นใหญ่กรมรถไฟ

มณฑลสยามชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์

หลวงรดาจารย์ประจักษ์ (โมรา) กรมรถไฟ

เหรียญช้างเผือกเงิน

เอ เปตคณีย์ หัวหน้าการรถจักร

อาร์ แฟนเซโล พนักงานใช้เครื่องจักร

ดัมปลิว รียด์ พนักงานพัสดุ

แอล เอช. กรีนีย์ นายสเตรชั่น

เอช. เย. สมิท นายสเตรชั่น

บี. เอ. เปตคณีย์ นายสเตรชั่น

เย. ปอนเซน นายสเตรชั่น

เหรียญมณฑลสยามเงิน

เย. ปรีอกเตอร์ หัวหน้าในการรถฟ่วง

เอช. เลิฟเวอร์ พนักงานใช้เครื่องจักร

เอช. รอนันต์	พนักงานใช้เครื่องจักร
เอช. เอมส์	พนักงานใช้เครื่องจักร
นายเปี้ยวเล็ก	พนักงานกำกับรถ
เย. บี. วิกเตอร์มาซิง	นายสเตรซัน
นายอิน	พนักงานกำกับรถ
นายตันกิมฮวด	นายสเตรซัน
นายปล้ม	นายสเตรซัน
เอ. เอ็มส์	พนักงานพัสดุ
ยี่. บามันยี่	เสมียนใหญ่
เอ. กอเตโร	นายสเตรซัน

ประกาศพระราชกฤษฎีกา

ในการจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายตัวนอก

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการสร้างทางรถไฟสายตัวนอก ตันต่อกับรถไฟสายนครราชสีมาตามาตามลเห็นอคลองมหานาคตลอดขึ้นไปถึงแม่น้ำบางปะกงตอนหนึ่ง เรียกว่ารถไฟสายตัวนอก บัดนี้กระทรวงโยธาธิการได้ให้กรมรถไฟจัดการตรวจทางทำแผนที่ตลอดแล้ว กับได้มีกฤษฎีกาหมายเขตต์ ๒ ข้างทางรถไฟ ตั้งแต่ต้นจนถึงแม่น้ำบางปะกงในมณฑลปราจีน

บรรดาที่ดินซึ่งยื่นออกจากแนวกรุยทางข้างละ ๒๐ วา และถ้าตำบลที่ตั้งละแวกข้างละ ๔๐ วาตลอดทางที่กรุยไว้แล้ว หรือที่จะได้กรุยต่อไปนั้น บางที่เจ้าพนักงานจะต้องการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องแก่การรถไฟบ้างตามตำบลที่สมควร แต่เวลานี้ยังรู้ไม่ได้เป็นแน่ว่าจะต้องการเฉพาะที่แห่งใดบ้าง เพราะฉะนั้นห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจองที่ดินซึ่งเป็นที่ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของไว้เป็นของๆตน ส่วนที่ดินซึ่งมีเจ้าของแล้วห้ามมิให้เจ้าของที่ดินเอา ที่ซึ่งอยู่ในกำหนดนี้ ไปยกให้หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนกับผู้ใดผู้หนึ่ง และห้ามมิให้ปลูกสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นในที่เหล่านั้นก่อนได้รับอนุญาตเจ้าพนักงาน ถ้าเจ้าของที่ดินจะต้องการขายที่ดิน หรือจะปลูกสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นในที่ดินแห่งใดในกำหนดเขตต์ทางรถไฟนี้ ให้นำความมาแจ้งต่อกระทรวงโยธาธิการก่อน เพื่อว่าเจ้าพนักงานจะจัดซื้อไว้สำหรับ

ทำการก่อสร้างทางรถไฟ หรือจะปลูกสร้างตึกเรือนโรงและกระทำการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวแก่การรถไฟนั้น เจ้าพนักงานจะได้รับซื้อไว้เป็นของหลวง ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการไม่ต้องการที่ดินแล้ว จะได้อนุญาตให้ซื้อขายหรือปลูกสร้างแล้วจึงจะซื้อขายหรือปลูกสร้างได้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในกำหนดเขตรทางรถไฟนี้ไปลักลอบยกให้หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนกับผู้ใด โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการก่อนแล้ว ให้ถือว่า การยกให้หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนกันนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่

อนึ่งถ้าผู้หนึ่งผู้ใดปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นในที่กำหนดเขตรทางรถไฟนี้ ภายหลังวันที่ได้ออกประกาศนี้ โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการก่อนแล้ว ถ้าเจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการจะต้องการที่ดินนั้นทำการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเกี่ยวแก่การรถไฟแล้ว เจ้าพนักงานจะไม่ใช้ค่าสิ่งของเหล่านั้นให้ เพราะผู้ก่อสร้างเป็นผู้ทำผิดประกาศนี้ ของเหล่านั้นก็ควรเป็นภพแก่เจ้าของ ส่วนการที่เจ้าพนักงานกระทรวงโยธาธิการจะได้จัดซื้อที่ดิน และจ่ายเงินให้เป็นการทำขวัญให้คำรือเรือนโรงและต้นไม้ต่าง ๆ นั้น จะมีแจ้งในประกาศเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการต่อไป

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม รตนโกสินทรศก ๑๒๔ เป็นวันที่ ๑๓๔๓๑ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

การเปิดรถไฟสายเหนือ

วันที่ ๓๑ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ เป็นวันกำหนดที่จะทรงเปิดรถไฟสายเหนือ เวลาเช้า ๓ โมง ๑๓ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินแต่วังสราญครุฑไปประทับรถไฟพิเศษ ซึ่งเจ้าพนักงานจัดเป็นรถพระที่นั่งถวายที่สะพานลำนคราญ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทเสด็จตามเสด็จ รถไฟของรถพระที่นั่ง แต่สะพานลำนคราญ ขึ้นไปตามทางสายนครราชสีมา ถึงสะพานบางปะอิน เวลาเช้า ๕ โมงครึ่ง หยุดรถพระที่นั่งประมาณครู่หนึ่งแล้ว รถไฟใช้จักรต่อไป ครั้นเวลาเช้า ๕ โมง ๓๕ นาที ถึงทางแยกเข้าทางรถไฟสายเหนือตำบลบ้านพาสี หยุดรถพระที่นั่งที่หน้าโรงราชพัสดุ มีกำนันผู้ใหญ่บ้านนำให้ขึ้น ๓ ลา พินพาทย์ประโคมขึ้นพร้อมกัน เพื่อเป็นการถวายไชยมงคลในที่นี้ เจ้าพนักงานกระทรวงและกรมโยธา ได้ล่องหน้ามาจัดการรับเสด็จปลูกเป็นพลับพลายก ๓ มุข มุขเหนือจัดเป็นที่ประทับและเลี้ยงพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ แลพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายใน ซึ่งแบ่งเป็นตอนหนึ่งต่างหาก มุขกลางเป็นที่ประทับสำหรับประชุมในการพิธีเปิดรถไฟ มีพระราชอาสน์ตั้งในท่ามกลาง มุขใต้จัดเป็นที่เลี้ยงข้าราชการชั้นผู้น้อย โຕะซึ่งจัดเป็นที่ประทับเสวยนั้น เจ้าพนักงานได้ทิวเป็นรูปรถไฟเดินในป่า และทำเป็นออฟฟิศโทรเลขตั้งอยู่ในดงด้วย บนโຕะและข้าง ๆ โຕะมีแจกันทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ ประดับกับด้วยดอกช่อและดอกหญ้าต่าง ๆ อย่างวิจิตรงดงาม ซึ่งควรชม ตะกร้ามากพลูบุหรี่ปริศประดับด้วยดอกหญ้าเหมือนกัน เมื่อเสด็จลง

จากรถแล้วทรงฉายรูปที่หน้าพลับพลา แล้วเสด็จเข้าไปในห้อง มขกลาง ประทับบน
 พระราชอาสน์ พระบรมวงษานุวงษข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละอองธุลี
 พระบาทพร้อมกัน พระยาศรียานวรินทร์แทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ อ่าน
 รายงานการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือ กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว มีกระแสพระราชดำรัสตอบพอสมควรแล้ว ได้พระราชทานตรา
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสัญญาบัตรและเหรียญเครื่องอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการ
 การกรมรถไฟแล้ว ประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ
 ครั้นเสวยแล้วประทับตรัสแก่พระบรมวงษานุวงษข้าราชการ และทรง
 ฉายรูปห้องเสวยข้าราชการ จึงเสด็จประทับรถพระที่นั่งเวลาเที่ยงเศษเสด็จพระ
 ราชดำเนินประพาศเมืองลพบุรีต่อไป ฯ

รายงานสร้างทางรถไฟสายเหนือ

วันที่ ๓๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

โดยกระแสพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ถวายพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครานุวัตติวงศ์ เมื่อยังดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ให้จัดการสร้างทางรถไฟสายเหนือ ตั้งต้นแต่ตำบลบ้านพาสี ที่แห่งนี้เป็นทางแยกออกจากสายนครราชสีมา โดยพระบรมราชประสงค์จะให้รถไฟสายเหนือนี้ ขึ้นไปทางเมืองลพบุรี ปากน้ำโพ พิจิตร โขทัย อุดรดิษฐ์ นครลำปาง เป็นลำดับ ไปจนถึงเมืองนครเชียงใหม่และเชียงใหม่ เพื่อเป็นการบำรุงผลประโยชน์ของอาณาประชาราษฎรในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ให้จำเริญยิ่งขึ้นในสรรพการหาผลประโยชน์เลี้ยงชีพทั้งปวง มีการค้าขายการเพาะปลูกเป็นต้น และเมื่อมีหนทางอันดีซึ่งจะไปมาถึกรุงเทพฯ ได้โดยเร็วและสะดวกเช่นรถไฟสายนี้แล้ว การที่รัฐบาลจะปกครองป้องกันรักษาความสุขของประชาราษฎรที่จะสะดวกยิ่งขึ้น ด้วยการซึ่งได้ทำขึ้นโดยพระบรมราชประสงค์ครั้งนี้ นับได้แต่ว่าเป็นพระคุณอันประเสริฐสำคัญใหญ่ในแผ่นดินอย่างหนึ่งในสมัยนี้

ทางสายนี้กรมรถไฟได้เริ่มทำการตั้งแต่เมื่อเดือนธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ทำไปถึงเมืองลพบุรีเป็นหนทาง ๔๒ กิโลเมตร ได้ตอนหนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรได้ใช้รถไฟตอนนั้นตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ทางในระหว่างบ้านพาสกับเมืองลพบุรีผ่านไปกลางทุ่งนาโดยมาก ต้อง
ตัดเข้าป่าละเมาะเป็นหย่อม ๆ ไปตามระยะทางบ้าง ทำสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำ
ป่าสักที่ทำเรือยาว ๑๐๓ เมตรสะพานหนึ่ง โดยที่พื้นแผ่นดินเป็นที่ลาดเสมอไป
มีท่อนแต่ที่เมืองลพบุรีแห่งเดียวซึ่งสูงกว่าบ้านพาสเพียง ๓ วาเท่านั้น ทางโค้ง
จึงมีอยู่แต่เพียง ด้วยเหตุนี้จึงมีการพูนดินมากถึง ๔๖๐,๐๐๐ กิวบิกเมตร
เป็นราคาเงิน ๓๓๒,๐๐๐ บาท คิดเป็นค่าพูนดินกิโลเมตรละ ๗๘๐๐ บาท
แต่ค่าซื้อที่ดินนั้นโดยเหตุที่ทางไม่ได้ผ่านที่ดินและที่มีราคาทั้งปวง จึงลงทุน
สิ้นเงินแต่เพียง ๑๔๔๒ บาทคิดเป็นราคากิโลเมตรละ ๓๔ บาท

สะพาน นอกจากสะพานใหญ่ข้ามแม่น้ำป่าสักซึ่ง พระราชทานนามแล้วว่า
สะพานจักรีนัน ยังมีสะพานเหล็กอีก ๒ สะพาน สะพานไม้ ๒๘ สะพาน

ราง รางเหล็กรถไฟสายนี้เท่ากันกับรถไฟสายนครราชสีมา หมอนรอง
รางได้ใช้ไม้จากมณฑลนครราชสีมาเป็นพื้น ได้ ไม้ที่ในท้องที่ตามทางบ้างแต่
เล็กน้อย แต่ในทางตอนหนึ่งยาว ๗ กิโลเมตร รางรถไฟได้ใช้หมอนเหล็กเป็น
การทดลอง หมอนนี้ยาว ๒.๒๕ เมตร หน้า ๕๔ กิโลกรัมครึ่งแน่แล้ว
หมอนเหล็กนั้นคงใช้ได้ทนทานดีกว่าหมอนไม้เสมอ แต่ราคาคิดถึงกรุงเทพ ฯ
แพงถึงท่อนละ ๖ บาท ๒ สลึง ส่วนหมอนไม้มีราคาเพียงท่อนละ ๖-๗ สลึง
ใช้ศิลาปากเพรียวเป็นเครื่องถมทาง

ได้ตั้งต้นวางรางในเดือนพฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ วาง
ไปถึงเมืองลพบุรี เสร็จเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๘

ในตอนตั้งแต่ละปฐพีปากน้ำโพ มีระยะทางยาว ๑๑๘ กิโลเมตร ได้ลงมือทำเมื่อปลายปี ร.ศ. ๑๑๙ แต่มาหยุดเสียเมื่อปลายปี ร.ศ. ๑๒๐ พักหนึ่ง เพราะต้องวางการสายนี้ไปรับระดมทำสายเพชรบุรี

ได้มาตั้งต้นทำทางตอนนี้ โดยจริงต่อเมื่อเดือนพฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๑ ทางผ่านไปกลางทุ่งนาที่เป็นทำเลดี แต่เป็นที่ ๆ ห่างจากแม่น้ำทั้งล้น ด้วยเหตุนี้เมื่อมีทางรถไฟผ่านไปแล้ว มีใช้แต่กระทำให้ผลในนามีราคายิ่งขึ้นอย่างเดียว บ่าไฟที่ตามรายทางโดยมาก คงจะกลายเป็นนาขึ้นทั่วไป เป็นการคาดหมายล่วงหน้าได้แน่ว่า รถไฟสายนี้จะมีผลประโยชน์ยิ่งขึ้นเสมอ

ที่แผ่นดินตอนนั้นก็เป็นที่ลาดตลอด มีทุ่งบ้างแต่เล็กน้อย จึงเป็นหนทางดีที่สามารถจะทำการอย่างใหญ่ รับบรรทุกคนโดยยานและสินค้าได้มาก

ราคาที่ดินที่ต้องซื้อคิดปานกลางเป็นกิโลเมตรละ ๖๐ บาทเท่านั้น ส่วนสายเพชรบุรีเป็นราคาเงินถึงกิโลเมตรละ ๒,๐๙๑ บาท

การพูนดิน การพูนดินตามทางต้องใช้ดินและศิลา ๑,๖๐๐,๐๐๐ กิวบิกเมตร มีการขุดทางแต่เพียง ๘๘,๖๐๐ กิวบิกเมตร ทางตอนนั้นก็ ดี ทางตอนลพบุรี ก็ดีได้ใช้ดินตามริมทางถมเป็นพื้น ส่วนทางที่ต้องขุดนั้นมิค้ำลายุ้งบ้าง เป็นต้นว่าที่ช่องแคบต้องขุดผ่าเข้าไปในเขาคีลาทั้งแท่ง ได้ระเบิดศิลาถึง ๑๐,๓๘๒ กิวบิกเมตร แต่ทางในระหว่างหลัก ๑๕๘ กับ ๑๖๐ กิโลเมตร รวมทั้งที่ละเต้านปากน้ำโพด้วยนั้น มีความลำบากในการพูนดินอยู่บ้าง แม้แต่พูนทางขึ้นสูงบางแห่งถึง ๔ วาแล้ว น้ำเหนือยังหลากขึ้นเกือบเสมอทางได้ ทางพังลงเพราะน้ำเนื่อง ๆ กว่าที่ ๆ ถมนี้จะแน่นได้ก็คงจะกินเวลาอีกหลายปี

ที่สะพานปากน้ำโพแห่งนี้ ต้องพูนดินถึง ๘๐,๐๐๐ คิวบิกเมตร ได้เริ่มใช้ชนดินด้วยรถรางเล็ก แล้วใช้รางใหญ่ มีรถบรรทุก ๑๕ รถ ค่าถมดิน และค่าศิลาตอนสายปากน้ำโพสิ้นเงิน ๑๒๐๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นราคากิโลเมตร ละ ๑๐,๑๗๐ บาท แพงกว่าค่าพูนดินทางสายเพชรบุรี ซึ่งคิดราคาได้ กิโลเมตรละ ๘,๒๐๓ บาท สะพาน สะพานในตอนนี้เป็นสะพานไม้ ๘๒ สะพาน มีสะพานเหล็กอยู่สะพานเดียวใกล้ปากน้ำโพ ซึ่งต้องทำกว้างถึง ๕๔ เมตร สะพาน เหล็กแห่งนี้ต้องจำเอนทำให้แข็งแรง เพราะที่ตรงนั้นเป็นที่ลุ่ม ที่น้ำหลังไปขัง อยู่เป็นอันมาก ต้องเปิดช่องที่ตรงสะพานไว้เพื่อจะให้น้ำนั้นไหลลงแม่น้ำได้ เครื่อง เหล็กสะพานนี้สั่งจากเยอรมัน ราง รางเหล็กตอนนี้ก็เท่ากันกับรางสายนครราชสีมา และศิลาที่ถมทางนี้ก็ได้จากเขาตามระยะทางทั้งสิ้น

จำนวนรางทั้งสิ้นซึ่งได้สั่งสำหรับสายเหนือจนถึงเมืองนครเชียงใหม่ เป็น จำนวน ๓๐,๐๐๐ ตัน รวมราคา ๒๐๒,๐๐๐ ปอนด์ ในจำนวนเงินนี้เมือง อังกฤษรับสั่งเป็นค่าราง ๑๗๒,๐๐๐ ปอนด์ เหลือเครื่องเหล็กต่าง ๆ ที่เมือง เบลเยี่ยมรับสั่งเป็นราคา ๓๐,๐๐๐ ปอนด์

ได้เริ่มวางรางจากเมืองลพบุรีเมื่อวันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๓ ข้างปากน้ำโพก็ได้วางรางลงมาบรรจบติดต่อกันได้เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ที่ล่วงมานี้

สะพานต่าง ๆ ทั้งตอนลพบุรีและตอนปากน้ำโพเป็นสะพาน ทำด้วยไม้ มุงหลังคาเหล็กขบดงกระดี่ทั้งสิ้น มีโรงเก็บรถจักรและที่กลับริดที่เมืองลพบุรี แห่งหนึ่งที่ปากน้ำโพแห่งหนึ่ง

๑๔๒

เครื่องล้อเลื่อนสำหรับทางลพบุรีใช้อยู่แล้ว ใช้ปนกันกับสายนครราชสีมาบ้างแยกไม่ออก แต่รวมด้วยกันมีรถจักร ๑๘ รด รถคนโดยสาร ๓๖ รด รถบรรทุกสินค้า ๑๕๑ รด เมื่อคิดบัญชีแบ่งกันกับสายนครราชสีมาได้ตัวราคาเครื่องล้อเลื่อนสำหรับสายลพบุรีเป็นเงิน ๓๕๗,๐๐๐ บาท เหลือสำหรับสายนครราชสีมาเป็นราคาเงิน ๑,๖๐๐.๐๐๐ บาท

ส่วนเครื่องล้อเลื่อนที่ได้ซื้อไว้สำหรับสายตอนปากน้ำโพ มีรถจักร ๑๒ รด รถบรรทุกคนโดยสารและสินค้า ๑๘๗ รด

รถจักรซื้อจากเมืองเยอรมันเป็นราคาเงิน ๕๑,๒๐๐ ปอนด์ แต่รถคนโดยสารและรถบรรทุก ๑๘๗ รดนั้น ได้ว่าราคาประมูลตกเป็นเมืองเบลเยียมได้รับทำส่งประมาณราคา ๓๘,๐๐๐ ปอนด์

การพิเศษซึ่งจะต้องทำต่อไป เพราะเหตุที่จะได้เดินรถไฟสายนี้มากขึ้นนั้น จำจะต้องขยายอาณาเขตระยะชั้นต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในระหว่างลพบุรีกับกรุงเทพ ฯ ให้กว้างออกไปอีก ทั้งจะต้องจัดการให้มีทางหลักเพิ่มเติมขึ้นตามระยะชั้นบางแห่งด้วย ประมาณค่าเมื่อการเสร็จ จะสิ้นเงินประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท

จำนวนเงินที่ได้จำหน่ายทางสายลพบุรี รวมเป็นเงิน ๒,๐๕๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นราคากิโลเมตรละ ๕๘,๒๐๐ บาท แต่สายตอนปากน้ำโพนั้นยังคิดราคาเสร็จไม่ได้ เพราะการก่อสร้างยังไม่แล้วหมด เจ้ากรมรถไฟประมาณดูว่า จะเป็นจำนวนถึง ๖,๘๐๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นราคากิโลเมตรละ ๕๗,๖๐๐ บาท เปรียบเทียบกันดูได้จำนวนตามลำดับไปว่าราคาสายนครราชสีมาเป็นเงินกิโลเมตรละ ๖๗,๐๐๐ บาท สายปากน้ำโพ ๕๗,๖๐๐ บาท

สายเพ็ชรบุรี ๕๓,๓๐๐ บาท สายลพบุรี ๔๘,๒๐๐ บาท รวมเข้าด้วยกัน
แล้ว คิดเฉลี่ยเป็นกลางได้เป็นราคาระดับโลมิเตอร์ละ ๖๐,๗๐๓ บาท โดย
ทั่วไป

ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลรายงานในการสร้างทางรถไฟพหุเป็น
สิ่งเข่งขึ้นแล้ว ยังมีต่อไป ก็แต่จะกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้
ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในความดีที่กระทรวงมหาดไทยและข้าหลวงเทศาภิบาล
มณฑลกรุงเก่าและมณฑลนครสวรรค์ ได้มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อหนุนในสิ่งสรรพการ
ทั้งปวงเมื่อเวลาต้องการทุกครั้งทุกคราว จนกรมรถไฟได้ทำการสนองพระเดช
พระคุณได้สำเร็จประโยชน์ โดยสะดวกตามพระราชประสงค์นั้นด้วย

ทางรถไฟในระหว่างบ้านพาศักดิ์ปากน้ำโพเป็นอันใช้ได้แล้ว ข้าพระพุทธ-
เจ้าและเจ้าพนักงานในกระทรวงโยธาธิการมีความยินดีเป็นล้นเกล้า ฯ ในการ
ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาให้เป็นนามมงคล
ในพิธีการอันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าและเจ้าพนักงานทั้งหลายในกระทรวงโยธาธิการ
ได้เตรียมการพร้อมแล้วที่จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดการให้
มหาชนได้ตั้งต้นใช้รถไฟสายนี้ ตั้งแต่วันพรุ่งนี้ไป ด้วยเกล้า ด้วยกระหม่อม
ขอเดชะ.

พระราชดำรัสตอบ

ในการเปิดทางรถไฟสายเหนือ

เราได้ฟังแล้วด้วยความตั้งใจในถ้อยคำซึ่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการได้กล่าวชี้แจง ว่าด้วยจำนวนเงินที่ใช้ว่าด้วยความยากลำบากและข้อความพิสดารอื่นๆ ของการสร้างรถไฟตั้งแต่บ้านพาสีถึงปากน้ำโพ เราสนใจในการที่กรมรถไฟหลวงและกรมอื่นๆ ได้กล่าวอ้างว่าได้ช่วยกันกระทำการอันนี้สำเร็จบริบูรณ์แล้วด้วย เราเป็นแต่กล่าวซ้ำความตามที่ทราบอยู่ดีแล้ว ว่าการสร้างทางรถไฟนั้น ไม่เป็นแต่จะชักนำทำให้เกิดความเจริญในบ้านเมืองอย่างเดียวนั่นเอง หากจะเป็นสิ่งสำคัญอันเป็นพยานให้เห็นชัดว่าความเจริญนั้นเองมีขึ้นแล้ว ในบรรดาการโยธาก่อสร้างทั้งหลายอันมนุษย์ได้คิดค้นคว้าหาขึ้นทำได้นั้น ไม่มีสิ่งใดๆ ที่จะเป็ผลใหญ่ยิ่งในการปกครองบ้านเมือง และในอาณัติกริยาและความเจริญของอาณาประชาราษฎรให้เห็น ได้ชัดเจนเสมอเหมือนเช่นทางรถไฟนี้ ด้วยเหตุว่าในการที่ทางรถไฟชักนำให้ตำบลต่างๆ ไปมาถึงกันได้ ไกลชิดนั้น ก็ทำให้เป็นหนทางที่จะดูแลตรวจการซึ่งเป็นประโยชน์และสันติกัน อันเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมีในการที่ปกครองเพื่อให้เป็นผลได้จริงด้วย และเพราะเหตุที่รถไฟกระทำให้อาณาประชาราษฎรซึ่งอยู่ในตำบลต่างๆ ตามทางรถไฟไปได้มีทางอย่างเร็วอย่างสะดวกสำหรับพากัน ไปมา ได้ง่ายขึ้น ก็กระทำให้ที่ดินและสิ่งที่เกิดจากแผ่นดินนั้นมีราคายิ่งขึ้นอีก และโดยเหตุที่ชักนำให้อาณาประชาราษฎรสนทนาคิดต่อดัง ซึ่งกัน

และกัน และสามารถที่จะให้ ได้ทำได้เห็นเพียงน้อยวันในการซึ่งเคยทำเคยเห็นได้
แต่ก่อนมาตั้งเดื่อนั้น รถไฟไม่ว่ามีไปทางใด ก็ย่อมนำพาความเจริญและย่อม
เกื้อกูลให้คนทั้งปวงมีความรู้สึกรักชาติของตนยิ่งขึ้นอีก ความข้อนั้นและเป็นหัวข้อ
สำคัญนักที่จะให้เกิดความเจริญของบ้านเมืองได้

เพราะเหตุนี้ เราจึงมีความชื่นชมพอใจ ที่ได้มาณพริตต์ซึ่งเป็นการสำคัญ
อีกชั้นหนึ่งในความเจริญของงานสาธารณประโยชน์ยิ่งใหญ่ว่า ซึ่งยังไม่เคยจะ
ได้ทำขึ้นในกรุงสยาม เรามีความไว้วางใจว่าการทำรถไฟนี้จะ ได้ทำให้สำเร็จโดยเร็ว
สืบไป เพราะเหตุนี้ ได้กล่าวมาแล้ว ว่าความสำเร็จในทางรถไฟนี้ ก็คือความ
สำเร็จในความเกิดมั่งรุ่งเรืองของบ้านเมือง และสำเร็จในความเจริญทรัพย์สมบัติ
ของอาณาประชาราษฎร ซึ่งเรามีใจหวังจะให้เป็นอย่างยิ่งนัก

บัดนี้เรามีความยินดีอย่างยิ่งที่จะให้ประกาศเปิดทางรถไฟสายนี้ให้คนใช้
ทั่วกัน ตั้งแต่วันพรุ่งนี้สืบไป

๑๔๖

แจ้งความกระทรวงโยธาธิการ

พแนกกรมรถไฟ

ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๕ เป็นต้นไปจะไม่ยอมให้ผู้หนึ่งผู้ใด
เข้าไปในที่ชานสำหรับขึ้นรถไฟตามบรรดาสถานที่ใหญ่ต่างๆ เว้นไว้แต่ผู้หนึ่งจะ
มีตั๋วสำหรับที่จะเข้าไปในที่นั้น ซึ่งจะซื้อเอาได้ ณ ที่ช่งขายตั๋วเป็นราคาใบละ
๒ อัฐ เว้นแต่ผู้ที่มีตั๋วค่าโดยสารแล้วไม่ต้องเสีย

แจ้งความมา ณ วันที่ ๒๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

โดยบัญชาสั่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ
(ลงนาม) พระยาเสถียรฐาปนิกิตย์
ปลัดทูลฉลอง

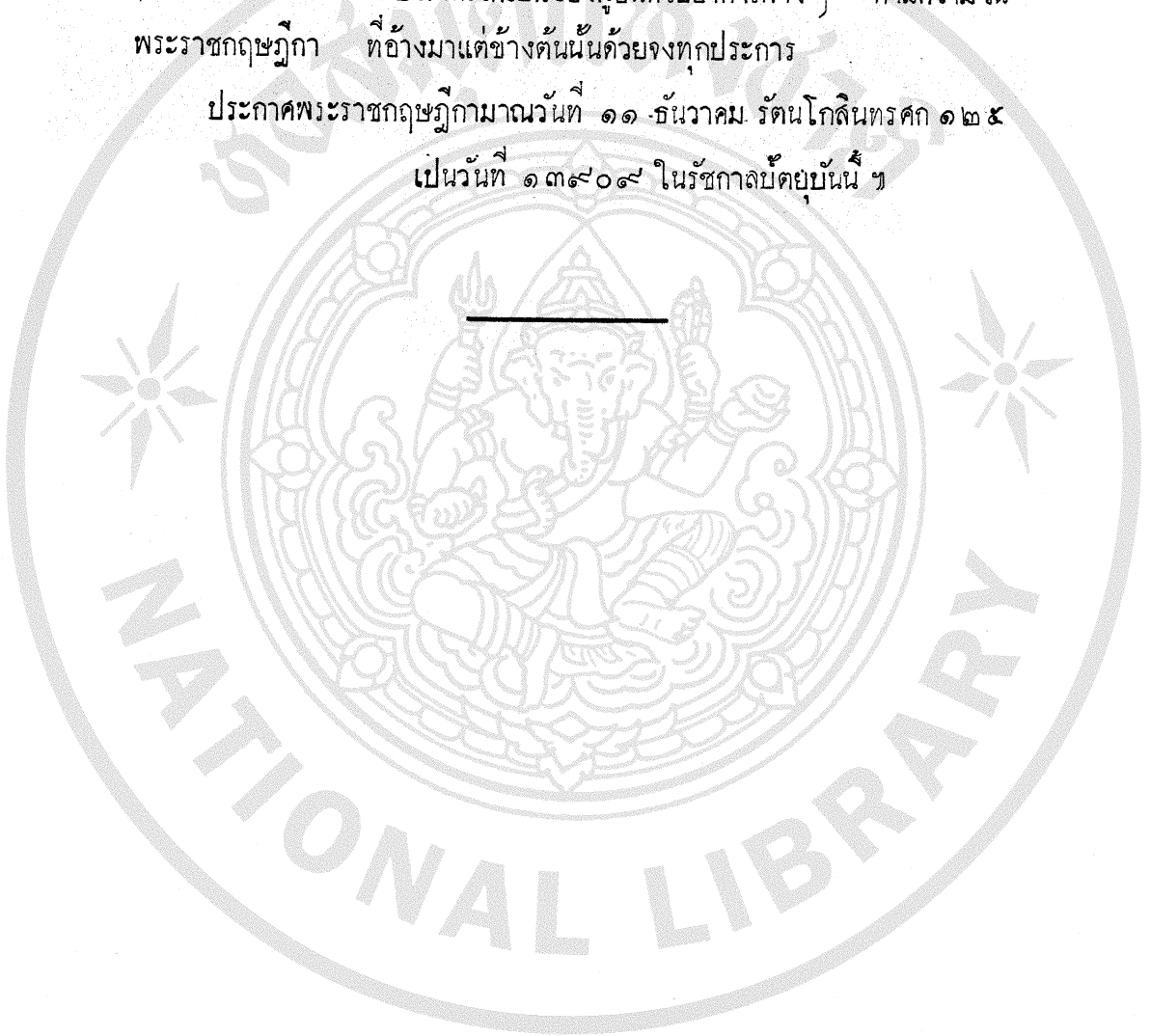
ประกาศพระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติม
ห้ามการแลกเปลี่ยนเจ้าของที่ดิน ซึ่งต้องการสร้างทางรถไฟแยก
จากสายตะวันออก ไปตั้งสะพานสินค้ำริมแม่น้ำเจ้าพระยา

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาเพิ่มเติมให้ทราบทั่วกันว่า สะพานรถไฟกรุงเทพฯ ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งเหนือคลองผดุงกรุงเกษม ในเวลานี้คับแคบไม่พอกับที่จะทำการรับส่งสินค้าไปมาทางรถไฟ ให้สะดวกเรียบร้อยได้ เพราะว่าการรับส่งสินค้าเวลานี้ทวีขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายเท่า ใช้แต่เท่านั้นเมื่อทางรถไฟสายเหนือ และสายตะวันออกแล้วตลอดเดินได้ถึงกัน การนี้ก็จะทวีขึ้นอีกเป็นอันมาก

เพราะเหตุฉะนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการจัดการสร้างทางรถไฟ แยกจากสายตะวันออกที่ระยะกิโลเมตร ๕,๕๐๐ ตำบลทุ่งบางกระสันตัดลงไปถึงลำน้ำเจ้าพระยา ตำบลช่องนนทรีแขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์กรุงเทพ ฯ จัดสร้างสะพานขึ้นอีกแห่งหนึ่ง เพื่อให้สะดวกแก่การเดินรถบรรทุกสินค้าต่อไป และให้ใช้ความในประกาศพระราชกฤษฎีกา ห้ามการแลกเปลี่ยนเจ้าของที่ดินสร้างทางรถไฟสายตะวันออก ซึ่งลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ นั้น ตลอดไปถึงการทำทางรถไฟสายแยกนี้ด้วยจงทุกประการ เว้นแต่ที่ดินซึ่งต้องการทำสะพานซึ่งได้กำหนดไว้ในประกาศพระราชกฤษฎีกาส่งทางรถไฟสายตะวันออก แต่เพียง ๔๐ วานี้หาเพียงพอแก่ความต้องการไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเขตรอกออกไปดังนี้ คือ

บรรดาที่ดินตามลำน้ำเจ้าพระยา จากคลองวัดใหม่ช่องลมขึ้นไป ๓๒๐
วาและลงไป ๓๓๐ วายืนขึ้นไป ๑๕๐ วา ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินซึ่งอยู่ในกำ-
หนดเขต ที่ว่ามานี้เปลี่ยนที่ดินให้เป็นของผู้อื่นด้วยอาการต่างๆ ตามความใน
พระราชกฤษฎีกา ที่อ้างมาแต่ข้างต้นนั้นด้วยจงทุกประการ

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕
เป็นวันที่ ๑๓๙๐๙ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ฯ

ประกาศเพิ่มเติมขยายเขตที่ดิน
สร้างโรงงานใหม่ในทางรถไฟสายตะวันออก

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ รับพระบรมราชโองการใต้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศเพิ่มเติมมาให้ทราบทั่วกันว่า โรงงานของกรมรถไฟซึ่งตั้งอยู่ที่สะพานกรุงเทพ ตำบลถนนหัวลำโพงเวลานี้คับแคบ ไม่เพียงพอที่จะทำการงานให้สะดวกได้ เพราะว่าการรถไฟทวีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก จึงคิดจะรื้อย้ายไปปลูกสร้างใหม่ในที่ตำบลทุ่งบางกระสัน หรือทุ่งสามเสน ฝั่งใต้ริมทางรถไฟสายตะวันออก เพื่อให้เป็นการสะดวกกับการงานที่จะทำต่อไป แต่ตามความในประกาศพระราชกฤษฎีกาห้ามการแลกเปลี่ยนที่ดินสร้างทางรถไฟสายตะวันออกลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ ซึ่งได้กำหนดเขตทางไว้แต่เพียงข้างละ ๕๐ วานั้นหาเพียงพอที่จะปลูกสร้างกับโรงงานนี้ไม่

เพราะเหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ขยายเขตที่ดินในประกาศพระราชกฤษฎีกาซึ่งกล่าวมาข้างบนนี้ แต่เฉพาะที่ในระหว่างระยะกิโลเมตร ๕.๓ ถึงระยะกิโลเมตร ๕.๖ แห่งทางรถไฟสายตะวันออก ด้านข้างเหนือตำบลทุ่งบางกระสัน หรือทุ่งสามเสนฝั่งใต้ นอกจากที่ได้กำหนดไว้เดิมอีก ๑๘๐ วาล้วนความอื่น ไม่มีแก้ไขให้คงเป็นไปตามนั้นและให้ใช้ข้อความใน ประกาศจัดซื้อที่ดินสร้างทางรถไฟสายตะวันออก ซึ่งลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ มาจัดซื้อที่ดินสำหรับสร้างโรงงานนี้ด้วยจงทกประการ

ประกาศมาณวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

(ลงนาม) พระยาสุหมณย์วินิต

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

รายงานการรื้อทางรถไฟ สายตัวนอกกับตอนต่อปากน้ำโพ ถึงพิษณุโลก

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยบัดนี้กระทรวงโยธาธิการ ได้สร้างทางรถไฟสำเร็จตามกระแสพระบรมราชโองการแล้ว ต่อออกไปอีกสองตอน ตามกำหนดวิธีที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต สำหรับทางรถไฟทั่วไปในพระราชอาณาจักร

ทางรถไฟสองตอนนี้ ตอนที่หนึ่งทางรถไฟสายทิศตัวนอก ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ไปยังเมืองฉะเชิงเทรา กับตอนที่สามของทางรถไฟสายใหญ่ตั้งแต่กรุงเทพ ฯ ไปข้างทิศเหนือ คือ ต่อตั้งแต่ปากน้ำโพถึงเมืองพิษณุโลก

ทางรถไฟที่ขยายต่อออกไปเหล่านี้ คงเป็นที่ต้องพระราชหฤทัย เพราะว่าเป็นที่ชักนำกระทำให้อาณาประชาราษฎร์ซึ่งอยู่ห่างไกลนั้น คิดเนื่องชิดเข้ามาอีกได้ ให้เป็นที่เกื้อกูลความสามัคคีต่อกันได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และกระทำให้พนักงานในราชการ สามารถที่จะจัดการในหน้าที่ต่าง ๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอลำคัญอย่าง เป็นรายงานของการก่อสร้างทางรถไฟทั้งสองตอนนี้สืบไป

สายตัวนอกกรุงเทพ ฯ ถึงเมืองฉะเชิงเทรา

ทางสายนี้ได้ลงมือทำเมื่อเดือนพฤศจิกายนรัตนโกสินทรศก ๒๔ มีระยะยาว ๖๓.๔ กิโลเมตร และเป็นขนาดใหญ่มากเท่ากับทางสายนครราชสีมา

และสายเหนือ ทางสายนี้ทำผ่านไปในตำบลที่นาอันอุดมติดต่อเนื่องกันในระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำบางปะกง ทั้งเป็นที่อยู่แห่งประชาชนเป็นอันมาก

การจัดซื้อที่ดิน ได้จัดแล้วไปด้วยเป็นที่พอใจเจ้าของที่ดินทั้งปวง รวมราคาทั้งสิ้นเป็นเงินประมาณ ๔๕,๐๐๐ บาท หรือไร่ละ ๒๙ บาท

การเลื้มดิน เป็นการยากลำบากมาก โดยเหตุว่าพื้นที่ดินตำบลนั้นอ่อนเป็นต้นว่า คันเนินสูงซึ่งใกล้เชิงสะพาน พื้นที่ดินเหล่านี้เหลวอ่อน มีอาจจะทมน้ำหนักของคันถนนที่เลื้มขึ้นด้วยดินธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เท้าแกลบแทน เพราะว่าเป้นของเบา จึงสำเร็จพ้นความยากลำบากการเลื้มดินทั้งหมดด้วยกันเป็นจำนวน ๗๕๒,๐๐๐ กิวบิกเมตร เป็นราคา ๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือกิวบิกเมตรละ ๖๗ สตางค์

การทำสะพานต่าง ๆ มีอยู่ ๓ ชนิด คือ

๑ สะพานไม้ทอดบนเสาไม้

๒ สะพานรอตเหล็กทอดบนฐานอิฐ

๓ สะพานรอตเหล็กทอดบนเสาเหล็กส่ตรู

สะพานชนิดที่ ๑ ทำไปเพียง ๒ สะพานเท่านั้น โดยเหตุที่ต้องใช้เสาตะม่อยาว ซึ่งมีราคาเท่าเทียมกับสะพานรอตเหล็ก สะพานชนิดที่ ๒ มีอยู่ ๑๐ สะพาน ทุก ๆ สะพาน มีช่องระยะเสาห่างกัน ๑๐ เมตร ได้ทำขึ้นอย่างแข็งแรงและมั่นคงดี สะพานชนิดที่ ๓ มีอยู่หลายสะพาน ซึ่งนับว่าเป็นอันสำเร็จแน่นอนไม่ได้ โดยเหตุที่ว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นที่ลุ่ม เสาเหล็กที่ปักลงไปหมายความว่าพอเพียงตามแบบวิธีแล้ว กลับทรุดลงไปมีอยู่หลายเสา จำเป็นต้องจัดการเปลี่ยนแปลงลงคอนกรีตต่อกับอิฐกำลังจัดการทำอยู่ บัดนี้ซึ่งจะไม่ให้เป็นที่ยึดขัดกับการเดินทาง

ทางมั่นคงของทางรถไฟ การทุกสิ่งทุกอย่างทำเช่นเดียวกันกับทางสายเหนือ ส่วนไม้หมอนได้เอามาจากแขวงพระนครราชสีมาและศิลาปูยอดมัทม์หมอนได้เอามาจากตำบลปากเพรียวและช่องแค

โรงสะพานต่าง ๆ ได้สร้างสะพานขึ้นหลังหนึ่งก่อด้วยอิฐหลังคากระเบื้อง ที่เมืองฉะเชิงเทรา และมีโรงไว้อาคารหลังหนึ่ง พร้อมกับเครื่องกลบีรกด นอกจากนี้ได้ก่อสร้างที่พัก สำหรับพนักงานกองเดินรถและกองบำรุงรักษาทางด้วยการตั้งเครื่องล้อเลื่อน เครื่องล้อเลื่อนสำหรับทางทั้งสองสาย ได้เรียกประมูลบรรดาห้างต่าง ๆ และได้ตกลงสั่งมาจากประเทศซึ่งแจ้งต่อไปนี้

รถจักร ๑๖ คัน รถตรวจงาน ๑ คัน กับรถบรรทุกสินค้า ๘๕ คัน จากประเทศเยอรมันนี้ ราคาเงิน ๕๖,๗๑๕ ปอนด์

รถคนโดยสารและรถบรรทุกเครื่องภาชนะต่าง ๆ ๗๓ คัน จากประเทศอังกฤษ ราคาเงิน ๓๗,๓๗๕ ปอนด์

รถบรรทุกเข้าและรถบรรทุกขี้เถ้า ๑๘๐ คัน จากประเทศเบลเยียม ราคาเงิน ๒๕,๑๓๐ ปอนด์

ราคารวมยอดเงิน งบประมาณที่ได้กะไว้แต่เดิม ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่ราคาที่ขึ้นจริงจะกล่าวแนยยังไม่ได้ เพราะเหตุว่ายังทำไม่สำเร็จบริบูรณ์ และจะอย่างไรก็ดีคงจะไม่เกินไปกว่างบประมาณที่กะไว้ ถึงเป็นจำนวนมากและราคาทำในกีโกลิเมตรหนึ่งประมาณคงราว ๕,๑๐๐๐ บาท

ทางไปมาในระหว่างกรุงเทพ ฯ กับเมืองฉะเชิงเทรานี้ มีหนทางสะดวกทั้งลำคลองและทะเล เพราะฉะนั้นเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าส่วนผลประโยชน์ในการส่งสินค้าเข้าโดยทางรถจะไม่มาก แต่คงจะมีผู้โดยสารและมีสินค้าเบา ๆ มาก

ด้วยว่าแต่ก่อนผู้ที่จะไปเมืองฉะเชิงเทราต้องเสียเวลาถึง ๒ วัน บัดนี้ไปได้เพียง ๒ ชั่วโมงเท่านั้น ทั้งเป็นรถไฟสายใหญ่ตอนต้นของทางสายตะวันออกไปถึง มณฑลปราจีนและมณฑลจันทบุรีนั้น เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่เล็กน้อย

สายตอนปากน้ำโพถึงพิษณุโลก สายตอนนี้มีระยะยาว ๑๓๘ กิโลเมตร ได้ลงมือทำการเมื่อเดือนมกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ ทางสายนี้ออกจากปากน้ำโพตรงไปทางทิศเหนือ ซึ่งนับว่าเป็นอันสำเร็จบริบูรณ์ได้อีกตอนหนึ่งแห่ง ทางสายใหญ่จากกรุงเทพ ฯ ถึงเมืองเชียงใหม่ ทางสายเหนือนี้ทำสำเร็จไปแล้ว เป็นระยะยาว ๓๓๘ กิโลเมตร ยังคงจะต้องทำต่อไปอีก ๓๓๔ กิโลเมตร ให้การทำแล้วเสร็จบริบูรณ์ทางนั้นเลยไปใกล้แม่น้ำใหญ่ผ่านไปในที่ราบมีพุ่มหญ้า และน้ำซึ่งเป็นที่น่าทึ่งขึ้นมาตั้งแต่ ๒ เมตรทุก ๆ ปี

การถมดินทางนี้ เป็นการยากลำบากและเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เพราะเป็นน้ำท่วม จำเป็นต้องทำคันถนนสูงตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ เมตร และมีหลายแห่ง ซึ่งเป็นที่ลุ่มต้องทำคันถนนสูงถึง ๖ เมตร ก็มี ในฤดูฝนกระทำให้คันถนนเหล่านี้ทรุดเคลอนมาก ต้องใช้ดินแข็งถมเพิ่มเติม ขนเอามาโดยรถพ่วงจากตำบลดินอันสูงใต้ปากน้ำโพ ทั้งต้องหยุดการในฤดูที่แผ่นดินชื้นไปหลายเดือน ด้วยเหตุทั้งหลายนี้กระทำให้ต้องใช้เงินมาก ซึ่งต้องถมดินถึง ๕,๑๘๗,๔๖๑ กิวบิกเมตร เป็นจำนวนเงิน ๔,๑๐๐,๐๐๐ บาท หรืออีกวิธีคือจะ ๓๐,๐๐๐ บาท เมื่อคิดเฉลี่ยการถมดินแห่งทางรถไฟทั้งปวงในกรุงสยามเป็น กิโลเมตรละ ๑๑,๐๐๐ บาทเท่านั้น

การทำสะพาน ในจำนวน ๘๓ สะพาน มีสะพานเหล็กอยู่ ๔ สะพาน นอกนั้นเป็นสะพานไม้อย่างธรรมดา

ทางมั่นคงของทางรถไฟ ทางนี้ใช้แบบวิธีอย่างเคยทำมาแล้ว มีขนาด

๑.๕๓๕ เมตร รางเหล็กมีน้ำหนักเมตรละ ๒๕ กิโลกรัม ไม่ห่มอนได้ ตัดที่ป่าไผ่ปากน้ำโพ. ส่วนศิลาอยู่ยมนมอม ได้ขนเอามาจากที่ย่อยศิลาไผ่ปากน้ำโพบ้าง และจากเขาในตำบลใกล้เคียงเมืองพิศตรบ้าง

โรงสะพาน ที่เมืองพิศตรและเมืองพิษณุโลกนั้น ได้ กำลังทำโรง สะพานก่อด้วยอิฐ ส่วนสะพานเล็ก ๆ ใช้แบบธรรมดาตามเคย โรงไว้รถจักร พร้อมทั้งเครื่องกลบริบทก็ได้ทำขึ้นแล้วเสร็จ ที่เมืองพิษณุโลกและมีที่พักเจ้าพนักงานอีกหลายแห่ง

รวมราคาทั้งสิ้น ด้วยว่าการตั้งปวงยังจะทำต่อไป เช่นการถมดิน การถมศิลาอยู่ยมนมอม และการอื่น เพราะเช่นนั้นราคาที่ยังจริงจึงยังไม่ได้ แต่ตามงบประมาณเจ้ากรมเป็นเงินประมาณ ๑๐,๕๐๐,๐๐๐ บาท หรือกิโลเมตรละ ๗๖,๐๐๐ บาท เมื่อคิดตามจำนวนนั้นเงินเกินไปกว่าราคาที่เฉลี่ยในการสร้างทางรถไฟทุกสายที่มีอยู่ปัจจุบันนี้เป็นเงิน ๑๒,๕๐๐ บาท ก็เพราะการถมดิน ซึ่งต้องทำโดยมากมาย ทางสายนี้ยังทราบไม่ได้แน่อีกนานว่า จะได้เพิ่มผลประโยชน์แห่งการเดินรถอยู่ในทุกวันนี้ขึ้นอีกมาก เพราะว่าทำผ่านไปในพื้นที่อันอุดมคึกคักและมีราษฎรน้อย ข้อสำคัญของทางตอนนี้ ก็คือเป็นทางติดต่อกับทางสายอยุธยาซึ่งกำลังทำอยู่ (ด้วยว่าเป็นที่กลางแห่งดินค้าฝ่ายเหนือ) และนับได้ว่าเป็นทางอันแล้วเสร็จบริบูรณ์ อีกตอนหนึ่ง ซึ่งเป็นทางติดต่อกับทางสายใหญ่ ถึงเชียงใหม่และเมืองฝ่ายเหนือ

ตามข้อความซึ่งข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณามาข้างต้นนี้ พอที่จะทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ว่า การที่ได้ขยายทางออกไปเพียงใด กับทั้ง

ราคาที่ได้สร้างทางจนสำเร็จในสมัยนี้ และข้าพระพุทธเจ้าได้เตรียมการพร้อมอยู่
แล้ว ที่จะรับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เปิดทางรถไฟทั้ง ๒ สายนี้
เจริญให้อาณาประชาราษฎร์ไปมา ได้ตั้งแต่พรุ่งนี้เป็นต้น

ในที่ลุดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า กระทรวงมหาดไทย และข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล
ปาดิน มณฑลนครสวรรค์และมณฑลพิษณุโลก ได้ช่วยเกื้อหนุนเป็นอันมากอยู่
เสมอ จึงกระทำให้กระทรวงนี้สามารถทำการอันนี้สำเร็จ ได้ดังกระแสพระบรม
ราชโองการ ข้าพระพุทธเจ้ากับเจ้าพนักงานในกระทรวงโยธาธิการ มีความ
ปิติโสมนัสรู้สึกเห็นพระเดชพระคุณเป็นอันเกล้าฯ ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมา
ประทับ เป็นสวัสดิมงคลในพระราชพิธีการอันนี้ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

สนามเสด็จขึ้นรถไฟ

กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

พระราชดำรัสตอบ ในการเปิดทางรถไฟ

ฉันมีความยินดีและขอบใจ ที่ได้ฟังรายงาน ที่เธอได้อ่าน เมื่อสักครู่นี้แล้ว ไม่มีสิ่งใดที่จะถูกใจฉันยิ่งขึ้นไปกว่าที่ ได้เห็นความเจริญที่ได้มีขึ้นในการขยายทางรถไฟของเมืองเรา ทางรถไฟย่อมเป็นพยาน แห่งความรุ่งเรืองของบ้าน กับทั้งเป็นหนทางที่จะช่วยให้เกิด ความเจริญเช่นนี้ได้อย่างยิ่ง รถไฟทำให้เกิดเป็นยานพาหนะอย่างสะดวก และอย่างรวดเร็วและชักนำให้เกิดการต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลเข้าใกล้สนิทถึงกัน เหตุฉนั้นจึงให้เกิดความศุขและความเจริญของประชาชนพลเมืองยิ่งขึ้น รถไฟทำให้รัฐบาลสามารถที่จะจัดการเอาใจใส่ดูแลให้ยิ่งขึ้นได้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการจำเป็นที่จะรักษาบ้านเมืองที่จะมีผลดีได้

เพราะเหตุฉนั้น ฉันจึงมีความรู้สึกพอใจอย่างยิ่งแล้ว และมาในการพิธีวันนี้ ในการที่ได้ขยายทางรถไฟออกไปสำเร็จได้นี้ ก็เป็นพยานสำคัญอย่างหนึ่งว่า เราได้ทำการใหญ่อันเป็นประโยชน์ของเมืองเราล่วงไปได้อีกขั้นหนึ่งแล้ว

ฉันขอบใจในการที่กระทรวงโยธาธิการ ได้กระทำการ อัน สำเร็จ ตลอดจนเป็นที่พอใจทั้งสองตอนแล้ว และฉันหวังใจว่าการทำงานของกระทรวงนี้ คงจะทำอยู่ต่อไปให้สำเร็จได้เร็วเหมือนเช่นได้ทำมา เพื่อว่าจะได้ชักนำให้เกิดความเจริญแก่อาณาประชาราษฎร์ ซึ่งเป็นการที่ฉันได้มีใจจะให้เป็นอย่างยิ่งอยู่เสมอ

ฉันมีความยินดี ที่จะแสดงว่าทางรถไฟทั้งสองตอนนี้ ให้เปิดให้อาณาประชาราษฎร์ ใช้ ได้ตั้งแต่พรุ่งนี้สืบไป

ประกาศ

แผนการมรณไฟ

พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ เสด็จขึ้นกระบวนโยธา
ธิการ รับพระบรมราชโองการ เหนือเกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
ประกาศแก่มหาชนทราบทั่วกันว่า

ทางรถไฟสายเหนือ ตอนตั้งแต่เมืองพิษณุโลกถึงตำบลบ้านดารา เป็น
ระยะทางยาว ๔๗ กิโลเมตรนั้น บัดนี้ได้ทำสำเร็จแล้ว ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้เปิดทางเดินรถรับส่งคนโดยสารขึ้นทุกคืนแล้ว ในวันงานพระราชพิธี
รัชมิ่งคล้ายเศกแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมา
บรรจบครบ ๕๐ ปีเต็มบริบูรณ์ ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๗
เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๗ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๗

(ลงพระนาม) นครสวรรค์

เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ.

การเปิดรถไฟสายเหนือแต่เมืองพิษณุโลก ไปยังเมืองอุตรดิตถ์และเมืองสวรรคโลก

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการสร้างทางรถไฟสายเหนือต่อไปอีกสองตอน ในทางสองตอนนี้เป็นทางสายใหญ่ต่อขึ้นไปข้างเหนือ แต่บ้านดาราถึงตำบลปางต้นผึ้งโดยทางเมืองอุตรดิตถ์ตอนหนึ่ง กับทางสาขาอีกตอนหนึ่ง แยกที่บ้านดาราไปเมืองสวรรคโลก แล้วเสร็จบริบูรณ์สมควรมีการมงคลฤกษ์เปิดทางรถไฟสองตอนนั้น เพื่อให้สาธารณชนสัญจรไปมาได้โดยสะดวก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้น ไปทรงเปิดทางรถไฟสองตอนนั้นต่างพระองค์

วันที่ ๓ ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๘ เวลาเช้า ๒ โมงเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมกุฎราชกุมาร เสด็จจากสถานีหัวลำโพงกรุงเทพ ฯ โดยรถไฟกระบวนพิเศษขึ้น ไปทางสายเหนือ หยุดที่สถานีกรุงเก่าแห่งหนึ่ง ลงบุรีแห่งหนึ่ง นครสวรรค์แห่งหนึ่ง รถพระที่นั่งเสด็จต่อไป เวลาบ่าย ๕ โมง ๔๕ นาที ถึงสถานีเมืองพิษณุโลก พระยาอุทัยมนตรีกับข้าราชการในมณฑลนี้ พร้อมด้วยทหารบกและกรมตำรวจภูธร กำนันผู้ใหญ่บ้านและราษฎรมารับเสด็จ สมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราช เสด็จทรงรถม้าพระที่นั่ง ไปประทับแรมที่พลับพลาที่หอ

ทะเบียนที่ดิน ซึ่งข้าราชการเทศาภิบาลในมณฑลนั้นจัดการรับเสด็จ

วันที่ ๔ ธันวาคม เสด็จไปประพาศในที่ต่างๆ แล้ว เสด็จมาประทับ
ที่พระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสมโภชพระพุทธ
ชินราช มีสวตมนต์ ๑๐ รูปแลมีการมโหรีศพด้วย

วันที่ ๕ ธันวาคม เสด็จไปประทับในพระวิหาร ทรงประเคนอาหาร
บิณฑบาต พระสงฆ์ฉันแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสม
โภชพระพุทธชินราช มีการมโหรีศพอีกวันหนึ่ง

วันที่ ๖ ธันวาคม เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
ทรงเครื่องครึ่งยศชาวทหารบก เสด็จทรงรถม้าพระที่นั่ง ไปประทับ ณ โรงพระ
ราชพิธีข้างสถานีรถไฟเมืองพิษณุโลก ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระไชยวัฒน์
หลังช้างทรงศีล พระสงฆ์ในกรุงแลหัวเมืองรวม ๑๐ รูป มีพระอมราภิกษิต
เป็นประธานเจริญพระพุทธมนต์สวดปรีติ ในการเบ็ดเตล็ดทางรถไฟสายเหนือ พระ
สงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จกลับพลับพลา
ที่ประทับแรมยามาคาเศษ

วันที่ ๗ ธันวาคม เวลาเช้าโมงเศษ เจ้าพนักงานจัดการเลี้ยงพระสงฆ์
ซึ่งเจริญพระพุทธมนต์เมื่อวานนี้ พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้วรออยู่ ครั้น
เวลาเช้า ๓ โมงเศษ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมกุฎราชกุมาร ทรงเครื่องเต็ม
ยศชาวทหารบก ทรงประทับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สายสพายนพรัตน์ราชวราภรณ์
เสด็จทรงรถม้าพระที่นั่ง แต่เป็นกระบวนไปประทับ ณ โรงราชพิธี ทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการ ทรงศีลแล้ว พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ฯ เสด็จ

บดีกระทรวงโยธาธิการ ทรงอ่านรายงานการสร้างทางรถไฟกราบบังคมทูลจบ
แล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร มีพระราชดำรัสตอบแล้ว พระ
ราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แก่ข้าราชการกรมรถไฟ พระสงฆ์ถวาย
อนุโมทนา เวลาใกล้พระฤกษ์ เจ้าพนักงานเชิญพระไชย กับบาตรน้ำมนต์
บาตรทราย กับพระสงฆ์ขึ้นรถนำๆ รถพระที่นั่งแล้ว เมื่อได้ฤกษ์เวลาเช้า ๓
โมงเช้า ๕๐ นาที ไห่ลั่นฆ้องไชย ชาวประโคมๆ สังข์แตรพิณพาทย์ พระ
สงฆ์วัดไชยมงคลศาสดา ทหารกองเกียรติยศทำเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหาร
ปืนใหญ่ยิงปืนใหญ่ถวายคำนับ กำหนดผู้ใหญ่บ้านราษฎรให้ถวายไชย สมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่ง เจ้าพนักงานใช้จักร
รถไฟเคาะระฆังขึ้นไปถึงเชิงสะพานข้ามแม่น้ำน่านตำบลบ้านดารา เวลาเช้า
๕ โมงเศษ หยุดประทับรถพระที่นั่งที่เชิงสะพานด้านใต้ ทรงชักสายยন্ত্রเปิด
ผ้าคลุมนามสพาน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “สพาน
ปรมินทร” เจ้าพนักงานลั่นฆ้องไชย ประโคมสังข์แตรพิณพาทย์ สมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชมกุฎราชกุมาร เสด็จไปประทับที่พลับพลา ทรงฉายรูปสพานแล้ว
เสด็จขึ้นรถพระที่นั่ง เจ้าพนักงานเคลอนรถพระที่นั่ง ถึงสถานบ้านดาราที่แยกสาย
สวรรคโลก หยุดรถพระที่นั่ง เจ้าพนักงานเชิญพระไชยวัดน้ำกับบาตรน้ำ บาตร
ทราย พระพุทธรูป แลพระสงฆ์ลงจากรถในกระบวนเสด็จไปขึ้นรถนำ
กระบวนที่จะไต่ไปยังเมืองสวรรคโลก เสด็จลงประทับที่พลับพลา มีพระราช
ดำรัสให้กระบวนรถเคาะแล้ว ชาวประโคมๆ สังข์แตร พิณพาทย์ฆ้องไชย เจ้า
พนักงานรถไฟใช้จักรเคาะรถไฟไปยังเมืองสวรรคโลก พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรูป

ไปรยทรายตลอดทาง จนถึงเมืองสุวรรณคโลก มีประโคมสังข์แตรพิณพาทย์ขับร้อง
 ไซยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อกระบวนรถเดินจะไปยังเมืองสุวรรณคโลก สมเด็จพระบรม
 โอรสาธิราชมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่งเดินกระบวนต่อไปจนถึง
 สถานีอุดรดิษฐ์ประทับแรมแลประพาศในเมืองแลตามทางรถไฟถึงเขาพริ้ง แล้ว
 เสด็จไปประพาศเมืองสุวรรณคโลก เสด็จกลับกรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม
 ๒๕๒๔
 รัตนโกสินทรศก ๑๒๔๘

คำกราบบังคมทูลรายงาน
การเปิดทางรถไฟอุตรดิตถ์สู่แลลวรรคโลก

ขอเดชะ ฝ่าพระบาทโปรดเกล้าฯ

ด้วยบัดนี้กระทรวงโยธาธิการ ได้สร้างทางรถไฟสายเหนือตามพระ
กระแสพระบรมราชโองการสำเร็จ ต่อไปอีกสองตอนในทางสองตอนนี้ เป็น
ทางสายใหญ่ต่อขึ้นไปข้างเหนือ แต่บ้านดาราถึงตำบลปางต้นผึ้ง โดยทางเมือง
อุตรดิตถ์ตอนหนึ่งกับทางสาขาอีกตอนหนึ่ง แยกที่บ้านดาราไปเมืองสวรรคโลก
ทางลำขานเป็นส่วนทางตอนต้น ที่ควรเรียกว่าทางสายตัวนาคไปยังเมืองตาก
เพื่อในที่สุดลี้ไปภาชนะ จะได้ติดต่อทำเล่าน้ำแม่น้ำน่านกับแม่ปิงให้ไป
มาถึงกัน

การสร้างทางรถไฟลำเจ้าบุรีรัตน์ ในทางที่ได้ขยายต่อออกไปตาม
กำหนดวิธีสร้างทางรถไฟ ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต เพื่อจะได้เป็นที่ชัก
นำให้เขตรแขวงที่อยู่ห่างไกลนั้น เหมือนไกลเข้ามาติดเนื่องด้วยพระนคร แล
ให้เป็นที่เกิดกมลในความบำรุงบ้านเมืองแลในกิจการ ความเจริญของ ประชาชนนั้น
ด้วย ไม่น่าสงสัยเลยเลยในกรณีที่ขยายทางออกไปนี้ คงจะเป็นที่ตองพระราช
หฤทัย เพราะว่าพาหนะที่ช่วยให้เรือดวกเช่นนี้ ใช้แต่จะช่วยรัฐบาลในการ
ปกครองฝ่ายเดียว ยังเป็นทางที่อุดหนุนให้เจริญสินค้าและทั้งการค้าขายนั้นด้วย

ในการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระบาทเล็ดยื่นมายังเมือง
พิษณุโลก ตลอดทางรถไฟตอนเมืองอุตรดิตถ์เพื่อทรงเปิดทางรถไฟแทน
พระองค์ทั้ง ๒ สายนี้

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชมโหรีเกล้าฯ กราบทูลขอคำบัญชา
อย่างของการงานที่ได้ทำแล้วสำเร็จไป

ทางรถไฟในส่วนตั้งแต่เมืองพิษณุโลก ถึงเมืองอุตรดิตถ์เป็นระยะยาว
๑๐๐.๖ กิโลเมตร เป็นทางขนาบใหญ่และอยู่ในส่วนหนึ่งของทางสายใหญ่
ที่ขึ้นไปข้างเหนือ ได้เปิดให้รถเดินรับคนโดยสารแลสินค้าแล้วเป็น ๒ ตอน
คือตั้งแต่พิษณุโลกถึงบ้านดารา เปิดทางเดินรถเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน
รัตนโกสินทร ศก ๑๒๗ แลตั้งแต่บ้านดาราถึงอุตรดิตถ์ เติรรถเมื่อวันที่ ๑๕
สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๘ ตอนต้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ออกประกาศเปิดทางเดินรถ แลตอนหลังนี้เป็นแต่เดินรถชั่วคราว

ทางสายนี้ทำไปตามลำแม่น้ำน่านฝั่งซ้ายถึงบ้านดารา ที่บ้านดาราข้าม
เหล็กข้ามแม่น้ำยาว ๒๖๐ เมตร แลทางต่อไปเลียบตามฝั่งแม่น้ำข้างขวา
ผ่านไปทางตำบลทราย อันเป็นท้องที่นาท่วมนั้นมาจากแม่น้ำรวดเร็วกว่าที่สูงที่
ตอนใต้เมืองพิษณุโลก

การเสริมดิน

โดยเหตุที่พื้นเมืองเป็นที่ลุ่ม คันทางรถไฟจึงต้องเสริมขึ้นให้สูง
ประมาณ ๓ เมตร ถึง ๔ เมตรจากพื้นดินตลอดทาง ซึ่งกระทำให้การเสริม
ดินมีจำนวนเป็นอันมากถึง ๓,๑๐๗,๑๔๓ ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นเงินค่าแรง
๑,๔๕๐,๐๐๐ บาท

การสร้างสะพานต่าง ๆ

การสร้างสะพานมีจำนวนต้องทำมากมาย รวมคำนวณระยะยาวของสะพานทั้งสิ้นได้ ๙๒๔ เมตร หรือพื้นละ ๙.๒ ของทางรถไฟ สะพานเหล่านี้มีจำนวนสะพานเหล็กอยู่ ๖ สะพาน ทอตนฐานก่ออิฐถือปูน นอกนั้นเป็นสะพานไม้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบทูลเฉพาะสะพานข้ามแม่น้ำบ้านตารา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามว่า “สะพานปรมินทร” สะพานนี้มีช่องกลางยาว ๑๐๐ เมตร ช่องสองข้างยาวข้างละ ๘๐ เมตร เป็นสะพานใหญ่ยาวที่สุดที่ได้สร้างขึ้นในกรุงเทพฯ นับว่าเป็นสะพานอันสำคัญสะพานหนึ่งในการก่อสร้างสะพานในประเทศนี้ เครื่องเหล็กนั้นได้ติดตั้งขึ้นตามวิธีคั่นซึ่ง วางพาดบนฐานรองรับก่อด้วยอิฐแลคัลลารวมในเสาคู่ทั้ง ๒ ข้าง ยื่นออกมาจากกลิ้ง การก่อรากของเสาได้กระทำโดยใช้วิธีเครื่องอัดลงไปยังพื้นแม่น้ำฝังถึงเหล็กรับเสาฐานสะพาน ให้มีลึกลงไปได้พื้นแม่น้ำถึง ๑๔ เมตร หรือประมาณ ๑๘ เมตร ได้ระดับน้ำในลำแม่น้ำอย่างเที่ยงวัด ฐานที่ก่อจมลงไปได้พื้นท้องแม่น้ำ ซึ่งเป็นทรายกับดินสลับกัน

การสร้างสะพานด้วยวิธีชนิดนี้ เป็นการที่ได้ทำขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงเทพฯ แลข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีที่จะกราบทูลว่า ไม่ได้เกิดเหตุการณ์บ่วงเจ็บในเวลาที่ทำอย่างใดอย่างหนึ่งเลย

ทางมั่นคงของทางรถไฟ

ทางมั่นคงของทางรถไฟนี้ เป็นแบบทางชนิดกว้าง ตามที่ได้ทำมาใน

ทางรถไฟสายเหนือ นั้น วางเหล็กหนัก ๒๕ กิโลกรัม วางพาดไปบนไม้หมอน
 ไม้เต็ง ไม้รัง เป็นต้น ได้ตัดมาจากป่าตอนใต้เมืองนครสวรรค์ หรือในท้องที่
 ที่ใกล้เคียงกับทางรถไฟ การถมทางบางระยะใช้ทราย บางระยะใช้ศิลา
การสร้างสถานีต่าง ๆ

ที่เมืองอุตรดิตถ์ ได้ก่อสร้างขึ้นด้วยอิฐอย่างเรียบร้อยดี แลตามสถานี
 ที่ไม่สำคัญ ได้ปลูกสร้างด้วยไม้ เช่นแบบอย่างตามเคย
 สถานีที่มีถ้ำน้ำสำหรับรถจักรนั้น ได้จัดทำขึ้นที่บันดาราแลที่เมือง
 อุตรดิตถ์แลโรงสำหรับไว้รถจักรได้ ๕ คัน ได้ทำขึ้นที่เมืองอุตรดิตถ์
 เรือนสำหรับเจ้าพนักงานแลคนงานอาไศรยนั้น ได้ทำขึ้นณะสถานี
 ต่าง ๆ ตามที่ต้องการ

โดยเหตุที่ไม่เป็นการสมควรที่จะทำทางรถไฟไปให้ใกล้กับลำแม่น้ำที่อุตร
 ดิษฐ์ จึงได้ทำทางแยกจากสถานี ไปหาดลาดท่าอิฐเป็นระยะทางยาว ๒ กิโลเมตร
 เดิมครั้งเพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่พวกพ่อค้าทั้งปวง

เครื่องล้อเลื่อน

กระบวนเครื่องล้อเลื่อนนั้นมีรถจักร ๙ คัน รถสำหรับรับคนโดยสาร ๑๙
 คัน แลรถบรรทุกสินค้า ๕๐ คัน กับทั้งเพลาแลโครงเหล็กตัวรถ เพื่อทำไม้
 ประกอบในเมืองนอก ๒๘ คัน เครื่องล้อเลื่อนเหล่านี้ ได้จัดการเรียกแข่งขันสั่ง
 โดยลดราคากันเป็นการเปิดเผย แลได้รับราคาอย่างเป็นที่พอใจ ซึ่งได้
 แบ่งให้แก่ทางในประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน แลประเทศฮอลแลนด์
 เป็นผู้สั่ง

ราคา

รวมราคาค่าทำซึ่งยังขบถาญช้ส่ดล้นย้งไม่ได้ ในบัดนี้ เป็นจำนวนประมาณราวสัก ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท หรือกิโลมิเตอร์ละ ๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่ง
เป็นราคาที่ต่ำลงมามาก เมื่อเทียบกับราคาเฉลี่ยลำยอื่น ๆ ในประเทศนี้
เป็นจำนวนกิโลมิเตอร์ละ ๖๓,๐๐๐ บาทนั้น

ทางตอนปางต้นฝ้ง

ทางตอนนี้เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในทางลำยใหญ่ มีระยะยาว ๑๘ กิโลเมตร
แลได้เปิดให้รถเดินรับคนโดยส่านแลบรรทุกสินค้าชั่วคราว เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม
รัตนโกสินทรศก ๑๒๘ เป็นทางส่วนหนึ่งของตอนอุดรดิษฐ์ไปนครลำปาง
เป็นทางที่จะทำต่อขึ้นไปข้างเหนือถึงนครเชียงใหม่ ทางนี้แยกจากลำยลำแม่ น้ำ
ที่ท่าเสาเหนือเมืองอุดรดิษฐ์ แล้วเดินไปตามลุ่มน้ำลำห้วยแม่ภูธิ์ พื้นที่ค่อย
สูงชันทีละน้อยลงถึงปางต้นฝ้ง จากปางต้นฝ้งขึ้นไปข้างเหนือเป็นตอนเริ่มทำ
แลพื้นที่เป็นภูเขา แลการสร้างทางเดินไป จะเป็นราคาแพงมากขึ้น แล
ลำบากขึ้นทุกที

ราคา

ราคาค่าสร้างทางจะทราบได้ต่อเมื่อทางทำสำเร็จแล้ว ถึงค้ำบลแม่พวก
ด้วยว่าไม่ได้แยกขบถาญช้ทางตอนนีไ้ต่างหากกัน

การที่ได้เปิดให้รถเดินตอนนี ก็เพื่อจะกระทำความส่ดวกแก่การสร้างทาง
แลให้ได้รับประโยชน์จากการเดินสินค้าไปมากับเมืองแพร่ นั้นด้วย

สายสวรรคโลก

ทางสายนี้ทำไปทางทิศตะวันตก แต่บ้านตาราดังเมืองสวรรคโลก มีระยะทางยาว ๒๘.๘ กิโลเมตร เป็นแบบทางขนาดใหญ่ แต่ได้เปิดให้รถเดินชั่วคราว เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๘ ทางสายนี้เดินไปในป่าทึบพื้นที่ราบ ไม่มีบ้านผู้คน

การเสริมดิน

โดยเหตุที่ทำคันทางต่ำได้ การเสริมดินจึงมีแต่น้อย รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๑๐,๑๐๔ ลูกบาศก์เมตร เป็นราคางเงิน ๑๘๔,๐๐๐ บาท คิดเป็นกิโลเมตรละ ๖,๔๐๐ บาท เป็นราคาที่สูงกว่าราคาที่ดินเฉลี่ยในสายอื่นๆ

การสร้างสะพานต่าง ๆ

การสร้างสะพานต่าง ๆ มีจำนวน ๕ สะพาน เป็นสะพานเหล็กวางพาดบนเสาอะลูมิเนียม ไม่ได้ใช้สะพานไม้เลย

ทางมั่นคงของทางรถไฟ

เป็นทางขนาดกว้างใช้ถมด้วยทราย ซึ่งเอามาจากแม่น้ำยม

การสร้างสถานีต่าง ๆ

โดยเหตุที่ไม่มีผู้คนมาก การสร้างสถานีจึงไม่ได้ทำขึ้นตามระยะทาง แต่ที่เมืองสวรรคโลก ได้สร้างทำขึ้นด้วยไม้ยกทำโรงไว้รถจักร ๑ หลัง และตั้งดังที่เดิมน้ำด้วย

เพื่อจะให้เป็นที่ชักนำ แก่ผู้ไปตั้งท่ามาหากินตามทางตลอดไป จึง
ได้ทำที่สำหรับหยุดรถที่คลองมะพลับแห่งหนึ่ง ให้รถไฟหยุดณะตำบลนั้น
เครื่องล้อเลื่อน

กระบวนเครื่องล้อเลื่อน รวมอยู่กับสายอูตรดิษฐ์

ราคา

บาญชีนั้นยังหา ได้คิดให้เป็นราคาให้เด็ดขาดลงไม่ แต่รวมราคาทั้ง
สิ้นจะได้สัก ๘๔๐,๐๐๐ บาท หรืออีกโหลมิเตอร์ละ ๒๙,๐๐๐ บาท ราคา
นี้ใช้ว่าจะต่ำกว่าจำนวนเฉลี่ยอย่างเดียว แต่ทั้งเป็นที่กล่าวได้ด้วยว่า ในการ
ที่สร้างได้ถึกราคามากมาย เพราะเหตุที่มีการเดิมดินน้อย มีสะพานแค่น้อยสะพาน
แลทั้งทำเลพนทกทาง่ายด้วย

ทางเหล่านี้ซึ่งทำแล้วสำเร็จ แต่ก็เป้นทางสำคัญอยู่ในทางนั้นเอง ที่
เป็นส่วนหนึ่งของทางรถไฟแห่งประเทศ แม้ถึงว่าทางตัดผ่านไปตามตำบลที่มี
ราษฎรเบาบาง จะหมายเอาผลประโยชน์ให้มากของทางรถไฟ อย่างรวดเร็ว
นั้นไม่ได้ก็ดี ก็มีทางที่จะเป็นได้แท้ ที่ได้ทำการติดต่อตลาดสินค้าที่สำคัญ
๒ ตำบล คือเมืองอูตรดิษฐ์กับเมืองสวรรคโลกให้ถึงกัน ทั้งจะได้นำสินค้าทั้ง
๒ ตลาดนั้นได้ตรงไปยังกรุงเทพ ฯ โดยวิธีบรรทุกบัส่ง ทำให้
เป้นความสะดวกแก่พลเมืองมากขึ้น ตามพระบรมราชประสงค์ สินค้าตามตำบล
เหล่านี้คงจะเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนการเพาะปลูกทั่วไปก็จะดีขึ้น แลเมือง
อูตรดิษฐ์ซึ่งเป็นตลาดกลางของสินค้า ฝ่ายเหนือแลฝ่ายวันออกอยู่แล้วนั้น ก็คง
จะเป็นตลาดสินค้าสำคัญยิ่งขึ้น

ในที่สุดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูล ในนามของ
ข้าราชการในกระทรวงโยธาธิการ กับทั้งข้าพระพุทธเจ้าที่ได้มีความรู้สึกในพระ
กรุณาธิคุณ ที่พระราชทานแก่ข้าราชการในกระทรวงนี้ให้ มีเกียรติยศอันใหญ่ยิ่ง
ที่ฝ่าพระบาท ได้เสด็จมาประทับในการพระราชพิธีวันนั้น ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม
ขอเดชะ ฯ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

มีพระราชดำรัสตอบ

หม่อมฉันมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ยินรายงานอันน่าฟังอย่างยิ่ง ว่าด้วยการสร้างรถไฟฟ้าฝ้ายเหนือ แม่ออกไปอีกสองตอน ที่ได้กระทำสำเร็จในเมื่อเร็ว ๆ นี้แล้ว แต่หม่อมฉันจะไม่ละเลยที่จะรับความอันนึ่งขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ให้ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพราะหม่อมฉันมีความปลื้มใจยิ่งนักที่ได้รับพระบรมราชโองการได้เกล้าฯ ให้มาเป็นผู้ต่างประเทศองค์ในมงคลสมัยเปิดการเดินรถไฟเป็นสาธารณประโยชน์วันนี้

ในมงคลสมัยเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยทรงแสดงพระบรมราชินิยมเป็นนิมิต ถึงสาธารณประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง ซึ่งย่อมยังเกิดแต่ความคิดของรัฐบาล ในการแผ่ความสัจจโดยหาใครยั้งใช้ทางรถไฟให้มากขึ้นทุกชั้น พระบรมราชินิยมอันนี้ย่อมซึมซาบอยู่ดีแล้ว จึงมิเป็นการจำเป็นที่จะต้องกล่าวซ้ำอีกในขณะนี้

แต่ถึงกระนั้นก็ดี หม่อมฉันเห็นว่าไม่ควรจะละทิ้งโอกาสอันดีวันนี้ ที่จะขอแสดงความพอใจอย่างยิ่ง ที่มาได้ฟังพระองค์ท่านทรงชี้แจงในการที่ได้สร้างทางรถไฟของประเทศของเรา เพิ่มเติมในตอนที่สำคัญเช่นนี้ ออกไป อีกถึงสองตอน อันเป็นที่แน่แท้ใจของหม่อมฉันว่าจะเป็นสาธารณประโยชน์ แต่ทำให้บังเกิดความมาตุลาการอาณาประชาราษฎร์ และความเจริญแก่พระราชอาณาจักรของพระเจ้าอยู่หัว โดยสำเร็จบริบูรณ์ดี

หม่อมฉันได้รับพระบรมราชโองการไล่เกล้าไล่กระหม่อมมาให้เห็นความ
พอพระราชหฤทัยให้ปรากฏแก่พระองค์ท่าน ในการที่พระองค์ท่านแลกระทรวง
ซึ่งพระองค์ท่านทรงอำนวยการ ได้กระทำการสาธารณประโยชน์ใหญ่ยิ่งอัน
โดยมั่นคงน่าสรรเสริญ

แลขอประกาศโดยทางราชการว่า ทางรถไฟใหม่สองตอนนี้เป็นอันเปิด
ใช้เป็นทางสาธารณสัญจรแต่บัดนี้ไป แลทั้งหม่อมฉันจะได้โดยสารรถไฟ
แต่เมืองพิษณุโลกจนถึงเมืองอุตรดิตถ์เป็นมงคลฤกษ์ด้วย

ในที่ลุดนี้ ขอเฝ้าพระพรไชยซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสูติ
มา ลำแดงขึ้นให้ปรากฏ ขอการที่ได้กระทำมาสำเร็จโดยเรียบร้อยแล้วนี้ จึงมีผล
อันดีให้บังเกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่รัฐมนตลแดนนครชนทั่วกัน เทอญ ฯ

ประกาศพระราชกฤษฎีกา

กำหนดจัดที่ดินสร้างทางรถไฟหลวงสายใต้

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงโยธาธิการสร้างทางรถไฟต่อทางสายเพ็ชรบุรีลงไปข้างทักษิณทิศ ตั้งแต่เมืองเพ็ชรบุรี ไปถึงเมืองปราณบุรี เมืองชุมพร เมืองหลังสวน เมืองไชยา เมืองตรัง เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เมืองสงขลา ตลอดไปจนถึงเมืองระแงะ เรียกว่า “รถไฟหลวงสายใต้” บัดนี้กระทรวงโยธาธิการได้จัดให้เจ้าพนักงานก่อสร้างทางรถไฟหลวงสายใต้ ออกตรวจทาง บัณฑิตหลักกุ่มทางรถไฟซึ่งจะได้ลงมือจับการสร้างในท้องแขวงตามที่กล่าวแล้วนั้น

บรรดาที่ดินซึ่งเนื่องออกไปจากแนวหลักกุ่มทางรถไฟข้างละยี่สิบวา กับที่ดินในตำบลที่ตั้งสถานีรถไฟ แต่แนวหลักกุ่มทางรถไฟข้างละยี่สิบวาตลอดทางที่กรุยไว้แล้ว หรือที่จะได้กรุยต่อไปนั้น เป็นกำหนดเขตที่ดิน เพื่อการสร้างทางรถไฟ เมื่อได้ตรวจทางบัณฑิหลักกุ่มทางแนวทางลงแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจองที่ดิน ซึ่งยังเป็นท้องว่างเปล่าไม่มีเจ้าของไว้เป็นของๆ ตน

ส่วนที่ดินซึ่งมีเจ้าของแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าของที่ดินเอาที่ดินซึ่งอยู่ใน

กำหนดเขตการสร้างทางรถไฟสายนี้ ไปยกให้หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนกันกับ
ผู้หนึ่งผู้ใด แลห้ามไม่ให้ปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นในที่เหล่านี้อีกก่อน ได้รับอนุญาต
จากเจ้าพนักงาน

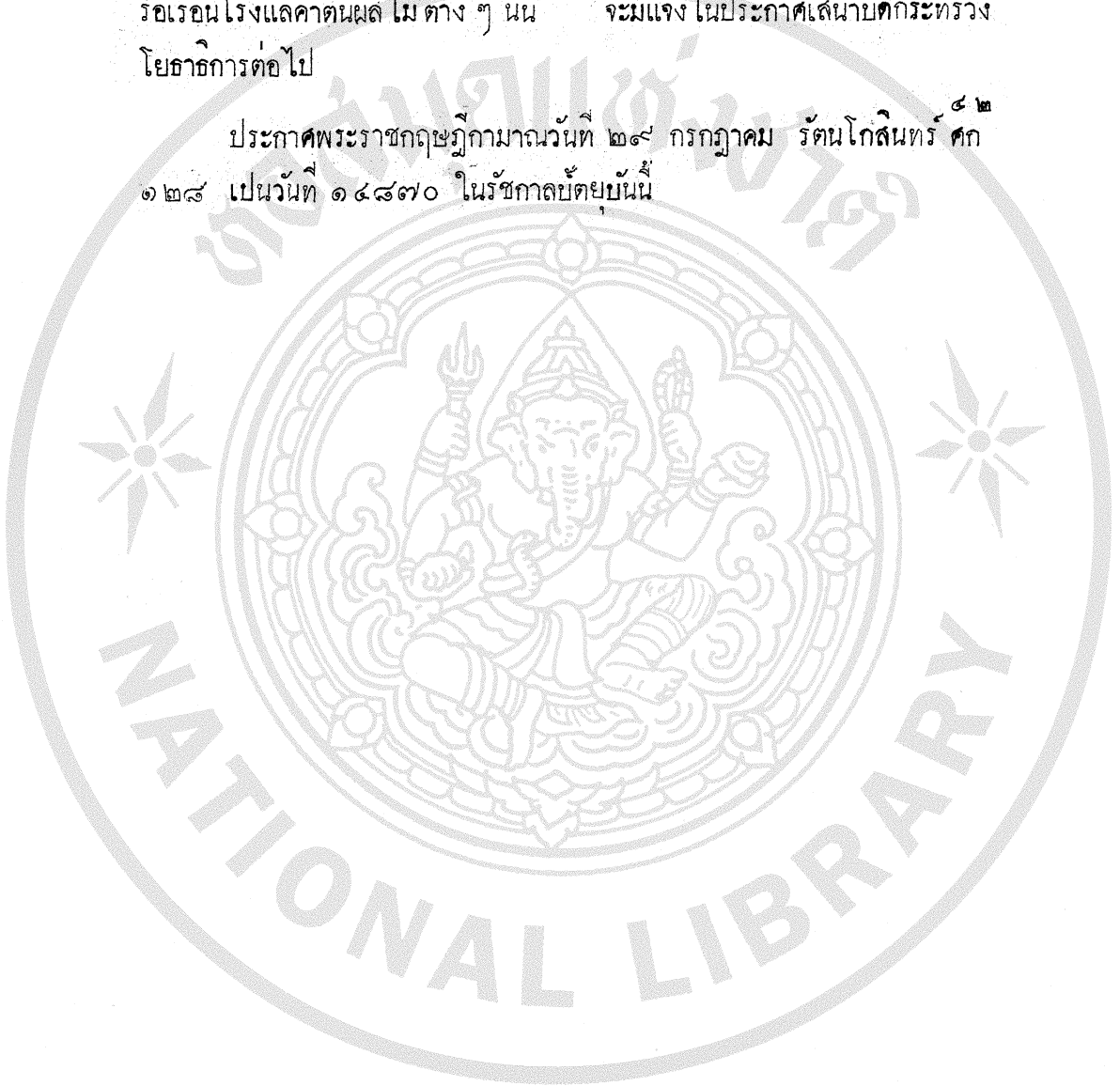
ถ้าเจ้าของที่ดินจะต้องการขายที่ดินของตน หรือจะปลูกสร้างสิ่งหนึ่ง
สิ่งใดในที่ดินแห่งใด ภายในกำหนดเขตสร้างทางรถไฟนี้ ก็ให้นำความแจ้ง
ต่อข้าหลวงเทศาภิบาลให้ทราบก่อน ข้าหลวงเทศาภิบาลจะได้ปรึกษากับเจ้า
พนักงานรถไฟ เพื่อว่าเจ้าพนักงานจะจัดซื้อไว้สำหรับทำการสร้างทางรถไฟ
หรือจะปลูกสร้างสิ่งใด ๆ ซึ่งเกี่ยวแก่การรถไฟนั้น เจ้าพนักงานจะได้รับซื้อไว้
เป็นของหลวง ถ้าเจ้าพนักงานเห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องใช้ที่นั้นทำการรถไฟแล้ว
ก็จะได้อนุญาตให้ซื้อขาย หรือปลูกสร้างแล้วจึงจะซื้อขาย หรือปลูกสร้างได้
ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในกำหนดเขตสร้างทางรถไฟนี้ ไปถ่วงถอยยกให้ หรือ
ขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้ใด โดยไม่ได้รับอนุญาตจากข้าหลวงเทศาภิบาล ที่ได้
ปรึกษากับเจ้าพนักงานรถไฟ ให้ยินยอมด้วยเป็นหลักถากก่อน ให้ถือว่า
การยกให้ หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้น
ยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่

อนึ่งถ้าผู้หนึ่งผู้ใดปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด ขึ้นในที่กำหนดเขตสร้างทาง
รถไฟภายหลัง กำหนดเขตที่ ซึ่งได้ประกาศนี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตจาก
ข้าหลวงเทศาภิบาล ที่ได้ปรึกษากับเจ้าพนักงานรถไฟให้เห็นชอบด้วยก่อน ถ้าเจ้า
พนักงานรถไฟจะต้องการที่นั้นทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเกี่ยวแก่การรถไฟนี้
เจ้าพนักงานก็ไม่ต้องใช้คำสั่งของเหล่านั้นให้ เพราะผู้ปลูกสร้างเป็นผู้เลมิด
ประกาศนี้ ของเหล่านั้นก็ต้องเป็นภัพแก่เจ้าของ

๑๗๕

ส่วนการที่เจ้าพนักงานรถไฟจะได้จัดซื้อที่ดิน แลจ่ายเงินทำขวัญในค่า
เรือโรงแลค่าต้นไม้ต่าง ๆ นั้น จะมีแจ้งในประกาศเสนาบดีกระทรวง
โยธาการต่อไป

ประกาศพระราชกฤษฎีกามาณวันที่ ๒๙ กรกฎาคม รัตนโกสินทร์ ๕๒
๑๒๘ เป็นวันที่ ๑๔๘๗๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

บันทึกการขยายทาง

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ทางกรมได้ดำเนินการก่อสร้างทางสายใต้ต่อจากสถานีเพชรบุรี และในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ก็ได้รื้อถอนมิให้ขยายต่อไปได้อีก รวมเป็นระยะทางทั้งสิ้น ๑,๒๐๐ กิโลเมตร คือ

ในทางสายประธาน

จาก	เพชรบุรี	ถึง	อู่ตะเภา	๗๗๖ กิโลเมตร
,,	อู่ตะเภา	,,	สุโขทัย	๒๑๗ ,,
,,	อู่ตะเภา	,,	ป่าดงเบญจ	๕๘ ,,

ในทางสายแยก

จาก	กันตัง	ถึง	ทุ่งสง	๘๓ กิโลเมตร
,,	เขาชุมทอง	ถึง	นครศรีธรรมราช	๓๕ ,,
,,	อู่ตะเภา	ถึง	สิงขรา	๓๑ ,,

โดยที่ทางการมีความประสงค์จะให้เปิดการเดินรถรับส่งผู้โดยสาร และสินค้าโดยเร็ว การก่อสร้างทางสายฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาจึงได้แบ่งแยกเป็นแขวงๆ และลงมือกระทำพร้อมๆ กันไป เมื่อทางตอนใต้แล้วเสร็จทางการก็จะได้ประกาศเปิดการเดินรถเป็นระยะๆ ไป ดังปรากฏอยู่ในบัญชีแสดงวัน เดือน ปี ที่เปิดการเดินรถสำหรับรับส่งผู้โดยสารและสินค้าซึ่งแนบท้ายนี้

การก่อสร้างทางรถไฟสายฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา (นอกจากสายสะพานพระราม ๖) ได้เริ่มลงมือตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๓ จากสถานีบางกอกน้อย และสำเร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งเป็นวันที่เปิดการเดินรถ (จากสถานีต้นหมงมาศ) ถึงสถานีสุโขทัย เป็นระยะทางยาวทั้งสิ้น ๑,๓๕๗ กิโลเมตร รวมเงินค่าใช้จ่ายเป็นทุนในการก่อสร้างนี้เป็นเงิน ๗๒,๕๔๗,๘๓๐ บาท

ประกาศกระทรวงคมนาคม

แผนกรถไฟ

ด้วยทางรถไฟสายเหนือที่จะทำขึ้นไปยังเมืองนครเชียงใหม่ นั้น ในเวลานี้ได้เดินรถรับส่งคนและสินค้าแต่กรุงเทพฯ ขึ้นไปได้เพียงตำบลปากบั่นแขวงเมืองแพร่ นั้น บัดนี้เจ้าพนักงานกรมรถไฟหลวงสายเหนือ ได้จัดการก่อสร้างทางสายนี้ต่อขึ้นไปแต่ตำบลปากบั่นถึงตำบลปากต้า เป็นระยะทางยาวอีก ๑๓ กิโลเมตร ครึ่งแล้วเสร็จใช้รถเดินได้

กระทรวงคมนาคมจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมรถไฟหลวงสายเหนือเดินรถรับส่งคนโดยสารแลสินค้าจาก ตำบลปากบั่นต่อขึ้นไปยังตำบลปากต้า ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ นี้ เป็นต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๑๔ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

(ลงนาม) วนานุประพัทธ์

เลขาธิการกระทรวงคมนาคม.

ประกาศ

ห้ามมิให้บรรทุกผักตบชวาไปในรถไฟ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า เมื่อ ณ วันที่ ๒๔ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับกำจัดผักตบชวา แลให้จัดการใช้พระราชบัญญัตินั้น เริ่มต้นแต่ในมณฑลที่มีผักตบชวามิอดโดยลำดับมา แต่เหตุที่ทรงพระราชดำริว่า ผักตบชวาแพร่หลายออกไปตามหัวเมือง เพราะมีผู้เอาผักตบชวาลงมาทิ้งลงถัง ภาชนะ หรือรถไฟพาไปตามหัวเมืองนี้ประการ ๑ สมควรจะต้องห้ามมิให้ทำต่อไป จึงจะบังเกิดมิให้ผักตบชวาแพร่หลายเข้าไปในที่ห้ามแห่งอื่นๆ ในพระราชอาณาจักรได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ดังนี้

ข้อ ๑ ตั้งแต่วันได้ตราพระราชบัญญัติกำจัดผักตบชวาในแผ่นดินไป ห้ามมิให้ผู้ใดเอาผักตบชวาขึ้นรถไฟไปทางหนึ่งทางใดเป็นอันขาด ถ้าผู้ใดเอาผักตบชวาไปในรถไฟ ผู้นั้นมีความผิดฐานละเมิดโทษ ประการหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน ๑๐ บาท หรือจำคุกครั้ง ๑ ไม่เกิน ๗ วัน หรือทั้งปรับและจำคุกด้วยทั้ง ๒ สถาน

ข้อ ๒ ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงคมนาคม เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย แลเสนาบดีกระทรวงนครบาล ที่จะรักษาการให้เป็นไปตามประกาศนี้

ประกาศมาณวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นวันที่ ๑๒๐๒ ในรัชกาลปัตยุบันนี้.

ประกาศกระทรวงคมนาคม

แผนกรถไฟ

ด้วยการสร้างทางรถไฟหลวง สายเหนือ ตอนแต่ละระยะ กิโลเมตร ๕๗๓
ณ ตำบลบ้านปั้งขึ้นไปถึงระยะกิโลเมตร ๕๙๑,๖ ณตำบลผาคอ แขวงนคร
ลำปางตอนหนึ่งนั้น บัดนี้เจ้าพนักงานกรมรถไฟหลวงสายเหนือได้ทำการก่อสร้าง
จะเป็นอันแล้วสำเร็จ ใช้รถเดินได้ในวันที่ ๑ พฤษภาคม พระพุทธศักราช
๒๔๕๘

กระทรวงคมนาคมจึงได้นำความ กราบบังคมทูล พระกรุณาทราบฝ่าละออง
ธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
กรมรถไฟหลวงสายเหนือเดินรถรับส่งคนโดยสาร และสินค้าจากบ้านปั้งต่อไปยัง
ตำบลผาคอแขวงนครลำปาง ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
เป็นต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๒๕ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

(ลงนาม) เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์

เลขาธิการกระทรวงคมนาคม.

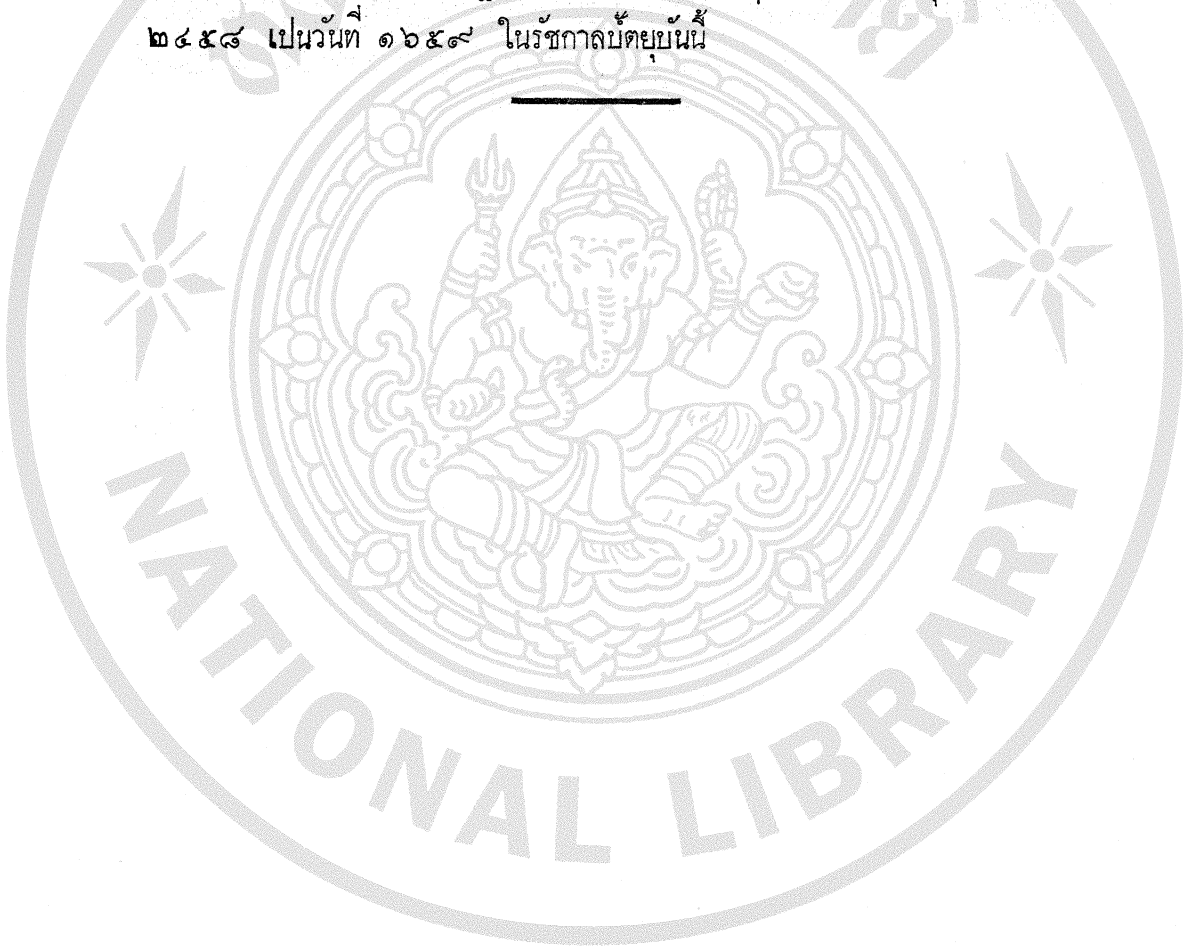
ประกาศพระราชกฤษฎีกา กำหนดจัดที่ดินสร้างรถไฟลายเหนือ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า การสร้างทางรถไฟลายเหนืออันได้ตั้งต้นทำทางแยกจากทางรถไฟลายนครราชสีมาที่ตำบลบ้านภาชี ซึ่งได้มีประกาศห้ามมาแล้วแต่ก่อน มิให้เจ้าของที่ดินซึ่งถูกทางรถไฟเปลี่ยนที่ดินให้เป็นของผู้อื่นด้วยอาการต่างๆ ตั้งแต่เมืองอัครวิชัยจนถึงเมืองนครลำปางตอนหนึ่ง ตามประกาศพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ นั้น

บัดนี้การสร้างรถไฟหลวงลายเหนือตอนต้นนครลำปางถึงนครเชียงใหม่ เจ้าพนักงานกรมรถไฟได้ขอกฤษฎัดทางเสร็จแล้ว เวลานี้กำลังทำการก่อสร้างอยู่ เพราะฉะนั้นบรรดาที่ดินสองข้างรถไฟที่กล่าวมาแล้วนี้ วัดแต่ศูนย์กลางของทางรถไฟนั้นออกไปข้างละ ๒๐ วา ถ้าที่ท่าสถานีข้างละ ๔๐ วา ถ้าเป็นที่ว่างเปล่าไม่มีเจ้าของห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดขยับจอง ถ้ามีเจ้าของ ห้ามมิให้ยกให้แก่ซื้อขายแลกเปลี่ยนแก่ผู้หนึ่งผู้ใดก่อนที่ได้รับใบอนุญาตจากสมุหเทศาภิบาล ถ้าหากว่าเจ้าของที่ดินมีประสงค์จะยกที่ดินของตนให้หรือขายหรือ แลกเปลี่ยนแก่ผู้หนึ่งผู้ใดแล้วก็นำความแจ้งต่อสมุหเทศาภิบาลให้ทราบก่อน เมื่อสมุหเทศาภิบาลได้ปรึกษาด้วย เจ้าพนักงานกรมรถไฟเห็นไม่จำเป็นจะต้องใช้ที่ดินในการรถไฟแล้ว ก็อนุญาตให้ซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ ถ้าต้องการไว้ใช้ในการรถไฟ เจ้าพนักงานจะได้รับซื้อไว้เป็นของหลวง ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในกำหนดเขตทางรถไฟนี้

ไปลักลอบยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้ใด หรือปลุกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสมุหเทศาภิบาลแลเจ้าพนักงานรถไฟก่อนแล้ว ให้ถือว่า การที่กระทำการนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ตามประกาศนี้ และจะไม่ได้รับเงินใช้ค่าที่ดินแล ค่าสิ่งของเหล่านั้นตามประกาศเสนานับจัดซื้อที่ดินที่จะได้ประกาศต่อไป

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ เป็นวันที่ ๑๖๕๘ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

๑๘๑

ประกาศกระทรวงคมนาคม

แผนรถไฟ

กำหนดเดินรถจากตำบลผาคอไปยังตำบลแม่จางแขวงนครลำปาง
ด้วยการสร้าง ทางรถไฟ หลวงสายเหนือ ตอนแต่ระหว่าง ระยะกิโลเมตร
๕๘๐ ณตำบลผาคอขึ้นไปถึงระยะกิโลเมตร ๕๘๐ ณตำบลแม่จางแขวงนคร
ลำปางเป็นระยะทางยาว ๑๘ กิโลเมตรตอนหนึ่งนั้น บัดนี้เจ้าพนักงานกรมรถไฟ
หลวงสายเหนือ ได้ทำการก่อสร้างจะเป็นอันแล้วสำเร็จใช้รถเดินได้ ในวันที่ ๑๕
ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘

กระทรวงคมนาคมจึงได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรม
รถไฟหลวงสายเหนือเดินรถรับส่งคนโดยสารและสินค้าจากตำบล ผาคอ ไปยังตำบล
แม่จางแขวงนครลำปาง ตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
เป็นต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๖ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๘
(ลงนาม) มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์
เสนาบดีกระทรวงคมนาคม

๑๙๒

ประกาศกระทรวงคมนาคม

แผนกรถไฟ

เปิดเดินรถไฟตอนใต้แม่จางถึงเมืองนครลำปาง

ด้วยการสร้างทางรถไฟสายเหนือตอนใต้หลักกิโลเมตร ๕๐๘ ณ ตำบลแม่จางแขวงเมืองนครลำปางขึ้นไปถึงหลักกิโลเมตร ๕๕๑ ณ เมืองนครลำปาง เป็นระยะทางยาว ๔๒ กิโลเมตรตอนหนึ่งนั้น บัดนี้เจ้าพนักงานกรมรถไฟสายเหนือได้ทำการก่อสร้างจะเป็อันแล้วสำเร็จใช้รถเดินได้ ในวันที่ ๑ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๘

กระทรวงคมนาคมจึงได้มาความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กรมรถไฟสายเหนือเดินรถรับส่งคนโดยสารแลสินค้าในทางตอนใต้ตำบลแม่จางไปถึงเมืองนครลำปาง ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๘ เป็นต้นไป

ประกาศมาฉวันที ๔ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘

(ลงนาม) มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์

เสนาบดีกระทรวงคมนาคม.

๑๙๓

แจ้งความกระทรวงคมนาคม

พแนกรถไฟ

ด้วยเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระบรมหาราชจักรวรรดิแล้ว
บรรดาข้าราชการในกรมรถไฟหลวงสายเหนือแลสายใต้ ต่างพากันเฝ้ารับ
ระฤกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงปกเกล้าฯ ให้เป็นที่ร่มเย็นเป็นสุขเสมอมา เพื่อ
แสดงความจงรักภักดี ต่อฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงได้บริจาคทรัพย์จัดสร้าง
อนุสาวรีย์เป็นที่นาพุตงขึ้นที่ลานน้ำตกฉานรถไฟหลวงสายเหนือสำหรับให้สาธารณชน
ได้อาไศรยใช้สอยบริโภคน เป็นสาธารณประโยชน์ทั่วไป เพื่ออุทิศส่วนกุศล
ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมหาราช

บัดนี้การนั้นได้สำเร็จบริบูรณ์เปิดน้ำให้ สาธารณชนใช้ได้ ตั้งแต่วันที่
๒๕ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เป็นต้นไปแล้ว ได้ใช้จ่ายเงินสิ้นไป
รวม ๙,๒๒๔ บาท ๓๖ สตางค์ บรรดาผู้ที่บริจาคทรัพย์สร้างอนุสาวรีย์นี้
มีความยินดีขอพระราชทานถวายพระราชกุศล

กระทรวงคมนาคมได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณาทราบ ฝ่าละออง
ธุลีพระบาท ทรงอนุโมทนาในส่วนกุศลนี้ด้วยแล้ว

แจ้งความมาณวันที่ ๖ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙

(ลงนาม) มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาวงศาานุประพัทธ์

เสนาบดีกระทรวงคมนาคม

๑๘๔

ประกาศกระทรวงคมนาคม

พ.ณ.กร.ไฟ

ด้วยการสร้างทางรถไฟสายเหนือตอนต้นนครลำปางขึ้นไปถึงตำบลปางหัวฟง จังหวัดนครลำปางเป็นระยะทางยาว ๓๓ กิโลเมตร ตอนหนึ่งนั้น บัดนี้เจ้าพนักงาน กรมรถไฟได้ทำการก่อสร้างจะเป็นอันแล้วสำเร็จใช้ได้ ในวันที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙

กระทรวงคมนาคมจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณา ทราบฝ่า ลอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้กรมรถไฟเดินรถรับส่งคนโดยสารแลสินค้าในทางตอนต้นนครลำปางไปถึงตำบล ปางหัวฟง ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙

(ลงนาม) มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาวงศาอนุประพัทธ์

เสนาบดีกระทรวงคมนาคม

๑๘๕

ประกาศตั้งผู้บัญชาการชั่วคราว

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้นายพลโท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นผู้บัญชาการรถไฟชั่วคราว เพิ่มขึ้นจากตำแหน่งเดิมของพระองค์ท่านอีกตำแหน่งหนึ่ง

ประกาศมาณวันที่ ๕ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นวันที่ ๒๓๙๙ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศรวมกรรมรถไฟสายเหนือ กับสายใต้เป็นกรมเดียวกัน แลตั้งผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายพลโท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอรรคโยธิน เป็นผู้บัญชาการรถไฟชั่วคราว ตั้งแจ้งอยู่ในประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ ๕ เดือนนี้แล้ว การที่ได้ทรงพระราชดำริให้จัดการในกรมรถไฟหลวงเช่นนี้ ก็เพื่อพระราชประสงค์จะให้รวมกรรมรถไฟสายเหนือกับสายใต้ ซึ่งบัดนี้แยกกันบังคับบัญชาอยู่นั้นเข้าเป็นกรมเดียวกัน เพื่อจะได้สะดวกแก่การบังคับบัญชา และเป็นประโยชน์แก่การประหยัดพระราชทรัพย์ยิ่งขึ้น บัดนี้ได้ทรงรับรายงานนายพลโท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอรรคโยธิน กราบบังคมทูลว่า ได้ทรงจัดการในกรมรถไฟให้เป็นรูปพอจะรวมกันได้แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรรมรถไฟสายเหนือกับสายใต้เข้าเป็นกรมเดียวกัน เรียกว่ากรมรถไฟหลวง ให้นายพลโท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอรรคโยธินเป็นผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง ให้นายภิตตินันต์คงเป็นพี่ปลุกษาในกรมรถไฟหลวง แลให้เลิกตำแหน่งเจ้ากรมรถไฟหลวงสายเหนือเสีย ให้นายไวยเลอร์เป็นหัวหน้าพนักวิชาในกรมรถไฟหลวงรับราชการฉลองพระเดชพระคุณตั้งแต่นั้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๗ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

๑๘๖

ประกาศรวมกรมทางเข้าอยู่ในกรมรถไฟหลวง

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งว่ากรงาน
ของกรมทางกับกรมรถไฟหลวงซึ่งอยู่ในเวลานี้สมควรจะทำการรวมกันได้ เพื่อ
ให้ราชการสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งจะประหยัดการใช้จ่ายให้น้อยลงอีกด้วย จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมทางเข้าอยู่ในกรมรถไฟหลวง ตั้งแต่นั้น
เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นวันที่
๒๔๕๔ ในรัชกาลปัจจุบัน

ประกาศใช้เวลารดไฟแลโทรเลข

ด้วยมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า การใช้นับเวลาใน
กรมรถไฟหลวงแล การรับส่งโทรเลขของกรมไปรษณีย์โทรเลขแลของกรมรถไฟ
หลวงนั้น ยังหาตรงกับที่นิยมใช้อยู่ในนานาประเทศซึ่งต้องทำการติดต่อกันนั้นไม่
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวงใช้นับเวลาลำหรับการเดินรถไฟ
แลการรับส่งโทรเลข กับให้กรมไปรษณีย์โทรเลขใช้นับเวลาในการรับส่ง
โทรเลขในวันหนึ่งกับคืนหนึ่งเรียงลำดับกันไป ตั้งแต่ ๑ นาฬิกาถึง ๒๔ นาฬิกา
ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นต้นไป ดังที่มีตัวอย่างเทียบให้เห็น
ต่อไปนี้

๑ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๑ นาฬิกา
๒ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๒ นาฬิกา
๓ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๓ นาฬิกา
๔ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๔ นาฬิกา
๕ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๕ นาฬิกา
๖ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๖ นาฬิกา
๗ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๗ นาฬิกา
๘ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๘ นาฬิกา
๙ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๙ นาฬิกา
๑๐ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๑๐ นาฬิกา
๑๑ นาฬิกา ก.ท.	เปน ๑๑ นาฬิกา

เที่ยงวัน	เป็น ๑๒ นาฬิกา
๑ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๓ นาฬิกา
๒ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๔ นาฬิกา
๓ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๕ นาฬิกา
๔ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๖ นาฬิกา
๕ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๗ นาฬิกา
๖ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๘ นาฬิกา
๗ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๑๙ นาฬิกา
๘ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๒๐ นาฬิกา
๙ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๒๑ นาฬิกา
๑๐ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๒๒ นาฬิกา
๑๑ นาฬิกา ล.ท.	เป็น ๒๓ นาฬิกา
เที่ยงคืน	เป็น ๒๔ นาฬิกา

ในระหว่างเที่ยงคืนกับ ๑ นาฬิกา ล.ท. เป็น ๐ นาฬิกา
 ประกาศมา ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ใน
 รัชกาลปัตยุบันนี้

พระราชกฤษฎีกา
กำหนดเขตสร้างทางรถไฟหลวง
ต่อจากฉะเชิงเทรา ถึง อารัญประเทศ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จักร์สเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสนาบดีกระทรวงคมนาคม สั่งกรมรถไฟหลวงให้สร้าง ทางรถไฟสาย ตัวนอกต่อจาก ฉะเชิงเทรา (แปดริ้ว) ไปยังอารัญประเทศอีกตอนหนึ่ง

แต่ในเวลาที เจ้าพนักงานยัง ไม่ได้ตรวจแฉวงแนวทางรถไฟในมณฑลปราจีนบุรีให้แน่นอนได้นั้น ให้กำหนดเขตแนวทางรถไฟตอนทีกล้านี้ตั้งต้นแต่ฉะเชิงเทราเลียบตามฝั่งตะวันตกแห่งแม่น้ำบางปะกงไป เมื่อใกล้จะถึงบ้านปลายคลองบางหอม จึงเปลี่ยนแนวไปทางทิศตะวันออกจนถึงจันทะคาม แลจากจันทะคามต่อไปยังกระบินทร์บุรี บ้านด่านพระปรัง สระแก้ว วัฒนา แลอารัญประเทศ

โดยเหตุนี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมรถไฟหลวงเริ่มลงมือตรวจแฉวงแนวทางรถไฟอันแน่นอนให้แล้วเสร็จภายใน ๒ ปีนี้ยแต่วันทีได้ประกาศนี้เป้นต้นไป

เพื่อให้สะดวกแก่การตรวจแฉวงแนวทาง แลการจัดซื้อที่ดินตามความจำเป็นสำหรับการก่อสร้างแลการเดินรถนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายพลเอก

พระเจ้านั่งยาเธอ กรมขุนกำแพงเพชรอรรคโยธิน ผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง
 แลงจางวางตรี หม่อมเจ้าธำรงศิริ สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปราจีน
 เป็นข้าหลวงพิเศษจัดการที่ดินในเขตที่เข้ามาแล้วนับกำหนด ๒ ปี

ในระหว่างเวลา ๒ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ ห้ามไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจอง
 ที่ดินซึ่งเป็นที่ย่างเปล่าไม่มีเจ้าของ ส่วนที่ดินที่มีเจ้าของก่อนวันประกาศพระราช
 กฤษฎีกานี้ ห้ามไม่ให้เจ้าของเอาที่ดินซึ่งอยู่ในเขตทางรถไฟนี้ไปยกให้หรือ
 ขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใด แลห้ามไม่ให้สร้างบ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้
 แลทำอะไรในที่เหล่านั้นก่อนได้รับอนุญาตจากข้าหลวงพิเศษจัดการที่ดิน หรือผู้แทน
 เป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในเขตแนวทางรถไฟนี้ไปลอบลัก
 ยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้ใดหรือให้เช่าก็ดี โดยมีได้รับอนุญาตจาก
 ข้าหลวงพิเศษหรือผู้แทนก่อนแล้ว ให้ถือว่าทำการยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยน
 แลให้เช่นนั้น เป็นอันใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่

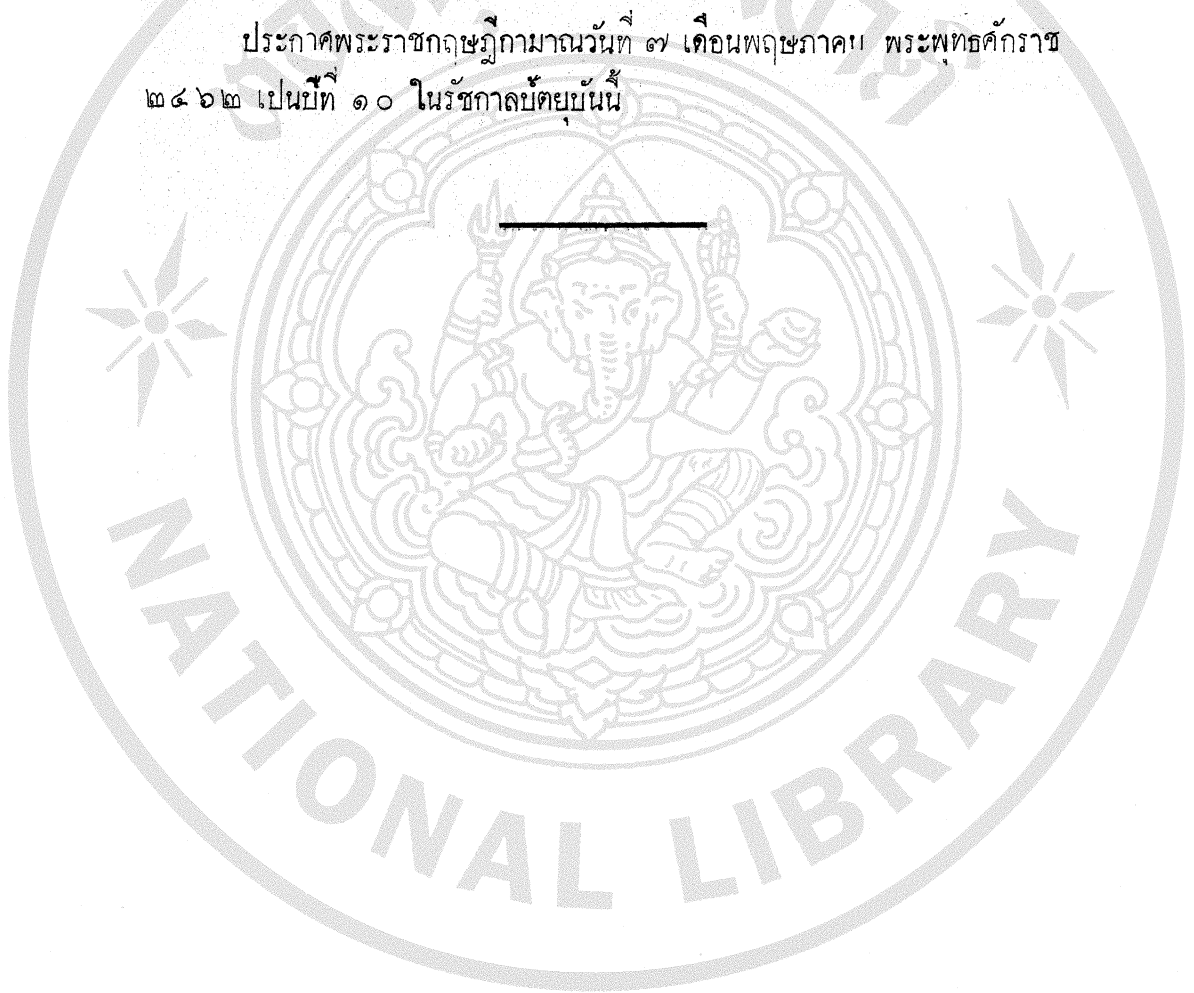
เมื่อกรมรถไฟหลวงต้องการที่ดินแห่งใด ๆ ที่อยู่ในเขตทางรถไฟภาย
 หลังวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดสร้างบ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้
 แลทำอะไรขึ้นในเขตแนวทางรถไฟนี้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากข้าหลวง
 พิเศษ หรือผู้แทนเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนแล้ว กรมรถไฟหลวงจะไม่ต้องใช้
 ค่าทำขวัญสำหรับสิ่งของที่เข้ามาแล้วนั้นให้แต่อย่างหนึ่งอย่างใด

ในระหว่างเวลา ๒ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ เจ้าพนักงานของกรมรถไฟหลวง
 หรือผู้ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำทางรถไฟหลวงนี้ก็ดี มีสิทธิที่จะเข้าไปในเขต
 ทางรถไฟที่ได้กำหนดไว้นี้ได้ทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์แห่งกิจการที่เกี่ยวข้องแก่การ

๑๙๒

ตรวจทำแผนที่ กะวางแนวทางรถไฟ อันบริบูรณ์ แลเป็นครั้งที่ สดสำหรับ ทางรถไฟ
สายที่กล่าวมานี้ เช่นในการวัดระยะบกกรุย เก็บตัวอย่างศิลา ทราบแล้วดีอื่นๆ
แต่ให้พึงเข้าใจว่าผู้ที่อยู่ในที่ดินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับค่าทำ
ขวัญ เพื่อทดแทนการเสียหายอันเกิดขึ้นจากการตรวจทำแผนที่สร้างทางรถไฟนั้น

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๗ เดือนพฤษภาคม พระพุทธศักราช
๒๔๖๒ เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชกฤษฎีกา

กำหนดเขตสร้างทางรถไฟต่อสายรถไฟหลวงฝั่งตะวันออก
และฝั่งตะวันตกแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกา
ให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงคมนาคม
ตั้งกรมรถไฟหลวง ก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมสายรถไฟหลวง ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันออกและ
ฝั่งตะวันตกแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา ให้เดินติดต่อกันได้

แต่ในเวลาที่เจ้าพนักงานยังไม่ได้ตรวจแลวางแผนทางรถไฟให้แน่นอน
ได้นั้น ให้กำหนดเขตประมาณแนวทางรถไฟตอนใหม่ ซึ่งกล่าวนี้ตั้งต้นแต่
กิโลเมตร ๕ แห่งทางรถไฟสายใต้ เดินเฉียงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือข้าม
คลองบางกอกน้อยเหนือวัดไก่เตี้ย ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเหนือวัดละมุด วัด
สร้อยทอง เปลี่ยนแนวเดินมุ่งไปตะวันออกเข้าต่อกับทางรถไฟหลวงสายเหนือ
ที่กิโลเมตร ๘/๕๐๐ ดังได้ประมาณไว้ ในแผนที่ซึ่งมีอยู่ที่หอทะเบียนที่ดิน
กระทรวงเกษตรธิการ ในพระนครณะที่ว่าการกรมรถไฟหลวงและที่ข้าหลวง
พิเศษจัดการที่ดิน

โดยเหตุฉะนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวงเริ่มลงมือ
ตรวจแนวทางรถไฟอันแน่นอนให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่ได้อ
ประกาศนี้เป็นต้นไป

เพื่อให้สะดวกแก่การตรวจ วางแนวทางแลการ จัดซื้อที่ดินตามความจำเป็น
สำหรับการก่อสร้างและการเดินรถนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มหาอำมาตย์
ตรี หม่อมเจ้าตลาดชลเสีสร ผู้ช่วยผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง ๑ อำมาตย์
เอก พระยาสุรเกษตร โสภณกระทรวงเกษตรธิการ ๑ อำมาตย์เอก พระยา
นครานุรักษ์กระทรวงนครบาล ๑ อำมาตย์เอก พระยาคินันต์นันทนาการกรมรถไฟ
หลวง ๑ เป็นข้าหลวงพิเศษจัดการที่ดินในเขตที่ได้กล่าวมาแล้วนี้กำหนด ๑ ปี

ในระหว่างเวลา ๑ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจองที่ดิน
ซึ่งเป็นที่ว่างเปล่าไม่มีเจ้าของ ส่วนที่ดินที่มีเจ้าของก่อนวันประกาศพระราช
กฤษฎีกานี้ ห้ามมิให้เจ้าของเอาที่ดินซึ่งอยู่ในเขตทางรถไฟตามปรากฏในแผนที่
ซึ่งกล่าวมาแล้ว ไปยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใด และห้ามมิให้
สร้างบ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้ในที่เหล่านั้น ก่อนได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์
อักษรจากข้าหลวงพิเศษจัดการที่ดินหรือผู้แทน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในเขต
แนวทางรถไฟนี้ไปขอยกยกให้ หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่ง ผู้ใดหรือให้ เช่า
ก็ผิด โดยมีได้รับอนุญาตจากข้าหลวงพิเศษจัดการที่ดินหรือผู้แทนแล้ว ให้ถือว่า
การยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนแต่ให้เช่นนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดิน
นั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่

เมื่อกรมรถไฟหลวงต้องการ ที่ดินแห่งใด ๆ ที่อยู่ในเขตทางรถไฟภาย
หลังวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดสร้างบ้านเรือนหรือปลูก
ต้นไม้ในเขตแนวทางรถไฟนี้โดยมิได้รับอนุญาตจากข้าหลวงพิเศษจัดการ
ที่ดินหรือผู้แทนเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนแล้ว กรมรถไฟหลวงจะไม่ต้องใช้
ค่าทำขวัญสำหรับสิ่งของที่ว่ามาแล้วนั้น อย่างหนึ่งอย่างใด

๑๙๕

ในระหว่างเวลา ๑ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ เจ้าพนักงานของกรมรถไฟ
หลวงหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำทางรถไฟนี้ก็ดี มีสิทธิที่จะเข้าไปในเขต
ทางรถไฟที่ได้กำหนดไว้นี้ได้ทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์แห่งกิจการที่เกี่ยวข้องกับการ
ตรวจทำแผนที่ที่จะวางแนวทางรถไฟอันบริบูรณ์ และเป็นครั้งที่สุดสำหรับทางรถไฟ
สายที่กล่าวมานี้ เช่นในการวัดระยะบันทึกราย เก็บตัวอย่างดิน ทราบ แล้วดัดอื่นๆ
แต่ให้ พึงเข้าใจว่าผู้ที่อยู่ในที่ดินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับค่าทำ
ขวัญเพื่อทดแทนการเสียหายอันเกิดขึ้นจากการตรวจทำแผนที่สร้างทางรถไฟนั้น

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พระพุทธศักราช
๒๔๖๒ เป็นปีที่ ๑๐ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

บันทึกการแปลงร่าง

ถึงแม้ว่าทางการได้ดำริสร้างสะพานพระราม ๖ เพื่อเชื่อมทางรถไฟสายฝั่งตะวันออกและสายฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วก็ตาม แต่ทางรถไฟสายฝั่งตะวันออกเป็นทางขนาด ๔ ฟุต ๘ นิ้วครึ่ง หรือ ๑.๔๓๕ เมตร แต่ทางสายฝั่งตะวันตกมีขนาด ๑.๐๐๐ เมตร ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้รางเป็นขนาด ๑.๐๐๐ เมตร เพื่อให้กระบวนรถเดินติดต่อกันได้ตลอดในเมื่อการสร้างสะพานพระราม ๖ ได้แล้วเสร็จ

การแปลงร่างนี้ได้เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓ และได้เริ่มในทางสายตะวันออกก่อน แล้วต่อมาจึงลงมือทำสายตะวันตกเฉียงเหนือและสายเหนือเป็นลำดับไป และได้แล้วเสร็จบริบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ ค่าใช้จ่ายในการแปลงร่างรวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๑,๕๔๘,๑๔๔ บาท

๑๘๗

บันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ

จัดวางการรถไฟและทางหลวง

พุทธศักราช ๒๔๖๔

ใน พ.ศ. นี้ มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรงตำแหน่งเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยมีเหตุสมควรที่จะจัดวางการรถไฟแผ่นดิน รถไฟราษฎร์ และทางหลวง ให้เรียบร้อยยิ่งขึ้น และเพื่อรวบรวมบทกฎหมายข้อบังคับในเรื่องนี้เข้าไว้ให้เป็นหมวดหมู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ ขึ้น

(หมายเหตุ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓
หนึ่งฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ สองฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๖ หนึ่งฉบับ และ พ.ศ.
๒๔๗๗ หนึ่งฉบับ)

พระราชดำรัสตอบ

พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า

ข้าพเจ้ามีความปิติยินดียิ่งนักที่ท่านทั้งหลายได้มาพัวพร้อมกันในวันนี้ อันข้าพเจ้าถือเป็นมงคลพิเศษส่วนหนึ่ง ในวชิระปีพุทธชยันตี

เหตุที่ข้าพเจ้ารู้สึกดังนี้ก็เพราะวันนี้ นอกจากที่ท่านได้มาอำนวยการ แก่ข้าพเจ้าโดยเฉพะะ ยังได้มีโอกาสยกเอากิจการที่ได้ปฏิบัติมาแล้วในระหว่าง ปีขึ้นกล่าวเตือนใจ เพื่อให้บังเกิดความยินดี กับทั้งส่งเสริมความพยายาม สำหรับปีข้างหน้าต่อไปให้เป็นผลยิ่งขึ้นอีกโดยลำดับ

สิ่งที่เป็ปัญหาสำคัญของโลกและของเมืองเราในเวลานี้ก็คือ ข้อที่ ว่าทำอย่างไรจะให้ฐานะการ อยู่กินพื้น ได้ โดยดีจากการบั่นบ่อนอันเป็นผลแห่งมหา สงครามที่แล้วมา จริงอยู่ถ้าจะเปรียบกับนานาประเทศแล้ว ต้องนับว่าเราได้ดำรง อยู่ในสันติสุขยิ่งกว่าเขาทั้งหลายโดยมาก แต่ถึงกระนั้นก็มิใช่เหตุที่เราจะตั้งตน อยู่ในความประมาท และเมื่อพิจารณาให้เลอียดจริง ๆ จะเห็นได้ว่าเมืองเรา ได้รับความชอกช้าในทางภูมิ ใช้น้อย อันเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องเข้ารักษาเยียว ยาลำบากอยู่ การเยียวยาดังนี้ย่อมแซกแซงอยู่ทุกหนทุกแห่งในรัฐบาล จะหยิบยก สิ่งใดมาเป็นอุทาหรณ์ ก็จะไม่สู้เห็นชัดตามส่วนนัก แต่ถึงกระนั้นก็ต้องยก อุทาหรณ์บ้าง เช่น ได้ ให้ประกาศงดการเก็บภาษียางรับเบอร์ ในมณฑลบักซ์ ได้ และช่วยอุดหนุนทุนทรัพย์แก่พวกพ่อค้านายเหมือง ในขณะที่ราคายางและแร่ตกต่ำ

อีกอุทหาหนึ่งก็คือที่ได้ให้เร่งรับจัดการรถไฟและทตน้ำ อันเป็นปัจจัยในทาง
บำรุงการหากินของพลเมือง ในแผนนี้ข้าพเจ้าได้ตราพระราชบัญญัติจัดวาง
การรถไฟและทางหลวงขึ้น เพื่อวางระเบียบการบรรทุกและการปราศภัยแห่ง
ประชาชนผู้โดยสารเป็นต้น ส่วนการทำทางและเดินรถไฟนั้น สายใต้ที่แยก
จากชุมทางหาดใหญ่ถึงสถานีหัวโกลีศ เจ้าหน้าที่ได้สร้างพอจะเดินรับส่งได้
ได้เปิดใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายนแล้ว สายเหนือตั้งแต่นครลำปางถึงเชียงใหม่
ก็สร้างแล้วเสร็จ ได้ให้ถือเอาวันที่ ๑ มกราคมเป็นมงคลฤกษ์เปิดใช้
รถไฟลำคัณนี้แล้วด้วย สายตะวันออกได้สำรวจทางวางแผนไปจนตลอดถึงอรัญ
ประเทศ ซึ่งได้ให้เริ่มทำการก่อสร้างได้ตลอดทั้งสาย สายตะวันออกเฉียงเหนือ
ก็ได้สร้างมูลดินและวางรางไปถึงแม่น้ำมูลตำบลท่าช้างแล้ว เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้า
ได้มีโอกาสไปตรวจดูการนี้เป็นที่พอใจในความ สามารถรวดเร็วของเจ้าหน้าที่และ
ทหารช่างเป็นอันมาก การเดินรถไฟให้สะดวกติดต่อกับต่างประเทศทางสายใต้
ในชั้นนี้ ได้เปิดรถเดินกลางวันกลางคืนจากกรุงเทพ ฯ ถึงบึง ไปมาเพียง
สัปดาห์ละครั้งก่อน

การก่อสร้างที่ทตน้ำแควบ้ำลึกได้รับรายงานว่าใกล้ผลสำเร็จอยู่แล้ว ประ
ตุระบายใหญ่และคลองใหญ่น้อยสำหรับระบายน้ำเข้านาจะเสร็จในปี ๒๔๖๕ แต่
ในปีนี้ก็ได้รับระบายน้ำช่วยเหลือให้การทำนาอยู่หลายแห่ง

การสาธารณสุขมีการรักษาป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เช่นโรคระบาด
ต่าง ๆ เป็นต้นก็ได้ดำเนินต่อมาโดยมิได้ละด จังอยู่การงานพแนกนี้ระกล่าว
ว่าได้ดำเนินไปแล้วอย่างข้าพเจ้าพอใจยิ่งนั้นไม่ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ข้าพเจ้า

ได้พยายามผ่อนผัน เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ในราชการรวมกำลังเข้าช่วยกันกับสภาทนายความช่วยขยายโครงการตามแต่จะทำได้ แต่ในส่วนนี้ก็หรือในการสาธารณะประโยชน์อื่น ๆ ก็ดี เราท่านทั้งหลายคงต้องเข้าใจอยู่ด้วยกันแล้วว่าการทำจริงไม่ง่ายเหมือนปากพูด และที่ทวีความยากก็เพราะเป็นเวลาที่ยากแค้น การจะสำเร็จได้มากนักน้อยเพียงโดยย่อมาอาศัยทนายเป็นที่ยัง

อาการอันหนึ่งซึ่งข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะยกมาพูดได้ก็คือ ในปีนี้ฝนกลางปีอยู่ข้างจะดีมาก แม้ว่าตอนปลายก่อนข้างจะแล้งสักหน่อย แต่ก็ยังเป็นที่ยังเชื่อได้ว่าการเพาะปลูกคงมีผลงอกงามกว่าที่เป็นมาหลายปีแล้ว ถ้าตลาดของโลกและตลาดที่ใกล้เคียงเดิมนั้น ก็เป็นที่หวังได้อย่างแน่ใจว่าฐานะของการค้าขายเมืองเราจะฟื้นคืนขึ้น

ในส่วนการประจําวัน ทางราชการที่เกี่ยวข้องกับนานาประเทศทั้งหลายก็เป็นไมตรีกันอย่างยิ่งสืบมาอยู่เสมอมิได้ขาด

เมื่อปลายนี้ข้าพเจ้าได้กล่าวว่า สัญญาใหม่ฉบับ ๑ ซึ่งได้ทำกับสหพันธรัฐอเมริกัน ได้ลงชื่อกันแล้ว ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้ากับประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐอเมริกาได้กระทำสัตย์กัน และได้แลกเปลี่ยนกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑ กันยายนที่ล่วงแล้วมา ในหนังสือสัญญาที่สหพันธรัฐอเมริกาได้พิสูจน์ให้เห็นอีกครั้งหนึ่งว่ามีความไมตรีอันจริงแท้แก่ประเทศของเรา โดยยอมรับว่าฝ่ายเรามีอำนาจเต็มในเรื่องภาษีอากร กับโดยได้ยกเลิกสัญญาใหญ่น้อยแต่ก่อนอันพันลัมยเสียทั้งสิ้น การที่เขายอมรับนับถือโดยความอารีที่รัฐบาลเราได้แสดงไม่ให้เห็นใจนั้น สัญญาใหม่นี้จึงเป็นข้อมั่นแห่งความยุติธรรมอันหนึ่งซึ่งสหพันธรัฐ

อเมริกาให้แก่เรา แลเพราะเหตุนี้จึงเป็นความสำเร็จในเบื้องต้นของความพยายามที่เราคิดแก้ไขข้อสัญญาเก่า อันเป็นอุปสรรคอยู่ในทางรัฐประศาสน์นโยบายของเรานั้น เปนที่หวังว่าในที่สุดมหาประเทศทั้งหลายจะช่วยปลดเปลื้องอุปสรรคนี้ โดยความอารีเช่นเดียวกัน

ส่วนการศึกษาได้ดำเนินความคิดที่จะให้พลเมืองทุกคนได้เป็นผู้ที่ลุ่มเป้นประโยชน์ตามอัธยาศัยของตนตามถนัดตามรูป ในลำดับนี้จึงได้ให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น ผ่อนใช้ไปเป็นท้องที่ ๆ ข้าพเจ้าขอชมเชยเจ้าหน้าที่บางมณฑลที่ได้พากเพียรขยายการได้รวดเร็วสมควรปรารถนา หวังว่าท้องที่อื่น ๆ ก็จะช่วยความชวนชวนให้ ได้ขยายออกไปทั่วถึง

อนึ่งได้ออกพระราชบัญญัติ บังคับกัน ภัยอันตรายอันเกิดแต่การ เล่นมหรสพ เพราะโรงมหรสพ ในพระนครแพร่หลายยิ่งขึ้น จำเป็นที่จะบัญญัติระเบียบการตรวจตราจัดสถานที่เช่นนี้ให้คงด้วยลักษณะ เพื่อปราศจากภัยแก่คนดูและคนเล่นทั้งปวง นอกจากนี้ยังได้วางหลักกำหนดระเบียบการนครบาลที่เป็นส่วนย่อยขึ้นอีกหลายอย่าง

เพื่ออนุโลมตามรัฐประศาสน์นโยบายของรัฐบาลสยามแต่เดิมมา และตามความประสงค์ของสันนิบาตชาติซึ่งได้ทำสัญญาแก่กันไว้ มุ่งหมายพยายามห้ามการใช้ฝิ่นและเครื่องยาอย่างอื่น ๆ ที่มีประเภทเช่นเดียวกันอย่างเกินกว่าสมควร ให้หมดลงเป็นลำดับนี้ ได้ให้ตราพระราชบัญญัติฝิ่นขึ้นใช้แต่ต้นคัณฑ์แล้ว

ในส่วนบุคคลและเหตุการณ์พิเศษ ข้าพเจ้าเว้นเสียไม่ได้ที่จะต้องแสดงความเศร้าโศกอาลัยในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้

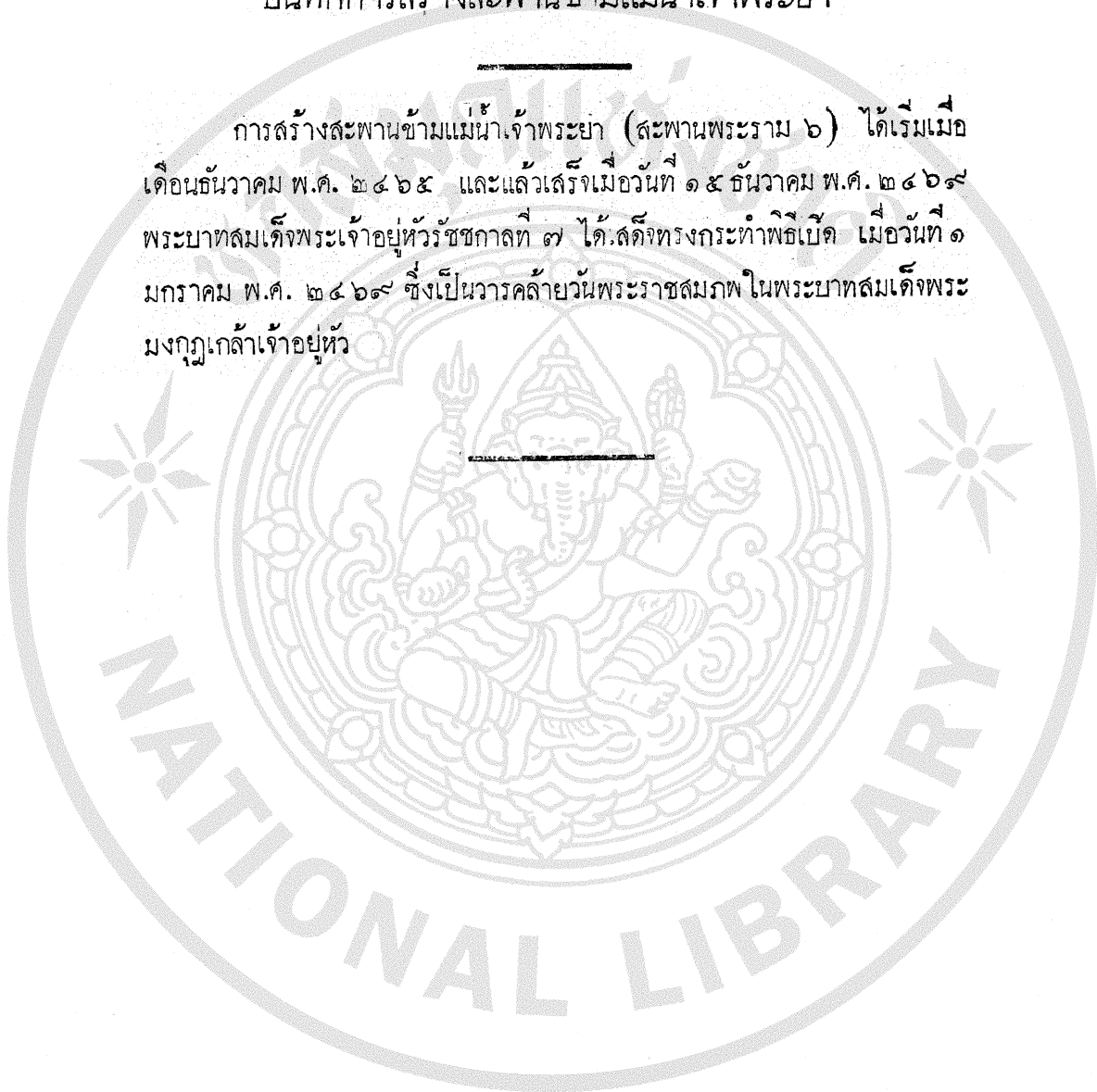
เป็นพระราชปิตลาและอมัยาจารย์ที่เคารพนับถือยิ่งของข้าพเจ้าซึ่งได้สิ้นพระชนม์ลงเมื่อเดือนสิงหาคมที่แล้วมา ไม่จำเป็นข้าพเจ้าจะต้องพรรณนาพระคุณสมบัติของพระองค์ในที่นี่ ขอพูดแต่เพียงว่าการที่มาสิ้นพระชนม์นี้ นอกจากคำหับตัวข้าพเจ้าแล้ว ยังทำให้ชาวบุคคลสำคัญในบ้านเมืองไปเสียพระองค์หนึ่ง

เมื่อเร็ว ๆ นี้ รัฐบาลฝรั่งเศสได้แต่งตั้งทูตทหารมาเจริญทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษ ด้วยความยินดีข้าพเจ้าได้ต้อนรับคณะทูตนี้ และยิ่งเต็มใจที่จะรับมากขึ้น ด้วยเหตุว่าผู้เป็นประธานนั้นก็คือจอมพลจอฟฟร์ แมตต์ผู้มียศเลื่องปรากฏแก่โลกมหาลงครามครั้งนี้ และที่รัฐบาลฝรั่งเศสจัดสรรท่านจอมพลมายังราชสำนักนั้นเป็นที่แสดงอหยาศัยไมตรีอันดีของประเทศไทยอย่างเห็นชัด

ในที่นี้ ขออำนาจพรตอบแทนท่านทั้งหลายซึ่งได้ให้พรแก่ข้าพเจ้าด้วยความรักใคร่ไมตรีจิต ความย่อมประจักษ์อยู่แก่ใจข้าพเจ้าดังทูลหม่อมอาได้รับสั่งแทนพระบรมวงศานุวงศ์เมื่อกัน ว่าท่านทั้งหลายย่อมรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขกับข้าพเจ้าตามมากน้อยโดยฐานะของบุคคล ล้วนตัวข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าเห็นจะไม่ต้องพูดยืดยาวอย่างใด นอกจากจะมีความว่าข้าพเจ้ารู้สึกดีต่อท่านอย่างเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ได้เคยเข้าใจเป็นอย่างอื่นนอกจากที่ว่าความทุกข์ของข้าแผ่นดินของข้าพเจ้าก็เป็นทุกข์ของข้าพเจ้าเสมอ ข้อสำคัญที่ข้าพเจ้าอยากจะเตือนก็คืออย่าหลงว่าความปฏิบัติของท่านถึงขีดสุดแล้ว ท่านทั้งหลายควรทวักความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่ของตนให้ยิ่งกว่าที่แล้วมา ข้าพเจ้าเชื่อว่า ถ้าอำมาตย์ของประเทศสยามต่างพากันรู้สึกหน้าที่ที่ตนปฏิบัติ ก็ไม่ต้องสงสัยในการที่ชาติเราจะก้าวหน้าเทียมทันความเจริญของโลก ข้าพเจ้าผู้มั่งมีที่เป็นประมุขแห่งท่านเต็มไปด้วยความหวังอันนี้จึงขออวยพรซ้ำแก่ท่านอีกครั้ง ๑

บันทึกการร่างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา

การร่างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา (สะพานพระราม ๖) ได้เริ่มเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ และแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้เสด็จทรงกระทำพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๙ ซึ่งเป็นวาระคล้ายวันพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกฤษฎีกา
กำหนดเขตสร้างทางรถไฟแผ่นดินต่อจาก
นครราชสีมา ไปยัง จังหวัดขอนแก่น

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกา มาให้ทราบทั่วกันว่า

ด้วยได้ทรงพระราชดำริว่า การไปมาระหว่างมณฑลนครราชสีมา กับมณฑลอุดร ตามที่ได้เป็นอยู่ในเวลานี้ เป็นที่กั้นการเพราะขาดการคมนาคมที่จะติดต่อถึงกันได้สะดวก และโดยที่มีพระราชหฤทัยประสงค์จะทรงทำนุบำรุงการคมนาคมระหว่างสองมณฑลนั้นต่อเชื่อมไปมาสะดวกยิ่งขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟแผ่นดิน สร้างทางรถไฟต่อจากนครราชสีมา ไปยังจังหวัดขอนแก่นอีกตอนหนึ่ง

แต่ในเวลาที่ผ่านมาพนักงานกรมรถไฟแผ่นดินยังมิได้สำรวจและวางแนวทางการรถไฟอันแน่นอนได้นั้น ให้กำหนดเขตแนวทางการรถไฟดังกล่าวนี้ ตั้งต้นแต่สถานีถนนจิระ ผ่านไปทางด้านตะวันออกแห่งนครราชสีมา เข้าบรรจบทางหลวงของแผ่นดินภาคกลางสายที่ ๑๐ แล้วตรงไปทางทิศเหนือ ผ่านเข้าเขตรักษาป่าในเขต อำเภอบัวใหญ่ ในจังหวัดนครราชสีมา ผ่านเขตรักษาป่าในอำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำพอง อำเภอน้ำโสม ในจังหวัดขอนแก่น มีเขตรักษาป่ากว้างยาวดังได้ประมาณไว้ในแผนที่ท้ายประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว และซึ่งมีอยู่ที่ยอด

ทะเบียนที่ดินกระทรวงเกษตรธิการ ที่ว่าการกรมรถไฟแผ่นดิน ศาลารัฐบาล
มณฑลนครราชสีมา ศาลากลางจังหวัดนครราชสีมา กับที่ศาลากลางจังหวัด
ขอนแก่น

โดยเหตุนี้จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟแผ่นดินเริ่มลง
มือสำรวจแนวทางการรถไฟอันแน่นอนให้แล้วเสร็จภายในกำหนด ๒ ปี นับตั้งแต่นั้น
วันที่ได้ประกาศนี้เป็นต้นไป

ในระหว่างเวลา ๒ ปีตามที่ได้กำหนดไว้นี้ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจอง
ที่ดินซึ่งเป็นท้องที่ว่างเปล่าไม่มีเจ้าของ ส่วนที่ดินที่มีเจ้าของอยู่ก่อนวันที่ออกประกาศ
พระราชกฤษฎีกานี้ ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินซึ่งอยู่ในเขตแนวทางการรถไฟตามที่มี
ปรากฏในแผนที่ซึ่งกล่าวมาแล้วไปยกให้ขายบันแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใด และ
ห้ามมิให้ปลูกสร้างบ้านเรือน หรือปลูกต้นไม้ หรือทำไร่ ทำสวนขึ้นใหม่ลงในที่
เหล่านั้น ก่อนได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าหน้าที่ผู้สำรวจแนวทางการ
กรมรถไฟแผ่นดิน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในเขตแนวทางการรถไฟนี้ ไปดัดแปลง
ให้หรือขายบันแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใดหรือให้เช่าก็ผิด โดยมิได้รับอนุญาตจาก
เจ้าหน้าที่ซึ่งกล่าวมาแล้วให้ถือว่ากระทำการยกให้ขายบันแลกเปลี่ยนแต่ให้เข้า นั้นเป็นอัน
ใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่

เมื่อกรมรถไฟแผ่นดินต้องการที่ดินแห่งใด ๆ ซึ่งอยู่ในเขตแนวทางการ
รถไฟภายหลังวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ถ้าและผู้หนึ่งผู้ใดได้ปลูกสร้าง
บ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้ หรือทำไร่ทำสวนขึ้นใหม่ลงในแนวเขตทางการรถไฟนี้
โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้สำรวจแนวทางการของกรมรถไฟแผ่นดินเป็นลาย
ลักษณ์อักษรก่อนแล้ว กรมรถไฟแผ่นดินจะไม่ต้องใช้เงินค่าทำขวัญสำหรับสิ่ง

ปลุกสร้างดังกล่าวนั้น แมแต่สักอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ให้เจ้าหน้าที่ผู้สำรวจ
 แนวทางของกรมรถไฟแผ่นดินพยายามผ่อนผันเป็นอย่างดีที่สุด อย่าให้เจ้าของ
 ที่ดินต้องได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรเนื่องในการสำรวจแนวทางรถไฟนี้ และ
 ถ้าแห่งใดตำบลใดเมื่อได้ทราบเป็นที่แน่นอนว่าไม่จำเป็นต้องหวงห้ามไว้สำหรับใช้
 ในกิจการรถไฟแล้ว ให้รีบแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังสมุหเทศาภิบาล
 แล้วผู้ว่าราชการจังหวัดในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อบอกให้ทราบว่าเป็นที่ซึ่งไม่ต้องการ
 แล้ว อนุญาตให้เจ้าของที่ดินมีสิทธิในที่ดินเพื่อแลกเปลี่ยนหรือขายบนหรือเพื่อ
 ทำประโยชน์อย่างใด ๆ ได้ตามความประสงค์

ในระหว่างเวลา ๒ ปีที่ได้อำหนดไว้นี้ เจ้าพนักงานของกรมรถไฟ
 แผ่นดิน หรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำทางรถไฟนี้ก็ดี มีสิทธิที่จะเข้าไปใน
 เขตแนวทางรถไฟซึ่งได้กำหนดไว้นี้ได้ทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์แห่งกิจการอัน
 เกี่ยวข้องกับการสำรวจแผนที่ที่จะวางแนวทางรถไฟอันบริบูรณ์ แลหมายแนวทาง
 ที่แน่นอนอันสิ้นสุดสำหรับทางรถไฟสายที่กล่าวมานี้ เป็นต้นว่าทำการวัดระยะทาง
 บักรบย เก็บตัวอย่างศิลา ดินทรายแล้วทดลอง ๆ แต่ทั้งนี้ให้พึงเข้าใจว่าผู้ที่อยู่
 ในที่ดินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าทำขวัญ เพื่อทดแทนการ
 เสียหายอันเกิดขึ้นจากการสำรวจทำแผนที่สร้างทางรถไฟนั้น

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พระพุทธศักราช
 ๒๔๖๖ เป็นปีที่ ๑๔ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศเปลี่ยนนามแห่งกรมรถไฟ

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่านามแห่งกรมรถไฟตามที่ใช้อยู่ในกาลบัดนี้ยังไม่มีสง่าเพียงพอ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้นามว่า “กรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม” ส่วนตัวสายรถไฟก็ให้เรียกขานตามนามของกรมว่า “รถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม” หรือจะเรียกสั้น ๆ ว่า “รถไฟหลวง” ก็ได้ ส่วนอักษรย่อสำหรับนามรถไฟก็ให้ใช้ ว่า “ร.ฟ.ล.”

ทั้งนี้ให้ใช้ได้ตั้งแต่วันประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๒๐ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ เป็นปีที่ ๑๕
ในรัชกาลปัจจุบัน

ประกาศพระบรมราชโองการ

พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ ไร่รถไฟหลวง
ทางขนาดย่อมที่ตำบลหัวหวาย เพื่อรับส่งสินค้า

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหา
วชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศพระราช
กฤษฎีกามาให้ทราบทั่วกันว่า จำเดิมที่กรมรถไฟหลวงแห่งกรุงสยามได้สร้าง
ทางรถไฟขนาด ๖๐ ซม. เป็นทางแยกไปในบ้ายาว ๒๘ กิโลเมตร จาก
สถานีหัวหวายนั้น ก็โดยมุ่งประโยชน์แห่งการตัดบรรทุกไม้เพื่อใช้ในกิจการของ
กรมรถไฟหลวงโดยเฉพาะ

บัดนี้ บรรดาพ่อค้าในตำบลนั้นได้แสดงความประสงค์ร้องขออนุญาต
ใช้รถไฟขนาดย่อมเพื่อบรรทุกส่งสินค้า ผู้บัญชาการรถไฟหลวงแห่งกรุงสยาม
ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รถไฟสายย่อม ที่สถานีหัวหวายนี้
รับส่งสินค้า เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะชนได้ แต่วันที่ ๑ มีนาคม
พุทธศักราช ๒๔๖๗ นี้เป็นต้นไป

ประกาศมาณวันที่ ๒๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ เป็นปีที่ ๑๕
ในรัชกาลปัจจุบัน

คำกราบบังคมทูลรายงานในการเปิด

สะพานพระราม ๖

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

การคมนาคมในสยามประเทศนี้ แต่เดิมมาใช้แม่น้ำลำคลองในที่ราบ และทางต่างทางเกวียนในที่ภูเขา สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นการล่งหน้า ว่าการคมนาคมสำหรับผู้โดยสารและการบรรทุกสิ่งของได้รวดเร็ว ทันเวลาขึ้นค้ำราคาขึ้น ทั้งเมื่อได้ลดค่าระวางบรรทุกสิ่งของลงแล้ว จะเปิดโอกาสให้การค้าขายของพ่อค้าในประเทศเจริญยิ่งขึ้น จึงได้เริ่มประกาศรัฐประศาสน์นโยบายตั้งแต่งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เริ่มก่อสร้างทางรถไฟหลวงตั้งแต่พระพุทธศักราช ๒๔๓๔

ครั้นในรัชสมัยแห่งสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนกระทรวงโยธาธิการเป็นกระทรวงคมนาคม เมื่อปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๕ ปลดเปลื้องกิจการโยธาอื่น ๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในกระทรวงตลอดการคมนาคมโดยเฉพาะ พระราชอาณาจักรภาคใดที่การบรรทุกสินค้ายังแพงเงินอยู่ ก็ให้บริบัตจัดให้ดำเนินได้รวดเร็วและถูกเงินลง ครั้นต่อมาได้ทรงตั้งสภาเผยแผ่พาณิชย์ขึ้น ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีเจ้าหน้าที่คมนาคมประจำตำแหน่งเป็นกรรมการในสถานนั้นด้วย โดยที่ทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่า การคมนาคมเป็นเครื่องมืออันใหญ่ของรัฐบาลที่

เผยแผ่พาณิชย์ เป็นพะยานแห่งบรมราชาบายอันสุขุม ที่จะนำไปสู่ประโยชน์
ของประเทศและประชาชนทั้งสิ้น

ในปลายรัชกาลที่ ๕ มีทางรถไฟหลวงที่เปิดให้ประชาชนใช้เดินทาง
และบรรทุกสิ่งสิ่งของไปมายาว ๙๓๒ กิโลเมตร และในระหว่างก่อสร้างอีก
๖๙๐ กิโลเมตร ในปลายรัชกาลที่ ๖ มีทางรถไฟที่เปิดให้ประชาชนใช้ถึง
๒๕๘๑ กิโลเมตร คือเพิ่มขึ้นจากในรัชกาลก่อน ๑๖๔๙ กิโลเมตร และ
ในระหว่างก่อสร้างอีก ๔๙๗ กิโลเมตร เพื่อให้กิจการสำเร็จไป ดังต้อง
เพิ่มทุนขึ้น ๑๐๑ ล้านบาท และเมื่อสมทบกับทุนเก่าที่มีอยู่ ๕๙ ล้านบาท จึง
เป็นเงินทุนค่าใช้จ่ายสร้างรถไฟ ๑๖๐ ล้านบาท เมื่อเทียบเงินทุนซึ่งเพิ่มขึ้น
เป็น ๑๗๑ เปอร์เซนต์จากทุนเดิม กับทางซึ่งเปิดเป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น ๑๓๗
เปอร์เซนต์ และเมื่อเทียบรายรับเมื่อต้นรัชกาลที่ ๖ เคยได้ ๔,๕๒๖,๗๖๕
บาท และปลายรัชกาลที่ ๖ ได้ ๑๖,๑๑๗,๒๐๓ บาท เพิ่มขึ้น ๒๕๖
เปอร์เซนต์ และรายรับเมื่อหักรายจ่ายแล้วเพิ่มขึ้น ๗,๐๖๒,๓๒๒ บาท หรือ
๒๕๘ เปอร์เซนต์ ก็แสดงให้เห็นว่าการที่เพิ่มทุนทำทางขึ้นนั้นนำมาซึ่งผลประโยชน์
ให้แก่รัฐบาลและประชาชนที่ได้รับความสะดวกมากยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนแพง
เกินส่วน และได้ผูกโยงแว่นแคว้นแดนพระราชอาณาจักรทั่วทุกทิศให้ติดต่อกัน
กับพระมหากษัตริย์ กับผูกพันทางพระราชไมตรีกับประเทศใกล้เคียงดินแดนบรรดา
ติดต่อกันโดยความสะดวกแก่พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณไปนอกประเทศ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทรงพระราชดำริว่าทางรถไฟในสองฟากฝั่ง
แม่น้ำเจ้าพระยามีขนาดกว้างของทางผิดกัน รูปส่วนของรถจักรและล้อเลื่อนซึ่ง
ใช้บนทางผิดกันอยู่ทั้งสิ้น ทำให้จำเป็นต้องสะสมเครื่องอาไหล่ไว้หลายสิ่ง

หลายอย่างมากนัก และการใช้เครื่องฮาไหล่นักเป็นเงินบิลหลายล้านบาท ถ้า
แม่ไก่ ใช้รถจักรและล้อเลื่อนให้เปะขนาดเดียวกัน แล้วการ สะดมเครื่องฮาไหล่ก็
จะน้อยลง และนอกจากนั้นโรงงานสำหรับซ่อมแก้ไขเครื่องใช้ ก็จะต้องอยู่ใน
ศูนย์กลาง คือในกรุงเทพมหานครแห่งนี้ ไม่จำเป็นต้องมีสองแห่ง
สำหรับรถ ๒ ชนิด ๒ ขนาด

แต่เพื่อตำเนิพระบรมราโชบายให้สำเร็จจำเปนที่จะต้องเชื่อมทางรถไฟ
ในฝั่งตะวันออกแห่งแม่น้ำเจ้าพระยากับรถไฟสายใต้ให้ติดต่อกันโดยวิธีที่สะดวก
ที่สุด

เจ้าหน้าที่ได้รับพระบรมราชโองการมาคำนวณวงหนทางดำเนินการต่างๆ
ได้ นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาว่าการสร้าง สะพานเปนนาว และ สะดวกที่
สุด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้ามลำน้ำเจ้าพระยาที่ตำบล
บางซื่อนี้ สะพานนี้มี ๕ ช่อง เรียงตามลำดับกันไป ช่องที่ ๑ ยาว
๗๗.๘๐ เมตร ช่องที่ ๒ ยาว ๘๔ เมตร ช่องที่ ๓ ยาว ๑๒๐ เมตร
ช่องที่ ๔ ยาว ๘๔ เมตร ช่องที่ ๕ ยาว ๗๗.๘๐ เมตร รวมความยาว
ของสะพาน ๔๔๓.๖๐ เมตร ขนาดกว้างของสะพานนั้น ๑๐ เมตร บัน
เตรียมไว้ส่วนหนึ่งสำหรับเป็นทางหลวง ให้รถยนต์ทุกชนิดผ่านได้กว้าง ๕
เมตร อีกส่วนหนึ่งเป็นทางรถไฟ กั้นนอกจากนี้ทางคนเดินเท้าสองข้างสะพาน
ข้างหนึ่งกว้าง ๑ เมตรครึ่ง รากสะพานก่อด้วยอิฐอัดลมโดยลี้กวดจาก
ระดับน้ำปกติ ๒๔.๐๒ เมตร บริษัท Les Etablissements Daydé ซึ่ง
ตั้งอยู่ที่ปารีส และโรงงานอยู่เครยล์ในประเทศฝรั่งเศส ได้รับเหมาทำการก่อ

สร้างด้วยนางงานและเครื่องมืออันพิสดาร ได้เริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อเดือน
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ แล้วเสร็จบริบูรณ์เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๙
ส่วนการดินถมทางเชื่อมต่อสายรถไฟทั้งสองนั้น เจ้าพนักงานในกรมรถไฟ
หลวงได้สร้างและวางรางตั้งแต่ชุมทางบางซื่อ ถึงชุมทางตลิ่งชัน เป็นระยะ
ทาง ๑๔ กิโลเมตร รวมทั้งสะพานและทางติดต่อ ได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ พระราชทานพระบรมนามาภิไธยเป็นนาม สะพานนี้ไว้ตั้งแต่เริ่มการก่อสร้างว่า สะพานพระราม ๖ เพื่อเป็นพระลัทธิแห่งรัชสมัย พระราชปรีชาธิบาย
หมายที่พระราชทานความระมัดระวังแก่อาณาประชาราษฎร์ในการคมนาคม

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระราชดำริห์สอดคล้องกับพระราชดำริห์
ของสมเด็จพระมหากษัตริราชทั้งสองพระองค์ ในการบำรุงประชาราษฎร์
ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรสะพานนี้ในเวลาก่อสร้าง ตั้งแต่ก่อน
เสวยราชสมบัติตลอดจนเวลาที่ได้เสวยราชสมบัติแล้ว ก็ได้ทรงพระราชอุตสาหะ
เสด็จมาทอดพระเนตรเวลาเคลื่อนเหล็กสะพานออกสู่ที่ แสดงให้เห็นว่า ได้ทรง
สอดส่องกิจการแผ่นดินและทรงมุ่งหวังถึงความเจริญ มั่ง คั่งผาสุกแก่ประชาชน
เป็นเบื้องต้น เป็นที่หวังร่มเย็นแก่ชนชาวสยามและชาวต่างประเทศซึ่งมาอาศัย
พระบรมโพธิ์สมภาร

วาระนี้คล้ายวัน พระราชสมภพใน พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่เตรียมการ และเสด็จพระราชดำเนิน
มาลงสะพานเพื่อโปรดให้ เริ่มใช้ ในราชการตั้งแต่นั้นไป

ข้าพระพุทธเจ้าและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายมีความ ชื่นชมโสมนัสในเหตุการณ์

ต่าง ๆ ซึ่งแสดงประจักษ์แก่ตาโลกว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของชนชาวสยามได้ทรงสดุดีองค์ของราษฎร และความเจริญของแผ่นดินโดยพระองค์เอง มิได้ทรงย่อท้อที่จะดำเนินกิจการการไปเพื่อสันติสุขของประชาชน ด้วยผลงานสั่งแห่งพระราชหฤทัยอันมั่นคง ขอคุณพระรัตนตรัยจงคุ้มครองรักษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอให้สิ่งซึ่งเป็นประธานในสากลโลกจงคลพระราชนิพนธ์ ให้พระปรีชาญาณตลอดไป ในทางซึ่งล้วนชอบด้วยทางการ เพื่อความดีความล้ำาญแห่งสยามรัฐชนบท ราชกิจทั้งหมดจงเป็นผลสำเร็จสมดังพระราชประสงค์ ขอจงมีพระชนม์มัยยืนยาว ทรงพระสิริสวัสดิ์ยั่งยืนในราชสมบัติปราศจากอุปัทวันตรายทั้งปวง ราชศัตรุหมู่ ดัษกรจงเกรงขามพ่ายแพ้พระบารมีทุกเมื่อ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระราชดำริในการเปิดสะพานพระราม ๖

เรามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาในการพิธีเปิดสะพานพระราม ๖ ในวันนี้ ซึ่งนับว่าเป็นวันสำคัญของบ้านเมืองวันหนึ่ง ตามที่เสนาบดีผู้บัญชาการกรมรถไฟได้ทรงกล่าวว่า การคมนาคมนี้เป็นพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ที่ทรงทอดพระเนตรเห็นการล่องหน้า ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชกาลของพระองค์ อันนับเป็นปฐมแห่งการคมนาคมส่วนใหญ่ของกรุงสยาม และมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทวักการยิ่งขึ้นอีก จนได้ทางยาวกว่าเก่าหลายเท่า ทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานพระราม ๖ ขึ้นเพื่อเชื่อมต่อทางรถไฟสายเหนือสายใต้ทุกทางให้เดินติดต่อกันได้ทุกทิศนั้น เราเห็นเป็นพระราชกรณียกิจและพระราโชบายอันประเสริฐยิ่งของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมุ่งพระราชหฤทัยที่จะสถาปนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นหลายอย่างหลายประการเหลือที่จะพรรณา การสร้างสะพานพระราม ๖ ซึ่งพื้แล้วเสร็จลงและจะเปิดให้ใช้ในวันนี้นั้น เป็นแต่เพียงพระยานอย่าง ๑ ในพระราชกรณียกิจของพระองค์เท่านั้น

อนึ่งพระบรมราโชบายที่ให้กรมรถไฟจัดแกทางให้ ได้ขนาดเดียวกันนั้น ก็เป็นพระราชดำริที่อันเฉียบแหลมลึกซึ้ง เหมาะกับประโยชน์ในทางประหยัด ที่ทำให้ไม่ต้องสะสมเครื่องอาโหลหลายอย่าง ไม่ต้องมีโรงงาน ๒ แห่ง และรถก็เดินถึงกันได้ตลอด เป็นการยังความสะดวกทั่วไปตลอดจนการบังคับบัญชา

ของกรมรถไฟ ทั้งเป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่จะเดินทางไปมา และส่งสินค้า ได้รวดเร็วมากกว่าแต่ก่อน นอกจากนี้ยังเป็นทางผูกพันการคมนาคมกับประเทศ ใกล้เคียงให้สะดวกยิ่งขึ้นอีกด้วย

การสร้างสะพานพระราม ๖ นี้ ควรนับได้ว่าเป็นการงานใหญ่อย่าง ๑ ที่มีเป็นครั้งแรกในเมืองไทย และไม่เฉพาะแต่เชื่อมทางรถไฟเท่านั้น ยังได้ มีทางสำหรับคนเดิน และสำหรับรถยนต์อย่างอื่นลัดวงจร ไปมา เตรียมไว้ ด้วย ต่อไปเมื่อได้สร้างถนนหนทางขึ้นแล้ว ยานพาหนะอื่น ๆ ก็จะได้เดินติดต่อถึง กันได้สะดวกทั้งสองฟากลำน้ำระหว่างพระนครกับธนบุรี เมื่อได้ระดมทั้งพระรา โชบายอันเป็นสาธารณประโยชน์แก่อาณาประชาราษฎร์ดังนี้แล้ว กระทำให้เป็น ที่เพิ่มพูนพระบารมีแก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ผู้ทรงโปรดให้เริ่มการสร้าง สะพานนี้เป็นเอกประการ สะพานพระราม ๖ นี้ต้องนับว่าเป็นสิ่ง ๑ ในงาน อันสำคัญที่สุดแห่งรัชกาลของพระองค์ จึงสมควรเป็นพระราชอนุสรณ์ที่ระลึก ถึงพระองค์ ได้โดยแท้ เหตุฉะนั้นเราจึงกำหนดให้ทำพิธีเปิดใช้ ในวันที่ ๑ มกราคม อันเป็นวันตรงกับวันพระราชสมภพ เพื่อให้พสกนิกรชาวสยามระลึก ถึงพระมหากรุณาธิคุณ และเพิ่มพูนความจงรักภักดีในพระองค์พระบาทสมเด็จพระ บรมเชษฐาธิราชของเราในโอกาสนี้

อนึ่ง เราจะละวันมิได้ที่จะขอสมเอยเสนาบดีผู้บัญชาการกรมรถไฟและ ข้าราชการ กับนายช่างฝรั่งเศส ที่ได้มีล่วนจัดสร้างสะพานขึ้นแล้วเสร็จสมกับ พระราชประสงค์ทุกประการ นอกจากสาธารณประโยชน์ดังกล่าวมาแล้วสะพาน นี้ยังเป็นสง่างามแก่พระนครอีกด้วย การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ได้ทรง

พระราชดำริที่เลือกสรรผู้บัญชาการกรมรถไฟที่ทรง พระปรีชา สามารถ อย่างยอดเยี่ยมพระองค์หนึ่ง และทรง ไว้วางพระราชหฤทัยให้ดำเนินการตลอดมาจนได้ผลถึงปานนี้ ก็อาศัยเหตุที่ทรงเลือกใช้คนอุทิศงาน ทั้งนี้ย่อมเป็นพระยานแห่งพระปรีชาญาณอันลุ่มลึกมีภาพของพระองค์ที่ได้ทรงนำกรุงสยามและประชาชนไปสู่ความเจริญ อันเราได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าเป็นความมุ่งพระราชหฤทัยของพระองค์เป็นนิจ เพราะฉะนั้นขอท่านทั้งหลายผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดสร้างสะพานนี้จึงได้รับความชอบใจของเราโดยทั่วกัน และขอให้ทุกคนระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น เครื่องเตือนใจในเมื่อได้มาพบเห็นอุโมงค์ผ่านสะพานนี้ทุกเมื่อ เราเชื่อว่าถ้าแม้พระองค์ได้ทรงทราบด้วยพระญาณวิจิตรทางใด ว่าการสร้างสะพานนี้สำเร็จได้เปิดใช้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและอาณาประชาราษฎร์สมตามพระราชประสงค์ของพระองค์แล้วเช่นนี้ คงจะทรงพอพระราชหฤทัยหาไม่น้อย

เราขอเปิดสะพานนี้เป็นอุทิศ ให้เริ่ม ใช้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ด้วยเดชอำนาจคุณพระรัตนตรัยประกอบกับพระบารมีแห่งสมเด็จพระมหาราชาเจ้าที่ ได้กล่าวพระนามมาแล้ว ขอให้สะพานพระราม ๖ นี้จงมั่นคงถาวรอยู่ตลอดกาลผู้ใดได้อาศัยผ่านไปมาของประสพโชคที่ทวีผลล้นความมุ่งหมายทั่วกัน เทอญ

พระราชกฤษฎีกา

กำหนดเขตต์สร้างทางรถไฟหลวงแยกจาก
สายตะวันออกเฉียงเหนือที่บ้านบึงหวายไปบ้านโพธิ์มูล
กับว่าด้วยการจัดซื้อที่ดินและก่อสร้างมณฑลพิธีอย่างอื่น
เพื่อสร้างทางรถไฟแยกสาย

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ทราบทั่วกันว่า ตามซึ่งทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธ
ศักราช ๒๔๖๔ และลงวันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๕ ให้จัดซื้อที่ดิน
สร้างทางรถไฟต่อจากจังหวัด นครราชสีมา ถึงจังหวัด สุรินทร์ และ ตั้งแต่จังหวัด
สุรินทร์ ถึงจังหวัดอุบลราชธานีนั้น บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะ
ต้องทำทางรถไฟหลวงแยกจากบ้านบึงหวายไปยังบ้านโพธิ์มูลริมแม่น้ำมูลจังหวัด
อุบลราชธานีอีก ตอนหนึ่งเพื่อประโยชน์ในทางคมนาคม และ เพื่อสะดวกในการรับ
ส่งสินค้าของประชาชน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวง
สร้างทางรถไฟตั้งต้นแยกจากบ้านบึงหวายทางสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านบ้านปาก
กุดหวายไปถึงบ้านโพธิ์มูล ริมแม่น้ำมูลจังหวัดอุบลราชธานีตามซึ่งเจ้าหน้าที่
ของกรมรถไฟหลวงได้สำรวจแนวทางโดยแน่นอนไว้แล้ว ดังปรากฏอยู่ใน
แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ และตามแผนที่อย่างเดียวกันซึ่งมีอยู่ที่กระทรวง
เกษตรธิการ ที่ว่าการกรมรถไฟหลวง กับที่ศาลารัฐบาลมณฑลนครราชสีมา

โดยเหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า

๑) ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจองที่ดินซึ่งเป็นที่ว่างเปล่าไม่มีเจ้าของก่อนวันประกาศพระราชกฤษฎีกาภายใน เขตต์ซึ่งกำหนดไว้ว่าเป็น เขตต์ที่ดินรถไฟดังปรากฏอยู่ในแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ กับห้ามมิให้เจ้าของที่ดินเอาที่ดินซึ่งอยู่ในเขตต์ทางรถไฟตามแผนที่ ๆ กล่าไปแล้วไป ยกให้ขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใด และห้ามมิให้สร้างบ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้ หรือทำไร่ในที่เหล่านั้นก่อนได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากข้าหลวงพิเศษ จัดซื้อที่ดินหรือผู้แทนเป็นอันขาด ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเอาที่ดินในเขตต์แนวทางรถไฟนี้ไปยกให้หรือขายซื้อแลกเปลี่ยนกับผู้หนึ่งผู้ใดหรือให้เช่าโดยมิได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากข้าหลวงพิเศษจัดซื้อที่ดินก่อนแล้ว ให้ถือว่า การยกให้ขายซื้อแลกเปลี่ยนหรือให้เช่านั้นเป็นการใช้ไม่ได้ ต้องถือว่าที่ดินนั้นยังคงเป็นของเจ้าของเดิมอยู่ และเมื่อกรมรถไฟหลวงต้องการที่ดินแห่งใด ๆ อันอยู่ในเขตต์ทางรถไฟภายหลังวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดปลูกสร้างบ้านเรือนหรือปลูกต้นไม้หรือทำไร่ขึ้นในเขตต์แนวทางรถไฟนี้โดยมิได้รับอนุญาตจากข้าหลวงพิเศษ กรมรถไฟหลวงจะไม่ต้องใช้ค่าทำขวัญสำหรับสิ่งของที่ทำมานั้นแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

๒) นับแต่วันที่ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกานี้เป็นต้นไป เจ้าพนักงานของกรมรถไฟหลวงหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องแก่การทำทางรถไฟเหล่านั้นมีสิทธิจะเข้าไปในเขตต์ทางรถไฟที่กำหนดไว้แล้วได้ทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์แห่งกิจการที่เกี่ยวข้องแก่การสร้างทางแยกสายนี้ แต่ให้พึงเข้าใจว่า ผู้ซึ่งอยู่ในที่ดินโดยชอบ

ด้วยกฎหมายและเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะได้รับค่าทำขวัญทดแทน ความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่เข้าไปนั้นโดยสมควร

๓) ให้กรมรถไฟหลวงเป็นพระในเรื่องจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นตามที่เห็น ว่าจำเป็นจากผู้ เป็นเจ้าของอยู่ก่อน ประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ โดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อสร้างทางรถไฟ จากบ้านบึงหวาย ถึงบ้านโพธิ์มุลจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนการที่จะพิจารณาดังเรื่องสิทธิค่าทำขวัญที่จะพึงคิดให้นั้น ให้ใช้ข้อความทั้ง ปวงตามที่มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๕ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

๔) ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นซึ่งจะต้องจัดซื้อนั้น มีระบุไว้ในท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ และให้นับเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระราชกฤษฎีกานี้ด้วย

๕) เพื่อให้สะดวกแก่การจัดหาซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นและเพื่อจัดการตามที่จำเป็นเพื่อกำหนดและใช้เงินค่าทำขวัญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ๑. มหาอำมาตย์โท พระยาเพชรดา สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครราชสีมา ๒. อำมาตย์โท พระประกาศกลศิลป์ แทนนายช่างด้านก่อสร้างสายตะวันออกเฉียงเหนือกรมรถไฟหลวง ๓. มหาอำมาตย์ตรี พระยาสุรเกษตรไคณ กระทรวงเกษตรราธิการ เป็นกรรมการจัดซื้อที่ดิน

ประกาศมาณวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๐ เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระราชกฤษฎีกา

ขยายเขตที่ดินรฟ. เพื่อทำการก่อสร้างสถานีรฟ.
โคราชในทางสายโคราชและสายตะวันออกเฉียงเหนือ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ช. ลงว่า

สถานีโคราชเป็นสถานี รวมการ งาน ลำหรับ ทาง รฟ.หลวงที่จะแยกไป
สายตะวันออกเฉียงเหนือ สายอุบลราชธานี และสายขอนแก่น เขตที่ดิน
รฟ.เท่าที่มีอยู่แล้วแต่เดิมยังไม่พอที่จะขยายการก่อสร้างให้เหมาะกับการเป็นอยู่
แห่งการงาน ทรงพระราชดำริเห็นสมควรที่จะต้องขยายเขตที่ดินรฟ.ให้มาก
ออกไปอีก เพื่อประโยชน์การรฟ.หลวงจะได้ทำการก่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ช. ให้ ประกาศ พระราชกฤษฎีกามาให้ทราบ
ทั่วกันว่า

๑) ที่ดินในแนวเขตซึ่งกำหนดไว้ เป็นเขตที่ดินรฟ.ตามแผนที่ท้าย
ประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ เป็นแผนที่อย่างเดียวกับที่มีอยู่ในกระทรวงเกษตรรา
ธิการและที่ว่าการกรมรฟ.หลวง กับที่ศาลารัฐบาลมณฑลนครราชสีมา

ก. ที่ดินใดซึ่งเป็นที่ดินรฟ.ว่างเปล่าโดยไม่มีเจ้าของที่ขอยด้วยกฎหมาย
ให้ตกเป็นที่หลวงหวงห้ามไว้ ลำหรับใช้ใน ราชการ กรมรฟ.หลวง นับตั้งแต่
วันที่ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกานี้เป็นต้นไป

ข. ที่ดินใดอยู่ในเขตที่จะขยายการก่อสร้างตามแผนที่กล่าวแล้ว เป็น ที่ซึ่งมีเจ้าของหวงห้ามอยู่ก่อนโดยชอบด้วยกฎหมาย ห้ามมิให้เจ้าของนำที่ดินของตนไปขาย ให้ปัน แลกเปลี่ยน จำนอง ขายฝาก และให้เช่าแก่ผู้หนึ่งผู้ใด และห้ามมิให้ปลูกสร้างบ้านเรือน หรือทำไร่ ทำสวน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดฝ่าฝืนโดยมิได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร จาก กรรมการแล้ว กรรมการไฟจะไม่ต้องชดใช้ ค่าเสียหาย หรือค่ารั้งถอน สำหรับสิ่งนั้น ๆ เลย แม้จะต้องใช้ที่ขบเพ็ด ประโยชน์แก่การนี้

๒) กรรมการหรือเจ้าพนักงานของกรมรถไฟหลวงมีสิทธิ์ที่จะเข้าไปใน เขตที่ตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ได้ ในเวลา อันสมควรเพื่อประโยชน์แก่การ ขยายเขตต์และก่อสร้าง

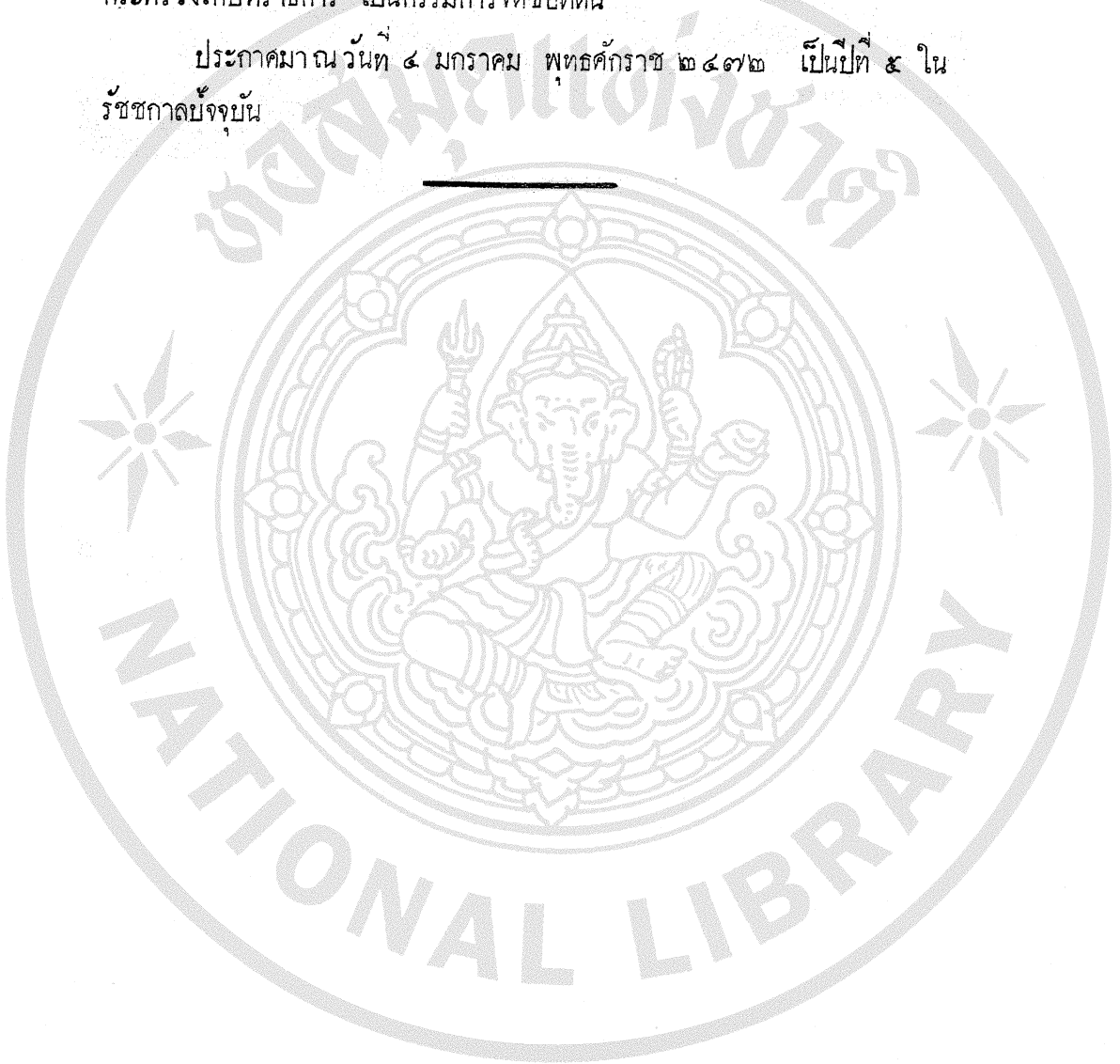
๓) ให้กรมรถไฟหลวงเป็นเจ้าหน้าที่จัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นตามที่เห็นว่าจำเป็นจากผู้เป็นเจ้าของที่ดินอันชอบด้วยกฎหมาย ส่วนจะพิจารณาถึงเรื่องสิทธิค่าทำขวัญที่จะพึงคิดให้ นั้น ให้ ใช้ข้อความทั้งปวงที่ปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

๔) เพื่อสะดวกแก่การจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ตามที่จำเป็นสำหรับการ ที่จะ กำหนดเงินค่า ทำขวัญ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ ๑. มหาอำมาตย์โท พระยาเพชรดา สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการ มณฑล นครราชสีมา ๒. อำมาตย์โท พระประกาศกลศิลป์ แทนนายช่างด้านก่อสร้างลายตะบันออก

๒๒๒

เฉียงเหนือแห่งกรมรถไฟหลวง ๓. มหาอำมาตย์ตรี พระยาสุรเกษตรไคณ
กระทรวงเกษตรราชการ เป็นกรรมการจัดซื้อที่ดิน

ประกาศมาณวันที่ ๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๒ เป็นปีที่ ๕ ใน
รัชกาลปัจจุบัน

พระราชกฤษฎีกา
กำหนดเขตก่อสร้างทางรถไฟหลวงต่อจากขอนแก่น
ไปจังหวัดหนองคายและนครพนม

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศ พระราชกฤษฎีกาให้ทราบทั่วกันว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริว่า การเดินทางไปหนองคาย และ นครพนมในมณฑลอุดรตามที่เป็อยู่เวลานี้ ยังกั้นดาร์ เพราะขาดการคมนาคมที่ระคิดต่อดังกันโดย สะดวกและรวดเร็วทุกฤดู และโดยมีพระราชหฤทัย ประสงค์จะทรงทำนุบำรุงการ คมนาคมในพระราชอาณาจักรให้ต่อเชื่อมไปมาถึงกันสะดวกยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมรถไฟหลวงสร้างทางรถไฟต่อจากสายขอนแก่นไปจังหวัดหนองคายและจังหวัดนครพนมอีกตอนหนึ่ง แต่ในเวลา ที่เจ้าพนักงาน กรมรถไฟหลวงยังมิได้สำรวจวางแผน ทางรถไฟอันแน่นอนได้นั้น ให้กำหนดแนวทางรถไฟดังกล่าวนี้ ตั้งต้นต่อจากสายขอนแก่นผ่านเข้าเขตต์อำเภอ พ่อง อำเภอกุมภวาปี ไปทางบ้านสิงห์สอง ผ่านจังหวัดอุดร บ้านน้ำสวยไป ถึงจังหวัดหนองคายและแยกจากบ้านสิงห์สอง อำเภอกุมภวาปี ผ่านเขตต์อำเภอ หนองหาร อำเภอบ้านหิน อำเภอพรรณานิคม และบ้านโพนสวรรค์ไปจังหวัด นครพนม มีเขตต์แนวทาง กว้างยาว ดังได้ประมาณไว้ ในแผนที่ท้ายพระราช กฤษฎีกานี้ และในแผนที่อย่างเดียวกันนี้มีอยู่ที่หอทะเบียนที่ดินกระทรวงเกษตรา ธิการกับที่ว่าการกรมรถไฟหลวง และที่ศาลารัฐบาลมณฑลอุดร ศาลากลาง จังหวัดหนองคาย ศาลากลางจังหวัดนครพนมด้วยแล้ว

ให้กรมรถไฟหลวงสำรวจแนวทางรถไฟ อันแน่นอนให้แล้วเสร็จภายในกำหนด ๒ ปี นับแต่วันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ เป็นต้นไป

ในระหว่างเวลา ๒ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับจองหรือเข้าปกครองที่ดินซึ่งเป็นทางเปล่าไม่มีเจ้าของภายในแนวเขตต์ทางรถไฟ ดังปรากฏอยู่ในแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ส่วนที่มีเจ้าของ อยู่ก่อนวันที่ อ.ก. พ.ร.ก. พระราชกฤษฎีกานี้ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินซึ่งอยู่ใน แนวเขตต์ทางรถไฟตามแผนที่ที่กล่าวมานั้นนำเอาที่ดินของตนไปขาย ยกให้ แลกเปลี่ยน จำนองและขายฝาก แก่ผู้ใด กับห้ามมิให้ เช่า และทั้งห้ามมิให้ปลูกสร้างบ้านเรือนหรือปลูกสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือปลูกต้นไม้ หรือทำไร่ทำสวนขึ้นใหม่ลงในที่เหล่านั้นก่อนได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าหน้าที่ผู้สำรวจแนวทางของกรมรถไฟหลวง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืน ข้อห้ามนี้ จะต้องถือว่าที่ดินนั้น ยัง เป็นของ เจ้าของเดิม อยู่โดยปราศจากการคิดพิน และส่วนสิ่งซึ่งปลูกสร้างขึ้นใหม่เมื่อกรมรถไฟหลวงต้องการที่ดินนั้น กรมรถไฟหลวงจะไม่ต้องใช้สินไหมทดแทนอย่างหนึ่งอย่างใดให้เลย

อนึ่ง ให้เจ้าหน้าที่ผู้สำรวจแนวทางของกรมรถไฟหลวง พยายามผ่อนผัน เป็นอย่างดีที่สุดอย่าให้เจ้าของที่ดินต้องได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร เนื่องในการสำรวจแนวทางรถไฟ และถ้าแห่งใด ค้ำบดได้ ทรายเป็นที่แน่นอนว่าไม่จำเป็นต้องหวงห้ามไว้สำหรับ ใช้ ในราชการรถไฟแล้ว ก็ให้รีบแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษร ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้ทราบว่าเป็นที่ซึ่งไม่ต้องการแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้แจ้งให้เจ้าของทราบและอนุญาตให้ทำการซื้อขาย ยกให้แลกเปลี่ยน จำนอง ขายฝาก และให้เช่าได้ตามความประสงค์

ในระหว่างเวลา ๒ ปีที่ได้กำหนดไว้นี้ เจ้าพนักงานของกรมรถไฟหลวง

หรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับการ ทำทางรถไฟมีสิทธิที่จะเข้าไปในเขตต์แนวทางรถไฟซึ่งกำหนดไว้ ได้ทุกเมื่อ เพื่อ ประโยชน์อันเกี่ยวข้อง กับการสำรวจแผนที่ กะวาง แนวทาง รถไฟและหมายแนวทาง ที่แน่นอน เป็นต้นว่า ทำการ วัดระยะ บักรูป เก็บตัวอย่างศิลาดินทราย และวัตถุต่าง ๆ หรือเข้าไปโดยวิธีอื่นเพื่อจะ อนุวรรตนาการกะวางแนวทางที่แน่นอนให้ลุล่วงไป แต่ทั้งนี้ให้ พึงเข้าใจว่า ผู้ที่ อยู่ในที่ดินนั้นโดยชอบ ด้วยกฎหมาย และเป็นผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการที่เข้าไปนั้นโดยสมควร

ประกาศพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒
เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น
เพื่อสร้างสถานที่สำหรับทางรถไฟตอนสถานีบางซื่อ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัส เหนือเกล้าฯ ให้ประกาศ พระราชกฤษฎีกาให้
ทราบทั่วกันว่า

ตามที่ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย
การจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น เพื่อสร้าง ทางรถไฟต่อสายรถไฟ
หลวงฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก ตอนที่ ๑ ตั้งแต่ทางรถไฟสายเหนือที่กิโล
เมตร ๘.๕๐๐ ถึงแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ลงวันที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช
๒๔๖๓ ซึ่งกรมรถไฟหลวงได้จัดซื้อไว้บ้าง และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
ให้ปลดปล่อยให้แก่เจ้าของครอบครองถือกรรมสิทธิ์ไปตามเดิม เพื่อพ้นจากการบังคับ
ซื้อไปข้างบางรายนั้น

บัดนี้ปรากฏว่า จำนวนที่ดินเท่าที่ได้จัดซื้อไว้ แล้วที่ตำบลบางซื่อยังไม่
พอกับความต้องการ ทรงพระราชดำริเห็นว่า สมควรจะให้กรมรถไฟหลวงจัดการ
ซื้อเพิ่มเติมอีกเพื่อให้พอแก่การที่จะดำเนินแก่การต่อไป

โดยเหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกา
นี้ไว้มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้ ให้เรียกว่าพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการ

จัดซื้อที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์ อย่างอื่น เพื่อสร้าง สถานที่ สำหรับทาง รถไฟคอน
สถานีบางซื่อ พุทธศักราช ๒๔๗๓

มาตรา ๒ ให้กรมรถไฟหลวงเป็น ธุระในเรื่อง จัดหาซื้อที่ดินและอสังหา
ริมทรัพย์ อย่างอื่นตามที่เห็นว่า จำเป็นเพื่อ ก่อสร้าง สถานที่ สำหรับ ทาง รถไฟดังที่
กล่าวมาแล้ว

มาตรา ๓ ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ อย่างอื่น และ นามเจ้าของ ที่ดินที่จะ
ต้องจัดซื้อนั้น มีระบไว้ ในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ และให้กรมรถไฟหลวง
ทำแผนที่แสดงเขตที่ดินที่ต้องประสงค์ กล่าวคือเส้นหมายและกำหนดเขตที่ดิน
ดินทุกรายที่ต้องการซื้อไว้หมดทั้งแปลงหรือแต่ส่วนใด ส่วนหนึ่ง คิดไว้ในท้ายพระ
ราชกฤษฎีกานี้ด้วย

บัญชีรายชื่อเจ้าของที่ดิน กับแผนที่ แสดงเขตที่ดินที่จะต้อง ซื้อซึ่ง คิดไว้ท้าย
พระราชกฤษฎีกานี้ ให้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา ๔ ให้กรมรถไฟหลวง คัดล่านายบัญชีรายละเอียดยี่อยู่ข้างท้าย
พระราชกฤษฎีกานี้ โดยมีเจ้าหน้าที่รับรองพร้อมด้วยแผนที่ มอบไว้ ณ ที่ทำการ
กรมรถไฟหลวง จังหวัดพระนคร ที่กระทรวงเกษตราธิการ และที่หอทะเบียนที่ดิน
กับที่ว่าการอำเภอซึ่งที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ อย่างอื่น ที่ต้องการซื้อนั้นตั้งอยู่

บรรดาบุคคล ผู้เกี่ยวข้อง มีทาง ได้ ทางเสีย อยู่ใน ที่ดิน ที่จะต้อง จัดซื้อนั้น
อนุญาตให้ตรวจดูแผนที่ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา ๕ ตั้งแต่วันที่ ได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกานี้เป็นต้นไป ให้
กรมการอำเภอใน ตำบล และจังหวัดซึ่งที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ อย่างอื่น ที่ต้องจัด

หาซื้อนั้นตั้งอยู่ ออกโฆษณาให้ราษฎรทราบโดยเปิดเผยแจ้งความหรือโดยวิธีหนึ่งวิธีใดตามแต่ที่มีอำนาจจะทำได้

กรรมการอำเภอพึงแจ้งให้ทราบทั่วกันว่า ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดจะอ้างตนว่ามีสิทธิหรือผลประโยชน์ในที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นนั้นจะต้องจัดซื้อไว้อย่างไร ให้ผู้นั้นร้องขอต่อกรรมการจัดซื้อที่ดินภายในกำหนด ๑ เดือน นับแต่วันประกาศแจ้งความให้ทราบนั้น

อนึ่ง นับแต่วันที่ได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกานี้แล้ว เจ้าพนักงานของกรมรถไฟหลวงหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องแก่การนี้จะมีสิทธิที่จะเข้าไปในเขตต์ตามแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ได้ทุกเมื่อ แต่ให้พึงเข้าใจว่าผู้ซึ่งอยู่ในที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายและเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการที่เข้าไปนั้นโดยสมควร

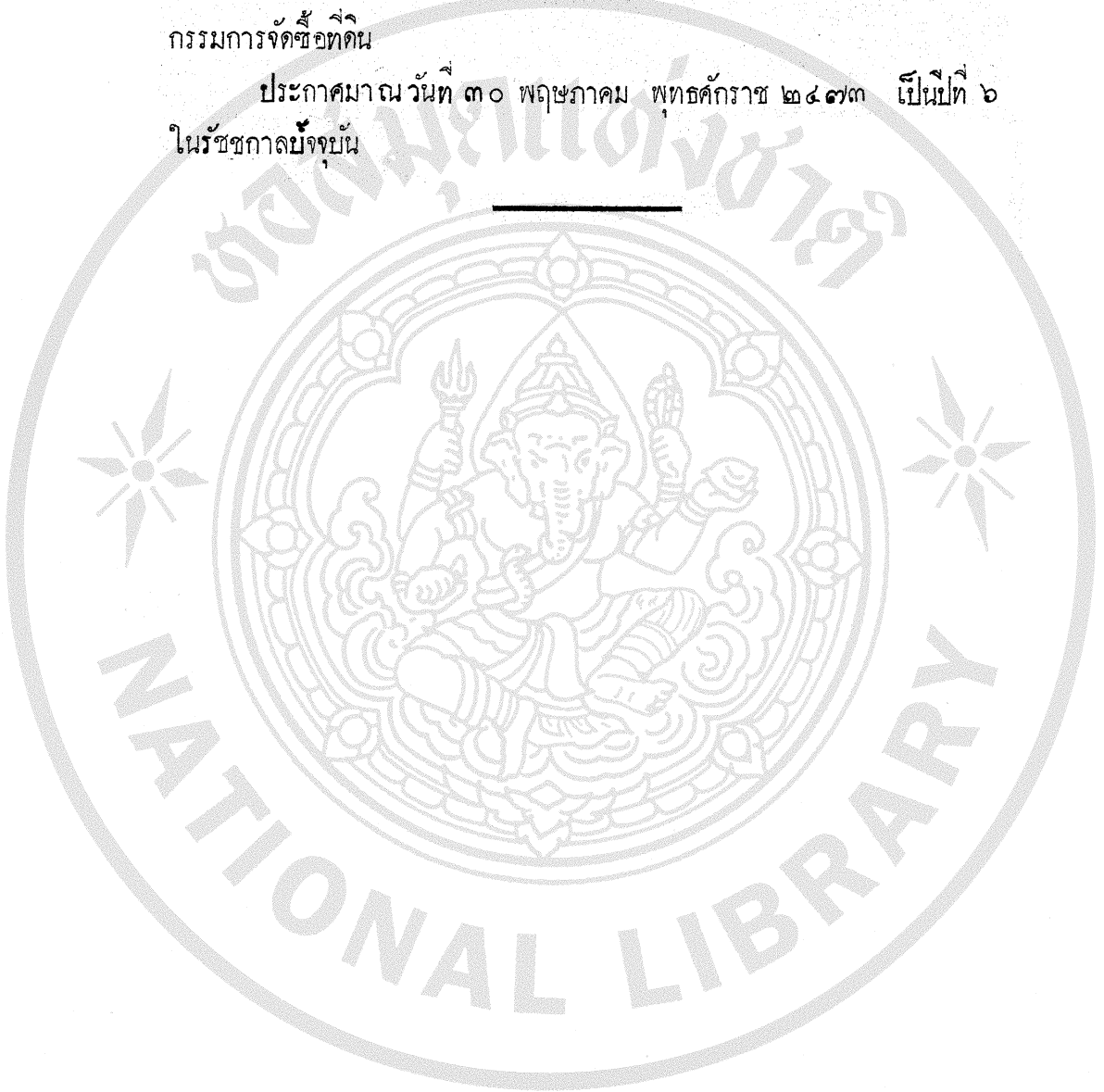
มาตรา ๖ จำเดิมแต่วันที่ได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป กรรมสิทธิที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นซึ่งอยู่ในเขตต์พระราชกฤษฎีกานี้ และวิธีจัดซื้อตลอดจนในเรื่องเงินค่าทำขวัญ ให้ปฏิบัติตามบทบังคับแห่งพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดินทุกประการ

มาตรา ๗ เพื่อสะดวกแก่การจัดซื้อที่ดิน และ อสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น และเพื่อจัดการตามที่จำเป็นเพื่อกำหนดและใช้เงินค่าทำขวัญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ๑. มหาอำมาตย์ตรี พระยาสุรเกษตรโสภณ อธิบดีกรมทะเบียนที่ดิน ๒. มหาอำมาตย์ตรี พระยาประจักษ์กรจักร ผู้รักษาราชการจังหวัดพระนคร

๒๒๔

๓. อำมาตย์ตรี หลวงประกอบยंत्रกิจ นายช่าง ภาควกรมรถไฟหลวง เป็น
กรรมการจัดซื้อที่ดิน

ประกาศมาณวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖
ในรัชกาลปัจจุบัน

บันทึกการใช้รถดีเซลไฟฟ้า

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ กรมรถไฟได้เริ่มใช้รถดีเซลไฟฟ้า ขนาด ๔๐๐ แรงม้า ลากจูงกระบวนรถด่วนสายใต้ จากกรุงเทพ ฯ ไปยี่งง และได้รับผลเป็นที่พอใจ เพราะนอกจากจะประหยัดเวลาลงได้เที่ยวละเกือบ ๕ ชั่วโมงแล้ว การใช้รถดีเซลไฟฟ้ายังประหยัดค่าใช้จ่ายในการลากจูงกระบวนรถอีกด้วย ทั้งความสึกปรกติที่เกิดจากเก้านานของการใช้พื้นที่หมดไปทำให้ผู้โดยสารได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางยิ่งขึ้น

เมื่อก่อนหน้าใช้รถดีเซลไฟฟ้านี้ การเดินทางโดยรถด่วนสายใต้ซึ่งลากจูงด้วยรถจักรไอน้ำ จากกรุงเทพ ฯ ถึงยี่งง กินเวลาถึง ๓๑ ชั่วโมง ๒๖ นาที และเที่ยวกลับจากยี่งง ๓๑ ชั่วโมง ๕๐ นาที แต่เมื่อทางการได้ใช้รถจักรดีเซลไฟฟ้าลากจูงกระบวนรถด่วนแล้ว เทียบไปจากกรุงเทพ ฯ คงใช้เวลาเพียง ๒๖ ชั่วโมงกับ ๓๐ นาที และเที่ยวกลับจากยี่งง ๒๖ ชั่วโมงกับ ๕๕ นาที เท่านั้น การที่รถจักรไอน้ำต้องใช้เวลามากกว่า เป็นเพราะต้องเสียเวลาหยุดรับน้ำและฟืนตามทาง แต่รถดีเซลไฟฟ้าไม่ต้องเสียเวลาด้วยเหตุเหล่านี้

รถไฟสายปากน้ำ

เมื่อหนังสือสัญญาอนุญาตทำทางรถไฟสายปากน้ำ ซึ่งทำขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน จุลศักราช ๑๒๔๘ (พ.ศ. ๒๔๒๙) ในระหว่างพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ ผู้แทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม ฝ่ายหนึ่ง กับแอลเฟรด ยอนลอบเตอด เอฟ.อาร์.บี.เอส. กับแอนดริยา ดูเปลลิส เดริชดู ฝ่ายหนึ่ง ได้ครบกำหนด ๕๐ ปีเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๙ แล้ว รัฐบาลได้ซื้อทรัพย์สินของรถไฟนี้ ตลอดจนการเดินรถรางไฟฟ้าด้วย และกรมรถไฟได้อำนาจการจัดการเดินรถไฟและรถรางสายนี้ต่อไป ตั้งเดิมนับแต่นั้นมา

รถไฟสายนี้มีความยาว ๒๑ กิโลเมตร และเริ่มเปิดการเดินรถในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ นับว่าเป็นทางรถไฟสายแรกในประเทศไทย

พระราชกฤษฎีกา

กำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืน ในท้องที่
อำเภอท่าข้าม อำเภอท่าขนอน กิ่งอำเภอท้ายเหมือง
อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา และ
อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ พุทธศักราช ๒๕๔๑

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล. อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑

เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่เห็นสมควรกำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่อำเภอ
ท่าข้าม อำเภอท่าขนอน กิ่งอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองพังงา
กิ่งอำเภอท้ายเหมือง อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา และอำเภอ
อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เพื่อสร้างทางรถไฟแยกจากทางรถไฟสายใต้ ไปยังจังหวัด
พังงาและจังหวัดกระบี่

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหา
ริมทรัพย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ จึงให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้ให้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกากำหนด
เขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืน ในท้องที่อำเภอท่าข้าม อำเภอท่าขนอน
กิ่งอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองพังงา กิ่งอำเภอท้ายเหมือง
อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา และอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
พุทธศักราช ๒๔๙๑”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชกฤษฎีกานี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ ใช้ ได้มีกำหนดห้าปี นับตั้งแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๔ ให้อธิบดีกรมรถไฟเป็นเจ้าหน้าที่เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ตามพระ
ราชกฤษฎีกานี้

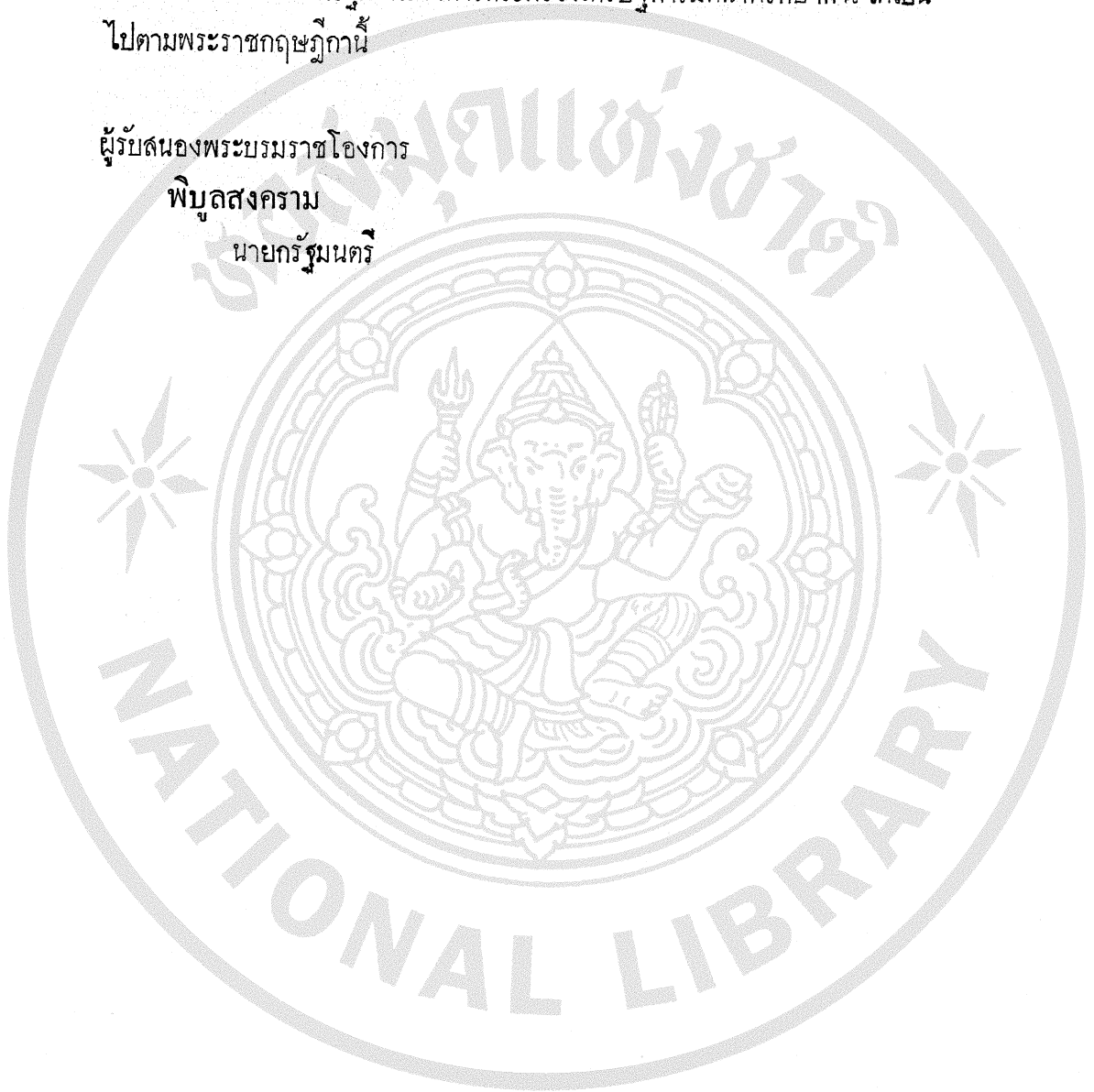
มาตรา ๕ ที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนตามพระราชกฤษฎีกานี้ที่อยู่ในท้องที่
อำเภอท่าข้าม อำเภอท่าขนอน กิ่งอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอ
เมืองพังงา กิ่งอำเภอท้ายเหมือง อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา
และอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ภายในเส้นแนวเขตตามแผนที่ท้ายพระราช
กฤษฎีกานี้

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ประกาศผู้อำนวยการป้องกันภัยทางอากาศแห่งราชอาณาจักร
เรื่องการปฏิบัติของรถไฟ รถยนต์รางและรถราง
ซึ่งเดินไปมาระหว่างจังหวัด

อาศัยความในข้อ ๑๘ แห่งกฎกระทรวงกลาโหม ออกตามความใน
พระราชบัญญัติป้องกันภัยทางอากาศ พุทธศักราช ๒๔๘๒ (ฉบับที่ ๑) ผู้อำนวยการ
การป้องกันภัยทางอากาศแห่งราชอาณาจักร จึงกำหนดการปฏิบัติของรถไฟ
รถยนต์รางและรถรางซึ่งเดินไปมาระหว่างจังหวัดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในเวลาที่มีการลดแสงไฟเป็นการประจําให้บรรดารถไฟรถยนต์
รางและรถรางซึ่งเดินไปมาระหว่างจังหวัดใช้ความเร็วได้ตามปกติ เว้นแต่เมื่อ
ผ่านเขตเทศบาลหรือหมู่บ้านซึ่งจําต้องใช้ทางร่วมกับยานพาหนะทางบกอื่น ๆ ให้
ใช้ความเร็วไม่มากกว่าชั่วโมงละ ๒๐ กิโลเมตร

ข้อ ๒ ในเวลาที่มีสัญญาณอันตรายห้ามมิให้รถไฟ รถยนต์รางและ
รถราง ซึ่งเดินไปมาระหว่างจังหวัดเคลื่อนที่เข้าหรือออกจากสถานี จนกว่าจะมี
สัญญาณหมดอันตรายจึงให้เคลื่อนที่ต่อไปได้

ประกาศมาณวันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

(ลงนาม) นายพันเอก พรหมโยธี

(นายพันเอก หลวงพรหมโยธี)

ผู้อำนวยการป้องกันภัยทางอากาศแห่งราชอาณาจักร

บันทึกย่อ

การก่อสร้างทางรถไฟ

ตอนชุมทางถนนจรัล (จังหวัดนครราชสีมา) ถึงจังหวัดอุดร

การสำรวจแนวทางได้เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ และแล้วเสร็จบริบูรณ์เมื่อเดือนมีนาคม ปีเดียวกัน

ระยะทางที่จะต้องทำการก่อสร้างยาวประมาณ ๓๐๒ กิโลเมตร ได้เริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยแบ่งงานก่อสร้างออกเป็นประเภทดังนี้

งานถมบ่าและงานพูนดินถนนจากสถานีถนนจรัลถึงสถานีขอนแก่น ได้เริ่มแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ และแล้วเสร็จบริบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ประมาณดินที่ต้องใช้ ๒,๐๖๕,๐๗๔ เมตรลูกบาศก์

การวางราง, การสะพาน และการโยยหิน ได้เริ่มลงมือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ และได้จัดการวางรางถึงสถานีขอนแก่นเพื่อให้กระบวนรถทำงานก่อสร้างเดินได้ตลอดจากชุมทางถนนจรัลเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

การวางราง การโยยหิน, การสร้างสะพานถาวร และอาคารต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเดินรถนั้น ได้จัดทำเป็นตอน ๆ และเมื่อตอนใดสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้จัดให้มีการรับส่งคนโดยสาร ดังนี้

๒๓๗

ตอนที่ ๑. จากสถานีชุมทางถนนจิระถึงสถานีโนนวัต ระยะทางยาวประมาณ ๒๘ กิโลเมตร ได้เปิดการเดินรถเมื่อวันที่

๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

ตอนที่ ๒. จากสถานีโนนวัตถึงสถานีบัวใหญ่ ระยะทางยาวประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ได้เปิดการเดินรถเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ นี้ ถึงแม้ว่าจะได้เปิดการเดินรถแต่เพียงสถานีบัวใหญ่เท่านั้นก็จริง แต่การก่อสร้างจากสถานีบัวใหญ่ถึงสถานีขอนแก่นนั้น ได้ดำเนินก้าวหน้าไปมาก พอที่จะให้กระบวนรถสินค้าเดินได้ กรมรถไฟจึงได้อนุญาตให้มีการรับส่งสินค้าระหว่างสถานีบัวใหญ่กับสถานีขอนแก่นได้ เป็นครั้งแรกไปพลางก่อนเป็นพิเศษ

ตอนที่ ๓ จากสถานีบัวใหญ่ถึงสถานีขอนแก่น ระยะทางยาวประมาณ ๑๐๔ กิโลเมตร ได้เปิดการเดินรถเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ และนับว่าการก่อสร้างทางรถไฟตอนสถานีชุมทางถนนจิระ และสถานีขอนแก่นได้แล้วเสร็จบริบูรณ์ตั้งแต่บัดนั้นไป

ค่าใช้จ่ายตั้งแต่เริ่มงานสำรวจทางจนงานก่อสร้าง แล้วเสร็จบริบูรณ์เป็นจำนวนเงิน ๑๑,๑๒๒,๖๕๒.๐๐ บาท

ส่วนการก่อสร้างทางรถไฟจากสถานีขอนแก่นถึงสถานีอุดรนั้น ได้เริ่มงานเมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ระยะทางที่จะต้องก่อสร้างยาวประมาณ

๑๑๙ กิโลเมตร โดยให้มีการวางบ่และงานพุนดินเป็นตอน ๆ ไปประมาณ
จำนวนดินที่ต้องใช้ ๓,๖๕๓,๒๖๗ เมตรลูกบาศก์ และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘
ได้เริ่มลงมือวางรางต่อจากสถานีขอนแก่น การวางรางพอที่จะให้กระบวนรถ
งานเดินได้ถึงอุดรนั้น ได้แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑

ทางรถไฟตอนขอนแก่น—อุดรนี้ ถึงแม้ว่าทางราชการจะยังมิได้เปิด
การเดินรถโดยสารก็จริง แต่เพื่อให้เป็นโอกาสได้ระบายสินค้าทางภาคอีสาน
และเพื่อส่งเสริมการขนส่งสินค้าตามคำขอร้องขอของพ่อค้าประชาชน กรมรถไฟ
จึงได้เปิดการรับส่งสินค้าประเภทเหมาหลังขึ้นเป็นระยะ ๆ ดังต่อไปนี้

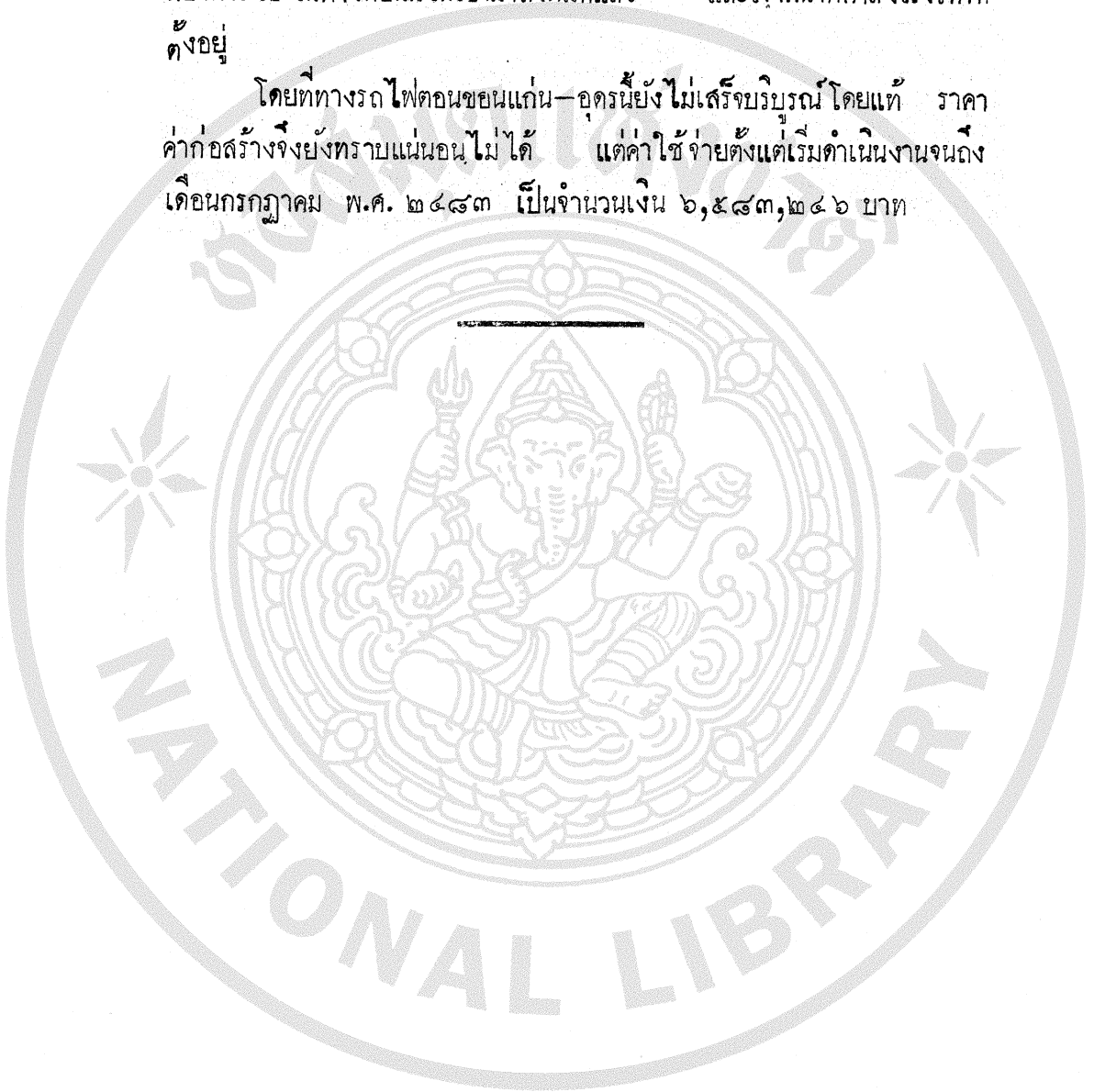
- ตอนที่ ๑. จากสถานีขอนแก่นถึงสถานีเขาสวนกวาง ระยะทางยาว
๕๑ กิโลเมตร ได้เปิดเมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐
- ตอนที่ ๒. จากเขาสวนกวางถึงสถานีห้วยเก้ง ระยะทางยาว ๒๒
กิโลเมตร ได้เปิดเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑
- ตอนที่ ๓. จากสถานีห้วยเก้งถึงสถานีห้วยสามพาด ระยะทาง ๒๐
กิโลเมตร ได้เปิดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑
- ตอนที่ ๔. จากสถานีห้วยสามพาด ถึงสถานีอุดร ระยะทางยาว ๒๖
กิโลเมตร ได้เปิดเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ส่วนกำหนดเปิดการเดินรถโดยสารและสินค้านั้น หวังเป็นอย่างมาก
ว่าคงจะได้จัดการใน พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้ เพราะเวลานี้สะพานเหล็กต่าง ๆ ซึ่ง

๒๓๘

ต้องการใช้ในทางตอนนี้ได้เข้ามาถึงหมดแล้ว และเจ้าหน้าที่กำลังเร่งรัดจัด
ตั้งอยู่

โดยที่ทางรถไฟตอนขอนแก่น—อุดรนี้ยังไม่เสร็จบริบูรณ์โดยแท้ ราคา
ค่าก่อสร้างจึงยังทราบแน่นอนไม่ได้ แต่ค่าใช้จ่ายตั้งแต่เริ่มดำเนินงานจนถึง
เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นจำนวนเงิน ๖,๕๘๓,๒๔๖ บาท

บันทึกเรื่องการเชื่อมทางรถไฟสายอรัญญประเทศ

กับสายพนมเป็ญ-มณฑลบุรี

ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลอินโดจีนและรัฐบาลไทยได้ตกลงจะสร้างทางรถไฟต่างฝ่ายต่างต่อจากสายของตนซึ่งมีอยู่แล้ว ไปยังชายเขตต์แดนในระยะเวลาอันเร็วที่สุด โดยมีสถานีร่วมอยู่ที่นั้น กล่าวคือฝ่ายไทยจะสร้างต่อจากสถานีอรัญญประเทศ ไปยังชายเขตต์แดน และฝ่ายอินโดจีนจะสร้างต่อจากสถานีมณฑลบุรีในทางรถไฟสายพนมเป็ญ-มณฑลบุรี มายังชายเขตต์แดน เพื่อความสะดวกในการส่งสินค้าและการคมนาคมต่อไป

ทางการกรมรถไฟได้เริ่มลงมือหา แนวทาง และถมดินจากสถานีอรัญญประเทศ เมื่อถมดินแล้ว ก็ได้ดำเนินงานวางรางต่อไป การวางรางในทางสายประธานได้แล้วเสร็จถึงชายเขตต์แดนเมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๘๓ เป็นระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร

บัญชีแสดง วัน, เดือน, ปี, ที่เปิดการเดินรถ
สำหรับรับส่งผู้โดยสารและสินค้า

จากสถานี	วัน, เดือน, ปี, เปิดการเดินรถ.	ระยะทาง ก.ม.
กรุงเทพฯ	ถึง อยุธยา ๒๖ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๕ (๒๔๓๙)	๗๑.๗๘
อยุธยา	,, แก่งคอย ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๖ (๒๔๔๐)	๕๓.๓๓
แก่งคอย	,, นครราชสีมา ๒๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๙ (๒๔๔๓)	๑๓๘.๖๘
บ้านภาชี	,, ลพบุรี ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๒๐ (๒๔๔๔)	๔๒.๕๕
บางกอกน้อย	,, เพชรบุรี ๑๙ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒ (๒๔๔๖)	๑๕๐.๔๙
ลพบุรี	,, ปากน้ำโพ ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๔ (๒๔๔๘)	๑๑๗.๖๓
ปากน้ำโพ	,, พิษณุโลก ๒๔ มกราคม ร.ศ. ๑๒๖ (๒๔๕๐)	๑๓๘.๗๓
กรุงเทพฯ	,, แครีว ๒๔ มกราคม ร.ศ. ๑๒๖ (๒๔๕๐)	๖๐.๙๘

จากสถานี	วัน, เดือน, ปี, เปิดการเดินรถ.	ระยะทาง ก.ม.
พิษณุโลก	ถึง บ้านดารา ๑๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗ (๒๔๕๑)	๖๙.๐๐
	สวรรคโลก	
บ้านดารา	,, ๑๕ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๘ (๒๔๕๒)	๗๘.๙๓
	ปางต้นผึ้ง	
มักกะสัน	,, แม่ฟ้า ๑๕ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๘ (๒๔๕๒)	๔.๘๖
	แม่พวก ๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐ (๒๔๕๔)	๑๘.๙๑
ปางต้นผึ้ง	,, ชะอำ ๑๙ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐ (๒๔๕๔)	๓๖.๕๗
เพชรบุรี	,, หัวหิน ๒๕ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๐ (๒๔๕๔)	๒๕.๘๙
ชะอำ	,, ปากปาย ๑๕ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๑ (๒๔๕๕)	๑๐.๒๖
แม่พวก	,, ห้วยยอด ๑ เมษายน ๒๔๕๖ (๒๔๕๖)	๔๙.๒๗
กันตัง	,, ปากดำ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๖	๑๒.๒๔
ปากปาย	,, วังภัง ๑ มกราคม ๒๔๕๖	๑๙.๙๗
หัวหิน	,,ทุ่งสง ๑ มกราคม ๒๔๕๖	๔๓.๗๑

จากสถานี	วัน, เดือน, ปี, เปิดการเดินรถ.	ระยะทาง ก.ม.
สงขลา	ถึง พัทลุง ๑ มกราคม ๒๔๕๖	๑๑๒.๐๔
วังคัพ	,, ประจวบคีรีขันธ์ ๑ มิถุนายน ๒๔๕๗	๖๙.๔๒
ปากดำ	,, บ้านป็น ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๗	๑๓.๐๔
ทุ่งสง	,, พัทลุง ๑ ตุลาคม ๒๔๕๗	๙๙.๙๙
เขาชุมทอง	,, นครศรีธรรมราช ๑ ตุลาคม ๒๔๕๗	๓๔.๙๔
บ้านป็น	,, ผาตอ ๑ พฤษภาคม ๒๔๕๘	๑๗.๓๖
ประจวบคีรีขันธ์	,, บ้านกรุด ๑ ธันวาคม ๒๔๕๘	๕๘.๒๐
ผาตอ	,, แม่จาง ๑๕ ธันวาคม ๒๔๕๘	๑๙.๑๑
ทุ่งสง	,, บ้านนา ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘	๙๔.๗๗
บ้านกรุด	,, บางสะพานใหญ่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๕๘	๑๕.๙๙
แม่จาง	,, ลำปาง ๑ เมษายน ๒๔๕๙	๔๑.๙๖
บ้านนา	,, ชุมพร ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๕๙	๑๙๓.๘๑
บางสะพานใหญ่	,, ชุมพร ๑ ตุลาคม ๒๔๕๙	๙๒.๐๐
ลำปาง	,, ปางหัวพง ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๙	๓๒.๗๐
อุตะเกา	,, นาประตู่ ๑ เมษายน ๒๔๖๐	๙๐.๙๓
นาประตู่	,, คลองทราย ๒๔๖๐	๙.๓๔
ปางหัวพง	,, ปางยาง ๑ กรกฎาคม ๒๔๖๑	๔.๓๐
หาดใหญ่	,, ปาดังเบซาร์ ๑ กรกฎาคม ๒๔๖๑	๔๕.๒๖
คลองทราย	,, บาลอ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๓	๓๕.๖๑

จากสถานี	วัน, เดือน, ปี, เปิดการเดินรถ.	ระยะทาง ก.ม.
บาลอ	ถึง ดันหยงมาค ๑ มีนาคม ๒๔๖๓	๓๗.๘๕
ตันหยงมาค	,, ลูโหวงโกลด ๑๗ กันยายน ๒๔๖๔	๔๓.๔๖
ปางยาง	,, เชียงใหม่ ๑ มกราคม ๒๔๖๕	๗๓.๔๒
นครราชสีมา	,, ท่าช้าง ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๕	๒๑.๕๖
แปดริ้ว	,, กระบี่นทรบุรี ๑ มกราคม ๒๔๖๗	๑๐๐.๒๗
ท่าช้าง	,, บุรีรัมย์ ๑ เมษายน ๒๔๖๘	๙๐.๖๗
บุรีรัมย์	,, สุรินทร์ ๑ พฤษภาคม ๒๔๖๙	๔๓.๗๓
กระบี่นทรบุรี	,, อร์ญญประเทศ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๖๙	๙๓.๒๕
สายพระราม ๖	,, ๑ มกราคม ๒๔๖๙	๑๔.๓๔
สุรินทร์	,, ห้วยทับทัน ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๐	๗๑.๗๕
ห้วยทับทัน	,, ศรีสะเกษ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๑	๓๓.๕๙
ถนนจิระ	,, โนนวัด ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๒	๒๘.๗๙
ศรีสะเกษ	,, วารินทร์ ๑ เมษายน ๒๔๗๓	๖๐.๐๑
โนนวัด	,, บัวใหญ่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๔	๕๐.๕๐
ทางคู่ บางซื่อ	,, คลองรังสิต ๑ กรกฎาคม ๒๔๗๔	๒๑.๐๗
บัวใหญ่	,, ขอนแก่น ๑ เมษายน ๒๔๗๖	๑๐๔.๒๒
ทางคู่ คลองรังสิต,, บางปะอิน	๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓	๒๙.๔๕

๒๔๕

วัน เดือน ปี ที่เปิดการเดินกระบวนรถด่วน

ก) ติดต่อกับรถไฟสหรัฐมาลายู

๑. จากบางกอกน้อย-ปาดังเปซาร์-โปร (ป็นัง) วันที่ ๒ มกราคม ๒๔๖๔

ข) ภายในประเทศ

๑. กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๕

๒. กรุงเทพฯ-นครราชสีมา-วารินทร (อุบล) วันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๐

๓. กรุงเทพฯ-หาดใหญ่ วันที่ ๓ เมษายน ๒๔๙๒

๔. กรุงเทพฯ-นครราชสีมา-ขอนแก่น วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๒

บัญชีแสดงเงินทุนในการสร้างทางรถไฟสายฝั่งตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

สาย	ระยะทาง ก.ม.	ราคาต่อกิโลเมตร ๕๕ บาท	มูลค่ารวม ล้านบาท ๑ ก.ม.	หมายเหตุ
สายฝั่งตะวันออก				
บ้านนาขี้เหล็ก-เชียงใหม่	๖๖๑.๒๒	๔๖,๘๑๗,๔๘๒	๗๐,๘๐๕	รวมค่าอุโมงค์ ๒,๒๓๑,๓๐๘ บาทด้วย
บ้านนาขี้เหล็ก-สุวรรณภูมิ	๒๘.๐๐	๘๑๖,๕๘๒	๒๓,๑๕๘	
กรุงเทพฯ-นครราชสีมา	๒๖๓.๗๘	๑๗,๖๗๓,๑๘๘	๖๖,๘๘๗	
นครราชสีมา-วารินชำราบ	๓๑๑.๘๑	๑๗,๑๔๐,๓๑๔	๕๔,๘๕๓	
ถนนสระ-ขอนแก่น	๑๘๔.๒๑	๑๑,๑๒๒,๖๕๓	๖๐,๓๘๐	
กรุงเทพฯ-อรัญญประเทศ	๒๕๔.๘๐	๑๗,๒๖๘,๗๖๘	๖๗,๗๗๘	รวมราคาต่อกิโลเมตรสะพานพระราม ๖ ซึ่ง เป็นเงินประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาทด้วย
มักกะสัน-แม่น้ำ	๔.๘๖	๖๑๔,๑๕๐	๑๒๖,๓๖๘	
บางซื่อ-คลองขวาง	๑๔.๓๔	๖,๐๐๘,๘๓๘	๘๖,๐๓๓	
สายฝั่งตะวันตก				
บางกอกน้อย-สุโขทัย	๑๑๔.๓๘	๖๒,๔๓๕,๑๘๕	๕๔,๕๕๘	รวมค่าอุโมงค์ ๑,๗๖,๒๑๐ บาทด้วย
ท่าคี่ใหญ่-ปากน้ำ	๔๔.๒๔	๓,๐๘๐,๑๕๗	๖๘,๘๕๐	
ตามแยก-กุดหวาย	๑๕.๖๘	๗,๐๒๒,๕๗๘	๔๔,๒๕๖	

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรรมรถไฟ ถนนรองเมือง ซอย ๒
นายอุดม กัถยานมิตร ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๘/๓/๘๔